

שבוע פרשת אמור

(4 - 10 May 08)

כ"ט ניסן - ה' אייר ה'תשס"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֶּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט פִּי־הַשְּׂבִיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא פִּי־הֶמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לָבָם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹר: יג וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד וַיִּצִּיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז פִּי־שֹׁבֵר דִּלְתוֹת
 נְחָשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעוּ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פְּשָׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתְעַנּוּ: יח כֹּל־אֲכַל תִּתְעַב
 נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ
 זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאִנְיֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּמַיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוּ: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ בַשָּׁבוּר וְכֹל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּצִּיאֵם: כט יִקַּם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוּיָהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתַּקּוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוּמוּהוּ בְקֶהֱל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַנְס־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֵׁב שָׁם רַעֲבִים וַיְכַוְנֵנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבַרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהֻמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ מֵעַצֵּר רַעַה
 וַיְגוּזוּ: מ שִׁפְדוּ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתֵהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵנִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכֹל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹהֵי וַיִּתְבּוֹנְנוּ
 חֲסָדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדֵי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךְ בְּעַמִּים ו יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלְאֻמִּים: ה כִּי־גָדַל מֵעַל־שָׁמַיִם חֲסִדֶךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְּךָ: ו רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדֶךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ וְעַנְיִי: ח אֱלֹהִים ו דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֵלְזָה אֲחַלְקָה שְׁכֵם וְעַמֶּק סָפוֹת אֲמַדְדֶּךָ:
 ט לִי גִלְעָד ו לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מְעוֹז רֵאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב ו סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָם
 אֲשַׁלֵּךְ נַעֲלִי עָלַי פְּלִשְׁת אֲתְרוּעֵעַ: יא מִי יִבְלַנִּי עֵיר מְבַצֵּר מִי נַחְנִי עַד־אֲדָוָם:
 יב הֲלֹא־אֱלֹהִים זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֹזֶרֶת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת
 אָדָם: יד בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צְרִינוּ:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרח (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

- א) מזמורי תהלים ק"ז ק"ח..... ב
- ב) מאמר ד"ה ונקדשתי בתוך בני ישראל ש"פ אמור, י"ג אייר, היתשכ"ה..... ה
- ג) רשימת דברים ליל ה' ג' אייר, היתש"ד..... ח
- ד) שיחת ש"פ אמור ג' אייר, היתשד"מ..... ט
- ה) לקוטי שיחות פרשת אמור (בלה"ק)..... טו
- ו) חידושים וביאורים בעניני גאולה ומשיח קיבוץ גלויות בזכות המשניות..... יט
- ז) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת אמור..... כ
- ח) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור..... כט
- ט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... לא

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- י) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור..... לג
- יא) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור..... נב
- יב) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור..... נט
- יג) מסכת סוטה..... סג
- יד) ביאורים למסכת סוטה מתוך "פירוש הבהיר" של "ש"ס לובלין" בהוצאת מכון המאור..... סב
- טו) נביאים וכתובים יהושע פרק ח, דברי הימים-א פרק ז..... צא

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- טז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן..... צו
- יז) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן..... צז
- יח) לקוטי תורה מבואר - ד"ה ששת ימים - אדמו"ר הזקן..... צח
- יט) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי..... ק
- כ) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"..... קא
- כא) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש..... קב
- כב) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב..... קג
- כג) ספר המאמרים תש"ט - אדמו"ר מוהרי"צ..... קד
- כד) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ..... קה
- כה) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ..... קו
- כו) ביאורים לפרקי אבות פרק ב משנה א..... קז

- כז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת אמור..... קח
- כח) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור..... קכז

בס"ד. ש"פ אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדישכם¹, ומבאר אדמו"ר הזקן בלקו"ת ד"ה זה², דונקדשתי בתוך בני ישראל (גילוי קדושתו ית' בתוך הלב³ דישראל) הוא באופן דמלמטה למעלה, שלבם של ישראל בוער כרשפי אש ליכלל בקדושתו ית', ועי"ז נמשך אח"כ אני הוי' מקדישכם, המשכת קדושתו ית' מלמעלה למטה. ובזה עצמו (בהמשכה מלמעלה למטה) שני ענינים, ההמשכה ע"י תורה וההמשכה ע"י מצוות⁴. דההמשכה שע"י תורה היא בפנימיות העולמות (ברוחניות), ובכדי שתהי' ההמשכה בחיצוניות העולמות (בגשמיות), הוא ע"י מעשה המצוות⁵. וזהו מ"ש ג' פעמים קדוש⁶, דקדוש הא' הוא העלאה מלמטה למעלה, וקדוש הב' והג' הם המשכות מלמעלה למטה, ע"י תורה וע"י מצוות⁵.

ב) וממשיך ב(הביאור ל)המאמר⁷, שג' פעמים קדוש הם ג' מדריגות. קדוש הא' הוא כתר (שלמעלה מחכמה), קדוש הב' הוא כתר דז"א, וקדוש הג' הוא כתר דמלכות. ויש לומר הביאור בזה ע"פ הידוע⁸ שקדוש (בכלל) קאי על אור הסובב שהוא קדוש ומובדל מהשתלשלות. ולכן עיקר הענין דקדוש (קדוש הא') הוא בכתר שלמעלה מהחכמה (כי חכמה היא ראשית ההשתלשלות⁹). וזה שגם הכתר דז"א וכתר דמלכות נק' בשם קדוש, הוא, כי השתלשלות הכתרים היא לא כהשתלשלות עילה ועלול שהעלול הוא מהות אחר מהעילה, כי אם, שכל הכתרים הם מהות אחד¹⁰, וגם לאחר ירידת הכתר להיות כתר לז"א או למלכות, הוא במהותו כמו שהי' קודם (כתר שלמעלה מחכמה). ויש לומר, דזה שמבאר בהמאמר שג' פעמים קדוש הם חלוקים במדריגתם (שקדוש הא' הוא הכתר שלמעלה מחכמה, וקדוש הב' והג' הם הכתר דז"א ודמלכות), הוא גם ביאור על החילוק באופנם (שקדוש הא' הוא באופן דמלמטה למעלה וקדוש הב' והג' הם באופן דמלמעלה למטה). דהסובב (כתר) עצמו, כיון שהוא קדוש ומובדל לגמרי, הגילוי שלו באדם הוא באופן שהוא מכיר ומרגיש שזהו ענין שמופלא ומובדל ממנו, ולכן הוא משתוקק לצאת ממציאותו וליכלל בהענין המופלא, וכאשר הסובב יורד להיות כתר לז"א או למלכות, אז

(1) פרשתנו כב, לב.
 (2) סעיף ט (לג, ב).
 (3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב.
 (4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד).
 (5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים).
 (6) ישע"י ו, ג.
 (7) לג, סע"ב ואילך.
 (8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ.
 (9) שער היחוד והאמונה רפ"ט. ובכ"מ.
 (10) ראה המשך תער"ב ח"א פע"ט. ח"ב פש"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

(* יצא לאור בקונטרס י"ג אייר – תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום היארצייט של הווי"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של – יבדל לחיים טובים – כ"ק אדמו"ר שליט"א, – לפני מלחה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק בי"ג אייר ה'תשי"ב, בליווערפול, אנגלי', ומנ"כ בעיה"ק צפת תובכ"א* . . יום ג, יג אייר, שנת ה'תשנ"ו).

(* תולדותיו – ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב)].
 וראה בארוכה שיחות ש"פ אחר-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדיות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] – ביאור בשמו של בעל היארצייט, והשייכות דשמו לפ' אחר-קדושים. שיחות פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדיות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך]. [ש"פ אחר-קדושים ה'תנש"א (התוועדיות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך)].

הגילוי שלו הוא באופן שנמשך למטה. ועד"ז הוא בנוגע לקדוש הב' והג', שהחילוק באופן המשכתם הוא מפני שהם חלוקים במדרגתם. דקדוש הב', כיון שהירידה שלו הוא שנעשה כתר לז"א (דז"א הוא סוף האצילות¹¹), המשכתו היא (רק) בפנימיות העולמות (ע"י תורה), וקדוש הג', שיורד להיות כתר למלכות (דמלכות היא שרש הנבראים¹¹), המשכתו היא (גם) בחיצוניות העולמות (ע"י מעשה המצוות).

ג) וממשיך ב(הביאור ל)המאמר¹², דזהו מה דאיתא במדרש¹³ (בענין ג' פעמים קדוש), משל לבני מדינה שעשו שלש עטרות למלך, מה עשה המלך, הניח בראשו אחת ושתיים בראש בניו, כך בכל יום העליונים מכתירים לפני הקב"ה שלש קדושות, מה הקב"ה עושה, נותן בראשו אחת ושתיים בראשן של ישראל, הה"ד¹⁴ כי קדוש אני והתקדישתם והייתם קדושים. היינו דכי קדוש אני הוא העטרה שנותן בראשו, והתקדישתם והייתם קדושים הם שתי העטרות שנתן בראשן של ישראל. ולהעיר, דבמדרש שלפנינו איתא הה"ד דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו והתקדישתם והייתם קדושים, דלכאורה מזה משמע דשתי העטרות שנתן בראשן של ישראל הם קדושים תהיו (שבסמיכות לכי קדוש אני) ווהתקדישתם והייתם קדושים¹⁵ (שנחשבים שניהם לעטרה אחת). אבל בלקו"ת מפרש, דשתי העטרות שנתן בראשן של ישראל הם והתקדישתם והייתם קדושים, וקדושים תהיו (שבסמיכות לכי קדוש אני) אינה נמנית בהעטרות.

ד) ויש לבאר זה ע"פ מה דאיתא במדרש שם¹⁶, קדושים תהיו יכול כמוני תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם. וכתב הצ"צ (באוה"ת ר"פ קדושים¹⁷) שזה תמוה. והכוונה בזה (בפשטות) היא, כי איך שייך אפילו קס"ד שישראל יהיו כמוני. ובלקו"ת פ' נצבים¹⁸ מבואר, דקדושתכם היא הקדושה שנמשכת ע"י אתערותא דלתתא דמעשה המצוות, וקדושתו שלמעלה מקדושתכם היא קדושה נעלית ביותר שאין אתערותא דלתתא דמעשה המצוות מגעת שם, ונמשכת ע"י התשובה. וזהו מה שבעלי תשובה הם למעלה מצדיקים גמורים¹⁹, כי ע"י התשובה הם ממשיכים מבחינת קדושתו שלמעלה מקדושתכם, כמבואר בלקו"ת שם.

ולכאורה צריך לומר, דהמעלה שבבעלי תשובה על צדיקים גמורים, אף שגם בצדיקים ישנה העבודה דג' פעמים קדוש וקדוש הא' הוא קדוש אני (קדושתו שלמעלה מקדושתכם), הוא, שהגילוי דקדוש הא' בצדיקים הוא באופן דהעלאה למעלה, שמשותקים לצאת ממציאותם וליכלל בקדושתו ית' (וזה שנמשך להם כמו שהם למטה הוא רק קדוש הב' והג'), ובעלי תשובה, גם קדוש הא' הוא באופן דהמשכה למטה. וצריך

15) וכ"מ בסה"מ עזר"ת ע' קצר. ה'תש"ח ע' 201.

16) ויק"ר שם, ט.

17) ע' קה.

18) נא, ג.

19) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הלי' תשובה פ"ז ה"ד.

11) תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך.

ובכ"מ.

12) סעיף ו (לה, א ואילך).

13) ויק"ר פכ"ד, ח.

14) קדושים יט, ב, כ, ח.

להבין, איך אפשר שתומשך הקדושה דקדוש אני למטה²⁰. וביותר אינו מוכן, דבאוה"ת איתא, שאפילו קס"ד שיהיו כמוני הוא תמוה, ובלקו"ת איתא (גם להמסקנא), שע"י התשובה ממשיכים הקדושה דקדוש אני, דלכאורה הם סברות הפוכות.

ויש לומר הביאור בזה, דמ"ש הצ"צ שזה תמוה, הכוונה בזה היא, שאין לזה מקום בשכל, גם לא בחכמה שלמעלה. דכיון שע"פ סדר ההשתלשלות [שנקבע כפי שגזרה חכמתו ית'] נברא הוא באין ערוך לבורא, אין שייך אפילו קס"ד שיהיו כמוני. אבל לגבי עצמות אוא"ס אין שייך שום גדרים, דמי יאמר לו מה תעשה²¹. וכיון שע"י התשובה מגיעים בעצמות אוא"ס שלמעלה מחכמה [כידוע בענין שאלו לתורה כו' שאלו להקב"ה כו' אמר יעשה תשובה ויתכפר לו²², דהמענה יעשה תשובה כו' בא דוקא מהקב"ה שלמעלה מחכמה דתורה], לכן, ע"י התשובה, יכול כמוני. ועפ"ז יומתק מה שמפשטות לשון הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני (שקדוש אני הוא הטעם וההסברה על קדושים תהיו) משמע שהציווי קדושים תהיו הוא שקדושתם של ישראל צריכה להיות בדומה לקדושתו ית', כי ע"י עבודת התשובה מגיעים לקדושה זו. ולהעיר מהפירוש²³ ביכול כמוני – יכול כמוני בניחותא.

ה) ויש לומר, דשני הביאורים בנוגע להפסוקים שבהם נרמזים שתי העטרות שנתן בראש בניו (אם נכלל בזה גם הפסוק קדושים תהיו) ושני הפירושים ביכול כמוני, תלויים זה בזה. דלהפירוש שיכול כמוני הוא בלשון תמי' – הקדושה דקדושים תהיו נכללת בקדושתכם שלמטה מקדושתו, ולכן, קדושים תהיו הוא בכלל העטרות שנתן בראש בניו, ולהפירוש יכול כמוני בניחותא – הקדושה דקדושים תהיו היא הקדושה דקדוש אני (שהיא העטרה שנטל לעצמו), ושתי העטרות שנתן בראש בניו הם והתקדישתם והייתם קדושים. ומ"ש במדרש שהקדושה דקדוש אני היא העטרה שנטל לעצמו, אף שגם קדושה זו נמשכת לישראל, יש לומר, כי המשכת הקדושה דקדוש אני בבעלי תשובה היא (לא מצד המציאות שלהם²⁴ אלא) לפי שע"י התשובה מתגלה שרש הנשמה שהוא חד עם העצמות, ונמצא, דגם לאחרי שהעטרה ישנה בישראל, היא בראשו של המלך (ולא ניתנה לאחר, גם לא לבניו).

ו) ויש לומר, דזה שענין ההמשכה דקדושתו שלמעלה מקדושתכם מבואר להדיא בהדרושים דפרשת נצבים משא"כ בהדרושים דפרשתנו בא ענין זה רק ברמז (ומ"ש להדיא בדרושים אלה הוא שהגילוי דקדוש הא' באדם הוא באופן דהעלאה מלמטה למעלה, שרוצה לצאת ממציאותו וליכלל בקדוש), הוא, כי בפרשת אתם נצבים היום,

המשך בעמוד יח

תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' לב). ועוד.

23 מאור עינים עה"פ (מז, ב).

24 כי הגילוי דקדוש הא' (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה.

20 ולהעיר, שבלקו"ת נצבים מדבר בדרגא נעלית יותר מבלקו"ת בפרשתנו. דבלקו"ת בפרשתנו שקדוש הא' הוא כתר (דבפשטות הוא אריך), ובלקו"ת נצבים (נב, ג) שקדושתכם שנמשך ע"י המצוות הוא אריך וקדושתו שלמעלה מקדושתכם הוא עתיק. ואעפ"כ מבואר שם שגם קדושתו נמשכת למטה.

21 ע"פ לשון הכתוב – איוב ט, יב.

22 יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל

בס"ד. רשימת דברים ליל ה', ג' אייר, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. נמצאים אנו עתה בזמן האביב והקיץ.

העניין המיוחד בזמן האביב והקיץ - שבו מתרעננים ונעשים פעילים כל הצמחים ובעלי החיים, ואז מוציאים הם מתוכם את כל מה שקלטו וצברו במשך ימי החורף. ומהיכן קולטים הצמחים לתוכם כל עניינים אלו - מהאדמה. וכן הוא גם אצל בני אדם:

עד שנתם העשרים - הרי זה בחינת ימי החורף שלהם, שאז צריכים הם לקלוט את כל העניינים, כדי שאחרי כניסתם לשנתם הכ"א, הכ"ב, הכ"ג וכו' - שהם ימי האביב והקיץ שלהם, שבהם כל אחד ואחד מסתדר, מי בעבודה ומי בעסק, ומגיעים לנישואין בשעה טובה ומוצלחת - יתעוררו ויהיו פעילים בעניינים אלו.

ומניין לוקחים קליטה זו - מהתורה, שעניינה לימוד והוראת דרך, ולכן עליהם לקלוט ממנה לתוכם, ב"זמן החורף" שלהם, לימודים והוראות, כדי שמאוחר יותר ישתמשו בכך כדי לחיות חיים פעילים - שכל אחד ואחד יהיה מורה דרך ומנהיג ("לידער") בסביבתו, ועל כל פנים - מנהל בביתו, ואת הכוח וההוראות לזה - מקבל מהתורה.

והיינו, שלגבי האדם - העתיד (ימי האביב והקיץ) הוא טמיר ונעלם, ובמילא אינו יכול להכין את עצמו לדבר בלתי ידוע. ולכן גילה לנו הבורא - שכל חילוקי הזמנים דחורף אביב וקיץ וסתיו הם מדרכי הבורא - את תורתו הקדושה, שהיא המורה לנו בכל העניינים, גם אלו העתידים להיות, שהרי אצלו ית' העתיד הוא כמו העבר, בשווה. ואל יאמר האדם שקשה הדבר לפניו - שהרי "לפום גמלא שיחנא"², והיינו, שזה גופא שהבורא ית' מסר וציוה לנו את תורתו ומצוותיו, היא הראייה וההוכחה האמיתית שבכוחנו ללמדה ולשמרה.

ב. והנה, כל מיני המאכל צריכים שמירה מפני ריקבון, ולכן יש להחזיקם במקום שיש בו מזג אוויר השומר עליהם שלא ירקבו. ובדרך-כלל - מחזיקים אותם במקרר וכיוצא בזה.

ועל דרך זה בתורה, שהיא מזון רוחני - שגם היא זקוקה לאווירה והנהגה כזו, שלא תרקב ח"ו. וזהו עניין מצוות מעשיות, שהם האווירה שבהם ועל ידם מתקיימת גם התורה.

ואף שבתחילת העבודה אין האדם טועם שום טעם במצוות מעשיות, כמו נטילת ידיים שחרית, תפלה וברכות - הרי בהמשך עבודתו יתחיל להרגיש הטעם שבהם.

וכמשל ילד קטן, שאין חפצו ללכת לבית-הספר, ואדיר חפצו לאכול "גלידה" וממתקים ולשחק ב"כדור"... והטעם לזה - כי בגלל רכותו בשנים, אינו רואה ומרגיש עדיין את התועלת והשימוש בלימודים שלומדים בבית-הספר, כמו "כימאי" ו"פיזיקאי" וכדומה, מה שאין כן בה"גלידה" והמתקים ומשחק ה"כדור" - מרגיש הוא מיד את הטעם והמתקת שבזה.

ועל דרך זה בענייננו - שבתחילת העבודה האדם הוא בדוגמת התינוק, שאינו מרגיש טעם בהעבודה כו', אבל אחרי שיתרגל מעט מעט בקיום המצוות מעשיות - ירגיש שעל ידי זה מתעלה ומזדכך כו'.³

ג. והנה, ההנהגה על פי התורה וקיום המצוות מעשיות - הם הכלים לחיים מאושרים. והטעם לזה:

חוסר טעימת הטעם בהעבודה, וכן האמתלאות השונות שלא לעסוק בתורה - הם עצת היצר הרע שבכל אחד ואחת, והמלחמה שיש לכל אחד ואחת בזה היא ההתגברות על היצר. ולכן, כאשר האדם גובר על היצר, מתנהג על פי התורה ומקיים המצוות מעשיות - עושה שלום בתוכו ובעצמו, והיינו שנעשה אצלו מצב של שלום והרמוני.

ואתם כולכם - לימדו יותר תורה וקיימו יותר מצוות. נמצאים אתם על הדרך האמיתית, אלא שעליכם להתחזק כדי להגיע אל המטרה, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ואז שלום והרמונייה יהי לכם.

ד. מזמן לזמן - מתקיימת כאן התוועדות. ובכן: בואו לכאן ונתוועד יחד, נשיר יחד ונרקוד יחד. בואו עם הבשורה הטובה - שהנכם נמצאים כבר לאחר המלחמה הפנימית, וניצח צד הקדושה.

יעזור לכם הקב"ה, לכל אחד ואחת בהמצטרך לו במילואו.

(3) ראה גם פיה"מ להרמב"ם ר"פ חלק. ה' תשובה פ"י ה"ה.

(1) אל החבורה של הרה"ת ר' דובער בוימגארטן.
(2) כתובות סז, רע"א. וש"נ.

בס"ד. שיחת ש"פ אמור, ג' אייר ה'תשר"מ.

בלתי מוגה

כז. בהמשך להמדובר לעיל אודות לימוד הרמב"ם - נתעכב עתה על הלכה פרטית מהשיעור דערב שבת, ב' אייר (תפארת שבתפארת), השייכת גם לשיעור דיום השבת, כדלקמן. ובפרט שבנוגע להלכה זו - יש צורך לשלול את דבריהם של אלה שרוצים לסלף את דברי הרמב"ם כדי להביא הוכחה לשיטתם כו', כדלקמן. בסוף פרק רביעי מהל' יסודי התורה (התחלת השיעור דב' אייר) מסכם הרמב"ם את התוכן דכל ארבעת הפרקים הראשונים:

"כל הדברים האלו (דפרק שלישי ורביעי). דברים עמוקים הם, אבל אינם כענין עומק פרק ראשון ושני, וביאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית, וכך צוו החכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו ברבים, אלא לאדם אחד מודיעין דברים אלו ומלמדין אותו"¹¹⁶.

וממשיך שם¹¹⁷: "ומה בין ענין מעשה מרכבה [ביאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו (הראשונים) הוא הנקרא מעשה מרכבה"¹¹⁸] לענין מעשה בראשית, שענין מעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשים בו אא"כ הי' חכם ומבין מדעתו מוסרין לו ראשי הפרקים, וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אע"פ שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו לרבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין".

ומסיים שם¹¹⁹: "ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס, כמו שאמר¹²⁰ ארבעה נכנסו לפרדס, ואע"פ שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו, לא כולם הי' בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין. ואני אומר [שזהו חידושו של הרמב"ם עצמו] שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות, ואע"פ שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים, שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אעפ"כ ראויין הן להקדימן וכו'".

וענין זה קשור גם עם השיעור היומי, שבהתחלתו¹²¹ מוזכר הענין ד"פרדס" - בקשר למעלת הנביא: "חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו. בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו, שלם בגופו, כשיכנס לפרדס וימשך באותן הענינים וכו'".

והנה, ישנם כאלו שרוצים להביא רא' מדברי הרמב"ם הנ"ל - "שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר. לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות. הוויות דאביי ורבא" - שאין לעסוק בענינים הקשורים עם ידיעת אלקות כו' עד שימלאו כריסם בש"ס ופוסקים, וזאת - למרות שגישה זו היא היפך דברי הרמב"ם, כדלקמן.

כח. בהקדמתו כותב הרמב"ם: "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". כלומר, שיכולים להתחיל את חיבורו של הרמב"ם מיד לאחר שמוסיימים תורה שבכתב, עוד לפני שלמדו ענין אחר בתורה שבע"פ. ועפ"ז - מתעוררת תמיהה גדולה ביותר:

מדובר אודות יהודי שלמד תורה שבכתב בלבד, ועדיין לא למד את "פירושה" בתושבע"פ, ובודאי שאינו יודע מאומה אודות "הוויות דאביי ורבא" [שהרי בתושב"כ לא נתפרשו עניני המצוות, ובודאי שלא נזכרו תנאים ואמוראים (אביי ורבא וכיו"ב) ודבריהם], ואעפ"כ, הדבר הראשון שלומד עמו הרמב"ם הוא - "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית", דברים עמוקים ביותר, ובהם גופא מתחיל מהדבר הכי עמוק - "מעשה מרכבה" ואח"כ "מעשה בראשית"?!

זאת ועוד: הרמב"ם ממשך בעצמו ש"צוו החכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו ברבים כו'", וביחד עם זה, כותב בספרו - פירסום גדול יותר מאשר לימוד ברבים - עניני "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית"!

(119) הלכה יג.

(120) חגיגה יד, ב.

(121) רפ"ז.

(116) הלכה י.

(117) הלכה י"א.

(118) פ"ב הי"א.

בהקדמתו לספרו "מורה נבוכים" כותב הרמב"ם שספר זה נועד עבור תלמידו החביב כו', ומכיון שהדברים המבוארים בספר זה הם דברים עמוקים שאין כל אדם יכול להבינם, לכן כתבם באופן של רמז כו', דמכיון שדברים הנכתבים בספר יבואו בפירסום, כך שספר זה יכול להגיע גם לאלו שאינם שייכים להבנת הענינים, והם עלולים לטעות וכו' - לכן בהכרח לכתוב באופן של רמז כו'. אמנם, בנוגע לספר היד - הרי אדרבה: ספר זה נועד עבור כאו"א מישראל, שיוכל לדעת את כל התורה שבעל פה "בלשון ברורה ודרך קצרה", ואעפ"כ, כותב הרמב"ם בספרו ענינים הקשורים עם "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית", בה בשעה שכותב בעצמו ש"אין דורשין בדברים האלו ברבים כו'!"

ולא זו בלבד שכותב ענינים אלו בספרו, אלא עוד זאת, כותבם בארבעה פרקים ראשונים, לפני כל שאר עניני התורה, למרות שמדגיש בעצמו שיש להקדים לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . . הוויות דאביי ורבא!"

ובכלל - הרי זה סדר הכי תמוה: הרמב"ם פותח ב"מעשה מרכבה", וממשיך אח"כ ב"מעשה בראשית", ואח"כ כותב שענינים אלו (שכתב אודותם) "דברים עמוקים הם", ו"אין דורשין בדברים האלו ברבים כו'", ויש להקדים לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . . הוויות דאביי ורבא", ורק לאחר כל זה מתחיל לבאר את פרטי דיני המצוות בי"ד ספרים!

כט. והביאור בזה - מובן בפשטות מדיוק לשון הרמב"ם ש"אין ראוי לאדם לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר":

"לטייל בפרדס" פירושו - לא רק כניסה בלבד, אלא טיול של תענוג, כלומר, לעסוק בענינים אלו ("מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית") באופן של התבוננות עמוקה ורחבה ביותר, עד שמתענג בענינים אלו, בדוגמת התענוג טיול בפרדס כפשוטו - "פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים נרד וכרום גו' עם כל ראשי בשמים"¹²².

ובלשון הרמב"ם (בשיעור היומי) בקשר לענין הנבואה: "שיכנס לפרדס וימשך באותן הענינים הגדולים הרחוקים ותהי' לו דעה נכונה להבין ולהשיג".

ועפ"ז: פרטי הענינים שכותב הרמב"ם אודות "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית" ("פרדס") - בודאי אינם בבחינת טיול בפרדס, וכמפורש בדברי הרמב"ם עצמו ש"דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו ("מעשה מרכבה") כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה"¹²³, ועד"ז כותב בנוגע למה שביאר בענין "מעשה בראשית" ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם"¹²⁴, וא"כ, בודאי אין זה בבחינת טיול בפרדס. תירה מזו:

בנוגע ל"מעשה מרכבה" - הרי גם הענינים שאודותם כותב הרמב"ם (אותה "טיפה מן הים"), אינו מבארם באופן ששכלו של האדם יוכל לתפוס ולהבין את מהותם של ענינים אלו באופן דהשגת החיוב, וכל מה שכותב אינו אלא ענינים של שלילה,

ולדוגמא: "אין כיחודו אחד מן האחרים הנמצאים בעולם"¹²⁵, "אין הקב"ה גוף וגוי' . . . ונאמר אל מי תדמיוני ואשוה"¹²⁶, "זה שכתוב בתורה ותחת רגליו, כתובים באצבע אלקים, יד ה' . . . וכיוצא בדברים האלו, הכל לפי דעתן של בני אדם הוא שאינן מכירין אלא הגופות, ודברה תורה כלשון בני אדם . . . ואמתת הדבר אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו"¹²⁷, "אינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין . . . הוא היודע והוא המדע והוא הדעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו"¹²⁸, [ומצינו בכי"ב שהראב"ד¹²⁹ תמה על הרמב"ם שנכנס לביאור ענינים כאלו שכותב בעצמו ש"אין בנו כח לידע כו'"],

ומכיון שכן, הרי לא זו בלבד שאין זה בבחינת "לטייל בפרדס", אלא עוד זאת, שאין זה אפילו בבחינת "ראשי פרקים" (ש"אפילו לאחד אין דורשים בו אא"כ הי' חכם ומבין מדעתו), כי אם ידיעה כללית שקיימים מושגים אלו!

(126) שם ה"ח.

(127) שם ה"ט.

(128) פ"ב ה"י.

(129) ה"ל תשובה ספ"ה.

(122) לשון הכתוב - שה"ש ד, יד.

(123) פ"ב הי"א.

(124) פ"ד ה"י.

(125) פ"א ה"ז.

ועפ"ז מתורצת בפשטות שאלה הנ"ל - מדוע מתחיל הרמב"ם בעניני "פרדס" בה בשעה שכותב שיש להקדים "הוויות דאביי ורבא":

כאשר מדובר אודות "לטייל בפרדס" - יש להקדים לכך לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . הוויות דאביי ורבא", מכיון ש"אין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר".

אמנם, כאשר מדובר אודות לימוד בענינים אלו בדוגמת אופן הלימוד ד' פרקים ראשונים בחיבור הרמב"ם - הרי אדרבה: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון כו", היינו, שידיעת אלקות, "לידע שיש שם מצוי ראשון" (באופן של ידיעה, הבנה והשגה), היא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" דכל התורה כולה, שלכן, ההתחלה ד"הלכות יסודי התורה" היא - "לידע שיש שם מצוי ראשון".

ורק לאחר ביאור ענינים אלו בד' פרקים ראשונים - מתחילים ללמוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות", החל מהדינים שהם "יסודי התורה" - "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה כו", שלמרות שהענין דמסירת נפש אינו דבר הרגיל, מ"מ, מתחיל הרמב"ם בדינים אלו מכיון שהם באים כתוצאה ישירה מההתבוננות בגדולת ה' (תוכן ד' פרקים ראשונים), ועד"ז ההלכות השייכות לנבואה וכיו"ב, ולאח"ז באים שאר הענינים השייכים לספר אהבה - שגם להם קשר ישיר עם ידיעת אלקות - כמו: הלכות ק"ש, הלכות תפלה, הלכות ברכות, וכיו"ב, ואח"כ כל שאר דיני התורה - בכל שאר הספרים.

ל. בהמשך להנ"ל - הרי כאן המקום להתעכב על דיוק לשון הרמב"ם, שבנוגע ל"מעשה מרכבה" כותב ש"כל מה שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה", ואילו בנוגע ל"מעשה בראשית" כותב ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם":

"מר" - פירושו "טיפה"¹³⁰, וזהו "כמר מדלי" - כערך "טיפה" אחת לגבי ה"דלי" כולו.

אמנם, ישנו חילוק גדול ביותר בין ריחוק הערך ד"מר מדלי" לגבי ריחוק הערך ד"טיפה מן הים" - שהרי החילוק שבין כמות המים שב"דלי" לכמות המים שב"ים" הוא חילוק שלא בערך כלל!

ליתר ביאור:

"ים" מורה על ענין של בלי גבול, וכפי שמצינו בהלכה (בנוגע לעגונה כו) - ש"ים" נקרא "מים שאין להם סוף"¹³¹.

וטעם הדבר: אע"פ שכמות המים שבים מוגבלת היא, ועד שמצינו בגמרא¹³² בנוגע לר"א חיסמא ור"י בן גודגדא "שיודעין לשער כמה טפות יש בים", מ"מ, מכיון שמי הים הם בריבוי גדול ביותר, הרי זה משל לענין של בלי גבול, ונקרא "אין סוף" ב"שם המושאל", אמנם, מכיון שהתורה שואלת שם זה - הרי זה מקבל חשיבות וגדר של "אין סוף", "מים שאין להם סוף".

[וע"ד הענין ד"בכל מאדך"¹³³, "מאד שלך", שאף שאין זה אמיתית הענין דבלי גבול, שהרי לגבי דרגא נעלית יותר הרי זה ענין של גבול, מ"מ, נקרא זה בשם "מאד", ועד ש"מאד" זה (שלך) קשור עם "מאד" האמיתית¹³⁴].

זאת ועוד: ע"פ מש"נ¹³⁵ "כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא", מובן, שככל שתתוסף כמות המים שבים, עדיין יש מקום לכמות נוספת של מים, וכן הלאה עד אין סוף, מכיון שתמיד "הים איננו מלא". ונמצא, שאף שכמות המים הנמצאת בים בפועל מוגבלת היא, מ"מ, בכחו של הים לקבל עוד מים ועוד מים עד אין קץ. ולעומת זאת, כמות המים שב"דלי" - היא בתכלית ההגבלה, ובודאי אין לה ערך כלל לגבי כמות המים שב"ים".

וענין זה מודגש גם בתיבת "דלי" - מלשון דלות, היינו, שלא זו בלבד שאין זה באופן של עשירות, אלא עוד זאת, שאין זה אפילו באופן של "די מחסורו אשר יחסר לו"¹³⁶, כי אם באופן של "דלות".

וזוהי כוונת הרמב"ם להדגיש בשינוי הלשון - שריחוק הערך שבין "מעשה בראשית" ל"מעשה מרכבה" הוא בדוגמת "גבול" לגבי "בלי גבול", והמשל לזה - ריחוק הערך שבין "דלי" ל"ים". ולכן: בנוגע ל"מעשה

134) סהמ"צ להצ"צ קמ, ב. קס, ב. ובכ"מ.

135) קהלת א, ז.

136) ראה טו, ט.

130) רש"י, מצו"ד ומצו"צ עה"פ ישעי" מ, טו.

131) יבמות קכא, א (וש"ג).

132) הוריות י, סע"א.

133) ואתחנן ו, ה.

מרכבה" כותב הרמב"ם ש"כל מה שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם", ואילו בנוגע ל"מעשה בראשית" כותב ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם".

לא. ויש להוסיף עוד ענין בדיוק הלשון "כמר מדלי":

הפירוש ד"מר" הוא - "טיפה". אמנם, "מר" הוא גם מלשון "מרירות". ולכן: מדיוק הלשון "כמר מדלי" דוקא (ולא "כטיפה מדלי"), מובן, שהכוונה לרמז גם לענין של "מרירות".

והביאור בזה - ע"פ המבואר בהמשך דברי הרמב"ם¹³⁷ ש"בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים. . יירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו. . וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה וכלימה ריק וחסר".

ונמצא, שההתבוננות ב"מעשה בראשית" מביאה את האדם לרגש של מרירות - מפני גודל שפלותו כו', ולכן מדייק הרמב"ם וכותב את הלשון "כמר מדלי".

לב. מענין לענין - הרי כאן המקום להתעכב על מה שהעירו¹³⁸ בקשר לדברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה¹³⁹ "כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם. . ומכירים את מי שאמר והי' העולם. . וכשם שמכירין הקב"ה כך מכירין את עצמן וכו'", שבנוגע ל"מלאכים" אינו כותב ש"מכירין את עצמן". והביאור בזה - בפשטות:

בנוגע ל"מלאכים" - אין צורך לחדש ש"מכירין את עצמן", מכיון שענין זה מובן במכ"ש וק"ו מ"כוכבים וגלגלים":

הרמב"ם ממשיך¹⁴⁰ ש"דעת הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים כו'". ועפ"ז: אם "כוכבים וגלגלים" מכירין את עצמן, הרי עאכ"כ ש"מלאכים" - שדעתם גדולה יותר - מכירין את עצמן, כפשוט.

לג. כמו כן העירו כו"כ אודות דיוקי לשונות במנין המצוות, ותבוא עליהם ברכה שמדייקים ומפלפלים בזה. אמנם, בכגון דא יש להעיר, שמכיון שישנם חילוקי נוסחאות בכתב-יד, הרי לפעמים יתכן שמתעכבים על דיוק מסויים לבארו באופן כך וכך, בה בשעה שגירסא זו אינה הגירסא הנכונה, ובכתב-יד מרויך יותר הגירסא היא באופן אחר, כך שאין מקום לדיוק הנ"ל.

ולהעיר ממ"ש אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו¹⁴¹ "אשר הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל. . ולזאת ודאי אין לסמוך למעשה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז"ל". ועד"ז מובן בנוגע לשינויי גירסאות כו' - שכאשר מוצאים נוסחא מדוייקת בכתב-יד, שוב אין מקום לדיוקים בנוסחא שאינה מדוייקת כו'.

ולכן: לפני שהולכים לכתוב ביאור בדיוק הלשון - יש לוודא אם זוהי הגירסא הנכונה, ע"פ השוואות עם כתב-יד וכו'.

אמנם, מובן ופשוט שאין זה ענינם של תלמידי-ישיבה לבדוק ולברר נוסחאות מדוייקות ולהשוות בין הכתב-יד וכיו"ב. - מעולם לא שמענו על סדר לימוד כזה בישיבות, לא בליובאוויטש, ולא בשום מקום אחר. תלמידי ישיבה צריכים ללמוד את דברי הגמרא, עם פירוש רש"י ותוספות, ראשונים ואחרונים וכו', ואין זה ענינם להחזיק לצדם "דקדוקי סופרים" כדי לבדוק ולברר את הגירסא המדוייקת. אם יצטרכו לעסוק בבירור הגירסאות - לא ישאר להם זמן ללימוד דברי הגמרא!... כאשר מתעוררת קושיא אצל התלמיד

- יפנה ל"ראש-הישיבה" או ל"מגיד-השיעור" ויאמר להם שיש לו קושיא כזו, ועלה בדעתו לומר כך וכך, והם יאמרו לו אם יש מקום לדבריו, או שישנה גירסא מדוייקת שלכן אין מקום לקושיא כלל. וכיו"ב.

זאת ועוד: מלאכת בירור והשוואת כתב-יד דורשת מומחיות בפיענוח הכתב-יד ע"י ברי-סמכא, ומי שאינו רגיל בקריאת כתב-יד דתקופה ההיא - אינו יכול לזהות נכונה את אותיות והתיבות, מכיון שישנם כו"כ אותיות ותיבות מחוברות וכיו"ב (כפי שרואים בצילומי כת"י הרמב"ם שנדפסו). וכל זה - נוסף לכך שכתב-יד אלו

(140) וראה זו"ח מהנ"ע ח, סע"ד.

(141) ריש הל' מכירת חמץ (נדפסו לאחרי הל' פסח - בהוצאות קה"ת

תקס, ב). וראה גם בשו"ע חיו"ד שלו סקפ"ט סי"ג סקמ"ג.

(137) פ"ד הי"ב. וראה גם פ"ב ה"ב.

(138) הערות הת' ואנ"ש דמאריסטאון גליון לד אות ט.

(139) פ"ג ה"ט.

אינם בהישג ידו של כאו"א.

ובהתאם לכך - כדאי ונכון שיבחרו באחד, מובחר שבחבורה, ומה טוב - אחד שעוסק בלאו הכי בענינים כיוצא בזה, וכאשר תתעורר שאלה מסויימת בנוגע לדיוק הלשון וכיו"ב, יפנו אליו כדי שיברר אם יש בענין זה שינויי נוסחאות בכתבי-יד.

לד. ונחזור לעניננו - הדיוק בלשון הרמב"ם "לטייל בפרדס" [דיוק השוה בכל הכתבי-יד], שרק כאשר מדובר אודות התעסקות בפרדס באופן של טיול, יש למלא את כריסו בלחם ובשר תחלה, משא"כ כאשר מדובר אודות הציווי "לידע שיש שם מצוי ראשון כו" - הרי אדרבה: ענין זה הוא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" לכל עניני התורה כולה, ומכיון שכן, פשיטא שיש להתחיל בענין זה - בהתאם לסדר שקבע הרמב"ם.

וענין זה מתבטא גם באופן החינוך דילד קטן - אשר עוד לפני שמתחילים ללמדו אותיות ונקודות כו' (ועאכ"כ לפני הגיעו לחינוך), מרגילים אותו לומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי כו":

"מלך חי וקיים": "מלך" - גם תינוק יודע ש"מלך" פירושו שיש לו מדינה והוא מולך על כל המדינה ואנשי המדינה ("אין מלך בלא עם"¹⁴²). "מלך חי וקיים" - הרי זה מתאר את מציאותו של המלך, שהוא "חי וקיים". ונמצא, ש"מלך" חי וקיים - זהו תוכן הענין ד"מעשה מרכבה", ידיעת ה'.

"שהחזרת בי נשמתי": גם תינוק יודע שיש בתוכו דבר שמחיי אותו, שדבר זה אינו "יד" או "רגל", "אף" וכיו"ב, כי אם דבר הנמצא בתוכו ופנימיותו, ויודע שדבר זה נקרא בלשון הקודש בשם "נשמה". וכמו כן מבין שהנשמה היא עיקר מציאותו, שהרי החיות שלו אינו אלא ע"י הנשמה. ונמצא, שהענין ד"נשמתי" הוא העיקר ד"מעשה בראשית".

וענין זה מלמדים לתינוק קטן, וזו היא גם התחלת העבודה מידי יום ביומו - שעוד לפני אמירת ברכות השחר, ואפילו נטילת ידיים, כאשר אי אפשר להזכיר שמות הקדושים - אומרים כבר "מלך חי וקיים כו' נשמתי", שזהו תוכן ב' הענינים ד"מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית".

וזהו גם תוכן הענין ד"שויתי הוי' לנגדי תמיד"¹⁴³ - שענין זה מובא בהתחלת השו"ע, מכיון שזוהי התחלת כל העבודה כולה. ובלשון הרמב"ם: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון", ומטעם זה פותח הרמב"ם את ספרו בענין ידיעת אלקות - מכיון שזהו "יסוד היסודות ועמוד החכמות" לכל עניני התורה כולה.

לה. ויש להוסיף בזה:

ידוע¹⁴⁴ שבראשי-תיבות "יסוד היסודות ועמוד החכמות" מרמז הרמב"ם לשם הוי'.

ועפ"ז: כאשר יהודי חדור בענין ד"יסוד היסודות ועמוד החכמות" (ידיעת אלקות, "לידע שיש שם מצוי ראשון") - אזי "הוי' עמו"¹⁴⁵, ובדרך ממילא - "הלכה כמותו בכל מקום"¹⁴⁶, היינו, שהענין ידיעת הוי' פועלת שלימוד כל עניני התורה יהי בתכלית השלימות, עד ש"הלכה כמותו בכל מקום".

אמנם, כאשר חסר לו "יסוד היסודות ועמוד החכמות" - אזי לימוד התורה אינו בשלימות, ועד כדי כך - שיכול להיות הענין ד"השוחד יעור"¹⁴⁷, היינו, שמפני השוחד דכסף וכבוד וכיו"ב, ינסה "להכניס" בתורה את הרצון שלו [היפך הכוונה דלימוד התורה - ללמוד מה שהתורה רוצה ממנו, וכפתגם הידוע - שהתורה תלמד אותך], ולמטרה זו - לא ירתע לסלף את דברי התורה!

וכאשר מראים לו דין מפורש בתורה - מנסה להתחמק ולטעון שאין זה שייך לעניננו, וכיו"ב! וכאשר שואלים אותו: הרי לפני כמה זמן, לפני חצי שעה בלבד, אמרת בעצמך באופן אחר - משיב הוא: מותר לשנות (ויתרה מזו: מותר לשקר) מפני.. "דרכי שלום"!!

התורה אמנם אומרת "לעולם יעסוק אדם בתומ"צ אע"פ שלא לשמה כו"¹⁴⁸, בשביל כסף וכבוד וכיו"ב, אבל - לא שבשביל ענינים אלו יאמר היפך התורה!!

(145) ש"א טז, יח.

(146) סנהדרין צג, רע"ב.

(147) משפטים כג, ח. שופטים טז, יט.

(148) פסחים ג, ב. וש"נ. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת

פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. טוש"ע יו"ד סרמ"ו ס"כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.

(142) שעה"א רפ"ז. בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח

ע' ר"ה (ב). ספר החיים פ' גאולה פ"ב. עמה"מ ש' שעשועי המלך רפ"א. וראה פדר"א פ"ג.

(143) תהלים טז, ח.

(144) שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם - בשם ר' דוד הנגיד, נכדו של הרמב"ם.

ובאופן כזה - הנה לא זו בלבד שאין הלכה כמותו, אלא עוד זאת, דבריו אינם בגדר ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹⁴⁹ כלל וכלל!

ואין להאריך בדברים שאינם קשורים עם שבחם של ישראל כו'.

ויה"ר שיערה עליהם רוח ממרום, ויתחילו ללמוד תורה באופן שהלימוד יהי' מיוסד ומבוסס על "יסוד היסודות ועמוד החכמות" - "לידע שיש שם מצוי ראשון", וכללות הגישה לעניני התורה ומצוותי' תהי' באופן ש"לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות"¹⁵⁰, וכן הוא בלימוד התורה, שעיי"ז שלומדים "אמרת ה' צרופה"¹⁵¹ - נעשה הצירוף והזיכוך דאדם התחתון כו'.

ובהמשך לזה - פועלים את הצירוף והבירור דכל העולם כולו - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"¹⁵², כולל ובמיוחד - השפעה על אומות העולם לקיים שבע מצוות שנצטוו בני נח¹⁵³, שעיי"ז נעשה קיום העולם באופן ד"לשבת יצרה"¹⁵⁴.

וההנהגה באופן האמור - נעשית הכנה קרובה לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"¹⁵⁵,

שאז יהי' אמיטית ושלמות הענין ד"קידוש השם" - תוכן פרק חמישי מהל' יסודי התורה, היינו, הגילוי דכל שבעה שמות הקדושים, עד לגילוי דשם הוי', "שם המפורש"¹⁵⁶, שהוא גם "שם המיוחד"¹⁵⁷, עד ל"שם העצם"¹⁵⁸, כמ"ש¹⁵⁹ "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב כך אני נקרא"¹⁶⁰, היינו, לא באופן ד"זה שמי לעלם"¹⁶¹, "העלימהו שלא יקרא ככתבו"¹⁶², אלא שנקרא בגילוי בכל העולם כולו כפי שנכתב, "והיתה לה' המלוכה"¹⁶³ - במהרה בימינו ממש.

(157) סוטה שם. סנהדרין שם. רמב"ם הל' שבועות פ"ב ה"ב. מו"נ שם. פרדס ש"א פ"ט. שעה"ה"א פ"ז (פב, א).

(158) כס"מ הל' עכו"ם פ"ב ה"ז. מו"נ שם. פרדס שיי"ט בתחלתו.

(159) ישע"י יד, ט.

(160) פסחים נ, א.

(161) שמות ג, טו.

(162) פרש"י עה"פ.

(163) עובד"י א, כא.

(149) עירובין יג, ב. גיטין ו, ב.

(150) תנחומא שמיני ז. ב"ר רפמ"ד. וש"נ.

(151) תהלים יח, לא.

(152) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(153) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(154) ישע"י מה, יח.

(155) צפני' ג, ט.

(156) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. מו"נ

פס"א ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו, שנתארך דרך חילוכו יותר על הרגיל, ובעת רצון יזכירוהו על הציון הקי של כ"ק מו"יח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זיי"ע מתאים לתוכן כתבו. וכיון שהנוהג להזכיר בהשם בלשון הקדש בצירוף שם האם של כל אחד, בודאי יודיע השמות כאמור.

ולסיום מכתבו שיזכה להתנחל בארץ וכו' - בודאי למותר להאריך לדכוותי אשר אה"ק ענינה כתוכן שם זה, קדושה, וכל השאר בא כתוצאה ובהמשך לזה, ז.א. שאם בחוץ לארץ כאו"י מצווה על זה, עאכו"כ וביותר באה"ק ת"ו עלי' נאמר עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכיון שאין הקב"ה בא בטרונניא עם בריותיו, בודאי שניתנו הכחות והאפשריות למלאות ציווי ובקשת הקב"ה זו, ויהי רצון שיבשר טוב, בכל האמור, ובטוח השי"ת למלאות מה שאמור בתורתו, בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם גו' ככל הברכות האמורות בפרשה.

בברכה לבשו"ט,

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך ז'

מתורגם ללשון הקודש

יש להבין: בין האיסורים שבהם מוזהרים כל ישראל ("שווה בכל") יש גם איסורים שאין בהם חומרה מיוחדת, ולמשל: אכילת נבילה, אשר אין בה כרת וכן אין בה איסור "משוה" (אלא ב"כזית", כמאכלים אסורים אחרים). מדוע אפוא בחרה התורה להורות לגבי אזהרת הגדולים על הקטנים דוקא בענין השרצים והדם, אשר בהם יש חומרה מיוחדת – דבר המחייב לכתוב דין זה שלוש פעמים: פעם אחת לגבי הכהנים, ופעמיים לגבי איסורים אשר "שווים בכל". אילו היה דין זה מופיע באיסור אכילת נבילה וכדומה, ניתן היה ללמוד ממנו לגבי כל האיסורים אשר "שווים בכל"⁶, ואז די היה בכתיבת דין זה פעמיים בלבד?⁷

הכרחי לומר⁸, שהתורה כתבה דין זה בשלשה איסורים אלו, כי החומרות שבהם – איסור "משוה", איסור כרת, "שווים בכל" ו"ריבה בהם מצוות יתרות" – דוקא הן מהוות את הטעם העיקרי לדין "להזהיר גדולים על קטנים"⁹.

ב.

הקשר בין הגדולים לבין הקטנים

הסיבה לכך שהתורה מזהירה את הגדולים על הקטנים, היא מפני שיש קשר בין הגדולים לבין הקטנים. אילו לא היה ביניהם שום קשר, לא היתה התורה מזהירה את הגדולים לגבי מי שאין להם קשר עמם כלל.

ומתעוררת השאלה: הרי ה"קטנים" שלגביהם מוזהרים

א.

"להזהיר גדולים על הקטנים"

בתחילת הפרשה, כשמדובר על האיסור של הכהנים להיטמא, נאמר "אמור אל הכהנים... ואמרת אליהם". על כך נאמר בגמרא¹, ורש"י מביא זאת בפירושו על התורה: "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים", שהאמירה השנייה היא שהגדולים² לא יטמאו כהנים קטנים³.

דין זה, שאסור לתת בידיים דבר איסור לקטנים, מופיע בתורה⁴ לגבי שני איסורים נוספים: לגבי אכילת שרצים ולגבי אכילת דם, ובשלושה איסורים אלו – שרצים, דם וטומאת כהנים – לומדים שבכל האיסורים מוזהרים הגדולים לגבי הקטנים.

מדוע צריך דין זה להופיע בכל שלשת האיסורים הללו? על כך נאמר בגמרא⁵, שמענין השרצים בלבד אין להסיק לגבי איסורים אחרים, כי "איסורן במשהו" – איסורם חמור מאיסורים אחרים, כי אין לו שיעור ואף "משוה שרץ" הוא איסור מוחלט. מענין הדם בלבד אין להסיק לגבי איסורים אחרים, כי זהו איסור כרת. משני ענינים אלו יחדיו – שרצים ודם – עדיין אין להסיק לגבי אחרים, כי "איסורן שווה בכל" – הם אסורים לכל ישראל בשווה. מטומאת כהנים בלבד אי אפשר ללמוד זאת, כי הכהנים – "ריבה בהם מצוות יתרות", יותר מכל ישראל. ורק מצירוף כל שלושת הענינים הללו לומדים, על ידי "צד השווה", שבכל האיסורים מוזהרים הגדולים על הקטנים.

(1) יבמות קיד, סע"א. פסיקתא הובאה באוה"ח. וראה תוה"א להרמב"ן מתו"כ.

(2) ראה פרמ"ג ר"ס שמג) השיטות אם גם ישראלים (אף שכ' ואמרת אליהם – ראה אוה"ח ועוד).

(3) כדאי ביבמות שם "דלא ליטמו להו בידיים". וכ"ה בשו"ע אדמוה"ו או"ח (שש"מ"ג סוס"ג), שגם גבי טומאה "א"צ להוציאו מהבית שהטומאה בתוכו". (בב"י באו"ח שם שבג' הדברים (שרצים דם טומאה) צריך להפריש, ובב"י שם שבטומאה עכ"פ צריך להפריש, אבל ראה מג"א ר"ס שמ"ג שלא כן דעת הרמ"א ורוב הפוסקים. וראה רמב"ן כאן).

(4) שמיני יא, מב. אחרי ז', יב.

(5) יבמות שם ואילך.

(6) במהרש"א שם, שא"א ללמוד דם משרצים, כי ניקר אכילת שרצים הוא בכזית והשיעור דם הוא ברביעית. ולפי דבריו, א"א גם ללמוד דם מנבילה. אבל מפשטות לשון הגמרא "משום דאיסורן במשהו אבל דם דער דאיכא רביעית" משמע שמה שא"א ללמוד דם משרצים הוא דוקא לפי שאיסורן במשהו. אבל מה ששרצים הוא בכזית ודם ברביעית אין זה פירכא. וי"ל הטעם כי השיעור כזית ורביעית אי"ז גדר בשרצים וכדם כ"א באכילה ובשתי,

שיעור אכילה הוא בכזית ושיעור שתי' ברביעית. וגם בדם כשאוכלו שיעורו הוא בכזית (ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות רפ"ו. הל' נזירות פ"ה ה"ב. שו"ת שארית יודא או"ח סט"ו בשם רבנו הזקן. גולות עליות למס' מקואות פ"י מ"ז. צפע"נ להל' מאכא"ס שם).

(7) וכמו שהקשה הב"י שם.

בט"ז שם: "דאי"ז קושיא כלל דלכתוב חד משאר איסורים דלא הוזכרו לענין זה" אבל מ"מ יומתק ע"י ביאור, מדוע לא נכתב הדין באיסור אחר.

(8) בלקו"ש (כרך ב') ע' 679-80 מבואר, שהטעם שהדין דלהזהיר כו' נאמר בג' מקומות אלו הוא בכדי להורות שההשתדלות בחינוך (ראה להלן הערה 25) צריכה להיות גם בג' איסורים אלו (ובכיו"ב), עיי"ש.

– וזהו אחד הביאורים למה לא נאמר בתורה הציווי דלהזהיר כו' מבלי להזכיר איסור מסוים וע"ד הציווי לפני עור וכו' –

אבל מכיון שהדין דלהזהיר כו' בכל האיסורים שבתורה נלמד מג' מקומות אלו – היינו שהדין דלהזהיר בג' אלו הוא הנקוד לדין זה בשאר האיסורים – צריך לומר (שהחומרות שב)ג' איסורים אלו, הם ניקר הטעם של דין זה, ככפנים.

(9) וראה להלן הערה 23 – תוספת ביאור בדין זה בכל האיסורים.

במצוות, וכן באיסורים, יש שלושה ענינים: המצוה עצמה, האדם המקיים את המצוה, והקשר שבין האדם לבין המצוה. ובקשר עצמו יש שני ענינים: (א) הציווי שנצטווה האדם במצוה זו, (ב) ההשפעה הנוצרת באדם זה על ידי קיום המצוה, או, ח"ו, על ידי העבירה על איסור זה.

ארבע החומרות שלעיל מבטאות את החומרות שבכל אחד מארבעת הענינים הללו:

"איסורן במשהו" – החומרה באיסור עצמו. שהאיסור, ה"קליפה"¹⁷, הנמצא בדבר האסור במשהו הוא הנקודה העצמית של ה"קליפה"¹⁸, ולכן אין בה שיעור של כמות מסוימת, והיא נמצאת בכל עוצמתה גם ב"משהו", בדומה לנקודת החיות הנמצאת במלוא עוצמתה אף ב"משהו" בגופו של תינוק בן יומו.

"ריבה בהן מצוות יתרות" – החומרה באדם. שנקודת היהדות שבו מאירה אצלו בגלוי, ולכן הרבתה בו התורה מצוות יתרות.

יותר מכך: המושג האמיתי של "ריבוי" מצביע על "בלי גבול". כי מספר מוגבל נחשב ריבוי רק לעומת מספר קטן ממנו, ואילו לגבי מספר גדול ממנו הרי הוא מיעוט. וכיון שהתורה, המקיפה את כל הדרגות, אומרת "ריבה בהן מצוות יתרות", הרי מובן שבכל דרגה שהיא, זהו ריבוי¹⁹ של מצוות יתרות, כי קדושתו של הכהן לעומת ישראל, אשר מצוות אלו מבטאות אותה, היא באופן של "ויבדל להקדישו"²⁰ – ולא ריבוי ומיעוט יחסיים.

שרי נקודת היהדות אינה מוגבלת.

"שווה בכל" – החומרה בציווי, שבציווי מאירה נקודת העצמיות של ציווי ה', אשר משום כך ציווי זה שווה אצל כל ישראל, כי אין דרושים עבורו כלים מיוחדים, בדומה לנקודת החיות הנמצאת אף בעקב.

כרת – החומרה שבהשפעת האיסור, אשר כורת ר"ל את החיות כולה, את כללות הנפש משרשה, שלא כבאיסורים אחרים הפוגמים ומנתקים רק חבלים מסויימים²¹.

הגדולים הם אפילו קטנים שאינם בני הבנה כלל¹⁰. ומהו אפוא הקשר שבין ה"גדולים" לבין קטנים אלו, אשר בגיננו מזהירים הגדולים על קטנים אלו?

אך נקודת הקשר שביניהם, והיא מהותית ביותר, היא נקודת היהדות¹¹, אשר בה שווים כל ישראל.

ג.

בעצם נקודת היהדות - הכל שווים

לענינים רבים בקדושה יש משלים בעיני העולם, וכך אכן מוצאים גם לגבי החיות של הנפש החיונית, אשר בעצם נקודת החיות אין הבדל בין גדול לבין קטן.

ההבדל שישנו בין הגדול לבין הקטן הוא בהתפשטות החיות, בגלוי¹², בחיות המסויימת, המדודה ומותאמת לגוף שהיא מחיה וכדומה. בזאת ייתכן להבחין בין גוף אחד למשנהו, וכן באותו גוף עצמו, בין אבר אחד למשנהו, ובהם עצמם – בין המצב מיד לאחר הלידה לבין התקופות שלאחר מכן.

אבל לגבי עצם נקודת החיות, שאינה מותאמת לגוף המסויים – הרי כשם שלא ייתכן לומר שבאבר אחד נמצאת נקודת חיות זו יותר מאשר במשנהו, ואפילו בעקביים, אשר בהם אין החיות גלוי¹³, הרי נקודת החיות¹⁴ נמצאת בכל עוצמתה בדיוק כמו במוח ובלב – כך לא ייתכן לומר שהיא נמצאת בגוף אחד יותר מאשר במשנהו. כידוע¹⁵, שאותה נפש המחיה את גופו של תינוק בן יומו יכולה להחיות את גופו של עוג מלך הבשן.

וכשם שהדבר הוא בנפש החיונית, כך הוא גם בנפש האלקית: ההבדל בין יהודי למשנהו הוא רק בכוחות הגלויים, ואילו בנקודת היהדות כולם שווים¹⁶.

ד.

ארבע החומרות בארבעה הענינים שבמצוות

לפי האמור לעיל יובן הקשר שבין ארבע החומרות שהוזכרו – "משהו", כרת, "שווה בכל" ו"ריבה בהם מצוות יתרות" – לבין הדין "להזהיר גדולים על הקטנים":

(10) שו"ע אדמו"ר שם סעיף ה'.

(11) להעיר מדיני פקדונ' (שו"ע הל' שבת ס"ל ועוד). ויתרה מזו מתניא פ"ב ד"הנפש כו' כולן מתאימות ואב א' לכולנה".

(12) להעיר (בנוגע לנפש הקדושה) משו"ע אדה"ז מהד"ת סו"ד.

(13) שלכן נקראים (אדר"ג ספ"א) "מלאך המות שבאדם". וראה תוספות ד"ה רקב (נייר נא, א).

(14) ראה נזיר שם.

(15) ד"ה כי עמך ש"ת סעיף ו'. הייב אינש תש"ח סעיף ג'. ובכ"מ. וראה יומא פ, ב.

(16) כנ"ל מתניא פ"ב שכולן מתאימות.

(17) ראה תניא ספ"ו ובכ"מ, שהחיות של דברים האסורים הוא מגק"ט.

(18) שלכן ע"ז – להיותה ה"נקודה" של כל האיסורים (ראה תניא רפ"כ

ופכ"ד) – היא בכל שהוא (ראה ע"ז עג, סע"ב: משום חומרא דע"ז).

(19) להעיר שאפילו על מצוה אחת מצינו כו"ב: רחבה מצותך מאד (על מצות הצדקה "לשון מאד שהוא בלי גבול ותכלית" – אגה"ק סו"ס יז), מצוה

רבה (פדיין שבויים – ב"ב ח, סע"א), מצוה רמה* ונשאה (וידעת היום גר' – קר"א קנו, ב) ועוד.

(20) דה"א כג, יג.

(21) אגה"ת פ"ה. ובכ"מ.

ה.

החומרות קשורות לעצם הנפש

אמנם, הדין "להזהיר גדולים על הקטנים" הוא מצד הנקודה של האדם, שבה שווים הגדולים והקטנים, והיא מתבטאת בחומרה "ריבה בהן מצוות יתרות", אך בכל זאת מובן, שגם החומרות "שווה בכל" ו"כרת", אשר מבטאות את ענין הקישור שבין האדם למצוה ולאיסור, ואפילו החומרה של "משהו" המבטאת את ענין האיסור עצמו, קשורות אף הן לענין האדם:

איסור שיש בו שיעור וגודל מסויים, מפני שיש בו רק התפשטות הקליפה, פוגע בגלוי רק בהתפשטות הנפש. ואילו איסור שאסור גם ב"משהו", מפני שנמצאת בו נקודת עצם ה"קליפה", פוגע בעצם הנפש²².

וכיון שכל אחת מארבע החומרות מבטאת את נקודת עצם הנפש, כותבת התורה את הדין "להזהיר גדולים על הקטנים" דוקא באיסורים אלו, שיש בהם אחת מארבע החומרות הללו, כדי להבהיר בכך את הסיבה לדין זה, שהגדולים מוזהרים על הקטנים מפני נקודת עצם הנפש השווה ביניהם²³.

ו.

"להזהיר" - זוהר ואור

לפי האמור לעיל יובן הניסוח "להזהיר גדולים על הקטנים"²⁴:

על ידי כך שה"גדולים" אינם נבדלים לעצמם, אלא הם מתעסקים בהשפעה על ה"קטנים"²⁵, נוספת מעלה לגדולים: כל עוד הם נשארים בהגבלות שלהם, הרי למרות שהתורה מגדירה אותם בתואר "גדולים", הרי גדלותם היא מוגבלת, גדולה של הכוחות הגלויים. אך כאשר הם יוצאים מהגבלותיהם ומתעסקים גם עם הקטנים, הרי אז מאירה בהם נקודת העצמיות, הנעלית מהכוחות הגלויים, ואז הם מגיעים לגדולה האמיתית²⁶, הבלתי מוגבלת.

ולכן נכתב דוקא הביטוי "להזהיר גדולים על הקטנים", כי המושג "להזהיר" הוא גם מלשון זוהר²⁷ ואור. על ידי הקשר שלהם עם הקטנים הם זוכים לתוספת אור²⁸.

ז.

כפילות - באין ערוך ומביאה לגאולה

לפי זה יובן מדוע רומזת התורה לדין "להזהיר גדולים על הקטנים" על ידי כפל לשון "אמור ואמרת"²⁹:

מיט די (=להתעסק עם) הקטנים – השתדלות בחינוך במוכחו הרחב; ביתר ביאור – הספקת כל צרכיו, לא רק צרכיו הרחוקים, מצות החינוך כפשוטה – במוכחו המצומצם. והיא אינה אלא פרט אחד מענין הכללי דחינוך, וגם מוגבלת בזמן [כי מה תועלת (ושירות) דחינוך כפשוטו – כשעדיין לא הגיע לחינוך (וגם בזה – ב"הגיע" – כמה דרגות – עיין שו"ע אדה"ז ס"מ"ג ס"ג)], משא"כ ענין החינוך במוכחו הרחב, שייך ועד לאופן ד"בכל עת" – "תמיד יומם ולילה" – כמשנת בון** בניו וכוותיו כשהם קטנים (כתובות נ, א). ועיין במפרשי טעמי מצות כיבוד אור"א.

26 ועד"ו הוא גם ב"גדול" (כח השכל) ו"קטן" (כח המעשה) שבאדם, אשר עיקר הגדלות שבלימוד (שכל) הוא מה שמביא לידי מעשה, כמבואר בהמכתב שנרפס בלקו"ש ח"ז ע' 327.

27 ד"ה זה היום עשה ה' תש"ח ספ"ב. וראה גם אגה"ק סוף ס' ז', וראה לקו"ש (כרך ד') ע' 1193 בפירושו מארז"ל (אבות רפ"ב) "והוי זהר במצוה קלה כבחמורה", שהתחלוקת דקלות וחמורות הוא רק מצד ענין הפרטי (בחי כלים) שבמצות, אבל מצד ענין הזוהר והאור שבהם [שזה שייך לבחי' נקודת הנפש שלמעלה מידיעה – ראה לקו"ש שם בפירושו "שאיך אתה יודע כו"ן], כולן שוין.

28 להעיר מדרז"ל עה"פ מאיר עיני שניהם ה' (תמורה טז, א) הובא בהקדמת התניא (עיי"ש משמעותו – דאיש תככים – בינוני – לאו דוקא).

29 וגם הדין ד"להזהיר גדולים כו"ן שבשרצים ודם נלמד מקראי יתירא (פירשי' ליבמות שם), שהוא כענין ההכפלה.

22 כי זה לעומת זה עשה האלקים. וראה ע"ז שם: כהתירו כך איסורו. ולכן מזה עצמו שאיסורו במשהו, נקודת קליפה, מוכח שזה נוגע בנקודת הנשמה.

23 ומ"מ למדין הדין ד"להזהיר כו"ן מג"ד אלו על כל המצות, כי כל המצות, יסודם הוא הקבלת עול מלכות שמים שבהם – בחי' הנקודה (וראה לעיל הערה 18, שכל האיסורים יסודם הענין דע"ז), ורק שבכל המצות, הנקודה שבהם אינה בגילוי כבג' דברים אלו. (וכמובן מענין "ריבה כו' מצות יתרות" – החומרה שבנפש האדם – הרי בפנימיות, ישנו ענין זה בכל ישראל, כמרז"ל (מכות ספ"ג) "הרבה להם תורה ומצות", אלא שבכניהם הוא בגילוי). ואף שבכל ג"ד אלו ישנו צד השוה, שהנקודה שבהם באה לידי גילוי – בכ"ז נלמדים מהם כל המצות, כי בענין הנקודה אין סברה לחלק בין העלם לגילוי, כי מעלתה היא נקודה ולא גילוי. (ומ"מ באם ה' נאמר דין זה רק באחד או בכ' מג"ד אלו, לא היו לומדים ממנו (לא מצד גילוי הנקודה שבו, כי אם) מצד חומרה הפרטית שבו).

24 דלכאורה, ה"י יכול לכתוב דין זה גם בלשון אחר. ובפרט לפי מ"ש הרא"ם ר"פ אמור והב"י באור"ח שם (מהטור יו"ד ר"ס שעג) שמלשון זה משמע שצריך להזהיר את הקטנים לאפרושי מאיסורא – שזהו לא הכלתא לכהנ"ל. (וגם לפי מ"ש בשוה"ג להערה שלאח"ז שעל הגדול מוטל להתעניין בהקטן – הרי גם חובת ההתענינות ה"י יכול לכתוב בלשון אחר).

25 ואף שהדין ד"להזהיר כו"ן הוא רק דלא ליספו להו בידים – וקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצוין להפרישו – הרי ענינו הוא "פארנעמען זיך**

(* שלכן אמרו "להזהיר גדולים על הקטנים" – ולא בל' איסור (או כו"ב) – כי אי"ו רק איסור ונ"ד "לפני עור לא תתן מכשול" – שאין מזה הוכחה כלל דהתענינות בהעור או שייכות עמו, כ"א שהאיסור גדול כ"כ עד שאפילו להכשיל בו אסור (והעור – ענין צדדי בוח) כי אם, שהגדול מוטל עליו מדאורייתא להתעניין בקטן ואפילו בתינוק בן יומו, ויש לו אב (והאיסור – ענין צדדי בוח). ומה שהחוב הוא רק "דלא ליספו כו"ן אבל א"צ להפרישו – הוא תנאי ופרט ברו"ל, ובכמה אופנים יש להסביר. ודוגמא אחת מכו"כ: מ"ע ואהבת לרעך כמוך – עיין בחדא"ג (שבת לא, א) דוק בדעלך טני לחברך לא תעביד – יש לחייבו מצד ואהבת – ממש כבנד"ד. (** ומה ששם חייבורו אפילו בטרחה דנפא ודממנא – ה"ו רק מתקנת אושא. והא דקטני קטנים מחוייב לכו"ע – ה"ו דוקא האב (כתובות מט. ב. טו, ב).

ענין נוסף בכך: נאמר בתניא³³, שהגאולה (הפרטית של כל יהודי, המביאה לגאולה הכללית) היא גילוי נקודת פנימיות הלב, וכיון שהתמסרותם של הגדולים להשפעה על הקטנים מביאה לגילוי נקודה זו, כדלעיל, הרי מובן שהיא מביאה לגאולה.

וגם מפני כך קשור הענין של "להזהיר גדולים על הקטנים" לכפילות, כנאמר במדרש³⁴, שהאותיות הכפולות קשורות ורומזות לגאולה.

(משיחת ש"פ אמור תשכ"ד)

במקומות רבים הכפל איננו³⁰ במשמעות של פי שנים בלבד, אלא לגמרי בלי יחס, והרבה יותר מכך, בדומה ל"כפלים לתושיה"³¹. זהו אור הנעלה ממדידה והגבלה, אשר משום כך אנו מוצאים, שהתשובה צריכה להיות כפולה³², כי היא למעלה מהגבלה. משום כך רומזת התורה לדין "להזהיר גדולים על הקטנים" באמצעות כפל הלשון, כי על ידי התמסרותם של הגדולים לקטנים מתגלית נקודת עצם הנפש הנעלית ממדידה והגבלה.

30) שמוה מובן שגם במקום שפירושו כפל כפשוטו – אפשר שירמז ע"ז

ההענין הוא שלא בערך. וק"ל.

31) ראה שמו"ר רפמ"ו.

32) ראה אגה"ת ספ"ט.

33) אגה"ק סי' ד'.

34) פרד"א פמ"ח. ילקוט לך רמז סד. וראה ד"ה לך לך תרכ"ז,

שהשייכות דאותיות כפולות לגאולה הוא לפי שאותיות כפולות הם מבחי הסובב, שלמעלה מהגבלה.

המשך מעמוד ז

ונקדשתי בתוך בני ישראל

שקורין קודם ר"ה²⁵, הוא זמן התשובה. ובפרט להמבואר בלקו"ת²⁶ שהתשובה דאתם נצבים היום כולכם לפני הוי' גו' הוא שכל הנשמות מתעלות למעלה במקור חוצבם. ולכן בהדרושים דפ' נצבים מבואר להדיא ההמשכה דקדושת שלמעלה מקדושתכם²⁷, כי ע"י שנש"י מתעלות למקור חוצבם נמשך להם גם העטרה שנטל לעצמו (כנ"ל סעיף ה). ובהדרושים דהפרשיות שקורין בימי ספירת העומר, שהעבודה דספירת העומר היא (לא באופן דדילוג (תשובה²⁸) אלא אדרבא) בסדר והדרגה (יום אחד, שני ימים, וכו'), בא ענין זה דהמשכת קדושת שלמעלה מקדושתכם רק ברמז. ויש לומר, דזה שמובא בדרושים אלה ענין זה ברמז עכ"פ, הוא, כי ספירת העומר הו"ע בירור נפש הבהמית²⁹, ובירור נפש הבהמית הוא כענין התשובה³⁰. ויש להוסיף, דפרשת אמור קורין ברוב השנים בהשבת שבסמיכות לפסח שני, דפסח שני הו"ע התשובה. וכמבואר בארוכה במק"א³¹ דפסח ראשון הו"ע עבודת הצדיקים ופסח שני הו"ע עבודת התשובה. ולכן גם בהדרושים דפרשת אמור מרומז הענין דהמשכת קדושת שלמעלה מקדושתכם, יכול כמוני בניחותא.

25) תוס' – מגילה לא, סע"ב. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד.

ישראל ה'תשל"ו (סה"מ מלוקט ח"א ע' קסז ואילך).

26) לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א).

ח"ג ע' קמג הערה 4.

27) תו"א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע"י בירור נה"ב נמשך

הגילוי דקדושת שלמעלה מקדושתכם. וראה שם לד, ריש ע"ג

בענין ספירת העומר.

31) לקו"ש חלק ח"י ע' 119 ואילך. ובכ"מ.

28) ואולי י"ל, דזהו גם מהביאורים ע"ז שבלקו"ת נצבים גם

הדרגא דקדושתכם שע"י המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל

הערה 20) – כי ע"י התשובה, התומצ"ץ הם באופן נעלה יותר.

28) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד"ה שובה

קיבוץ גליות בזכות המשניות

תורה זה כיון שכמה פעמים הולך ונשנה: ויאמר ד' וידבר ד' גו'.

- עוד י"ל בשלילת המקרא בנדו"ד, כיון שאין חלק זה הוא המבדיל בין ישראל לאו"ה, כ"א תושבע"פ וכמדו"ל במדרש (שמ"ר רפמ"ז) וגם הצדוקים מודים בו, משא"כ תושבע"פ –

כן הגמרא שהוא הפלפול במשנה הבנת טעמי וכו' שכל אחד מעמיק בזה ומבין כפי שכלו והשגתו ומחווה דעתו, הרי בהשקפה ראשונה אין ניכרת האחדות שבין החולקים ואדרבא מתחילה נעשו כאויבים זל"ז, ואת זה הוא בסופה דוקא (קדושין ל, ב) – (ופסק הדין הלכה למעשה כשהוא בהסכם כולם יחד, ה"ה בכלל המשנה כמ"ש בשו"ע לרבינו הזקן הל' ת"ת רפ"ב) –

וגם הלימוד הוא דוקא להבין הענינים בשכל אנושי ולא רק מפני שקבלה היא.

שונה משני חלקים אלו היא המשנה העוסקת בפסקי הלכות למעשה וצריך להבינה (גם לפי דעת הסוברים – רמב"ם רי"ו. כמשנ"ת בקו"א לרבינו הזקן שם – שאין ידיעת טעמי מוכרחת) ובכלל זה הכל מודים בכל האמור בזה, ואין בזה חלוקי דעות – שלכן כל הטועה בדבר משנה חוזר (סנהדרין לג, א)². ועי"ז גופא שהכל מסכימים לדין אחד, אף שאין דעותיהם שוות, מראים הם אשר ד' הוא שנתן לנו תורתו ותורה אחת לישראל גוי אחד. ובפרט אשר חכמי המשנה עיקר פסקי הלכות שלהם לא הי' ע"פ הכרעת שכלם רק ממה שקבלו איש מפי איש עד משה" (רבינו הזקן תו"א ד"ה ואלה שמות סס"ו).

והשי"ת יזכנו לראות ב"ב בקבוץ גליותנו ע"י משיח צדקנו שנאמר בו ונחה עליו רוח גו' רוח גו' והריחו בירת ד' גו' דמורח ודאין (סנהדרין צג, ב).

...בדורות דעקבתא דמשיחא, כאשר קרב קץ גלותנו, ערך מיוחד וענין נוסף במשנה ע"פ מדו"ל (ויק"ר פ"ז, ג) אין כל הגליות האלו מתכנסות אלא בזכות משניות.

...ולבאר קצת, ע"פ נגלה¹, הטעם שקבוץ גליות הוא ע"י המשניות דוקא, י"ל: מובן אשר בכדי שיהי' קבוץ גליות צ"ל הסרת ותקון הסבות שגרמו לגלות. והודיעונו רז"ל (יומא ט, ב) אשר חורבן בית שני הי' בעון שנאת חנם (מדה כנגד מדה: מפוזר ומפורד בין העמים – ע"י הפירוד שהי' ביניהם). עוד זאת: כיון שהגאולה מגלות בכל לא היתה גאולה שלימה (סוטה לו, א. ועיי"ש בפירש"י ד"ה ליעשות) על כרחך צ"ל שגם הסיבה שגרמה לחורבן הראשון לא הוסרה ונתכפרה כולה. וסיבה זו היא – שלא ברכו בתורה תחלה. היינו – כמו שביאר הר"ן (נדריים פא, א) – שאף היו עוסקין בתורה תמיד, הקב"ה שהוא יודע מעמקי הלב פירש שלא היתה התורה חשובה בעיניהם שלא היו עוסקין בה לשמה והיינו לא הלכו בה (שאמר הנביא) כלומר בכונתה ולשמה, ועל זה אבדה הארץ חרב ביהמ"ק וכו'.

ולכן כדי שיזכו ישראל לקבוץ גליות צ"ל: (א) שיברכו בתורה, שתהי' חשובה בעיניהם. (ב) אחדות הנפרדים. היפך משנאת חנם – פירוד המאוחדים. ושני תנאים אלו הם מתקיימים בעסק המשנה.

כי הנה בשלשת חלקי התורה: מקרא, משנה, גמרא – בחלק המקרא אין חידוש באחדות, כי אין שום מקום כל כך לפירוד, כיון דאינו נוגע בפסקי דינים הלכה למעשה. וגם בהבנה – הרי, כנ"ל, אין זה העיקר בתושב"כ, וגם אם אינו מבין מברך ברכת התורה. כן אין חידוש כשמברכים ונזכרים על ד' בלמוד חלק

בנוגע לכמה פרטים (שו"ע חו"מ ס' כה, הל' ת"ת לרבינו הזקן שם). וצ"ע אם ביחס לנדו"ד כן הוא.

(1) ע"פ דא"ח נתבאר מדו"ל זה: תו"א ד"ה ואלה שמות סס"ו, לקו"ת ד"ה ציון במשפט רס"ג ועוד.
(2) בזמן הזה גם פסקי הגאונים טשו"ע וכיו"ב בכלל משנה הם

יום ראשון כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: –ג- ואהבה רבה וגדולה... –126- נעשה טבע.

מְהִימָנָא, – מאהבת משה רבנו, כיצד, איפוא, אומרים, שלכל יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו שהיתה למשה רבנו? – התשובה לכך היא: מְכַל מְקוֹם הָרִי אָפֶס קִצְהוּ וְשִׁמְיָן מְנָהוּ מְרַב טוֹבוֹ וְאוֹרוֹ – של משה רבנו, מְאִיר לְכָל־לוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל דוֹר וְדוֹר,

כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּתַקוּנִים³³,

דְּאִתְפְּשִׁטוּתִיה בְּכָל הָרָא

וְדָרָא לְאַנְהָרָא לֹון וְכוּ'. –

התפשטותו של משה רבנו

ישנה בכל דור ודור להאיר

לבני ישראל שבאותו דור.

ומכיוון שבכל דור ישנה

התפשטות ממשה רבנו

המאירה בכל יהודי, הרי

שמהתפשטות הטוב והאור

ממשה רבנו, מתהווה

אהבה, שישנה בכל יהודי

בירושה מאבותינו, כאופן

אהבתו של משה רבנו³⁴. רַק

שְׁהָאֲרָה זִו – מנשמת משה

רבנו לכל אחד מישראל

בכל דור, היא בְּכַחֲנִית

הַסְתֵּר וְהַעֲלָם גְּדוֹל

בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,

וְלְהוֹצִיא אֶהְבָּה זִו

הַמְסִתֶּרֶת מִהַעֲלָם

וְתַהֲסִתֵּר אֶל הַגְּלוּי, לְהִיֹּת

בְּהַתְגַּלּוּת לְבוֹ וּמָחוּ – שאהבה זו תהיה מורגשת במוח – לֹא

נְפִלְאָת וְלֹא רְחוּקָה הִיא, אֶלָּא קְרוֹב הֲדָר מְאֹד בְּפִיָּה וּבְלִבְכֶּהָ.

– מהי משמעות הקירבה על ידי הפה ועל ידי הלב? – דְּהִינֵנּוּ, לְהִיֹּת

רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ וְקוֹלוֹ לְעוֹרֵר בְּנִת לְבוֹ וּמָחוּ, – שהרי, "קול

מעורר הכוונה" – הדיבור והקול מעוררים את כוונת הלב והמוח,

לְהַעֲמִיק מַחְשַׁבְתּוֹ בְּחַיֵּי הַחַיִּים אִינְסוֹף בְּרוּחֵהוּא, כִּי הוּא

אֲבִינוּ מִמַּשׁ הָאֲמִיתִי וּמְקוֹר חַיִּינוּ, וְלְעוֹרֵר אֵלָיו הָאֶהְבָּה

כְּאֶהְבָּת הַבֵּן אֶל הָאָב. וְכִשְׂרִיגִיל עֲצָמוֹ בֵּן תְּמִיד – הָרִי הַהַרְגֵּל

נְעִשָׂה טָבַע. – אותו רגש, שהקב"ה הוא אביו ושצריכים לאהוב

אותו כמו שכן אהב את אביו – נעשה בו דבר טבעי.

וְאֶהְבָּה רַבָּה וְגְדוֹלָה מוֹז, – עוד ישנה אהבה רבה, שהיא למעלה מהאהבה האמורה, שהיא אהבת "נפשי אויתך", אהבה להקב"ה בדוגמת האהבה לחיים, מפני שהקב"ה הוא חיי החיים, אשר כאמור, היא ישנה בכל אחד מישראל, בירושה מן האבות – ובכן: קיימת

אהבה גדולה מוֹז – וְהִיא

מְסִתֶּרֶת נִם בֵּן בְּכָל נַפְשׁ

מִיִּשְׂרָאֵל בִּירְשָׁה

מְאֹבְתִינוּ, הִיא, מֵה

שְׂכָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא³²:

"בְּכָרָא דְאִשְׁתְּדֵל בְּתֵר

אָבוּי וְאִמִּיה, דְּרַחֲמִים לֹון

וְתִיר מְגַרְמִיה וּנְפִשָׂיה

וְרוּחִיה כו", – עבודתו של

משה רבנו להקב"ה היתה,

כעבודת בן לאביו ואמו,

שהוא אוהב אותם יותר

מאשר את עצמו, את גופו,

נפשו ורוחו. וכפי שה"זוהר"

מסיים שם: הוא מוסר את

נפשו עבור אביו ואמו,

לפרות אותם משריים –

עבודה ואהבה כאלו, היו

במשה רבנו, וגם בכל אחד

מישראל ישנה בנפשו אהבה

מסותרת כזו – כִּי "הָלֹא אָב

אָחֵר לְכָל־נִו. – כלומר: כמו

במשה רבנו שאהבתו היתה מפני שהקב"ה הוא אביו, כך יש גם בכל

יהודי סוג אהבה כזו, שהרי הקב"ה הוא אביו של כל יהודי. – אהבה

זו היא למעלה מהאהבה הקודמת, שהרי, אהבת "נפשי אויתך",

שבהיותה כמו אהבה לחיים, מחייבת רק באותה מדה שהיא קשורה

לחיים, אך אינה מחייבת מסירות נפש שהיא ההיפך מחיים; ואילו,

האהבה, אודותה אנו לומדים כעת, מחייבת גם מסירות נפש, כמו

אהבת בן לאביו ולאמו שאינה מדודה באופן שחיי קודמים לחייהם,

אלא אהבתו אליהם איננה מוגבלת, והוא מוכן גם למסור את נפשו

עבור אביו ואמו. וְאִף כִּי מִי הוּא זֶה וְאִיֹּהוּ אֲשֶׁר עָרַב לְבוֹ לְנִשְׁת

לְהַשִּׁיג אֶפְלוֹ חֶלֶק אָחֵר מְנִי אֶלֶף מְמַדְרַגַּת אֶהְבָּת "רַעֲיָא

32. זהר חלק ג; רפא, א. 33. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה – דאם נמשך בטבע למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול – פועלים הנ"ל בביטול וכיו"ב. וכמובן ג"כ מספ"י (מדבר ג"כ באהבה זו – כמבואר בקונו' עה"ח, עבודה) – ובזה מוכן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר דאשתדל בתר אביו – דאם הי' הכוונה כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמץ ממנה) אהבתו – הול"ל כבאר כו' דרחים לון כו', – אלא דמשה בתור רועה ממשך דעת (ואתפשטותי – ג"כ בזה, ומעיקר מהותו – חכ' וביטול) ואהבה – היא מאברהם".

יום שני ל' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: -126- ואף אם נדמה לו... -126- מצרפה כו'.

המוח בלבד, באופן שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו שעליו לעשות דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה לאותו דבר, הרי הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה החיות, כי המחשבה מנותקת מאד

מלתת חיות באותו מעשה) -

ולכן, על הקב"ה לצרף

ולאחד את ה"מחשבה

טובה" למעשה, וזה פועל

שה"מחשבה טובה",

האהבה והיראה

שבמחשבה, תעלה את

התורה והמצוות (הבאות

בסיבתה), לעולם ולמדריגה

של ה"מחשבה טובה".

והנחת רוח - שהוא גורם

להקב"ה בלימוד התורה

ובקיום המצוות, הוא,

כמשל שמחת המלך מבנו

שכבא אליו בצאתו מבית

האסורים פנוך לעיל³⁶, -

שכן, בהיותה לבושה בגוף ונפש

הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו של הקב"ה, של

המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת מהכלא ומתחברת

להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה

שבן המלך משתחרר מכלאו ושב אל אביו המלך. או להיות לו

דירה בתחתונים פנוך לעיל. - הנחת רוח באה מכך, שעל ידי

לימוד תורה וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה,

כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות

מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של

תורה ומצוות - וכשאדם מבצע כוונה זו - הוא גורם נחת רוח

למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "כברא דאשתדל" (רגש

אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו). יכולה לבוא לידי גילוי על ידי

התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב והמוח,

ולגלות את האהבה לאביו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר עתה, שגם

האהבה של "נפשי אויתך", שעליה דובר בתחלת הפרק, שהיא רגש

של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה להתעורר על ידי ההרגל

של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש שהקב"ה הוא חיינו

האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": וְהָנָה גַם - ביחס לְבַחֲנֵינָה -

האהבה האמורה, של "נפשי אויתך" תנוך לעיל - קרוב הקב"ה

מאד להוציאה מתהעלם אל הגלוי, על ידי התרגל תמיד בפיו

ולבו שוין. - שגם הלב ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו,

שהקב"ה הוא חיי האמיתיים³⁷. אך אם אינו יכול להוציאה - את

ואף אם נדמה לו לְבַאֲוֵרָה שְׁהוּא פְּחֵ דְמִיּוּנֵי - שבאמת אין בו אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ה' יש להתרחק מדמיונות, בכל זאת - לא יחוש, - אל יחשוש מכך, מֵאֲחֵר שְׁהוּא אִמַּת לְאִמְתּוֹ מִצֵּד עֲצָמוֹ - בלעדי עבודתו, בְּבַחֲנֵינָה "אֲהַבָה מְסֻתֶרֶת". - מבחינת הנשמה הרי טבועה בה אהבה זו באמת לאמיתה, רק שְׁתוּעֵלֶת - עבודתו המביאה את יציאתה אל הגלוי - הרי זה, פְּחֵ לְהַבִּיאָה לְיַדֵּי מַעֲשֵׂה, - להביא לידי כך שהאהבה תעורר את המעשים שבאדם, שבהיותה מוסתרת ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, שְׁהוּא - המעשה הוא עֲסָק תְּתוּרָה וְהַמְצוּת שְׁלֹמֵד וּמְקָם על יְדֵי זֶה, - על ידי התגלות האהבה, וזאת פְּחֵ לְעִשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו וְהַפְּרָךְ בְּכֵן הַעוֹבֵד אֶת אָבִיו. - כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו, ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא אביו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית כדמיונית בלבד - אין היא צריך לחשוש מכך, מכיוון שגם היא, הרי, מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום המצוות מתוך אותה כוונה. וְעַל זֶה אָמְרוּ - חכמינו ז"ל³⁵: "מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה - תְּקוּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה", - הוא מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, להיות גְּדִפִּין לְפָרְחָה - להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה והמצוות למעלה, פְּנוּךְ לְעִיל. - בפרק ט"ז. כלומר: אם המשמעות של "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" היא כמו שמפרשים בפשטות - שכשאחד חשב לעשות מצוה, ובגלל סיבה (שאין הוא אשם בה) לא היה בידו לעשותה - נחשב הדבר, כלפי הקב"ה, כאילו עשה את המצוה, היו חכמינו ז"ל צריכים לומר "מעלה עליו הכתוב כאילו עשה". מהלשון "מצרפה למעשה" משמע שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה הטובה בעצם שום שייכות למעשה - והקב"ה מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה. בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא גלויה בלב, יש לה בעצם שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה נותנת חיות במעשה המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך אהבה - הוא עושה זאת בחיות. ואילו כשהאהבה איננה בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון

ליקוטי אמרים

ואף אם נדמה לו לכאורה שהוא כח דמיוני לא יחוש מאחר שהוא אמת לאמיתו מצד עצמו בבחי' אהבה מסותרת רק שתועלת יציאתה אל הגילוי כדי להביאה לידי מעשה שהוא עסק התורה והמצוות שלומד ומקיים ע"י זה כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כבן העובד את אביו. ועל זה אמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה להיות גרפין לפרחא כנ"ל. והנחת רוח הוא כמשל שמחת המלך מבנו שבא אליו בצאתו מבית האסורים כנ"ל או להיות לו דירה בתחתונים כנ"ל והנה גם לבחי' נפשי אויתך הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם אל הגילוי ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול

האסורים פנוך לעיל³⁶, - שכן, בהיותה לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שבן המלך משתחרר מכלאו ושב אל אביו המלך. או להיות לו דירה בתחתונים פנוך לעיל. - הנחת רוח באה מכך, שעל ידי לימוד תורה וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה ומצוות - וכשאדם מבצע כוונה זו - הוא גורם נחת רוח למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "כברא דאשתדל" (רגש אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו). יכולה לבוא לידי גילוי על ידי התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב והמוח, ולגלות את האהבה לאביו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר עתה, שגם האהבה של "נפשי אויתך", שעליה דובר בתחלת הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": וְהָנָה גַם - ביחס לְבַחֲנֵינָה - האהבה האמורה, של "נפשי אויתך" תנוך לעיל - קרוב הקב"ה מאד להוציאה מתהעלם אל הגלוי, על ידי התרגל תמיד בפיו ולבו שוין. - שגם הלב ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חיי האמיתיים³⁷. אך אם אינו יכול להוציאה - את

35. קדושין מ, א. 36. בסוף פרק מ"א. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו - ענין שבהרגש ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובן יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי אויתך) צריך להיות נעשה כטבע שזהו חיינו - ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו - לאחר שהי' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרחוקני?"

מאירה ספירת הבינה) - עולות או התורה והמצוות לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן, שהאהבה של "נפשי איותיק" והאהבה של "כברא דאשתדל" (כבן המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי (כפי שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה צריך להיות שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה והיראה (הכלולה באהבה) - תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד,

כפי שהדבר באהבה ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר כר? - דוקא כשהן נשארות בתעלומת הלב, והאדם מגלה אותן רק במוחו. ואילו, בשעה שיהודי מגלה אותן בהרגשת הלב - הן מעלות אז את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה". מדוע הדבר כר? - כי, למרות שאהבות אלו הן כמו טבעיות, הן באות אבל, לידי התגלות, דוקא על ידי התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו והוא "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות כמו אהבה ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה. ובלשון ה"תניא":

האהבה, אֵל הַגְּלוּי בְּלִבּוֹ, אֵף עַל פִּי בֶן - מצד האהבה הוא יָכוֹל לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹ, עַל יְדֵי צִיּוּר עֲנִין אֲהֶבָה זו בַּמְחַשְׁבָה שְׂמַחֲחוּ, - כשבמחשבתו ישנו ציור מענין האהבה - ו"מחשבה טובה הקרושה ברוחיה הוא מצרפה כו": - למעשה,

ועל ידי כך יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב. בהתאם למה

שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אהבה ויראה - הרי כשם שמקומה של מדריגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות - כך מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות שב"עולם היצירה"; ואם היראה והאהבה הן "שכליות", שנוצרות מהשכל וההבנה בגדולת ה', באופן שיש להן שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם הבריאה"

ליקוטי אמרים

להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה ומצוות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

יום שלישי א' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: -126- והנה ב' בחי'... -סד- אהבת עולם.

שייכות המדות הטבעיות, וְלִשְׁם - לעשר ספירות "עולם היצירה", הן מעלות עמֵהן התורה והמצוות הנפשות מהמקור. יבסבבן. - כלומר: כאשר האהבות האמורות מהוות סיבה לקיום התורה והמצוות, שמכיוון שקיים במוחו "ציור" של אהבה - הביא הדבר לכך שיקיים את התורה והמצוות, או גם התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, אֲבָל בְּשִׁחַן - שתי האהבות, הַתְּגַלּוּת לְבוֹ - שהתבוננות מעוררת בו את האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, נִקְרָא - אז, "דְּעִיּוּתָא דְּלִבָּא" בִּתְרָה, - לא אהבה טבעית, כי אם "רצון הלב" - דרגה נעלה של אהבה ורצון הלב,

וּמְקוֹמָן בִּי סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה, - ששם מקום המדות השכליות, וְלִשְׁם הֵן מַעְלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנְּפֹשׁוֹת מִמְּקוֹמָן, - שקיים אותן מתוך אהבה זו. טעמו של דבר, מדוע אכן הדבר כר, למרות שכאמור, הן בעצם כמו "טבע" בנשמתם של בני ישראל? - מִפְּנֵי שִׁיּוּצֵיהֶן מִהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֵל פְּחִינַת גְּלוּי הֵיא עַל יְדֵי הַדַּעַת וְהַתְּקִיעַת הַמְחַשְׁבָה בְּחֻזֵק וְהַתְּבַנְנוּת עֲצוּמָה מְעוֹמְקָא

וְהֵנָּה, ב' פְּחִינַת אֲהָבוֹת אֵלוֹ, - אהבת "נפשי איותיק" - מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חייו האמיתיים, ואהבת "כברא דאשתדל" - מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא אביו האמיתי, אֵף שִׁחַן יְרִשָׁה לָנוּ מֵאַבּוֹתֵינוּ וְכִמוּ מִכַּע בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן הִירָאָה תְּפִלּוּלָה בְּהֵן, - היא גם כן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנו, שְׁהֵיא לִירָא מְלִפְרֵד חַס וְשְׁלוֹם מְמִקּוֹר חַיִּינוּ וְאַבִּינוּ הָאֲמִיתִי בְּרִוּיָהּ הוּא - מתוך הרגש שהקב"ה הוא מקור חינו - קיים מורא, המונע את האדם מלעשות עבירות, כדי שלא יהיה נבדל מהקב"ה, מְקוֹר חַיִּינוּ, ומתוך הרגש שהקב"ה הוא אבינו האמיתי - קיים המורא, שלא לעשות עבירה, כדי שלא יכרת מהקב"ה שהוא אבינו האמיתי - הרי למרות ששתי האהבות והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו - אֵף-עַל-פִּי-בֶן אֵינֵן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי מְבַעִים", - יראה ואהבה טבעיות, אֵלָא בְּשִׁחַן בְּמַחוּ וּמְחַשְׁבָתוֹ לְבַד וְתַעְלוּמוֹת לְבוֹ, - בטרם באו לידי גילוי, וְאֵז - רק אז כשהן בהעלם הלב, מְקוֹמָן בִּי סְפִירוֹת דְּיִצִירָה, - שם המקום והמדריגה, אליהן

ליקוטי אמרים

והנה ב' בחי' אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חינו ואבינו האמיתי ב"ה אעפ"כ אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו ואז מקומן ב"ה דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן ובסיבתן. אבל כשהן בהתגלות לבו נק' רעותא דלבא בוהור ומקומן ב"ה דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן. מפני שייציאתן מההעלם והסתר הלב אל בחי' גילוי היא ע"י הדעת ותקיעת המחשבה בחוזק והתבוננות עצומה מעומקא

שבאה מלמעלה) – בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה', זאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן: **וְלֹא עוֹד**, – לא זו בלבד שלשתי האהבות, נפשי אויתיק" ו"כברא דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה

הבאה מהתבוננות, **אֵלָא** – יתירה מזו, **שְׁב' בְּחִינֹת אֱהָבוֹת אֱלוֹ הַנְּזוּקִים לְעֵיל** – הן כלולות מן בְּחִינַת "אֱהָבָה רַבָּה", וְגִדּוּלָה וּמַעְלָה מִיְחִילוֹ וּרְחִימוֹ שְׁכָלִים", – מיראה ואהבה שכלית הבאות משכל והתבוננות בגדלות ה', **אֲשֶׁר הָאֱהָבָה** – הבאה מהתבוננות,

נְקָרָאת לְעֵיל בְּשֵׁם "אֱהָבַת עוֹלָם". – כלומר – לשתי האהבות האמורות ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת עולם" – ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת עולם", זוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" – שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, כי אם יש בה ענין נעלה בהרבה, שמחמתו, מקומה היא ב"עולם האצילות". – ובכל זאת, יסביר רבנו הזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה הנוצרת מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

דְּלִבָּא יתיר ותדיר – מתוך עומק הלב במדה מרובה ותדירה **בְּאִיְסוּף בְּרוּךְ הוּא אֵיךְ הוּא** – הקב"ה, תִּינֵנו מִמֶּשׁ וְאֲבִינוּ הָאֱמִתִּי בְּרוּךְ הוּא. – ומכיוון שזה בא על ידי התבוננות עמוקה וחזקה כזו – **וּמוֹדַעַת זֹאת** – וידוע הרי, מִה שְׁכַתוֹב בְּתִקּוּנֵים³⁸:

כִּי בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְקַנְנָא תַּמָּן אִימָא עֵילָא, – שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה" שהוא ספירת ה"בינה" של "עולם האצילות", שְׁהוּא – בעבודת ה', הַתְּהַבְּוֹנָנוֹת בְּאוּרֵי־אִיְסוּף תִּינֵי־הַחַיִּים בְּרוּךְ הוּא, וּבְמֵאמֵר אֱלֹהֵינוּ: – ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר"³⁹: **בִּינָה** –

לְבָא וְבָה הַלֵּב מְבִין. – "בינה" היא לב, ובה הלב מבין. כלומר: ההתבוננות והשגת המוח מאירות בלב, הרי שהשגה והתבוננות באור אין סוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם הבריאה", בו מאירה ספירת הבינה של "עולם האצילות" – ולכן מקומן של אהבות אלו – המתגלות על ידי התבוננות כזו – הוא ב"עולם הבריאה", ולשם הן מעלות את התורה והמצוות. להלן מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שבאהבות "נפשי אויתיק" ו"כברא דאשתדל" (כבן המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש בהן גם מעלת האהבה הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה", היות שגם הן הן כמו דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות, כאמור, אלינו בירושה מן האבות. – לכאורה, יכול הרי יהודי, להסתפק בשני סוגי האהבות האמורות, המכילות את שתי המעלות (גם זו שבאה על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה",

יום רביעי ב' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: –סד– רק שאעפ"כ... –סד– וכו' וכנודע.

את האהבה, וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ וְכוּ'⁴⁰. – וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' – יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש

מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; כִּי יֵשׁ יְתְרוֹן וּמַעְלָה לְבְּחִינַת אֱהָבָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהַבַת עֵזָה וְכוּ', הַפָּאָה מִתְּהַבְּוֹנָה וְדַעַת בְּגִדְלַת אִיְסוּפוֹ בְּרוּךְ הוּא, – כלומר: בהפלאת גדלות ה', על שְׁתֵּי בְּחִינֹת אֱהָבָה הַנְּזוּקֹת לְעֵיל בְּאֲשֶׁר אֵינָן בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהַבַת כּוּ', – אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות)

רק שֶׁאֵפֶּה עַל פִּי בֶן צִרִיף לְטָרַח בְּשִׁבְלוֹ לְהַשִּׁיג וְלַהֲגִיעַ גַּם לְבְּחִינַת "אֱהָבַת עוֹלָם" הַנְּזוּקֹת לְעֵיל, הַפָּאָה מִתְּהַבְּוֹנָה וְדַעַת בְּגִדְלַת ה', – אהבה זו

נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת – כְּדִי לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאֱהָבָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וְשִׁלְהַבַת עֵזָה וְלַהֲבַת הָעוֹלָה הַשְּׂמִימָה, עַד שְׁמִים רַבִּים – העומדים כנגד אהבה זו, לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת וְכוּ' –

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדלות ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלהבת עזה ולהב העולה השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדלות א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלהבת כו' כיתרון ומעלת הוהב

38. תיקון ו. 39. הקדמה לתיקוני זהר יז, א. 40. שיר השירים ה, ז.

וְגַם כִּי זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ, - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, לְמַעַן דַּעַת אֵת כְּבוֹד ה' וְיִקַּר תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת, - להביץ את גדלות ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרַעְיוֹא מִהִימְנָא פְּרִשְׁתָּא בְּאֵ: "בְּגִין דִּישְׁתַּמְדַּעְוֵן לִיה וְכוּ", וְכַנּוּדָע: -

תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה

הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים – או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי, ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמדעון ליה" – שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

ליקוטי אמרים

על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בנין דישתמדעון ליה וכו' וכנודע:

של קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"⁴¹, ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: בְּיַתְרוֹן וּמַעֲלַת הַהֶקֶב עַל הַכֶּסֶף וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁיִתְפָּאֵר לְקַמְן⁴². - מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם

תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם – כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה – אין זה אומר שהיא מדריגה

נעלה יותר באהבה – שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" – אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות – אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" לכשעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא":

יום חמישי ג' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: -סד- פרק מה. עוד יש... -128- כמ"ש במ"א.

לשמן. – מתוך רגש נשמת־פנימי – והוא, על ידי התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא מדת התפארת, מדתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות, עליו לעורר ברעיונו את מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו, שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר – לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בנוף, המקבל את חיותו מקליפה ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו

הלא־טובים, שאז הרחמנות על נשמתו – גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות, שכן, על ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור אין סוף ברוך הוא.

עוד יש הַדָּךְ יִשָּׁר לְפָנֵי אִישׁ, לְעִסְקַת בְּתוֹרַה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹן, - מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, עַל יְדֵי מִדְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שְׁהִיא מִדַּת הַרְחָמִים, - והדרך היא: לְעוֹרֵר

פְּרָק מַה בְּפָרְקִים הַקּוּדְמִים הַסְּבִיר רַבִּינוּ הַזְּקֵן, כִּיצַד אֲפֹשֶׁר לוֹ לִיהוּדֵי לְקַיֵּם תוֹרָה וּמִצְוֹת "בְּלִבְבָךְ", מתוך רגש מדות הלב – ויראת ה' ואהבת ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעל ידי כך הוא אכן מתדבק בהקב"ה – נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה"; הדבר נעשה מתוך הרגש נשמת־פנימי, הנותן חיות בלימודו תורה ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה להקב"ה

באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר ביכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד וגבורה¹, מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו – "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים תורה ומצוות

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א", "ב" ו"1, 2 – נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדולת אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א) בהפלאה – ומביאה – גילוי או הולדה – דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדני"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ מהתבוננות – בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל: 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) – ומביאתה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי – תוצאות' ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעוין בהנסמן בעהרה לקונו' עה"ח פ"ב/ו". 42. בפרק נ. 1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א –" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. **כִּי יַעֲקֹב חָבַל נְחֻלְתּוֹ**¹, – נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני – למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל – נמשך

ממילא גם הקצה העליון – כך גם, כביכול, ביחס לנשמותו של יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין סוף ברוך הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף – הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים – יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, ו**יְבַמְשַׁל**

הַמּוֹשֵׁף בְּחָבֶל – שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, ו**כִּי אֹלֵי כוֹונָתוֹ לֹאגֵרַת הַתְּשׁוּבָה פִּי"ה דַמְבֹאֵר בֹּארוּכָה** – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א... **וְהוּא סוֹד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה**. – שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות – משיפע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. – הרי, כשאדם יזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על ידן את נשמתו ולאחדה באין סוף ברוך הוא. **וְעַל זֶה – מֵה שֶׁלְמַדְנוּ, שֶׁגַם מִקּוֹר הַנִּשְׁמָה נִמְצָא בְּגוּלוֹת, וְאִשֶׁר לִכֵּן רַחֲמֵנוֹת גְּדוּלָה עֲלֵיו, וְנִשְׁוֹב אֶל ה' וְיִרְחַמְהוּ** – שמשמעותו וירחם על ה' – **לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אֵתָנוּ, בְּרַכְתֵּיב: – כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "הַשּׁוֹכֵן אֵתָם בְּתוֹךְ מְטָאֵתָם"**. – שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "ירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי, רחמים רבים לכל ישראל, בזמן שבני ישראל היו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אין סוף ברוך הוא: **וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר בְּתוֹכָם: "וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל, וַיִּשָּׂא אֶת קַלָּו וַיִּבְנֶה", כִּי רַחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹד בְּלִ תְּשׁוּבוֹת, –**

בְּמַחְשְׁבָתוֹ תִּחְלָה – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות, **רַחֲמִים רַבִּים לְפָנָיו ה' עַל נִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּחִיָּה נִפְשׁוֹ**, – האלקית, **אֲשֶׁר – הַנִּיצוּץ הַאֲלֵקִי שֶׁל נִשְׁמָתוֹ יֵרֵד מִמְּקוֹרוֹ – שְׁהוּא, תְּנִי הַתִּיִּים אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין**, – הממלא את כל

העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, **וְסוֹכֵב בְּלַ עֲלָמִין**, – מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, **וְכָלֵא קִמְיָה בְּלֵא חֲשִׁיב**, – הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אין סוף ברוך הוא, נחשב הכל לכלום – הרי במדרגה נעלה זו של אין סוף ברוך הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל

העולמות והנבראים, ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכלום – שם הוא מקור הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ, **וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מִשְׁכָּא דְּהוּיָא"**, – בגוף, הנקרא "משכא דהוויא" – עור הנפש, שכן, הגוף נקרא "משכא" – עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; (ומשכא) דהוויא היינו, שזהו לבוש המורכב מ"הוויא", מנחש, שכן, הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה, הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א³ – ובגוף כזה התלבש הניצוץ האלקי, הַרְחֹק מְאוֹד פְּנֵי הַמְּלָךְ בְּתַכְלִית הַהֲרָחֵק, כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַכְלִית הַקְּלִיפוֹת הַנְּסוֹת – העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של העולמות הרוחניים, **כִּי**, – "אולי הכוונה למש"כ בפל"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו" מתכוון רבנו הזקן למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש כו". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. היירידה עצמה יש בה משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. **וְכַפְרָתָּ, – יִתְמַלֵּא בְּרִגְשׁוֹ שֶׁל רַחֲמֵנוֹת גְּדוּלָה עַל נִשְׁמָתוֹ, כְּשִׁינִיבֵר עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְדַבְרוֹתָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו מִיּוֹם הַיּוֹתוֹ, אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים הֵמָּה, ו"מְלָךְ – העולם, אֲסוּר בְּרַחֲמִים⁴ – "בְּרַחֲמֵי מַחָא⁵, – ברצף המחשבות שבמוח, והם המחשבות וההרהורים הלא טובים העוברים**

2. כנ"ל פל"א – מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו – דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודהוויא – מפני שהוא בשיקוף ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעולותא ככ"כ"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכ"י. 4. שיר השירים ו, 1. 5. "תקו"ז בהוספות ת"ר" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 6. דברים לב, ט. 7. ישע"י נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא.

של האדם, **בְּמַחְשְׁבָהּ**, - של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה, וכן גם **וּמַעֲשֵׂהָ** - של האדם **בְּמַעֲשֵׂהָ**, - של הקב"ה, **שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת**, - על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. **וּבְפֶרֶט מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה וְחֶסֶד**, - שעל ידי שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית

התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של הקב"ה. **דְּהַקְדָּה דְּרוּעָא יְמִינָא**, - שכן, מדת החסד היא כביכול למעלה "הרוע הימנית", והחסד של האדם - הוא (ולא-) כלי ל"דרועא ימינא" של הקב"ה¹⁵. **וְהוּא בְּחִינַת הַבּוֹק מְשִׁיבֵי**, - כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק", האהוב מחבק את הנאהב - כך כביכול מחבק החסד שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, **כְּמוֹ**

שְׂפָתוֹבֵי¹⁵: **"וְיְמִינוֹ תְּהַבְּקֵנִי"**, - "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבקת אותי, **וְעַסְק תְּתוֹרָה כְּדַבּוּר וּמַחְשְׁבַת הָעֵינָן** - בשכל שבתורה, **הֵן בְּחִינַת נְשִׁינָן מְשִׁבֵי** - שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם מתאחד בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי הדיבור בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) - מחשבתו ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה, על ידי הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזהו בחינת "נשיקין" ממש¹⁶. **וְהַנְהָה עַל יְדֵי זֶה** - שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות - הרי על ידי התעוררות רחמים זו - **יָכוֹל לָבֵא לְבְּחִינַת אֲהָבָה רַבָּה בְּהַתְגַּלּוּת לְפָנָיו**, - שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה, **כְּדַבְרֵיבֵי**¹⁷ - כמו שכתוב: **"לִיעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם"**, - משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים ל"פדותה" ולגלותה - הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים - מגלים את האהבה - מדתו של אברהם, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר בְּמִקּוֹם אַחֵר**:

"מלכות דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", **וְיַעֲקֹב כְּמִדַּתוֹ הָעֵלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת הַרְחָמִים שְׂבִאֲצִילוֹת, הוּא הַמְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ**, - יעקב, שהוא מדת הרחמים ד"אצילות", מעורר רחמים רבים על רחל - מקור נשמות ישראל.

"וְיִשָּׂא אֶת קָלוֹ" - לְמַעַלָּה לְמִקּוֹר הַרְחָמִים הָעֵלְיוֹנִים, - הרחמים של י"ג מדות הרחמים, שהם למעלה בהרבה ממדת הרחמים ד"אצילות", שכן, מדת הרחמים ד"אצילות", היא מדת רחמים של "עולם", והרי היא מוגבלת, ואילו, י"ג מדות הרחמים הן למעלה מ"עולם" ואינן מוגבלות: והם מקור הרחמים, גם של הרחמים של "עולם האצילות", **הַנִּקְרָא "אֵב הַרְחָמִים" וּמִקּוֹרָם**, - מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב

שהוא רחמן, ומדת הרחמים של י"ג מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" - האב ומקור הרחמים¹⁸ (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרם "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). - זהו פירוש הפסוק: **"וְיִשָּׂא יַעֲקֹב וְגו'"** - יעקב מעלה את מדרתו, הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, **"וַיִּבְרַךְ" - יַעֲקֹב בְּכֵה, כְּדִי לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם - מֵהַרְחָמִים הָעֵלְיוֹנִים הַבְּלָתִי מוּגַבְלִים, רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְעַל מִקּוֹר בְּנִקְטַת יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן מִגְּלוּתָנָן, וּלְיַתְרוֹן בְּיַחֲוֹד הָעֵלְיוֹן אֲזַרְאִין־סוּף כְּרוּדָה הוּא, בְּבְחִינַת נְשִׁינָן, שֶׁהִיא - בְּחִינַת "נְשִׁינָן", אֲתַדְבְּקוֹת רוּחָא כְּרוּחָא, - דְּבִקוֹת רוּח בְּרוּח, כְּמוֹ שְׂפָתוֹבֵי**¹²: **"וְיִשְׁקֵנִי מְנִשְׁקוֹת פִּיהוּ"**, - כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה, אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה של זולתו. - כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה להקב"ה, על ידי תורה ומצוות - **דְּהֵינָנּוּ, הַתְּקַשְׁרוֹת דְּדַבּוּר הָאָדָם בְּדַבְרֵי ה' - זו הַלְבָּחָה**, - שזהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו הדביקות של "נשיקין מפה לפה", **וְכֵן - אוֹתוֹ דַּבֵּר גַּם בְּהַתְאַחְדוֹת מַחְשְׁבָהּ** -

10. "לקו"ת דברים סב, ד" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה - מעתיק 'להעלותן מירידתן'". 12. שיר השירים א, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין - אגה"ק סל"ב - בי למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש - יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש - יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישע"י כט, כב.

יום שישי ד' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: -סה- פרק מו. ויש דרך... -סה- חבירו אליו.

יכול לעורר אהו"ר וכו'. כאן מבאר להיפך: שא"צ להתבוננות מיוחדת (שה"ז טבע), שווה לכל - מצד כללות ההתבוננות, וקרוב (אפי' באם היו שווים במעלה) מאד (כיון שא"א בנידון דירן שווים) ומאד נוסף על המאד - כדלקמן. רק באהבה זו - כל שמדרי' והבנת

האדם נמוכה יותר, קרוב יותר לעורר את האהבה -

כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרגות: (1) שווים במעלה, (מלך 2) גדול (3) רב, ובקצה השני (2) הדיט (3) ונבזה (4) ושפל וכו' וכו'." ויש ה"ך ישר לפני איש, שוה לכל נפש, וקרוב - ואפשרי, ה"ךר מאד מאד, לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסתרת בלב, - אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא היא מסותרת - וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה,

פרק מו. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב - במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא-טובים.

בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו חזקן, שקיימת דרך נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) - לעורר את אהבתו המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב' שלהבת להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח את כל הגורמים הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'. זאת, על ידי התבוננותו - שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה - הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חוזרת מהזולת אליו; ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם הגדול - על דרך זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים - הרי שבודאי על אהבתו זו של הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) - כך על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: אין מובן לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה - בעבודה מצד מדת התפארת - בין אופני עבודה שמצד אהבה? - כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (פרק מ"ו) הוא אופן להתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד מאד" - מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו יתברך ואיך שהיה נחוץ כל הצמצומים וכו'). על כך ענה הרבי שליט"א (הדברים שולבו בהמשך הפרק גם בכל ענין שהדברים שייכים אליו):

ליקוטי אמרים

פרק מו ויש דרך ישר לפני איש שווה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו ככל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבא באמת לאמתו ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפניו כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו.

לחיות מאירה בתקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומחו, עד שהיא תפעל עליו למסור נפשו לה' וגופו ומאדו - ודבר זה ייעשה בכל לב ובכל נפש ומאד, - במסירות בלתי מוגבלת של עצם הנפש, מעמקא דלבא - מעומק הלב, באמת לאמתו, ובפרט - מסוגל האדם לעורר אהבה זו, בשעת קריאת שמע וברכותיה, כמו שיתבאר. - לקמן, השייכות המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו. והוא, - הדרך לגלות אהבה זו, היא: כאשר ישים אל לבו - כאשר יתעמק אדם ברצינות, מה שאמר הכתוב: "כמים הפנים לפניו, כן לב האדם אל האדם"; פרושי, כמו שפדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה - כשאדם מסתכל במים, משתקפת במים אותה צורת-פנים של האדם המסתכל; ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו שמחה, עצב וכדומה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו גם כן להיות אוהבים נאמנים זה לזה, - עצם קיום רגש האהבה בלבו של אחד לשני, מעורר אהבה חוזרת בנאבה, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון; בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו. - כשאהבתו לשני אינה נשארת ברגשי הלב בלבד, אלא היא מראה את אהבתו שתיראה גם לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני אליו.

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושו? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומזו כמו המצודות - "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת 'פירוש' (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. - כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' - ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא

יום שבת קודש ה' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: -סה- והנה זהו טבע... -סה- לאהבת המלך.

והנה, זהו טבע הנהוג במדת כל אדם, אף אם שניהם שוים במעלה. - לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד - גם אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. ועל אחת כמה

ליקוטי אמרים

והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם שוים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו ויהיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפניו מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך:

בשעה שהיו במצב הנחות ביותר, בהיותם במצרים, והוציאם משם והעלה אותם למדריגות הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני ישראל - ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים הפנים לפנים" - מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

עצמו, הוא מכניס אותו חדר לפניו מחדר, - בחדרו הפרטי והאישי, מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם, ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק - המלך מחבק אותו ומנשקו, והוא מחבק את המלך ומנשקו, ואתדבקות רוחא ברוחא - והם מתדבקים ומתאחדים רוח ברוח, בקל לב ונפש - וכשמלך גדול כזה מראה אהבה גדולה כזו וקירוב גדול כזה לאדם נחות כזה, הרי - על אחת כמה וכמה שתתעורר ממילא האהבה כפולה

גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי - מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל ראוי כלל לנדו"ד. ומפרש - אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" - הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים - וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק - ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים גו' כן לב גו' - עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעצ"ו יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לעצ"ו חבירו שונאו - ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"ו. 3. בהתאם לכך - לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו - "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבונו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו - מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנימשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון - שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שככל שמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר - קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו - לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" - כשמעורר האהבה הוא מלך - בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול - עוד יותר, ורב - עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל - הוא "הדיוט", יתר על כן - "נבזה", ויתירה מזו - "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו - עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם - אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר - בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, בפרקים הקודמים דובר שאפילו אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר - בכוחו יותר לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. כאן מוסבר, להיפך, שככל שמדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר - בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה - כאמור - הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר - יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה.

ה'תש"ג	יום שלישי כט ניסן, יד לעומר	יום שלישי
<p>שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ואהבה רבה . . . "126" טבע.</p> <p>הקדמת הלקו"ת על ג"פ "להבין ענין נה"א, הנה כתיב לא תאכלו" הוא מאמר שאמרו רבינו הזקן לפני הצ"צ, וחזרו הצ"צ לפניו, ויאמר רבינו הזקן: נו, הטעמה? ויכתוב הצ"צ הנחה עם הגהות במוקף. רבינו הגיה ההנחה, ויצוו להכניס ההגהות בפנים המאמר. ע"פ הצעת אאמו"ר בחרו במאמר זה בתור הקדמה להלקו"ת.</p>		

יום ראשון
תהלים:
מפרק קמ
עד פרק קמד

ה'תש"ג	יום רביעי ל ניסן, ר"ח, טו לעומר	יום רביעי
<p>שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמה"קנ. תניא: ואף אם . . . "126" מצרפה כו'.</p> <p>ההתועדות דסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא – בראשי חדשים ומועדי אנ"ש – צריכים להתקיים בביהכ"נ. ההתועדות דמלוה מלכה – אצל אנ"ש שי' בבתיהם הפרטים.</p>		

יום שני
תהלים:
מפרק קמה
עד פרק קנ

ה'תש"ג	יום חמישי א אייר, ב דר"ח, טז לעומר	יום חמישי
<p>שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: והנה ב' . . . "סד" אהבת עולם.</p> <p>מען האָט געזאָגט אמאָל פאר'ן טאַטען – אין א פארבריינגען ספירה־צייט אין די יאָהרען תרנ"א־נ"ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאָל ציילען. דער וואָרט איז דעם טאַטען זייער געפעלען געוואָרען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די שעות דארפען זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א טאָג, דארף מען וויסען וואָס מ'האָט אויפגעטאָן און וואָס מ'דארף ווייטער טאָן . . . בכלל דארף מען זעהן אז דער מאָרגען זאָל זיין א סך שענער ווי דער היינט.</p>		

יום שלישי
תהלים:
מפרק א
עד פרק ט

תרגום חפשי

פעם אמרו בנוכחות אבא – בהתועדות של ימי הספירה בשנים תרנ"א־נג, – חסידי אדמו"ר הזקן היו תמיד סופרים. הפתגם מאד מצא חן בעיני אבא, ואמר: זוהי ענינה של 'עבודה'; השעות צריכות להיות "ספורות", ואז גם הימים "ספורים". כשעובר יום, צריך לדעת מה פעלו ומה יש לפעול בעתיד . . . יש להשתדל תמיד שה"מחר" יהיה הרבה יותר "יפה" מאשר ה"היום".

ה'תש"ג	יום ששי ב אייר, יז לעומר	יום ששי
<p>שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.</p> <p>יום הולדת את אאמו"ר – בשנת תקצ"ג.</p> <p>צו זיבען יאָהר האָט עם אמאָל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האָט געמאַכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געוואָרען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט דעם צ"צ:</p>		

יום רביעי
תהלים:
מפרק י
עד פרק יז

הא, וואָס זאָגט איהר, ער מאַכט גוט. דער צ"צ האָט איהם געענטפערט: וואָס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

תרגום חפשי

בגיל שבע אדמו"ר הצמח צדק בחנו פעם. הסבא כל כך הצליח, שהמלמד שלו התפעל מאד, לא הי' מסוגל להתאפק, ואמר לצמח צדק: הא, מה אתם אומרים, הוא מצליח. ענה לו הצמח צדק: מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" מצליחה.

יום חמישי

שבת ג אייר, יח לעומר ה'תש"ג

הפטרה: ויהי דבר גו' הלדרוש אותי.

שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: יח"כב.
 תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.
 אין שותים מים קודם הבדלה.

תהלים:
 מפרק יח
 עד פרק כב

כל המדות, אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תוארם ושמותיהם, אפשר להשתמש בהם לעבודת ה' ע"פ התורה, וכמו שהרה"צ ר' משולם זוסיא זצ"ל מהאניפאליא למד כמה דרכים בדרכי העבודה מגנב: א) הצנע לכת ב) מעמיד עצמו בסכנה ג) דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול ד) עמל בטרחא גדולה ה) זריזות ו) בוטח ומקוה ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים.

יום שישי

יום ראשון ד אייר, יט לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: כג"כח.
 תניא: פרק מו. ויש . . . ס"ה תבירו אליו.

תהלים:
 מפרק כג
 עד פרק כח

מנהג ישראל שלא לגלח ושלא לספר שערות ראש תינוק עד מלאת לו שלש שנים. גזיזת השערות – אָפּשערענעש [תספורת] (של תינוק) – הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועיקרו הוא בהחינוך דהשארת פיאות הראש. ומיום הגזיזה והנחת פיאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה.

שבת קודש

יום שני ה אייר, כ לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: והנה זהו . . . ס"ה המלך.

תהלים:
 מפרק כט
 עד פרק לד

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: עס קומט אַראָפּ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אָפּ זיבעציג אכציג יאָהר, צוליב טאָן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות [יורדת נשמה לעולם הזה וחיה שבעים־שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות].

יום ראשון

12 תשלומים בריבית - האומנם ריבית!?

טעם הדבר מבואר בגמרא, מאחר ולהלכה זמן תשלום השכירות הוא רק בסיום העבודה. אם כן, המחיר האמיתי הוא דווקא המחיר הגבוה הנדרש עבור תשלום מאוחר, שהרי זהו למעשה זמן התשלום. המחיר הנמוך עבור תשלום מידי אינו אלא הנחה מהמחיר האמיתי.

כלומר: בשכירות, אין כאן העלאת מחיר עבור איחור התשלום, אלא להפך – הוזלה במחיר עבור הקדמת התשלום. בזה אין חשש ריבית.

לפי זה יש שרצו לומר כן אף בנוגע למכר, בסחורה כזו שמנהג המדינה הוא שהתשלום עבורה אינו מתבצע באופן מידי, אלא רק לאחר זמן מה. ממילא, המחיר האמיתי הוא זה המאוחר, ואילו המחיר במזומן מהווה הנחה ביחס למחיר האמיתי.

[ב"ית יהודה ע"י שפ"ה: וראה שו"ע"ר הל' ריבית]

הלכות מלוה ולוה פרק ז, הלכה ח: מְתָר לְהַרְפוֹת פְּשָׁרָה הַתְּרָקְעוֹת.

מקובל כיום בשוק מוצרי החשמל, ריהוט וכדומה, שמציעים ללקוח שתי אפשרויות לתשלום – במזומן ובתשלומים, כאשר התשלום במזומן נמוך יותר מאשר בתשלומים.

לכאורה, עסקה זו כרוכה בשאלה חמורה של איסור ריבית. הרי יוצא שתמורת הסכמת המוכר להשאיר את הכסף ביד הלווה לתקופת מה – הוא מרוויח תוספת מחיר, דבר המהווה ריבית גמורה מהתורה.

אף על פי כן, יש שהתירו לעשות זאת. על יסוד ההלכה שלפנינו: כמבואר כאן, בשכירות – בשונה ממכירה – לא קיים חשש זה, ומותר בהחלט לנקוב במחיר זול מידי ומחיר גבוה יותר במועד מאוחר.

יום שני

הלוואת תפוחים - אסורה!

זה כאילו ישנם ביד המלוה, שהרי ביכולתו לקנותם. מחדש הרמב"ם, שבמידה והמלוה קובע זמן לפירעון – אין שום היתר. שכן, זה נראה שהוא עושה זאת מתוך ידיעה שהמחירים יעלו באותו זמן.

לא כן דעת הראב"ד. לדידו, ההיתר שריר וקיים גם אם נקבע זמן לפירעון. הלוא הלווה רשאי לפרוע את החוב מוקדם ממועד הפירעון, עוד בטרם הפירות יספיקו להתייקר.

בתו"ך, עומדת שיטת הרא"ש (שו"ת כלל קח, טו). הוא מבדיל בין המקרים: אם ללווה יש בביתו פירות כאלו – יכול המלוה להתנות שהפירעון ייעשה דווקא בזמן מסוים; ואולם, אם ההלוואה נעשתה רק על סמך השער שבשוק – או אז הדבר אסור. וכך פוסק אדמו"ר הזקן להלכה (שו"ע"ר הל' ריבית לא).

הלכות מלוה ולוה פרק י, הלכה ב: אִף עַל פִּי שֵׁשׁ לֹא מֵאוֹתוֹ הַמֵּין, אִי שֶׁהָיָה הַשְּׁעָר קְבוּעַ בְּשֹׁק - הָרִי זֶה אִסוּר לְלוֹוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת, עַד זְמַן קְבוּעַ; אֲלֵא לֹוֹה סָתָם, וּפְרוֹעַ בְּאִיּוֹ זְמַן שִׁפְרָע.

איסור הלוואה בריבית מעלה שורה ארוכה של מקרים בעייתיים. למשל, כאשר אדם מלוה פירות, יתכן שבינתיים מחירים יעלה, כך שהפירעון יהא שווה יותר מההלוואה. בשל כך אסרו חכמים ללוות פירות – כל דבר שאינו כסף – במידה והפירעון נעשה מאותו סוג.

אולם, בשני מקרים אין חשש: האחד, כאשר ללווה יש פירות כאלו בביתו, כך שמיד בעת ההלוואה הם עוברים לרשות המלוה במקום פירות ההלוואה, ואם יתייקרו – בבעלות המלוה יתייקרו; השני, אם בשוק יש תערובת קצוב לאותם פירות, והרי

יום שלישי

הלוואה לטווח ארוך, השאלה לטווח קצר

זמין ביד הלווה, והלכך המלוה לא יכול לתבוע את כספו עד שלושים יום. מה שאין כן בהשאלה – השואל מחזיר את אותו חפץ שלקח, ותמיד הוא נמצא ברשותו (סמ"ע שם ס"ק ה).

חלוקה זו נוגעת, הלכה למעשה, גם לדיני שבת: "השואל דבר מחברו בשבת לא יאמר לו 'הלוויני' אלא 'השאלני'" – היות שכאמור הלוואה ניתנת בדרך כלל לטווח ארוך יותר מאשר השאלה, קיים חשש שהמלוה ירשום בשבת את פרטי ההלוואה כדי שלא ישכח לגבות אותה. בניגוד להשאלה, בה אין לחשוש לשכחה, כיון שיכול לקחת את החפץ השואל בכל עת (שו"ע"ר א"ח שו, יח).

הלכות מלוה ולוה פרק יג, הלכה ה: וּסְתָם מְלוּה - שְׁלֹשִׁים יוֹם. משמעות ההלכה, שהמלוה אינו יכול לתבוע את כספו תוך שלושים יום מתאריך ההלוואה. הדברים אמורים במקום שאין מנהג קבוע, כי במקום בו נהוג לקבוע זמן פירעון שונה – הולכים אחר מנהג המקום. ובתנאי שמדובר במנהג ישראל, כי מנהג הגויים אינו קובע (ש"ך ח"מ עג, א).

כל זה אמור בהלוואה כספית. לא כן בהשאלת חפצים, בה המשאל יכול לתבוע את החפץ מהשואל בכל עת שימצא לנכון, במידה ולא נקבע ביניהם מועד להחזרה. העילה לכך: כסף שניתן כהלוואה משמש להוצאה ואינו

יום רביעי

מעשה בעט שנזרק באויר

השואל למשאל שיזרוק לעברו את העט. המשאל הביע את הסכמתו לכך, אלא שלמעשה הדבר לא צלח, והעט נפל ונשבר. האם השואל חייב לשלם את הנזק?

במבט ראשון, הפיתרון נמצא בהלכה שלפנינו, בה נכתב

הלכות מלוה ולוה פרק טז, הלכה א: אָמַר לוֹ הַמְּלוּה: 'זָרֵק לִי חוֹבֵי וְהַפְטָרָה, וְזָרֵקְנוּ לֹוֹ וְאָבַד אוֹ נִשְׂרַף קֶדֶם שֶׁיִּגְעַע לְיַד הַמְּלוּה - פְּטוּר.

מעשה בנער שהשאל עט לחברו. בגמר הכתיבה, הציע

אותו עט. שכן, ההלכה דלעיל עוסקת במקרה שהמשאיל אמר "זרוק לי את חובי על הקרקע, ואקחנו משם". לפיכך, כל זמן שלא פירש "והיפטר", אין הוא מקבל על עצמו את האחריות. שונה הדבר במקרה שלנו, בו הסיכום בין הצדדים היה שהשואל יזרוק את העט והמשאיל יתפוס אותו מהאוויר. במקרה זה הרי הסכמת המשאיל מהווה קבלת אחריות מפורשת לכך שהעט לא ייפול. וכיון שנפל – ההפסד כולו של המשאיל.

(דבר ידוע ד. ג.)

שהלווה אינו אחראי על החוב מרגע שהכסף יצא מידו. אלא שהרמב"ם מדגיש כי מדובר במקרה בו המלוה הבהיר מפורשות שהוא מסיר את האחריות מהלווה, באומרו: "זרוק לי חובי והיפטר". ואכן, בשולחן ערוך נכתב שבמידה והמלוה לא השתמש בביטוי "והיפטר" – הלווה עדיין נושא באחריות. לפי זה ניתן היה להסיק במקרה שלנו שאין מקום לפטור את השואל. שהרי, כאמור, הסכמת המשאיל לקבל את העט אין משמעותה הסרת האחריות מכתפי השואל. אך למעשה, נראה לומר כי השואל יהא פטור מלשלם על

יום חמישי

שליח? לא לכל אחד!

על ידי רבנו גרשום מאור הגולה). אך מכאן יש להסיק שאינו יכול לעשות זאת באמצעות שליח, כי אי אפשר למנות שליח שיעשה דבר הגורם הפסד לאדם שלישי, ובמקרה זה – לאשה. על חידוש זה חולק בעל 'קצות החושן' (סק"ב, ס"א). לדבריו, עקרונית ניתן למנות שליח גם כאשר הדבר גורם הפסד לזולת, וכיון שהבעל רשאי לגרש את אשתו נגר רצונה, ביכולתו לעשות זאת גם על ידי שליח. העובדה ששליח לא יכול לתפוס נכסים משועבדים, נובעת מסיבה צדדית – כי אין הוא זוכה בנכסים, ונמצא שלא נכנסו לרשות בעל החוב.

הלכות מלוה ולוה פרק כ, הלכה ב: בְּלֹא הַתּוֹפֵשׁ לְבַעַל הַחֹב בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֹב לְאַחֵרִים, לֹא קָנָה. הלכה זו עוסקת במי שהיה חייב כסף לאנשים רבים, כך שנכסיו היו משועבדים לכל בעלי החובות, ואחד מהם שיגר שליח לתפוס חלק מהנכסים. מלמדנו הרמב"ם שאין תוקף לתפיסה זו, כי לא ניתן למנות שליח שיעשה דבר הגורם הפסד לאחרים, והרי התפיסה היא על חשבון שאר בעלי החובות. מזה למד ה'נודע ביהודה' (אה"ע ס"ב) "דין חדש, מה שלא נזכר עדיין בשום פוסק": מעיקר הדין, יכל אדם לגרש את אשתו בעל כורחה (דבר שנאסר

יום שישי

סבלנות, מוכרים קרקע

אחרים הסבירו כי הדבר נעוץ במידת הניידות של חפצים. במטלטלים קיים חשש שהלווה יכריח אותם, או שבעל-חוב מאוחר יותר יבוא ויגבה מהם לעצמו, וכתוצאה מכך המלוה יפסיד. אי לכך, הגבייה נעשית ללא שהות. נימוק כזה לא שייך בקרקע, אותה אי אפשר להעלים (סמ"ע חו"מ ק, ב). הסבר שלישי: מכירת קרקע בצורה חפוזה יכולה לגרום הפסד לבעלים, ואילו המטלטלים נמסרים בעצמם למלוה לפי ערכם האמיתי ("גובין מהן"), מבלי שיצטרכו לחפש קונה. לפי זה, אם המלוה לא מעוניין במטלטלים, ואפשרות הגבייה נעשית באמצעות מכירתם – תינתן גם בהם ארכה של שלושים יום (ע"ד לחם חו"מ ק, א).

הלכות מלוה ולוה פרק כב, הלכה א: קוֹבְעֵין לוֹ זְמַן שְׁלוֹשִׁים יוֹם . . שְׁאֵלוּ הָיוּ שָׁם מְטַלְטְלִין, מִדֵּי הָיוּ בֵּית דִּין גּוֹבִין מֵהֶן. לפי הרמב"ם, בית דין נותנים ללווה ארכה של שלושים יום בטרם יגבו ממנו קרקע, אך אם יש ברשותו מטלטלים – גובים אותם מיד. מהי סיבת ההבדל בין סוגי הגבייה? ה'מגיד משנה' תולה את הענין בתהליך הגבייה. כאשר בית דין גובים קרקע, עליהם לפרסם את המכירה ("הכרזה"), כדי שיבואו קונים ויעלו את המחיר, וכן להביא שלושה מומחים שיקבעו את שווי השטח ("שומא"). זה תהליך הדורש זמן, ולכן ניתנת גם ארכה. במטלטלים, לעומת זאת, אין תהליך מיוחד ואפשר למוכרם מיידית.

שבת-קודש

לא משחק ילדים

לפי זה, הפירעון היה אמור להיעשות בעודו קטן. קביעת הרמב"ם שההלוואה תוחזר רק לאחר שיתבגר, נועדה כדי שאנשים יימנעו מלהלוות לילד כה צעיר (לח"מ טוען ה, יא). מנגד, עמדת פוסקים אחרים היא שכשם שילד פטור מתשלום על נזק, כך אין לחייבו להחזיר הלוואה שקיבל. ויש שהבדילו בין ההלוואות: הלוואה שנועדה לקניית מזון – עליו להחזיר; הלוואה לצורך פתיחת עסק – אין צריך להחזיר. כך או כך, לפנים משורת הדין מן הראוי שהילד יחזיר – לאחר שיגדל – כל חוב שהיה לו בקטנותו (בכל הנ"ל – ראה טשו"ע חו"מ רלה; שוע"ר שמג).

הלכות מלוה ולוה פרק כו, הלכה י: קָטָן שְׁלוּהוּ, חֵיב לְשַׁלֵּם בְּשִׁנְדֵּי־ל. היחס ההלכתי לילד שלקח ממון מזולתו, בא לידי ביטוי במאמר המשנה: "קטן פגיעתו רעה – הוא שחבל באחרים, פטור" (ב"ק פה). למרבה הפלא, הרמב"ם כותב כאן כי אם ילד לווה כסף, עליו להחזירו כאשר יתבגר. מסתבר, שקיים הבדל מהותי בין המקרים. ילד שמזיק, אינו מרוויח מכך מאומה; ואילו ילד הלווה כסף, נהנה ומרוויח מההלוואה, ולכן עליו לפורעה. עם זאת, הדבר מותנה בכך שבעת קבלת ההלוואה כבר הגיע ל"גיל הפעוטות" (6), שאז "מקחן מקח, וממכרן ממכר" (מגיד משנה).

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ט ניסן-ה' אייר ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מלוגה ולוגה פרק ז

א. המלוגה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב, או עד שיביא לו מעות ויסתלק, והיה המלוגה אוכל כל פרותיה - אפלו אכל כשעור חובו, אין מסלקין אותו בלא כלום; שאם תסלק אותו בלא מעות, הרי זה כמו שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר שאם אכל יתר על מעותיו, אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר (כדמפרש מ"ד) במשכונגה. היתה הקרקע הממשפנת בידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום. אכל יתר על חובו - אין מוציאין היתר, ומחשבין לו משטר לשטר. ביצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו במאה דינרין, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר במאה דינרין, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בתמישים ומפרות השניה במאה ותמישים - אומרין לו: 'אכלת מן הפרות במאתים ואין לך כלום, ובאלו שני השטרות שטר אחד ומשכונגה אחת'.

ב. מקום שנהגו לסלק המלוגה (משדה הלווה) כל זמן [מתין] שיביא לו מעות - הרי זה כמי שפרש, ואינו צריך לפרש דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוגה עד סוף זמן המשכונגה - הרי זה כמי שפרש; וכל הממשפן סתם (ללא תאריך), אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

ג. מקום שדרבן לסלק המלוגה כל זמן שירצה הלוגה, והתנה עמו המלוגה שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונגה - הרי זה אינו יכול לסלקו. היה המנהג שאין המלוגה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוגה עליו שיסתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות מידו [במנין סודר] על כף.

ד. המשכונגה במקום שמהגון לסלק המלוגה בכל עת שיביא לו [הלווה] מעותיו - אין בעל חוב של מלוגה גובה ממנה כדרך שגובה מן הקרקע, ואין הבכור [של מלווה] נוטל בה פי שנים, ושביעית משמטתה [את הלוואתה]. וכשמסלק אותו, אינו נוטל אפלו פרות שבשלו ונפלו לארץ; ואם הגביה אותן קדם שייסלקו, קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו - בעל חוב גובה ממנה, והבכור נוטל בה פי שנים, ואין השביעית משמטתה.

ה. אף על פי שמשכונגה זו אסורה היא, ואבק רבית כמו שבארנו - אפשר שיהיה זה מנהג בטעות, או לגויים, או דרך כל מי שחוטא ומשפן באותה המדינה; הואיל ואבק רבית היא, הולכין אחר המנהג. ויש מי שהורה שזאת המשכונגה בנכפי (ומותרת).

ו. גוי שמשפן חצרו לישראל, וחזר הגוי ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן חייב להעלות שכו לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר בחצר בלא שכר עד שיחזיר לו הגוי את

המעות שיש לו על חצרו; שהרי היא בפרשות הממשפן בדיניהם (של הגויים), עד שיתן את מעותיו ויסתלק.

ז. הממשפן בית או שדה ביד חברו, והיה בעל הקרקע הוא האוכל פרותיה, ואמר לו המלוגה: 'לכשתמכר קרקע זו, לא תמכרנה אלא לי בדימים אלו' - הרי זה אסור; ואם אמר: 'לא תמכרנה אלא לי בשוה', ועל מנת כף אני מלוגה אותך' - הרי זה מתר.

ח. מתר להרבוב בשכר הקרקעות. ביצד? השפיר לו את החצר, ואמר לו: 'אם מעכשו אתה נותן לי, הרי היא לך בעשר סלעים בכל שנה, ואם תתן שכר חדש חדש, הרי הוא בסלע בכל חדש' - הרי זה מתר.

ט. המשפיר שדה לחברו בעשרת כורים לשנה, ואמר לו: 'תן לי מאתים וזו שאפרנס בהן את השדה, ואני אתן לך שנים עשר כור בכל שנה' - הרי זה מתר; מפני שאם פרונס את השדה בדינרין אלו, יהיה שכר [רווח] יתור. וכן אם השפיר לו חנות או ספינה בעשרה דינרין לשנה, ואמר לו: 'תן לי מאתים וזו שאכנה בהן חנות זו ואציינה ואכיינה [אייפנה], או אתקן בהן ספינה זו וכל כלי תשמישיה, ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה' - הרי זה מתר. אכל אם אמר לו: 'תן לי מאתים כדי להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה של ספינה, או אשכר בהן מלחים, ואני אעלה לך בשכר' - הרי זה אסור.

י. אסור להרבוב בשכר האדם. ביצד? לא יאמר לו: 'עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף, ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שנה שתיים'.

יא. ומתן לאדם לומר לחברו: 'נכש עמי ונאנכש עמך', 'עדר עמי ואעדר עמך'; אכל לא יאמר לו: 'נכש עמי ואעדר עמך', 'עדר עמי ונאנכש עמך'. כל ימי גריד [קרי] אחד [דינר שווה], וכל ימי רביעה [חורף] אחד. לא יאמר לו: 'חרש עמי בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה', שהרי טרח החרשה בימות הגשמים יתר. וכן כל פיוצא בזה.

יב. השוכר את הפועל בימי החרף לעשות עמו בימי הקור בדינר בכל יום, ונתן לו השכר [כבר עכשיו], והרי שכרו שנה בימי החרף סלע [ד' דינרים] בכל יום - הרי זה אסור, מפני שנגאה ממלוגה אותו היום כדי שישל לו בשכרו. אכל אם אמר: 'תעשה עמי מהיום עד זמן פלוני בדינר בכל יום' - אף על פי ששנה שכרו סלע בכל יום, הרי זה מתר; הואיל והוא מתחיל לעשות מעשה, אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שהקדים ונתן לו בשכרו.

הלכות מלוגה ולוגה פרק ח

א. אסור להרבוב על המוכר. ביצד? המוכר לחברו קרקע או עבדים או מטלטלין, ואמר לו: 'אם מעכשו תתן לי הדמים, הרי הן שלך במאה, ואם עד זמן פלוני, הרי הן שלך במאה ועשרים' - הרי זה אבק רבית; שנה דומה כמי

לו במדה ונתן לו יתר - הרי זה מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי.

י. מתר לאדם לתן דמי חבית של יין לחברו, ולומר לו: 'אם התמיצה מכאן עד יום פלוני, הרי היא ברשותך, אבל אם הזלה או הוקירה, הרי היא שלי'; שפיון שקבל עליו הזול, הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם לקנות מחברו בתשירי מאה פדין של יין בדינר, ואינו נוטלן עד טבת, וכשנוטלן - בודק ומחזיר החמץ ולוקח היין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין, ואלו שהתמיצו מתחלה (כבר בתשרי) היו ראויין להתמיץ [מקולקלים היו], אבל לא יגדע הדבר עד אחר זמן.

יא. מקום שנהגו לשכר הספינה ולטל שכרה, ואם נשברה שמיין לו מה שפחתה ומשלם יתר על השכר - הרי זה מתר. וכן מתר להשפיר סיר של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר ודמי מה שפחת ממשקלו. וכן כל פיוצא בזה. **יב.** אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא אבק רבית. וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו מאה צאן, וקבלן ממנו להטפל בהן, ויהיו הולדות והגוזות והחלב לאמצע לשליש או לרביע, עד שנה או עד שנתיים כמו שהתנו בניניהם, ואם מתו הצאן, הרי המקבל משלם דמיהן - הרי זה אסור, שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד (שמתחלק רק ברווח). לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו או הוזלו הרי הן ברשותו, או אם נטרפו הרי הן ברשותו - הרי זה מתר. וכן כל פיוצא בזה.

יג. השם פרה מחברו, ואמר לו: 'אם מתה, הרי היא עלי בשלשים דינרים, ואני אעלה לך סלע בכך חדש' - מתר, לפי שלא עשיה דמים אלא לאחר מיתה. יד. ומשפירת אשה לחברתה תרנגלת לישב על הביצים בשני [תמורת שני] אפרוחים בשנה, ואין כאן חשש רבית.

טו. מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרין של רבית, ונתן לו בהן חפץ ששנה חמשה - כשמוציאין ממנו מוציאין ממנו חמשה, הואיל ובתורת רבית בא לידו. וכן אם נתן לו בהן כסות או כלי, מוציאין ממנו אותו הכלי עצמו ואותה הפסות עצמה. השפיר לו בהן מקום ששנה שכרו שלשה דינרין - כשמוציאין, מוציאין ממנו ארבעה, שהרי בארבעה שכר מקום זה ממנו, והרי קבל עליו.

הלכות מלוה ולוה פרק ט

א. אין פוסקין [משלמים] על הפרות [לפני קבלתם], עד שיצא השער; יצא השער, פוסקין - אף על פי שאין [פירות] לזה [ללווה], יש לזה [למישהו אחר, ולא הוי כריבית]. כיצד? היה השער לחטים קבוע בשוק ארבע סאין בסלע - הרי זה פוסק עמו על מאה סאין, ונותן לו חמש ועשרים סלעים. ואם יתן לו מאה סאה של חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בסלע - אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר חטים כלל בעת שפסק. במה דברים אמורים? בשלא היה לו כלום מאותו המין שפסק עליו. אבל אם היה למוכר מאותו המין - אף על

שנוטל עשרים בשביל שנתן לו מאה להשתמש בה עד זמן פלוני. וכשיתבענו בדין, אינו חייב לתן לו אלא מה שהיה שנה בשעת המכר; או יחזיר [המוכר יקח בחזרה] ממכרו מידו, אם היה קנס. וכן אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים - הרי זה אסור, ואינו נותן לו אלא תשעים; או מחזיר מידו סחורתו, אם היתה קצמת.

ב. הלוקח מחברו חפץ בשוהו, על מנת שיתן לו [את התמורה הכספית] מכאן ועד שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר לו: 'יתן לי מיד בפחות', ואינו חושש משום רבית.

ג. חבית של יין שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו בשתיים עד הקיץ [ואז ישלמנה], על מנת שאם תארע בה פקלה, הרי היא ברשות המוכר עד שימכרנה הלוקח - הרי זה מתר; שאם אבדה או נשברה, אינו משלם כלום; ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים. וכן אם מכרה לו בשתיים, ואמר לו: 'היתר על השתיים? היה שכתך בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכר אותה כמו שתרכה, החזירה לי' - הרי זה מתר; אף על פי שאם אבדה או נגנבה או התמיצה, תהיה ברשות הלוקח.

ד. היו לו פרות שאם ירצה למכרן בשוק ולקח דמיהן מיד, מוכרן בפעשה, ואם תבע [רצה] אותן הלוקח לקנותו, ויתן המעות מיד יקנה אותן בשנים עשר - הרי זה מתר למכרן בשנים עשר, עד שנים עשר חדש; שאפלו הביא זה מעותיו עתה, בשנים עשר היה קונה אותן. וכן כל פיוצא בזה.

ה. אסור לקנות פרי הפרדס, קדם שיגמר ויתבשל; מפני שנה שמוכר בזול עתה בעשר, הוא פרי ששנה עשרים כשיגמר; נמצאת התוספת בשביל ההקפה. אבל אם קנה עגל בזול, והיה אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר; שהרי אם מת או פחש, ברשות הלוקח הוא; והמיתה דבר מצוי תמיד.

ו. הנותן מעות לבעל הפרס על השריגים ועל הזמורות, וכשיכרתו שוין בלקר, והן קונין אותן [כעת] בזול עד שייכשו ויכרתו - הרי זה צריך להפך [לטפח] בהן כשתן מחבריו, שנמצא בקונה אילן לזמורותיו. ואם לא הפך, נמצאו המעות הלוואה, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

ז. שומרי השדות שנותנין להן החטים בשכרן בזול מן הגרן - כשיבואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן, כדי שיהיו החטים האלו שנוטלו, בסוף זמן השכירות. ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות אצל הבעלים כמלוה, וזה שלקחו בזול, מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

ח. אריסין [העובדים תמורת יבול] שהיו בעלי השדות מסלקין אותם מן השדה בניסן, ונותנין להם האריסין בכל ירע חמר [מידת שטח] ארבע סאין, והניח זה אריסין בתוף שדהו עד איר, ונטל מהם שש סאין - הרי זה מתר, ואין כאן שם רבית.

ט. הלוקח חטים ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו את המעות, וכשבא לגבות את החטים לאחר זמן, הוסיף

הגבוהה. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו בפשע הגבוהה, והזולו - נותן בפשע שהיו שוין בשנתן לו המעות; ומי שתור בו, מקבל 'מי שפרע' [קללה למי שאינו עומד בדיבורו]. במה דברים אמורים? בפוסק על דעת עצמו. אכל אם הנה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא בפשע הזול, או מחזיר את הדמים, ואינו מקבל 'מי שפרע' בשליח; שהרי המשלח אומר לו: 'לתקן שלחתיך, ולא לענות' [לקלקל], כמו שבארנו.

ו. היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל הדמים שינתן לו חמש בסלע - אם יש לו חטים, מתר. היו לו חטים חוב אצל אחרים, ונטל המעות עד שיגבה חטיו ויתן לו - אסור; שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם; והרי זה כקובע זמן, והזיל לו מפני שמקיפו.

ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר, כדי שיביא לו שש סאין מן הכפר; והוא, שהיו ברשות הלוקח - אם אבדו בדרך או נגנבו, אבדו לו. ואדם חשוב, אסור לו לעשות זה. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין תמיד בפרות.

ח. החמרין שנגנשו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, הזוילו ומכרו למכיריהם או לספסריהם חמש בסלע במעות שנתנו להם תחלה כשיפנסו לעיר, עד שיפתחו שניהם וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להן בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין [מסיעים] אותם.

ט. המוליך פרות ממקום למקום - מצאו חברו ואמר לו: 'תגם לי, ואני אעלה לך פרות שיש לי במקום פלוני באותו מקום' - אם יש לו שם, מתר; ואם לאו, אסור. הנה מוליך סחורה ממקום למקום - אמר לו: 'תגם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששנה באותו מקום' - אם היתה ברשות המוכר עד שהגיע לשם, מתר; ואם היתה ברשות לוקח, אסור.

י. הנותן לבעל הגנה דמי עשר קשואין אלו, דמי עשר אבטיחים אלו, והרי הם קטנים, והתנה עמו שיתגם לו כשיגדילו - הרי זה מתר; שהרי הוא מניחם, והם גדלים מאליהם; ואלו קצצם עתה כשהם קטנים, לא היו באים אחרים תחתיהם. וכן כל פיוצא בזה, מדבר שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר.

יום שני

הלכות מלוה ולוה פרק י

א. כשם שמתר למוכר לפסק על שער שבשוק - כך מתר ללוות סתם הפרות, ופורעין אותן בלא קביעת זמן על שער שבשוק. ביצד? הנה השער קבוע וידוע לשניהם, ולוה מתברר עשר סאין - תיב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו החטים; שהרי בשלונה ממנו, הנה השער ידוע; ואלו רצה - הנה קונה ומחזיר לו, שהרי לא קבע לו זמן.

פי שיעדין לא נגמרה מלאכתו - הרי זה מתר לפסק עליו, אף על פי שיעדין לא יצא השער. ביצד? הנה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על החטים, אף על פי שיעדין הן גדיש [לפני דישא]; ופוסק על היין, משכיבצר הענבים ויתגם בעביט [בור]; ועל השמן, משנתן הזיתים במעטן [מקום לזיתים]; ועל הסיד, משישקענו בכבשן. וכן פוסק על כלי החרש, משיעשה היוצר [האומן] הביצים [חומרי גלם] שלהן. במה דברים אמורים? בשהיה עפרן לכן. אכל עפר שחר - פוסק על הפלים הנעשין ממנו, אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא מצוי לכל; ואף על פי שאין לוה, יש לוה. וכן פוסק על הזבל כל ימות השנה, אף על פי שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד.

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים [לגמד מלאכתו], פוסק עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק עליו, אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו לא בא לעולם עדן. ביצד? גדיש שהיה מחסר גדישה שייבש, ודישה, וזרה - אינו פוסק עליו; שפיון שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום, וכאלו אינו. הנה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזרה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה [צורה ראשונית], ויבוש, והולכה לכבשן, ושרפה, והוצאה - אינו פוסק עליהן. היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לכבשן ושרפה - פוסק עליהן; והוא שהיה דרך הלוקח להוציא אותן מן הכבשן; אכל אם הנה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק עליהן עד שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

ג. ההולך לחלב את עזיו, ולגזו את רחליו, ולרדות את פורתו, ומצאו חברו ואמר לו: 'מה שעזי חולבות מכור לך', 'מה שרחלי גוזזות מכור לך', 'מה שפנתי רודה מכור לך' - הרי זה מתר. אכל אם אמר לו: 'מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך בכך וכך', 'מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך בכך וכך', 'מה שפנתי רודה כך וכך מכור לך בכך וכך' - אסור, אלא אם כן פסק עמו בפשע שבשוק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אין פוסקין על שער שבצירות, מפני שאין השער קבוע, אלא על שער המדינה. היו החטים התדשות במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות שלש סאין בסלע - אין פוסקין, עד שיצא השער לתדש ולשן. היו החטין של לקוטות [של עניים, שזכו בהן ב'לקט'] ארבע סאין בסלע, ושל בעל הבית שלש - פוסק ללקוטות בפשע לקוטות; ולא יפסק לבעל הבית, עד שיקבע השער לבעל הבית.

ה. פיון שנקבע השער, מתר לו לפסק [לטכס מחיר] על השער הגבוה [פירות רבים בדמים מועטים]. ביצד? היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שינתן לו החטים בפשע הזול - אם עמדו אחר כן עשר סאין בסלע, נותן לו עשר סאין; עמדו שלש סאין בסלע - נותן לו ארבע סאין בפשע שהיה בשוק, שהרי פסק עמו בפשע

לְזֶה מְנָה' - זו היא הנקראת 'מלנה על פה', ואינו צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען אחר כך ואמר 'פרעתי' - נשבע הסת [מדרבנן], ונפטר. אבל המלנה את חברו בשטר, צריך לפרעו בעדים; לפיכך, אם טען ואמר: 'פרעתי שטר זה', אינו נאמן, אלא אומרים לו: 'או הבא עדים, או עמד ושלם לו חובו'. לפיכך, האומר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לזה מנה' - אין כותבין עדותו ונותנין למלנה; שלא יחזירו [יעשו] עדות על פה מלנה בשטר, עד שיאמר להן הלנה: 'כתבו שטר וחתמו ותנו לו'. ואף על פי שאמר להם כך, צריכין להמלך בו אחר שחתמו בשטר, ואחר כך נותנין השטר ביד המלנה. קנו מידו [בקנין חליפין] שהוא חייב לו מנה - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר להם 'כתבו'; שסתם קנן - לכתובה עומד, ואינן צריכין להמלך בו.

ב. לנה שכתב שטר בכתב ידו, והעיד בו עדים ונתנו למלנה - הרי זה שטר כשר. וכן אם כתב שטר, אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלנה בפני עדים - הרי זו מלנה בשטר; והוא שיהיה כתב שאינו יכול להודיע, ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם, 'חתמו והעידו שנמסר בפניכם'.

ג. הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואין שם עדים - אף על פי שהחזק כתב ידו בבית דין, הרי זו כמלנה על פה לכל דבר. ואם טען שפרע - נשבע הסת, ונפטר; ואינו גובה בכתב זה, לא מן היורש ולא מן הלקוחות.

ד. כל מלנה שבשטר - גובה אותה מן היורשין, וגובה אותה מן הלקוחות, כמו שיתבאר. ומלנה על פה - גובה אותה מן היורשין, ואינו גובה אותה מן הלקוחות; לפי שאין לה קול, לפיכך לא יטרף בה. אבל מלנה שבשטר, קול יש לה, והלוקח הפסיד על עצמו, שלא שאל עד שידע שנכסיו של זה משעבדין במלנה שעליו, שכל נכסי הלנה תחת שעבוד המלנה, מן התורה.

ה. המוכר שדהו בעדים, ויצאת מתחת ידי הלוקח [ע"י בעל חוב של המוכר] - אף על פי שאין שם שטר ביד הלוקח, הרי זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים, כמו שיתבאר; שכל המוכר - בפרהסיא מוכר, וקול יש לו.

ו. אין ההלואה שעל פה נגבית מן היורשין, אלא באחד משלשה דברים אלו: כשהחייב בה מודה, וצוה בחליו [קודם שמת] שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה ההלואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה; וחוזה היא שאין אדם פורע בתוך זמנו. או שגדוהו עד שיתן, ומת בגדויו. כל אלו גובין מן היורש בלא שבועה. אבל אם באו עדים שהיה אביהן חייב לזה מנה, או בפנינו הלוחו - אינו גובה מן היורש כלום, שמא פרעו; שהמלנה את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים. וכן אם הוציא כתב יד אביהן שהוא חייב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שבארנו.

ז. לנה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע - אם נודע לבית דין שתלה [הניח] מעותיו ביד אחרים [להתחמק מפרעו],

ב. הנה לו מאותו המין שלנה - הרי זה מתר ללוות סתם בלא קביעת זמן, ופורע סתם, אף על פי שעדין לא יצא השער. ואפלו היתה לו סאה אחת, לנה עליה כמה סאין; היתה טפה אחת של שמן או זין, לנה עליה כמה גרבי זין ושמן. לא הנה לו מאותו המין כלום, ולא נקבע שער השוק עדין, או שלא ידעו בשער שבשוק - הרי זה אסור ללוות סאה בסאה. וכן בשאר הפרות - לא ילוה אותן, עד שיפועה אותן [ישער אותן] דמים. ואם לנה, ולא עשה אותם דמים, והזילו - מחזיר לו פרות כמדה שלנה ממנו, או כמשקל; ואם הוקרו, נוטל דמים שהיו שוין בשעת ההלואה. אף על פי שיש לו מאותו המין, או שהיה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור ללוות פרות בפרות, עד זמן קבוע; אלא לנה סתם, ופורע באיזה זמן שיפרע.

ג. לא יאמר אדם לחברו: 'הלוני פור חטים, ואני מחזיר לך פור לגרן' [בזמן הגורן]; אבל אומר לו: 'הלוני עד שיבוא בני', או 'עד שאמצא את המפתח'.

ד. לנה פרות עד זמן קבוע - אם הזילו, מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו, נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלואה.

ה. מלנה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע [לזרעם בשדה], בין קדם שירד האריס לשדה, בין אחר שירד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו שיתן האריס את הזרע, שהרי ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא נתן. אבל במקום שדרך בעל הקרקע לתן את הזרע - אם עדין לא ירד האריס, הרי זה מתר להלוותו חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא בעת שירד לשדה, ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו. אבל אחר שירד לשדה - הואיל ואינו יכול לסלקו, הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע; אבל מלוהו סתם [ולא זמן], על שער שבשוק.

ו. מי שהיה נושה בחברו מעות, ואמר לו: 'תן לי את מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים', אומר לו: 'צא ועשה אותן עלי כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלואה' - אם יש לו חטים כשעור מעותיו, מתר; ואם אין לו אותו המין, הרי זה אסור; שלא אמרו חכמים שמתר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן; אבל הרוצה להעמיד ההלואה על גב הפרות - אסור, עד שיהיו לו פרות. הנה ללוה חטים, ועשה ההלואה עליו חטים, ובא אחר זמן ואמר לו: 'תן לי חטי, שאני רוצה למכרן ולקח בדמיהן זין', אומר לו: 'צא ועשה אותן עלי זין, כשער שבשוק עתה' - אם יש לו זין, הרי זה מתר, ונעשת ההלואה אצלו זין; ואם אין לו זין, אסור. הרי שלא הנה לו, ועבר והחזיר ההלואה פרות - אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות שהלוהו.

הלכות מלנה ולוה פרק יא

א. המלנה את חברו בפני עדים, או שאמר לעדים: 'היו עלי עדים שאני חייב לך מנה', או 'אתם עדי שאני חייב

בנכסיהן - מעמידין להם אפיטרופוס, ונזקקין בית דין לנכסיהן, ומוכרין ופורעין בחוב. וכן אשה שתבעה פתבחה, בין אלמנה בין גרושה - מעמידין להן אפיטרופוס, ונזקקין משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום [משהו] שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך באת לתבע פתבחה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות, והרי נשאת.

ד. הורו מקצת הגאונים, שאם היו הנכסים פגוד הפתחה בלבד, או פחותין ממנה - שאין נזקקין להן, שהרי אין כאן זכות [רווח] ליתומים; שלא אמרו 'נזקקין לנכסי יתומים להפטר מהן הפתחה', אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מן המזונות; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל, מה זכות יש ליתומים הקטנים בדרך זה, עד שנוזקקין להן, ולא חשו לחן האשה.

ה. צוה המורישן ואמר: 'תנו מנה לפלוני', או 'תנו שדה לפלוני' - נזקקין, אחר שמעמידין להן אפיטרופוס לטען טענתו. אמר: 'תנו מנה זה לפלוני', או 'שדה זו לפלוני' - נותנין, ואין צריכים להעמיד להם אפיטרופוס.

ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן, אלא טען הטוען שהיא גזל ביד מורישן - נזקקין להם, ומעמידים להם אפיטרופוס לטען ולדון; ואם נמצאת גזולה, מחזירין אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו [ע"י עבדיו], וירד לתוף שדה חברו, וכבשה - אין אומרים: 'עמיתין לו עד שיגדיל', אלא מוציאין אותה מדודו; ולכשיגדיל - אם יש לו עדים, יביא עידו.

ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים, וביא אחד וטען שהיא לקוחה לו ממורישם, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שגוי תזקה בחיי אביהם - אין מוציאין אותה מידם, עד שיגדילו; שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והקטן כאלו אינו עומד כאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו - הרי זה מקיים [מאשר בבי"ד] את השטר, ומוציאין אותה מידו אחר שמעמידין להם אפיטרופוס.

ח. כשנוזקקין בית דין לנכסי יתומים למכור - שמין את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, או ששים יום שני ותמישי; ומכריזין בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלין ובשעת הוצאת פועלין. וכל מי שרוצה לקנות, יוליף הפועלין לבקר [לבדוק] לו [את טיבה]. ובעת שמכריזין, מסיימין [מציינים] את השדה במצריה [גבוליה], ומודיעין פמה היא יפה [שווה], ובכמה היא שומה [מוערכת בבי"ד], ומפני מה רוצין למכרה, אם להגבות לבעל חוב או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה [מעדיף] לתן לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה.

ט. כשכותבין האדרכתא [אישור גביה] על נכסי יתומים, בין גדולים בין קטנים, כותבין בה: 'הפרנו שהנכסים האלו הם של פלוני המת'. ואם לא כתבו כך, הרי האדרכתא פסולה; ואין אוכלין בה פרות, אפלו מאחר ששלמו ההכרזות.

כופין אותו למכור ולתן לבעל חובו. ואם לא נודע להם דבר זה, מחרימין [מטילין חרם סתם] על מי שיבדע לו מטלטלין, או מי שיש לו מטלטלין ולא יביאם; ואחר כך יורדין לבינונית שבנכסיו, ומגבין לבעל חובו, כמו שיתבאר. פמה דברים אמורים? בזמן שנופרעין מן הלזה עצמו. אבל הבא להפרע מן הירוש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן המטלטלין, אפלו היו מפקדין או מלנה אצל אחרים; שהמטלטלין אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה.

ח. מצוה על היתומים לפרע חוב אביהן מן המטלטלין שהניח. ואם לא רצה הירוש לתן, אין כופין אותו; ואם תפש בעל חוב מחיים, גובה מהן. טען שמחיים תפשי, והירוש טען שאחר מיתה תפש - על הירוש להביא ראיה, או ישבע הפלוה שפך וכך הוא חייב לו; ויכול לטען עד כדי דמיהן [שוויין], וכולל בשבועתו שמחיים תפש. היו הדברים שתפש שטרות [חוב], וטען שהן משכון בידו על חובו, ושמחיים תפש - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפש; ואם לא הביא - יחזיר לירושין, מפני שאינו טוען לקנות גופן [של שטרות] אלא לראיה שפכה.

ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים - יש לבעל חוב של אביהם לחזר ולגבות אותה מהן, שהרי קרקע זו של אביהם היא.

י. ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות [שיחזיר לו מעותיו אם יגבו אותה], וזקף [החשיב] שמעון דמי השדה עליו מלנה לראובן, ומת ראובן, ובא בעל חוב של ראובן לטרף משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות והלך לו - הדין נותן, שיקבאו יורשי ראובן, ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו; שהרי אינה משתעבדת לבעל חוב של ראובן לפיכך, אם היה שמעון פקח - נותן להם הקרקע שלקח מראובן במלוה שזקף על עצמו, וחוזר וטרף אותה מהם מפני המעות שנתן לבעל חובו של ראובן כדי שלא יטרף אותה ממנו; שהרי באחריות לקחה מראובן.

יא. כתבו הגאונים האחרונים בלן, שיהיה בעל חוב גובה מטלטלין מן הירושין; וכן דנין ישראל בכל בית דין שבעולם. אבל במערב היו כותבין בשטרי חובות, שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין, בין בחייו בין אחר מותו; ונמצא גובה לפי תנאי זה יותר מן התקנה [גובין מטלטלין אפילו כשיש קרקע]. וסיג [תיקון] גדול עשו בדרך - שמא לא ידע הלזה בתקנה זו [של הגאונים], ונמצא ממון יתומים יוצא שלא בדין [שהרי לא ידע]; שאין כח בתקנת אחרונים [שאחר התלמוד] לחייב בה יתומים.

הלכות מלוה ולוה פרק יב

א. אין נפרעין מן הירושין אלא אם כן היו גדולים; אבל יורשין קטנים, אין נפרעין מהן שטר חוב.

ב. אפלו היה בו כל תנאי שבעולם - לא יפרע בו המלוה כלום, עד שיגדלו היתומים; שמא יש להם ראיה ששוכרין בה את השטר.

ג. היתה המלוה רבית של גוי, שהרי הרבית אוכלת

נשבע על עצמו של משכון, אלא על הממון שלוקח; שאלו אמר על עצמו של חפץ זה: 'אתה מכרתו לי', אתה נתת לי במתנה' - הנה נשבע הסת ונפטר. אבל אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו על כמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה. והואיל ואין שם עדים, ויכול לומר 'שלי הוא' - נאמן לומר 'יש לי עליו כף וכף'. וכן בשבועה עצמה שהיה נשבע, אם היו שם עדים שהוא משכון - שאין אומרים 'מגו' לפטרו משבועה אלא לפטרו מממון, שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

ד. המלנה את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אנס, שהרי המלנה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו, ואמר המלנה: 'סלע הלוייתי עלי, ושני דינרין הנה שנה', ולנה אומר: 'סלע הלוייתי עלי, וסלע הנה שנה' - הרי המלנה נשבע תחלה שבועת השומרין שאינו ברשותו, והלנה נשבע הסת שהיה שנה כנגד החוב, ויפטר. אמר המלנה: 'סלע הלוייתי עלי, ושני דינרין הנה שנה', והלנה אומר: 'סלע הלוייתי עלי, ושלשה דינרין הנה שנה' - ישבע המלנה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך ישבע הלנה כמה הנה שנה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אמר הלנה: 'סלע הלוייתי עלי, ושתיים הנה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתי עלי, וסלע הנה שנה' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכולל בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב. אמר הלנה: 'סלע הלוייתי עלי, ושתיים הנה שנה', והמלנה אומר: 'סלע הלוייתי עלי, וחסמשה דינרין הנה שנה' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכולל שלא היה שנה יתר על חמשה דינרין, וישלם דינר. 'סלע הלוייתי עלי, ושני דינרין הנה שנה', והלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע מלנה שאינו ברשותו, ויכולל בשבועתו ששני דינרין הנה שנה, וישלם הלנה שאר החוב; שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב לו, ואינו יודע אם פרעו אם לא פרעו. 'סלע הלוייתי עלי, ושתיים הנה שנה', והמלנה אומר: 'איני יודע דמיו' - ישבע המלנה שאינו ברשותו, ויכולל שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפלו בפרוטה אחת, ויפטר; שהרי לא חיב עצמו בכלום. אבל אם אמר המלנה: 'יודע אני שהיה שנה יתר על החוב, אבל איני יודע כמה הוא' - הרי זה משלם כל מה שטען הלנה בלא שבועה, כמי שאמר: 'חמשים יש לך ביד, וחמשים איני יודע' - שהוא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר. ויש לו להחרימם [להטיל חרם סתם] על מי שטוען שקר.

ה. המלנה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו - אף על פי שלא קנו מזו [במנין], אינו יכול לתבעו עד סוף הזמן; בין במלנה על פה, בין במלנה בשטר, בין שהלנהו על המשכון, בין שמת לנה, בין שמת לנה. וסתם מלנה - שלשים יום, בין בשטר בין על פה בין על המשכון. ואם התנה שיתבע בכל עת שיצרעה - יש לו לתבעו ביומו, שתנאי קמון הוא.

י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו בדבר [המפורש] משנה, וחוזרין ומוכרין בהכרזה. ובית דין שמכרו, האחריות [אם ימצא שאינה שלהם] על התומים. יא. ובית דין שהכריזו פראוי, ובדקו יפה יפה, ודקדקו בשומא - אף על פי שטעו ומכרו שנה מנה במאתים, או שנה מאתים במנה - הרי מכרן קים. אבל אם לא בדקו בשומא [בהערכה], ולא כתבו אגרת בקרת [אישור השומא], שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות [שישית] או פחתו שתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קים. וכן אם מכרו הקרקע בעת שאינן צריכין להכריז עליה, וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות - מכרן בטל, אף על פי שהכריזו. פחות משתות - מכרן קים, אף על פי שלא הכריזו; שאינן צריכין הכרזה באותה העת. וזו היא העת שאינן צריכין הכרזה: בעת שימכרו קרקע לקבורה, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת [מס] המלך - אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחוי. וכן בית דין שמכרו דברים שאין צריכין הכרזה, וטעו בשתות - מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קים. ואלו הן הדברים שאין מכריזין עליהן: העבדים, והשטרות, והמשלשלין. העבדים, שמה שמעו ויכרחו; והשטרות והמשלשלין, שמה שגבו. לפיכך, שמינ אותם בבית דין, ומוכרין אותן מיד. ואם השוק קרוב למדינה [לעיר], מוליכין אותן לשוק.

יום שלישי

הלכות מלנה ולנה פרק יג

א. מלנה שבא להפרע בשטר שבכדו שלא בפני לנה - אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו, עד שיעמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו. ואם אי אפשר להודיעו במהרה - אומרים למלנה שישבע ויטל מנכסיו, בין מן הקרקע בין מן המשלשלין; ואין חוששין לשובר [שמא ללווה יש שטר פרונו]. ודין זה - תקנת חכמים הוא, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל דלת בפני לוי.

ב. שלש ראיות צריף להביא לבית דין, ואחר כך יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה, לקים [לאשר בבי"ד] השטר שבכדו; ראיה שניה, שבעל חובו במדינה אחרת ואינו מצוי בכאן לעמד עמו בדין; ראיה שלישית, שאלו נכסים של פלוני הלנה הן.

ג. מלנה שבא לבית דין, והביא משכון בכדו, ואמר: 'זה משכוננו של פלוני הוא, ואני רוצה למכרו ולהפרע חובי' - אין בית דין נזקקין לו, עד שיבוא לנה ויטען [טענתו]; שאם רצה לומר 'לקוח [קנוי] הוא בכדו', אומר ומשיאין לו עצה למכרו בפני עדים, כדי שידע הלנה בכמה נמכר. וכן המלנה את חברו על המשכון, ומת הלנה והמלנה, בין שמת לנה תחלה, בין שמת מלנה - הואיל והוא נפרע ממה שמתחת ידו, ואלו רצה [יכול] לומר 'לקוח הוא בכדו' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש] ונוטל, כדרך כל הנשבעין ונוטלין. ומפני מה אינו נשבע הסת [מדברנו]? לפי שאינו

הוֹדָה בְּמִקְצָת; וְאֵינוּ כְּמִשְׁבִּיב אֲבָדָה [שהרי יכל לסמוך על העדים וליפטר], מִפְּנֵי שְׁאִימַת הַשְּׁטֵר עֲלָיו. וְאֵין הַמְּלוּה גוֹבֵה הַמְּחֻצָּה אֶלָּא מִבְּנֵי הַחוּרִין, שֶׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִין: 'אֲנִי עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ, וְהָרִי בְּטָלוּ שְׁטֵר זֶה'.

ה. הוֹצִיא עֲלָיו שְׁטֵר חוֹב שְׁאֵינוּ יָכוֹל לְקַיְמוֹ [לאמת אותו], וְאָמַר הַלֹּהֶ: 'אֶמְנָה שְׁאֵנִי פְתַבְתִּי שְׁטֵר זֶה, אֲבָל פְּרַעְתִּיו', או 'אֶמְנָה הוּא', או 'פְתַבְתִּיו לְלוֹת בּוֹ וְעֵדִין לֹא לוֹיָתִי', וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה - הוֹאִיל וְאֵם רְצָה, אָמַר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם, וְהָרִי מִפְּנֵי נִתְקַים - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת וְיִפְטֹר. וְאֵם קִיְמוּ הַמְּלוּה אַחַר כֶּף בְּבֵית דִּין, הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר שְׁטֵרוֹת.

ו. הוֹצִיא עֲלָיו שְׁטֵר מִקְצֵים, וְאָמַר הַלֹּהֶ: 'שְׁטֵר מְזִנֵּף הוּא, וּמֵעוֹלָם לֹא פְתַבְתִּיו', או 'שְׁטֵר אֶמְנָה הוּא', וְאָמַר הַמְּלוּה: 'כֵּן הַדְּבָרִים, אֲבָל שְׁטֵר כְּשֶׁר הָיָה לִי עֲלָיו וְאָבָד' - אִף עַל פִּי שְׁהַמְּלוּה, הוּא שֶׁשָּׁבַר אֶת שְׁטֵרוֹ, וְאֵלּוּ רְצָה, אָמַר: 'אֵינוּ מְזִנֵּף, שֶׁהָרִי נִתְקַים בְּבֵית דִּין - אֵינוּ גוֹבֵה בּוֹ כְּלוֹם, אֶלָּא נִשְׁבַּע הַלֹּהֶ הֶסֶת וְנִפְטֹר; שֶׁהָרִי זֶה הַשְּׁטֵר כְּחֶרֶשׁ הוּא חֲשׂוֹב. ז. שְׁטֵר שְׁלוּה בּוֹ וּפְרָעוּ - אֵינוּ חוּזֵר וְלוֹה בּוֹ, שֶׁכָּפַר נִמְחַל שְׁעֵבּוֹדוֹ וְנִעְשָׂה כְּחֶרֶשׁ.

ח. הַמוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב מִקְצֵים עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלֹּהֶ: 'וְהֵלֵא פְרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוּה: 'כֵּן הָיָה, אֲבָל חֲזוּרְתִי וְחֲזוּרְתִי לְךָ הַמְּעוֹת, וְהַלְוִיתִי אוֹתָךְ פַּעַם שְׁנִיָּה' - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטֵר; שֶׁשְּׁטֵר שֶׁנִּפְרַע, הָרִי הוּא כְּחֶרֶשׁ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הַחֲזוּרְתִי לְךָ הַמְּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ טוֹבוֹת, עַד שֶׁתְּחַלִּיפִם' - לֹא בְּטַל הַשְּׁטֵר, וְעֵדִין שְׁעֵבּוֹדוֹ קָיָם.

ט. הוֹצִיא עֲלָיו שְׁטֵר מִקְצֵים שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲלָיו מְנָה, וְאָמַר לוֹ: 'וְהֵלֵא פְרַעְתִּיךָ בְּפִנֵּי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּכְאִן אֵלּוּ וְהַעֲדִירוּ שְׁפָרְעוּ, אֲבָל לֹא הִזְכִּיר לוֹ הַשְּׁטֵר, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוּה: 'כֵּן הוּא שְׁפָרְעָתָ, אֲבָל חוֹב אַחַר פְּרַעְתָּ שֶׁהָיָה לִי אֶצְלֶךָ' - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטֵר. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהַעֲדִירוֹ שִׁנְתָן לוֹ בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן. אֲבָל אִם רְאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ אִם נָתַן בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן, או בְּתוֹרַת פְּקוּדוֹ, או בְּתוֹרַת מִתְנָה - אִם אָמַר בְּעַל הַשְּׁטֵר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם' - הָרִי זֶה הַחֲזוּק בְּפָרְן, וּבְטַל הַשְּׁטֵר. וְאִם אָמַר: 'פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחַר הָיוּ' - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע וְנוֹטַל מֵהַ שְּׁבִשְׁטֵר; שֶׁהָרִי לֹא פְרָעוּ בְּעֵדִים, וּמִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר 'מִתְנָה נִתְּנָם לִי', נֶאֱמָן לוֹמַר 'פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחַר הָיָה'. אָמַר לוֹ הַלֹּהֶ: 'וְהֵלֵא שְׁטֵר חוֹב זֶה, דְּמִי שׁוֹר שֶׁלְקַחְתִּי מִמֶּךָ הוּא, וְאֵתָה גְבִיתָ אֶת דְּמִי בְּשָׂרוֹ', וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשְּׁטֵר: 'כֵּן, אֲנִי גְבִיתִי דְּמִי מִחוּב הוּא אַחַר שֶׁהָיָה לִי אֶצְלֶךָ' - הוֹאִיל וְהוֹדָה מֵעֲצָמוֹ שֶׁדְּמִי הַשׁוֹר הוּא הַחוֹב, וּמִדְּמִיו נִפְרַע - בְּטַל הַשְּׁטֵר, וְאִף עַל פִּי שְׁאֵין עֲדִים עֲלָיו שֶׁפְרַע מִדְּמִיו; וְיִשְׁבַּע הַלֹּהֶ הֶסֶת שֶׁפְרָעוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

י. הוֹצִיא עֲלָיו שְׁטֵר חוֹב בְּעֵד אַחַד, וְהַלֹּהֶ טַעַן: 'פְּרַעְתִּי' - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה [עפ"י עד אחד] וְאֵינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע [לא מִכַּחֲשׁוֹן], וּמִשְׁלָם. טַעַן וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פְרַעְתִּיו', (הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שֶׁאֶפְלוּ הָיוּ בְּשְׁטֵר שְׁנֵי עֲדִים, וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פְרַעְתִּיו') - הָרִי זֶה יִשְׁבַּע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְגוֹ.

ו. טַעַן הַמְּלוּה וְאָמַר: 'הַיּוֹם סוֹף הַזְּמַן שֶׁקְבַּעְתִּי, וְהַלֹּהֶ אוֹמַר: 'עַד עֲשָׂרָה יָמִים קְבַעְתָּ' - הַלֹּהֶ נִשְׁבַּע הֶסֶת. וְאֵם הָיָה שֵׁם עַד אַחַד שֶׁהַיּוֹם סוֹף זְמַנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כְּשֶׁאֵר הַטַּעֲנוֹת. זֶה אוֹמַר: 'חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאָר מִן הַזְּמַן, וְזֶה אוֹמַר: 'עֲשָׂרָה' - אוֹמְרִין לְמַלְוָה: 'הַמְּתֵן עַד סוֹף הַחֲמִשָּׁה', וְיִשְׁבַּע הֶסֶת שֶׁנִּשְׁאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

ז. הִיָּתָה הַמְּלוּה בְּשְׁטֵר, וְטַעַן הַלֹּהֶ שֶׁזְּמַן קְבַעְתָּ לִי - יִרְאֶה לִי שֶׁיִּשְׁבַּע בְּעַל הַחוֹב הֶסֶת שֶׁלֹּא קָבַע לוֹ זְמַן, וְיִטַּל מִיָּד.

ח. הַמְּלוּה נִתְּנָה לְהַתְּבַע בְּכָל מְקוֹם. פִּיּוּצָא? הַמְּלוּה אֶת חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְתַבְּעוּ בְּמִדְּבָר - אֵינוּ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ, אֶלָּא חִיב לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּתְבַּעְנוּ. בָּא הַלֹּהֶ לְפָרְעוּ בְּמִדְּבָר, הַרְשׁוֹת בְּיַד הַמְּלוּה: אִם רְצָה, מְקַבֵּל; וְאִם רְצָה, אוֹמַר לוֹ: 'אֵינִי נִפְרַע אֶלָּא בִישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שְׁנִתְתִי לְךָ', וְהָרִי הֵן בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שֶׁיִּפְרָעוּ בִישׁוּב.

הַלְכוֹת מְלוּה וְלוֹה פְּרָק יד

א. הַפּוֹגֵם אֶת שְׁטֵרוֹ [מודה שפרוע חלקו], או שַׁעַד אַחַד מֵעִיד עַל שְׁטֵרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וְהִבָּא לְפָרַע שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי הַלֹּהֶ, וְהַטּוֹרֵף מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַנִּפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ בֵּין קָטָן בֵּין גְּדוֹל - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה; וְאוֹמְרִין לוֹ כְּשֶׁיִּתְבַּע: 'הַשְּׁבַע, וְאַחַר כֶּף תִּטַּל'. וְאִם הָיָה הַחוֹב לְזְמַן קְבוּעַ, וְתַבְּעוּ בְּזְמַנוֹ - נִפְרַע שֶׁלֹּא בְּשְׁבוּעָה; עַבְרָ זְמַנוֹ, לֹא יִגְבֶּה אֶלָּא בְּשְׁבוּעָה.

ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעַן הַלֹּהֶ שֶׁפְרַע שְׁטֵר זֶה אוֹ מִקְצָתוֹ, וּבְעַל הַשְּׁטֵר אוֹמַר: 'לֹא פְרַעְתָּ כְּלוֹם' - אוֹמְרִין לוֹ: 'שְׁלָם לוֹ'. טַעַן הַלֹּהֶ וְאָמַר: 'יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פְרַעְתִּיו וְיִטַּל' - מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ בְּנִקִּיטַת חִפְזָן שֶׁלֹּא נִפְרַע כְּלוֹם, או שֶׁלֹּא פְרָעוּ אֶלָּא כֶּף וְכֶף, וְאַחַר כֶּף יִטַּל; וְאִם הָיָה הַמְּלוּה תַלְמִיד חֲכָמִים, אֵין נִזְקָקִין לְשְׁבוּעָתוֹ.

ג. הוֹצִיא עֲלָיו שְׁטֵר מִקְצֵים [מאושר בב"ד], וְהַלֹּהֶ טוֹעֵן וְאוֹמַר: 'שְׁטֵר מְזִנֵּף הוּא, וּמֵעוֹלָם לֹא פְתַבְתִּי שְׁטֵר זֶה', או שֶׁטַּעַן שֶׁחֹב זֶה רִבִּית הוּא אוֹ אֲבָק רִבִּית, או שֶׁטַּעַן שֶׁהוּא שְׁטֵר אֶמְנָה [עדיין לא קיבל הלוואתו], או שֶׁטַּעַן: 'פְתַבְתִּי לְלוֹת וְעֵדִין לֹא לוֹיָתִי' - כִּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: טַעַן טַעֲנָה שְׁאֵם הוֹדָה בָּהּ בְּעַל הַשְּׁטֵר, הָיָה הַשְּׁטֵר בְּטַל, וְהַמְּלוּה עוֹמֵד בְּשְׁטֵרוֹ וְאוֹמַר שֶׁזֶה שֶׁקֶר טוֹעֵן, וְאָמַר הַלֹּהֶ: 'יִשְׁבַּע לִי וְיִטַּל' - הָרִי זֶה מִחֻלְקַת בֵּין הַגְּאוּנוֹים: יֵשׁ מִי שֶׁהוֹדָה שֶׁחִיב בְּעַל הַשְּׁטֵר לְהַשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, כְּמִי שֶׁטַּעַן עֲלָיו שֶׁפְרָעוּ, וְרִבּוּתִי הוֹרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמְּלוּה, אֶלָּא אִם כֵּן טַעַן עֲלָיו הַלֹּהֶ שֶׁפְרָעוּ בְּלִבְדוֹ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּשְׁטֵר [שכשר הוא], וְלִפְרָעוֹן הוּא עוֹמֵד; אֲבָל כָּל אֵלּוּ הַטַּעֲנוֹת, לֹא כָּל הֵימָנוּ לְבַטַּל שְׁטֵר מִקְצֵים, אֶלָּא יִשְׁלַם, וְאַחַר כֶּף יִטַּעַן עַל הַמְּלוּה בְּמָה שֶׁיִּרְצָה - אִם יוֹדָה, יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כֶּפֶר, יִשְׁבַּע הֶסֶת. וְלוֹה דַּעְתִּי נוֹטָה.

ד. הַמוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ - מְלוּה אוֹמַר: 'לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוֹם', וְלוֹה אוֹמַר: 'פְּרַעְתִּי מְחֻצָּה', וְהַעֲדִים מְעִידִים שֶׁפְרָעוּ כְּלוֹ - נִשְׁבַּע הַלֹּהֶ וְנוֹתֵן מְחֻצָּה, שֶׁהָרִי

ומתו' או 'הלכו למדינת הים' - אינו נאמן; שפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון' שהם עומדין עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר 'בפני אחרים פרעתי, והלכו להם'.

ב. יש גססאות מן התלמוד שכתוב בהן, שהאומר לחברו 'אל תפרעני אלא בעדים', ואמר לו 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להן למדינת הים' - אינו נאמן. וטעות סופרים היא; ולפיכך טעו המורים, על פי אותן הספרים. וכבר חקרתי על הגססאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לדי במצרים מקצת תלמוד ישן כתוב על הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן זה בקרוב מחמש מאות שנה, ושתי גססאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשניהם כתוב: "ואם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים, נאמן". ומפני טעות זו שארעה למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא העדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת, שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת, על פי ספריהם שכתוב בהן באותו שאמר לחברו 'פרעני בפני עדים שישנו הלכות' [תלמידי חכמים], ו'הלה ופרעו בפני עדים', וזו טעות סופרים היא. ומצאתי בגוילים כתוב, 'אזל פרעיה ביניה לבין דיליה' [בינו לבין עצמו]. אף על פי שהספרים המגהיין כמו שאמרנו, כף יראה מדין התלמוד. ועוד, דברים של דעת הן; וכי מה היה לו לעשות - אמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים', פרעו בעדים; וכי יש לו לאסר את העדים בבית הסהר כל ימיהם, שלא ילכו? ועוד, אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שיביא עדים. אם כן הוא, נעשת עדות זו בשטר, ונמצא זה, בין שאמר לו 'אל תפרעני אלא בעדים', נעשת מלוה בשטר; ואין מי שעלה זה על לבו. אכל ודאי אם אמר לו 'בפני פלוני ופלוני' - הוא הפסיד על עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להן; אכל אם באו והעידו שפרעו, אין כאן בית מחוש. וכזה ראוי לדון ולהורות.

ג. התנה המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו, אינו נוטל כלום.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים - אף על פי שהביא עדים שפרעו, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה, שהרי האמינו בשני עדים; ואפלו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם, שהשנים כמאה. אכל אם אמר לו: 'הרי אתה נאמן עלי בשלשה' - הואיל וירד למנין - אם פרעו בפני ארבעה, הרי זה פרוע. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה תקנתו כשיפרע? יקרע השטר, או יעיד ויצהיר בפני עדים] זה המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני, או יעיד על עצמו שלא בפני הלוה שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני.

יא. וכן הורו רבותי, שהכופר במלוה על פה בבית דין, וכא עד אחד שלוה - הרי זה ישבע שבועת התורה. חזר ואמר: 'כן היה, לויתי ופרעתי', או 'מחל לי', או 'נתחייב לי ממקום אחר' - הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, ומשלם.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: 'ישבע המלוה ויטל' - אומרים לו: 'הבא מעותיך, ואחר כך ישבע ויטל'. אם אין לו כלום לשלם - משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו; ולקשתגיע ידו, ויתן לבעל חובו, ישבע שלא פרעו, ואחר כך יתן לו.

יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד השטר והרי העדים קמין - אף על פי שקנו מידו [בבבב], וטען שפרע - הרי זה נשבע הסת. והורו רבותי, שאפלו היה החוב לזמן, ועדין לא הגיע זמנו להפרע - הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו שטר, והלוה טוען 'פרעתי' - נאמן, ונשבע הסת שפרעו; שאנו חוששין שמא פרעו, ולפיכך קרע השטר או שרפו. וכן הורו, שאפלו היה השטר יוצא מתחת ידו אחר, והלוה טוען: 'מפני נפל אחר שפרעתי' - אף על פי שהוא בתוך זמנו, נשבע הסת ונפטר; שפיין שאין השטר ביד המלוה, אין שם חזקה.

יד. שנים שהיו אחוזין בשטר - המלוה אומר: 'שלי הוא, והוצאתי להפרע בו מך', והלוה אומר: 'פרעתי, ומפני נפל' - אם היה השטר שיכול לקימו, זה ישבע שאין לו בדימים אלו פחות מחצים, וזה ישבע שאין לו בהן פחות מחצים, וישלם הלוה מחצה. ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלוה הסת שפרעו, וילך לו.

טו. האומר לחברו: 'מנה יש לי בך', והלה אומר: 'אין לך בידי כלום', או שאמר 'פרעתיך' - אמר לו התובע: 'השבע לי הסת', אמר לו הנתבע: 'והלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה, ואחר כך תוציא השטר הפרוע ותגבה בו' - אומרים לו: 'הבא השטר'. אמר המלוה: 'אין לי עליו שטר מעולם', או 'שטר היה לי ואבד' - הורו רבותי שאומרים למלוה: 'בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת, או התרם תרם סתם, ולך ובקש עד שתמצא השטר'.

הלכות מלוה ולוה פרק טו

א. המלוה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים' - בין שאמר לו בשעת הלואה, בין שאמר לו אחר שהלוהו - הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי. טען הלוה ואמר לו: 'וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים', או 'מתו' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת שפרעו, ונפטר. וכן אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים', או 'בפני רופאים', ואמר לו: 'בפניהם פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו', או 'הלכו להן למדינת הים' - הרי זה נאמן, ונשבע שבועת הסת ונפטר. אכל אם אמר לו: 'אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני', ואמר לו: 'פרעתיך בפני אחרים,

[הפנהו לגבות] אצל שמעון [בהסכמתו] - אף על פי שהמקרהו במעמד שלשפתן, לא קנה. ואם רצה שמעון שלא יתן, לא יתן; ואם נתן - חוזר וגובה מראובן, שהרי על פיו נתן. וכן אם רצה לוי לחזור בו, ולומר: 'איני רוצה לגבות משמעון' - חוזר וגובה חובו מראובן; ואף על פי שפירע מקצת משמעון, חוזר וגובה השאר מראובן.

ה. חנני שהיה נותן לבעל הבית מן החנות כל מה שיירצה בתורת הלואה, ומקיפו [נותן בהקפה] עד שיתקבץ הכל [סכום מסויים] ופירע לו, ואמר לו בעל הבית: 'תן לפועלי סלע', או 'לבעל חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן לך', והרי החנני אומר 'נתתי', והפועל או בעל חוב אומר 'לא לקחתי' - הרי הפועל או בעל חוב נשבע [שלא קיבלו], ונוטל מבעל הבית חובו; וכן החנני נשבע [שנתן] ונוטל מבעל הבית מה שטען שנתן, שהרי הוא אמר לו לתן. והפועל נשבע במעמד החנני, וכן החנני נשבע במעמד הפועל או בעל חוב, כדי שיפלו [יתביישו] זה מזה. וכן כל פיוצא בזה. ושבועה זו תפנת חכמים היא בנקיטת חפץ, מפני שבאין שניהן לטל. לפיכך, אם מת החנני, נוטל בעל חוב שלא בשבועה; וכן אם מת הפועל או בעל חוב, נוטל החנני שלא בשבועה; שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום, ואינו משלם אלא תשלום אחד.

ו. החנני אומר: 'אתה אמרת לתן לזה', או 'צוית לי ואמרת אם יבוא פלוני תן לו', ובעל הבית אומר: 'לא אמרתי לך' - הרי בעל הבית נשבע הסת ונפטר, והחנני עושה דין עם זה שנתן לו. וכן אם אמר החנני לבעל הבית המקיפו [מוכר בהקפה]: 'כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה', ובעל הבית אומר: 'איני יודע' - נשבע בעל הבית הסת שאינו יודע, ונפטר, כדין כל טוען על חברו לכל דבר; ואין בזה תפנת חכמים.

ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון, וטען שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה [ומחילא קנאו], ואבד השטר שהקנהו בו, או שטען שהקנהו לו על גב [אגב הקניית] הקרקע - הרי זה גובה אותו משמעון, הואיל ויצא מתחת ידו. טען שמעון שפירע ללוי, ואמר 'ישבע לי' - ישבע לו, ואחר כך יגבה ראובן. הודו לו שפירע, ישלם לוי לראובן. טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה - נשבע הסת ונפטר.

ח. שטר שהיה ביד שלישי [אדם שלישי], והוציאו מתחת ידו בבית דין, ואמר 'פירוע הוא' - נאמן, אף על פי שהשטר מקים [מאושר בבי"ד]; שאילו רצה, היה שורפו או קורעו. וכן אם מת השלישי, ונמצא כתב יוצא מתחת ידי השלישי ששטר זה המנח אצלו פרוע - הרי זה פרוע, אף על פי שאין עדים על הכתב. אבל כתב שיצא מתחת ידי המלוה ששטר פלוני פרוע - אפלו ישאלו בכתב ידי המלוה, אינו אלא כמשחך.

ט. היו עדים על הכתב [שאצל המלווה, שהחוב פרוע] - אם היו מקימין [בדוקים בבי"ד], הרי השטר פרוע. ואם אין עליו קיום, ישאלו העדים החותמין על זה השובר:

ה. הרי שפירעו, וטען המלוה שלא נפרע, וחזר ופירעו פעם שניה מפני התנאי [שיאמין לו כדלעיל] - הרי הלואה חוזר ותובע את המלוה בדין, ואומר לו: 'כך וכך אתה חייב לי, מפני שפירעתיך שתי פעמים: אם הודה, ישלם; ואם כפר, ישבע שבועת הסת על כך שלא פירעו אלא פעם אחת. וכן כל פיוצא בזה.

ו. התנה הלואה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר 'פירעתי' - אינו גובה בשטר זה, לא מן היורש ולא מן הלוקח [מהלווה]. ואפלו אמר לזה 'לא פירעתי' - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות; שפא יעשו קנוניא [תחבולה] על נכסיו של זה. טען הלואה בשטר זה ואמר: 'פירעתיך מקצתו', והמלוה אומר: 'לא פירעתי כלום' - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת הסת, שהרי האמינו. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת, אינו נשבע.

ז. התנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, הרי זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות מיוורשיו, ישבע ואחר כך יגבה; ואם התנה שיגבה אף מן היורש בלא שבועה, גובה בלא שבועה. וכן אם התנה שיגבה מן העדיית - גובה מן העדיית אף מן היורשין, שכל תנאי שבממון קים. בא לגבות מן הלוקח [מן הלווה] - לא יטרף אלא בשבועה, שאין זה מתנה לאבד ממון חברו.

יום רביעי

הלכות מלוה ולוה פרק טז

א. החוב באחריות הלואה, עד שיפירענו ליד המלוה או ליד שלוחו. אמר לו המלוה: 'זרק לי חובי והפטר', וזרקו לו ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד המלוה - פטור. אמר לו: 'זרק לי חובי בתורת [כחוקין] גטין' - היו המעות קרובין ללוה, הרי הן עדין באחריותו; היו קרוב למלוה, נפטר הלואה. מחצה על מחצה - אם אבדו משם או נגנבו, משלם הלואה מחצה.

ב. היה ראובן חייב לשמעון מנה, ואמר ללוי: 'הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו' - אם בא לחזר [לקחת הכסף בחזרה], אינו חוזר; והוא חייב באחריותו, עד שיגיע המנה לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניהם חייבין באחריותו, עד שיגיע ליד שמעון כל חובו.

ג. ראובן שהיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון לראובן: 'מנה שיש לי בידך, תנהו ללוי', והיו שלשפתן עומדין [באותו מעמד], וקבל [הסכים] לוי, ונמצא ראובן עני, ואין לו מה שיגבה ממנו - הרי לוי חוזר בחובו על שמעון, שזה הטענה. ואם ידע לוי שהוא עני, או שהיה עשיר באותה שעה והעני - אינו יכול לחזר בו, שהרי קבל. טען לוי שהיה ראובן עני, והטעהו, ושמעון אומר: 'עשיר היה, והעני' - יראה לי שעל שמעון להביא ראיה, ואחר כך יפטר מחוב לוי; לא יהיה אלא [כאילו יש] שובר בידו - אומרין לו: 'קים שוברך, והפטר'.

ד. כבר בארנו בהלכות מקח וממכר, שראובן שלא היה לו אצל שמעון כלום, והיה ראובן חייב ללוי מנה והמקרהו

ולא צוננו אבא, ולא מצינו בין שטרותיו של אבא שכל השטר הזה פרוע; וגובין את שאר השטר, בין מן הלנה בין מירשיו.

ו. יורש שבא לגבות מן היורש, ואמרו יורשי ליה: 'אמר לנו אבא, לא ליתיה חוב זה' - הרי יורשי המלנה גובין שלא בשבועה; שכל האומר 'לא ליתיה', כאומר 'לא פרעתי'. וכן מלנה שבא להפרע מירשיו ליה, ואמרו: 'אמר לנו אבא, לא ליתיה חוב זה' - הרי זה גובהו בלא שבועה, ואפלו האמינו בשטר כל זמן שיאמר 'פרעתי'; שכל האומר 'לא ליתיה', כאומר 'לא פרעתי'.

ז. יורש שבא להפרע מן הלנה בשטר שיש בו נאמנות ללנה כל זמן שיאמר 'פרעתי' - הרי הלנה נשבע הסת שפרעו לשטר זה ונפטר, אף על פי שלא כתב לו 'והרי אתה נאמן על יורשי'; שעקר השטר, על תנאי זה היה. אם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שום שבועה - אינו נשבע אפלו לירשיו מלנה.

ח. יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו, ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר, ואין מגבין בו עד שיגדלו היתומים; שמה שובר מזנף הוא, ולפיכך לא הוציאו הלנה בחיי האב.

ט. המוציא שטר חוב על חברו, והיה כתוב בכבל, מגבהו ממעות בכבל; היה כתוב בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל - מה שאין בן בכתבה. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו בכבל - גובהו ממעות בכבל; הוציאו בארץ ישראל, גובהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות בו ממעות המקום שהוציא בו השטר, וטען הלנה שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע - ישבע המלנה ויטל. היה בו כסף סתם - מה שירצה לנה, יגבהו. מכאן אתה למד, ששטר שאין בו שם מקום שנקתב בו, כשר לכל דבר. והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל, שהוא כשר, אף על פי שעדות זו אין אתה יכול להזמה. אין מדקדקין בדיני ממונות בדישה וחקירה, כמו שיתבאר, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי. ולפיכך, שטרי חוב המאחרין [תאריכם מאוחר מיום כתיבתם] כשרין, אף על פי שאין יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו.

הלכות מלוה ולוה פרק יח

א. המלוה את חברו סתם, הרי כל נכסיו אתראין וערכאין [משועבדים] לחוב זה. לפיכך, כשיבוא לגבות, תובע את בעל חובו תחלה: אם מצא עמו נכסים, בין מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן ברצון הלנה; ואם לא נתן הלנה מדעתו, מגבין אותו בית דין. לא הספיק לו כל הנמצא כנגד שטר חובו - הרי זה גובה מפל הקרקעות שהיו ללנה, אף על פי שהן עתה מכורין לאחרים או נתונים במתנה; הואיל ומכר הלנה או נתן אחר שנשתעבד בחוב זה, הרי זה מוציא מיד הלכותות או מיד בעלי המתנות; וזה הוא הנקרא 'טורף'. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה. אבל נכסים הבאין לו לאחר שלוה - לא

אם לא ידעו, או שאין העדים מצויין - הואיל ומתחת ידי המלנה או מתחת ידי יורשיו יצא - אין השובר כלום.

י. נמצא השטר בין שטרות פרועין - הרי זה פרוע, ואף על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא כתוב בגופו של שטר, בין מלפניו בין מאחוריו ואפלו בקצתו [קצהו], ששטר זה פרוע או נפרע ממנו כך וכך - עושין על פי הכתב, אף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על פי שיצא מתחת ידי המלנה; שאלו לא נפרע, לא היה כותב על השטר.

יא. המוציא שטר [של אחרים] בין שטרותיו, ואין ידוע מה טיבו [אם פרוע] - יהיה מנח עד שיבוא אליהו.

יב. האומר לבניו: 'שטר בין שטרותי פרוע, ואיני יודע אינה הוא' - שטרותיו בלן פרועין; נמצא לאחד [ללוה] שם שנים, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. אמר לחברו: 'שטר יש לך בדי פרוע' - הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע; 'חוב לך בדי פרוע' - כל שטרות שיש לו עליו, בלן פרועין.

הלכות מלוה ולוה פרק יז

א. מלוה שמת, וכא היורש לתבע את הלנה בשטר שעליו, ואמר: 'פרעתי את אביך', והיורש אומר: 'איני יודע' - אומרין לו: 'עמד ושלם לו'. אמר: 'ישבע לי' - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ, 'שלא פקדנו [הודיענו] אבא על ידי אחר, ושלא אמר לנו אבא בפיו, ושלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע', וגובה.

ב. מת הלנה אחר שמת המלנה, וכא היורש להפרע מן היורש - לא יפרע אלא בשבועה; ואומר לו [היורש] תחלה: 'השבע שלא פקדנו אבא, ושלא אמר לנו אבא, ולא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע'. ואפלו היה היורש קטן המטל בצריסה כשמת מורישו - הרי זה נשבע ונוטל. ואם צוה המלנה בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע - יפרע היורש בלא שבועה, אפלו מן היורש.

ג. מת הלנה תחלה, ואחר כך מת המלנה - אין יורשי מלנה נוטלין מירשיו לנה כלום; ששבועה שמת הלנה, נתחייב המלוה להשבע ואחר כך יטל, כמו שבארנו; וכבר מת, ואין אדם מוריש שבועה לבניו, שאינן יכולין להשבע שלא נפרע אביהן כלום. ואם עבר הדין והשביע יורשי מלנה, וגבו את חובן - אין מוציאין מידן. לפיכך, שטר חוב של יתומים הבאים להפרע מן היתומים שמת אביהן הלנה תחלה - אין קורעין אותו, ואין מגבין בו; אין גובין בו, שאין אדם מוריש שבועה לבניו כמו שבארנו; ואין קורעין אותו, שמה יבוא דין שידון בו ויוציא בו.

ד. אפלו היה שם ערב, ומת הלנה תחלה - לא יפרעו יורשי המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו מן הערב, הרי הערב חוזר ונפרע מירשיו לנה.

ה. אין דנין מדין זה לכל הדומה לו; אלא הרי הפוגם את שטרו [מודה שפרוע חלקו] ומת - אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה, הרי בניו נשבעין 'שלא פקדנו אבא,

ח. בעל חוב שָׁבַא לְטָרֵף (משדה שמכר הלווה) - אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקַח, יְכוּל לְסַלְקוֹ וְלִתֵּן לוֹ דְּמֵי מַה שֶּׁהוּא טוֹרֵף; וְחֹזֵר הַלוֹקַח, וְתוֹכֵעַ לְמוֹכֵר. וְאִם עָשָׂה אוֹתָהּ הַיְפוּתִיקִי, אֵינּוּ יְכוּל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים.

ט. רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה חַיֵּב לְשַׁמְעוֹן מֵאֵתִים זָוִי, וְהָיָה לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמְכַר אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנְהָ, וְחֹזֵר וּמְכַר לוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ, וּבָא שְׁמַעוֹן וְטָרֵף הָאֶחָת בְּמִנְהָ, וְחֹזֵר לְטָרֵף הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ הַנִּשְׁאָרָה לוֹ, וְהִכִּיא לְלוֹי מֵאֵתִים וְאָמַר לוֹ: 'אִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ שׁוּמָה לְךָ בְּכָל הַמֵּאֵתִים שֵׁשׁ לָךְ, הֲרִי מוּטָב; וְאִם לֹא, הִילָךְ מֵאֵתִים שֶׁל חוֹבֶיךָ וְהִסְתַּלַּק' - הֲדִין עִם לְוִי. רְצָה שְׁמַעוֹן, וְעָמַד בָּהּ - אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלָהּ בְּמֵאֵתִים, אֵין לוֹי חֹזֵר וְתוֹכֵעַ רְאוּבֵן אֲלֵא בְּמִנְהָ.

י. מֵת רְאוּבֵן, וְהֵנִיחַ שָׂדֶה אֶחָת שָׁנָה מֵאַה, וּבָא שְׁמַעוֹן וְטָרַפָּהּ, וְנָתַנּוּ לוֹ הֵיתוּמִים מֵאַה מִן הַמַּטְלָטְלִין שֶׁהֵנִיחַ אֲבִיהֶם וְסַלְקוּהוּ - הֲרִי זֶה חֹזֵר, וְטוֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חוֹבוֹ; שְׂמֵאָה שֶׁנָּתַנּוּ לוֹ - מְצָנָה עָשׂוּ, שְׂמֵצוֹנָה עַל הֵיתוּמִים לְפָרַע חוֹב אֲבִיהֶן. וְאִם אָמְרוּ לוֹ: 'אֵלּוּ הַמֵּאָה דְּמֵי הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ', אֵינּוּ יְכוּל לְחֹזֵר וְלְטָרֵף אוֹתָהּ פְּעַם אַחֲרָת בְּשָׂאָר חוֹבוֹ.

יום חמישי

הלכות מלוה ולוה פרק יט

א. כְּשִׁיורְדִין בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלוֹה לְגַבּוֹת מֵהֶן, לֹא יִגְבוּ לְבַעַל חוֹב אֲלֵא מִן הַבֵּינוּנִית שֶׁבְּקַרְקָעוֹתָיו. וְדִין תּוֹרָה, שִׁיגְבֶהָ בְּעַל חוֹב מִן הַזְּבוּרִית, שְׁנֵאָמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֶד, וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בּוֹ יוֹצִיא" וגו' - מַה דְּרָכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא? פְּחוֹת שֶׁבְּכָלֵי. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים בְּבִינוּנִית, כְּדִי שֶׁלֹּא תִנְעַל דְּלֶת בְּפָנָי לוֹיִן. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּכָא לְהַפְרַע מִן הַלוֹה עֲצָמוֹ. אֲבָל הֵבֵא לְהַפְרַע מִן הַיִּרְשִׁין, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוּלִים - לֹא יִפְרַע אֲלֵא מִן הַזְּבוּרִית.

ב. אֵין נִפְרָעִים מִנְכָּסִים מְשֻׁעָבְדִין [שנמכרו אחרי ההלוואה], בְּמָקוֹם שֵׁשׁ נִכְסִים בְּגִי חוֹרִין; וְאִפְלוּ הָיָה בְּגִי חוֹרִין [ברשות הלווה] זְבוּרִית, וְהִמְשַׁעָבְדִין בֵּינוּנִית אוֹ עֲדִית, בֵּין שְׁמֻכְרָן בֵּין שְׁנִתְנָן. וְשִׁתְּדַפּוּ [נשחתו] בְּגִי חוֹרִין, הֲרִי זֶה טוֹרֵף מִן הַמְשַׁעָבְדִין; שְׁכִינָן שֶׁנִּשְׁתַּחֲתוּ, כְּאֵלּוּ אֵינָן. ג. רְאוּבֵן שֶׁמְכַר כָּל שְׂדוֹתָיו לְשַׁמְעוֹן, וְהִלָּךְ שְׁמַעוֹן וּמְכַר שָׂדֶה אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי, וּבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף - רְצָה מִזֶּה, גּוֹבָה; רְצָה מִזֶּה, גּוֹבָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁלְקָח לְוִי בֵּינוּנִית. אֲבָל אִם לָקַח עֲדִית אוֹ זְבוּרִית - אֵינּוּ טוֹרֵף מְלוֹי; שֶׁהֲרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'מִפְּנֵי זֶה טָרַחְתִּי וְלָקַחְתִּי שָׂדֶה שְׂאִין דִּינָךְ לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה. וְכֵן אִם לָקַח לְוִי בֵּינוּנִית, וְהֵנִיחַ אֲצֵל שְׁמַעוֹן בֵּינוּנִית כְּמוֹ הַבֵּינוּנִית שִׁלְקַח - אֵינּוּ טוֹרֵף מְלוֹי, שֶׁהֲרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'הִנַּחְתִּי לְךָ מְקוֹם לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ'.

ד. כְּכֹר בְּאֶרְנֵי, שֶׁהִנְזָקִין שְׁמִין לָהֶן בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב בְּבִינוּנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיָה לוֹ עֲדִית זְבוּרִית - נִזְקִין בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיָה לוֹ עֲדִית וּבִינוּנִית - נִזְקִין בְּעֲדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּבִינוּנִית. הָיָה לוֹ בִּינוּנִית זְבוּרִית בְּלֶבֶד - נִזְקִין וּבַעַל חוֹב בְּבִינוּנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

נְשַׁתְּעָבְדוּ לְבַעַל חוֹב, וְאֵינּוּ טוֹרֵף. וְאִם הִתְנֶה עָלָיו שֶׁכָּל נִכְסִים שִׁיגְבֶהָ יִהְיוּ מְשֻׁעָבְדִין לְהַפְרַע מֵהֶן, וְקִנְיָה אַחַר שְׁלֹנָה וּמְכַר אוֹ נָתַן - הֲרִי בְּעַל חוֹב טוֹרֵף מֵהֶן.

ב. אֵין כָּל הַדְּכָרִים הָאֵלּוּ אֲמוּרִין, אֲלֵא בְּקַרְקַע. אֲבָל הַמַּטְלָטְלִין, אֵין עֲלֵיהֶן אַחֲרִיית; אִפְלוּ מַטְלָטְלִין שֶׁהָיוּ לוֹ בְּעַת שְׁלֹנָה, שֶׁמְכָרָן לְשַׁעֲתוֹ - אֵין בְּעַל חוֹב טוֹרֵף אוֹתָן. הַקְּנָה לְבַעַל חוֹבוֹ כָּל הַמַּטְלָטְלִין עַל גַּב הַקְּרַקַע שֵׁשׁ לוֹ, לְהִיּוֹתוֹ נִפְרַע מִן הַכָּל - הֲרִי זֶה טוֹרֵף מֵאוֹתָן הַמַּטְלָטְלִין; וְהוּא שִׁיכְתָב לוֹ בְּשֵׁטֶר חוֹבוֹ: 'שֶׁהִקְנִיתִי לְךָ מַטְלָטְלִין שֵׁשׁ לִי עַל גַּב הַקְּרַקַע שֵׁשׁ לִי, שֶׁלֹּא כְּאִסְמַכְתָּא [הבטחה מוגזמת שאינה בלב שלם], וְשֶׁלֹּא כְּטַפְסִי הַשְּׁטָרוֹת' [טיוטות]. וְכֵן אִם פָּתַח לוֹ: 'שֶׁכָּל נִכְסִים שְׂאִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, בֵּין קַרְקָעוֹת בֵּין מַטְלָטְלִין, הֲרִי הֵן מְשֻׁעָבְדִים לְךָ לְהַפְרַע מֵהֶן, וְהַמַּטְלָטְלִין קְנוּיִין לְךָ עַל גַּב הַקְּרַקָּעוֹת לְהַפְרַע מֵהֶן, שֶׁלֹּא כְּאִסְמַכְתָּא, וְשֶׁלֹּא כְּטַפְסִי הַשְּׁטָרוֹת' - הֲרִי זֶה טוֹרֵף אַף מִן הַמַּטְלָטְלִין שֶׁקְנָה הַלוֹה לְאַחַר שְׁלֹנָה; שֶׁכָּל תְּנָאי שֶׁבְּמִמּוֹן קָיָם.

ג. עָשָׂה שָׂדֶה הַיְפוּתִיקִי [שיעבוד] לְבַעַל חוֹבוֹ, אוֹ לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, וְהוּא שִׁיכְתָב לָהֶן: 'מִכָּאן תִּגְבוּ', וּשְׁטַפְּהָ נָהָר - הֲרִי זֶה גּוֹבָה מִשָּׂאָר נִכְסִים, וְטוֹרֵף אוֹתָן; וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ פְּרַעוֹן אֲלֵא מְזוֹ, אֵינּוּ גּוֹבָה מִשָּׂאָר נִכְסִים. וְכֵן אִם לָוֶה מִמֶּנּוּ, וּפְרַשׁ [בשטר] שְׂאִין לוֹ עָלָיו אַחֲרִיית - הֲרִי זֶה אֵינּוּ גּוֹבָה מִן הַמְשַׁעָבְדִין לְעוֹלָם.

ד. הַעוֹשֶׂה שָׂדֶה הַיְפוּתִיקִי לְבַעַל חוֹב אוֹ לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, וּמְכָרָה - הֲרִי זֶה מְכוּרָה; וּכְשִׁיכְבּוֹא בְּעַל חוֹב לְגַבּוֹת - אִם לֹא יִמְצָא נִכְסִים בְּגִי חוֹרִין, יְטָרֵף אוֹתָהּ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁמְכָרָה לְשַׁעֲתָהּ [עד שיגבנה בעל חוב]; אֲבָל מְכָרָה מִמְּכַר עוֹלָם, אֵינָה מְכוּרָה.

ה. עָשָׂה עֲבָדוֹ הַיְפוּתִיקִי וּמְכָרוֹ - הֲרִי בְּעַל חוֹב גּוֹבָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ קוֹל [מתפרסם השיעבוד]. עָשָׂה שׂוֹרוֹ הַיְפוּתִיקִי וּמְכָרוֹ, אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבָה מִמֶּנּוּ; וְכֵן שָׂאָר הַמַּטְלָטְלִין, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶן קוֹל.

ו. עֲבָד שֶׁעָשָׂה רַבּוֹ הַיְפוּתִיקִי, וְשִׁחַרְרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ: [המועדכן של] 'לֹא יִהְיֶה לְךָ פְּרַעוֹן אֲלֵא מִזֶּה', יִצָּא לְחֵרוֹת; וְכֵן אִם הַקְּדִישׁוֹ; שֶׁהִחְמִץ [שמשועבד לגוי] וְהַשְּׁחִירוֹ וְהִקְדָּשׁ מִפְּקִיעֵין מִיַּד הַשְּׁעָבֹד; וְהֲרִי בְּעַל חוֹב חֹזֵר וְגּוֹבָה חוֹבוֹ מִן הַלוֹה, וְכּוֹתֵב עָלָיו שֵׁטֶר [חדש] בְּחוֹבוֹ, וְטוֹרֵף מִזְמַן זֶה [המועדכן של] הַשֵּׁטֶר. וְלָמָּה הוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם? מִפְּנֵי שֶׁגָּרַם לְאֲבֵד מִמּוֹן חֲבָרוֹ, וְכָל הַגּוֹרָם לְהִזִּיק - מְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵי בְּמָקוֹמוֹ. וְכּוֹפִין אֶת רַבּוֹ הַשְּׁנִי לְשִׁחַרְרוֹ, מִפְּנֵי תִקּוֹן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִמְצָאנוּ בְּשׁוּק, וְיֹאמֵר לוֹ: 'עֲבָדִי אֶתָּה'.

ז. הַמְּקַדֵּשׁ נִכְסֵיו - אֵין בְּעַל חוֹב יְכוּל לְטָרֵף מִן הַהִקְדָּשׁ, שֶׁהִקְדָּשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעָבֹד. וּכְשִׁפּוֹדִין הַקְּרַקַע מִיַּד הַהִקְדָּשׁ, אוֹמְדִין בְּמָה אָדָם רוֹצֶה לִּתֵּן בְּשָׂדֶה זֶה, עַל מְנַת שְׁיִתֵּן לְבַעַל חוֹב אֶת חוֹבוֹ, וְלֹאֲשֶׁה כְּתַבְתָּהּ; לְפִי שֶׁשִּׁתְּפָדָה וְתָצַא לְחֵלִין בְּיַד הַלוֹקַח - יְכוּא בְּעַל חוֹב וְיִטָּרֵף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵי בְּעֲרַכְיָן.

ב. לנה וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', ואחר כך קנה שדה, וחסר וזה מאחר - הרי השדה משעבדת לראשון, והוא קודם לגבות. וכן אפלו היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין, אלא כל שגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם, והפיש מן המטלטלין של זה, כדי לזכות בהן לאחד מבעלי חובות - לא זכה; שכל התופש לבעל חוב במקום שיש עליו [על הלווה] חוב לאחרים, לא קנה. אבל אין עליו חוב לאחרים, קנה לו. וכן אם אמר לו הלזה: 'זכה בחפץ זה לפלוני', או 'תן זה' - זכה לו; ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין, ששכר זכה בהן אחר.

ג. שטרות שזמנן בלן יום אחד, או שעה אחת במקום שכותבין שעות - כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין מטלטלין - זכה.

ד. באו בלן ביחד לגבות, וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קודם לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלטלין, שהרי אין בהן דין קדימה, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלזה לאחר שלנה מן האחרון שבהן, ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהן. כיצד חולקין? אם כשיתחלק הממון הנמצא על מנינם [לפי מספרם], יגיע לפחות שבהן כשעור חובו או פחות ממנו - חולקין לפי מנינם בשנה. ואם יגיע לפחות שבהן יותר על חובו - חולקין מכל הממון ביניהן כדי שיגיע לפחות שבהן כשעור חובו, וחוזרין הנשארים מבעלי חובות וחולקין היתר ביניהם כדרך הזאת. כיצד? היו שלשה - חובו של זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שבע מאות - אם היה כל הנמצא שם שלש מאות, נוטלין מאה מאה; וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות, חולקין בשנה. נמצא שם יתר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשנה, ויסתלק בעל המאה; ושאר הממון חולקין אותו השנים על אותה הדרך. כיצד? נמצאו שם חמש מאות או פחות - חולקין שלש מאות בשנה, ויסתלק האחד; וחוזרין וחולקין המאיתים או הפחות בשנה בין השנים, ויסתלק השני. נמצאו שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשנה, ויסתלק בעל המנה; וחוזרין וחולקין המאיתים בין השנים בשנה, ויסתלק בעל המאיתים; ונותנין המאה הנשארת לבעל השבע מאות, ונמצא בידו שלש מאות בלבד. ועל דרך זו חולקין, אפלו הם מאה, כשיבואו לגבות כאחת. יש מן הגאונים שהורה שחולקין לפי ממונם.

ה. ראובן ושמעון, לכל אחד משניהם שטר חוב על לוי - ראובן שטר בהמשה בניסן, ושמעון שטר בניסן סתם, והרי יש ללוי שדה שאינה כדי חוב של שניהם - מורידין לתוכה ראובן, שמא שטר של שמעון בסוף ניסן היה. וכן אין שמעון יכול לטרוף מאיר ואילף, שהרי הלוקח אמר לו: 'שמא באחד בניסן הוא זמנו של שטרך, והרי שדה בת חורין ביד ראובן שתגבה אותה, ויבוא ראובן שהוא אחר זמנך, והוא שיש לו לטרוף ממני'. לפיכך, אם כתבו הרשאה [יפוי כח] זה לזה, טורפין מאיר ואילף מכל צד

ה. מכרן לשלשה בני אדם בבת אחת - בלן נכנסו תחת הבעלים, והנזקין טורפין מן העדית, ובעל חוב טורף מן הבינונית, וכתבת אשה טורפת מן הזבורית. מכרן לזה אחר זה, בלן טורפין מן האחרון; לא הספיק, טורפין השאר משלפניו; לא הספיק, טורפין השאר משלפני פניו - אפלו היה האחרון הוא שלקח הזבורית, שהרי הלוקח הקודם אומר לטורף: 'הנחתי לך מקום לגבות ממנו'.

ו. מכרן לאחד זו אחר זו, הרי זה הלוקח נכנס תחת הבעלים. במה דברים אמורים? שלקח עדית באחרונה. אבל לקח זבורית באחרונה - בלן גובין מן הזבורית, שהרי אמר לטורף כשיבוא לגבות מן השדה שלקח תחלה: הרי הנחתי לך מקום לגבות ממנו. ולמה אינו אומר לו הטורף כך, אם לקח עדית באחרונה, ותגבה האשה ובעל חוב מן העדית שלקח באחרונה? שזו תקנה היא ללוקח [לטובתו], והרי אמר להן: 'אי אפשי בתקנה זו, אלא כל אחד מהם יגבה מן הראוי לו'.

ז. מכרן לאחד זו אחר זו, ומכר לו עדית באחרונה, וחסר הלוקח ומכר זבורית ובינונית, ושיר עדית לפניו - בלן גובין מן העדית, שהרי אין לו במה ידחה אותן. מכר עדית, והניח בינונית וזבורית - הנזקין טורפין מן העדית שביד לוקח השני, ובעל חוב וכתבת אשה גובין מבינונית וזבורית ששיר לפניו.

ח. מי שלנה מאחד, ואחר כך מכר הלזה נכסיו לשנים, וכתב בעל חוב ללוקח שני: 'דין ודברים אין לי עמך', וקנו מידו [עשה קנין על כן] - אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון; שהרי אמר לו: 'הנחתי לך מקום לגבות ממנו אצל בעל חובך, והן הנכסים שקנה לוקח שני אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי סלקת עצמך מהן. והוא הדין לאשה בכתבתה, אם כתבה לשני - אבדה כתבתה, ואינה יכולה לטרוף. אבל אם כתבו לראשון, טורפין מן השני. מכר הלזה שדה ללוקח, ומכר אחריה שדה שניה ללוקח שני, וכתב המלוה ללוקח שני: 'דין ודברים אין לי עמך', וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח ראשון שדה ראשונה; ולוקח ראשון טורף מלוקח שני שדה שניה, שהרי קנה אחרי; ולוקח שני טורף אותה מבעל החוב, שהרי כתב לו; ולוקח ראשון חוזר וטורף משני; וחוזרין חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן. וכן האשה בכתבתה. והוא שהיה החוב כנגד שתי השדות.

הלכות מלוה ולוה פרק כ

א. מי שיש עליו חובות הרבה - כל שקדם חובו, גובה תחלה, בין מן הלזה עצמו, בין מן הלקוחות. ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידו; שכל שקדם חובו, זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה. אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה - אף על פי שכתב לכל אחד מהן: 'מה שאני עתיד לקנות משעבד לך' - אין בהן דין קדימה, אלא יד בלן שנה; וכל שקדם וגבה - זכה, אף על פי שהוא אחרון.

ג. מתנה ששכחה מחמת הוצאה (השקעה), אין בעל חוב גובה משכחה כלום; אלא רואין כמה היתה שנה בשעת מתנה, וגובה. ואם שכחה מאליה, בעל חוב גובה את פלה. ואם קבל הנותן אחריות המתנה - הרי בעל חוב גובה ממנה את השבח, כדרך שגובה מן הלוקח. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח, ולא יטרף ממקבל המתנה כלום? מפני שהמוכר כותב ללוקח בשטר מכירה: 'שאני מחיב לך בקרן, ובעמל שתעמל, ובשבח שתשביח, ועלי אחריות הכל', ורצה הלוקח וקבל דבר זה, שהרי הלוקח ירד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח, יחזיר על המוכר; ואפלו לא כתב [התנאי], כבר נודע [הונהג] שנה דין המוכר עם הלוקח. אבל המתנה, שאין שם תנאי זה, אינו גובה משבח שהשביחה בהוצאתו כלום.

ד. וכן יתומים שהשביחו הנכסים, אין בעל חוב גובה מן השבח כלום. אבל אם שכחו נכסים מאליהם, גובה את השבח כלו.

ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן הקרקע: אם יש בו תעלה [תועלת] ללוקח - כגון שנשאר לו בשדה בית תשעת קבין, וכגנה בית חצי קב - ישתתפו [יזורו] בה שניהן; ואם לא נשאר לו דבר שאלו יחלק יהיה שם פלו עלי - נותן לו בעל חוב את דמיו [דמי חלקו].

ו. היתה השדה היפותיקי (שיעבד אותה לחובו), בעל חוב נוטל את פלה. ורואין חצי השבח הנשאר ללוקח: אם היה חצי השבח יתר על ההוצאה פלה - נוטל ההוצאה מבעל חוב, שהרי אומר לו בעל חוב: 'שדי היא שהשביחה; והנשאר לו מן השבח [דמי מה שהשביח], נוטל אותו מן המוכר. וכן אם היה חצי השבח פחות מן ההוצאה - אין לו מבעל חוב אלא דמי חצי השבח, וחוזר וגובה מן המוכר חצי השבח שנוטרף בלבד.

ז. בעל חוב שפא לטרף מן היתומים - יתומים אומרים: 'אנו השבחנו', ובעל חוב אומר: 'שפא אביכם השביח' - על היתומים להביא ראיה. הביאו ראיה שהם השביחו - שמין להם את השבח ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות שבשניהם, ומעלה אותם בדרמים [משלם]. כמה דברים אמורים? בשעשה שדה זו היפותיקי. אבל אם לא עשה היפותיקי - אם רצו היתומין לסלק בעל חוב בדרמים, מסלקין; ואם רצו, נוטלין מן הקרקע [עצמה] שעור שבח שלהן.

יום שישי

הלכות מלוה ולוה פרק כב

א. סדר גבית החוב כף הוא: כשיביא המלוה שטרו לבית דין, ויתקיים [יאושר בבי"ד] - אומרין ללוה: 'שלם'. ואין יורדין לנכסיו תחלה, עד שיתבענו; ואם טעה הדגן והוריד המלוה לנכסיו לזה קדם שיתבענו, מסלקין אותו. אמר הלוה: 'הריני משלם, קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או אמשפן [קרקעי] או אמפר ואביא המעות' - קובעין לו זמן שלשים יום; ואין מחיבין אותו לתן משפון, שאלו

[מכל שטר]. והוא הדין בראובן ושמעון שמכר להן לוי שדה אחת בשני שטרות, שטרו של זה בתמשה בניסן, ושטרו של זה בניסן סתם.

הלכות מלוה ולוה פרק כא

א. בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין שהשביח מחמת הוצאה (השקעה), בין שהשביחו הנכסים מאליהם; אלא שאם השביחו מאליהן, טורף כל השבח; ואם השביחו מחמת הוצאה, גובה חצי השבח. ביצד? ראובן שהיה לו חוב על שמעון מאתים, ומכר שמעון ללוי שדה במנה, והוציא עליה לוי הוצאות, והשביחה והרי היא שנה מאתים - כשיבוא ראובן לטרף את לוי, טורף ממנה במאה ותמשים: מאה של דמי המקח, ותמשים של חצי השבח. ואם השביחה מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדרמים או עלו פה אילנות - גובה את פלה. הורו גאונים גדולים ותכמים ואמרו: לא יהיה הלוקח רע כח מיוחד לשדה חברו שלא ברשות, ששמין לו [כמה הוציא וכמה השביח], וידו על התחתונה [מקבל הפחות שבהם]. לפיכך, אם השביח הלוקח במאה והוציא תמשים - נוטל כל ההוצאה, וחצי השבח היתר על ההוצאה, והחצי עם הקרן הוא שטורף בעל חוב; ודברים של טעם הם, וכך ראוי לדון. וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי שמעון, אף מן המשעבדין שמכר או נתן מאחר זמן שמכר בו ללוי. אבל השבח שטרף ממנו בעל חוב, בין חציו בין פלו - אין לוי גובהו אלא מנכסים בני חורין של שמעון; שתקנת עולם היא, שלא יגבה השבח ולא הפרות שאכל הגזלן ולא מזון האשה והבנות מנכסים משעבדין, שאלו דברים שאין להן קצבה. ומקלי כתבה, שלא תטרף אשה מן השבח כתבתה. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח בלבד, הבא מחמת הוצאה? לפי שהשבח בא לאחר שלונה מראובן ולאחר שמכר ללוי, ונמצא ראובן ולוי בשני בעלי חובות לשמעון; והשבח נכנסים שבאו לו אחר שלונה משניהם, שהן חולקין באחד, כמו שבארנו. לפיכך, ראובן שלונה משמעון מנה, וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', וחזר ולוה מלוי מאתים, וכתב לו: 'שאני עתיד לקנות משעבד לך', וקנה אחר כך שדה, ומכרה ליהודה במאה ותמשים, והשביחה יהודה בהוצאתו, והרי היא שנה שלש מאות - טורף שמעון ולוי הקרן, וחולקין אותו בשוה; ונמצא ביד זה תמשה ושבעים, וביד זה תמשה ושבעים. וחזר שמעון ולוי ויהודה שלשתן, וחולקין מאה ותמשים של שבח על הדרך שפרשנו; נמצא שמעון טורף מנה שלו משדה זו, ולוי טורף מאה ושלושים ושבעה ומחצה, ויהודה נוטל מן השבח שנים וששים ומחצה. וכזה הן חולקין, אפלו הן מאה.

ב. כל הפרות שאכל הלוקח, אינן נטרפין [נגבים] ממנו. אבל הפרות המתברין לקרקע - אף על פי שאינן צריכין לקרקע, בענבים שהגיעו להבצר - הרי בעל חוב גובה מהן, כמו שגובה מן השבח.

כך: 'איש פלוני נתחייב לפלוני כך בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני חורין, וכבר קרענוהו לשטר שהיה לו עליו, ונתנו רשות לפלוני לדרש ולחקר, ולהיות ידו נטויה על כל נכסים שימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני והלאה, יש לו להפרע ולגבות חובו מן הכל'.

ז. ואחר שכותבין אדרכתא זו, הולך המלוה ומחפש: אם מצא לו נכסים בני חורין, שמין לו מהן. מצא לו נכסים משעבדין מאחר זמן שטרו, טורף מהן. וקורעין שטר האדרכתא, וכותבין לו שטר הטורפא [זכות גביה].

ח. כיצד כותבין? 'איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטורף בחוב שפלוני חייב לו שהוא כך וכך, משדה פלונית שלקחה פלוני בכך וכך מזמן פלוני; וכבר קרענו האדרכתא שהיתה בידו, והרשינוהו לטורף מזוה בכך וכך'.

ט. ואחר שכותבין הטורפא לטורף, מורידין שלשה בקיאים לאותה השדה, ושמן לו ממנה כשעור חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן, וחצי השבח, כמו שבארנו. ומכריזין עליה שלשים יום, כדרך שמכריזין על נכסי יתומים.

י. ואחר כך משביעין את הלזה שאין לו כלום, בתקנת גאונים, אם היה הלזה עמנו במדינה. ומשביעין את הטורף בנקיטת חפץ, שלא נפרע חוב זה, ולא מקלו, ולא מכרו לאחר. ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח, בשומא שלו. וכותבין לו [שטר] הורדה [לקרקע].

יא. כיצד כותבין? 'אחר ששמנו לפלוני בשומא שהיתה בידו, והקרנו שלשים יום כראוי, והשבענו את זה הטורף, ואת בעל חובו - הורדנוהו לשדה פלונית להיות משתמש בה, כדרך שמשתמש כל אדם בקנינו'.

יב. ומאימתי אוכל הטורף פרות שדה זו? משפסקו ימי ההכרזה.

יג. כל אדרכתא שאין כתוב בה 'קרענוהו לשטר ההלוואה', אינה אדרכתא; וכל טורפא שאין כתוב בה 'קרענוהו לאדרכתא', אינה טורפא; וכל שומא שאין כתוב בה 'קרענוהו לטורפא', אינה שומא.

יד. שלשה שידרו לשום - אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים, או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה - בטל יחיד במעוטו. אחד אומר במנה ואחד אומר בשמונים ואחד אומר במאה ועשרים, נדון במאה; אחד אומר במאה ואחד אומר בתשעים ואחד אומר במאה ושלושים, נדון במאה ועשרה. ועל דרך זו שמין ביניהן לעולם.

טו. בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בכל שהוא - מכרין בטל; שהרי הן פשליית לטורף וללוקח, ויש להן רשות לתקן אבל לא לענות [לקלקל], כשליית. וכל המורים, כזה הורו.

טז. בית דין ששמו לבעל חוב, בין בנכסי לזה בין במשעבדין שביד הלוקח, וילאחר זמן השיגה ידו של לזה, או של נטרף, או ירשיהם, והביאו לבעל חוב את מעותיו - מסלקין אותו מאותה הקרקע; שהשומא חוזרת לבעלים לעולם, משום שגאמר: "ועשית הישר והטוב".

היו שם מטלטלין, מיד היו בית דין גובין מהן. ואם רצה המלוה להחרים [חרם סתמן] על מי שיש לו מעות או מטלטלין, ומפליג אותו בדברים - הרי זה מחרים. ואין מחייבין את הלזה להביא ערב עד שיתן. שלמו השלשים יום, ולא הביא - בית דין כותבין אדרכתא [יפוי כוח] על נכסיו. וכן אם אמר בתחלה כשכתבנו, 'איני משלם' - כותבין אדרכתא על נכסיו מיד, ואין קובעין לו זמן. וכן אם אין שם שטר אלא מלזה על פה, או שהודה - כותבין אדרכתא על נכסים בני חורין [שלא נמכרו] שיש לו.

כ. טען ואמר: 'שטר זה שנתקיים בפניכם מזגף הוא, ואני אביא ראיה ואבטלנו, ועדי במקום פלוני, והם פלוני ופלוני' - אם נראה לדינין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן להביא עדיו. ואם נראה להן שאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דפי - אומרין לו: 'שלם, ואחר כך אם יש לך ראיה, יחזיר'; ואם היה המלוה אלם, ושמא אינו יכול להחזיר מידו - מניחין על ידי שלישי.

ג. קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר [כטענתו], והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני; לא בא - כותבין עליו פיתחא [נידון], ומשמתין [מנדין] אותו, וממתינין לו והוא בנדויו תשעים יום. שלשים ראשונים, שמא הוא טורח ללוות מעות; אמצעיים, שמא הוא טורח למפר; אחרונים, שמא הלוקח ממנו טורח להביא מעות. שלמו התשעים יום, ולא בא - בית דין כותבין אדרכתא על נכסיו, ומתירין לו נדויו.

ד. אין כותבין אדרכתא על נכסיו, עד ששולחין ומודיעין לו; והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלך שני ימים או פחות; יתר על זה, אין צריכין להודיעו. במה דברים אמורים? כשהיה כל התשעים יום נשט ואומר: 'עתה אבוא ואביא ראיה ואבטל השטר'. אבל אם אומר: 'איני בא לבית דין' - מיד כותבין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על המטלטלין. וכן אם היה השטר על הפקדון - אין ממתינין לו תשעים יום, אלא כותבין אדרכתא על נכסיו מיד.

ה. זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים, כותבין אדרכתא על נכסיו - על הקרקעות. אבל המטלטלין - אפלו אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר 'עתה אביא ראיה ואבטל השטר' - אין מורידין המלוה למטלטלין; שמא יאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה יטל; ואפלו היה למלוה קרקע, שמא תכסוף [תכחש] או תשפדף [ברוח עזה].

ו. כיצד כותבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין הורידוהו, אומרים: 'איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך, ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו'. ואחר כך שמין לו שלשה [בקיאים] מאותה השדה כנגד חובו, ומכריזין עליה [למכירה] כפי מה [זמן] שראו, עד שיפסקו המוספיין. ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו; וקורעין שטר החוב, אם היה שם שטר. ואם לא היו לו נכסים בני חורין, כותבין האדרכתא

לא נחש כן לשטר חוב המאחר, שפא יפרענו קדם שיגיע זמנו ויכתב שובר [שטר פרעון], ויחזר ויוציא השטר המאחר, ויטרף בו שלא פדין? לפי שכל הכותב שטר מאחר, תקנתו שיכתב השובר סתם [גלא זמן], שכל זמן שיצא השטר, ישבר אותו זה השובר. ואם לא עשה כן, וכתב השובר בזמן הפרעון - הוא הפסיד על נפשו.

ח. מי שמכר שדהו באנס ומסר [לעדים] מודעא [שהוא אנוס], או שקדם ומכר או נתן [מתנה] לאחר קדם שימכר לאנס - הרי המעות של אנס אצל המוכר כמלוה על פה, ואינו טורף בשטר מכר שבכדו כלום; מפני שאין דין שטר זה שיכתב, ולא נכתב אלא מפני האנס. וכן כל פיוצא בזה. ט. אפשר לטורף שיטרף בלא שטר, אלא בעדות על פה. כיצד? כגון שיש לו עדים שזאת הארץ גזולה מאביו - הרי יש לו להוציא בעדים אלו, ואין פאן שטר. וכן אם העידו לו שנגמר הדין לאביו לטרף מנכסי פלוני בכך וכך מזמן פלוני, ומת אביו ועדין לא טרף - הרי הבן טורף בעדות זו.

י. לפיכך, אין כותבין שני שטרי מכר על שדה אחת - שפא יעשה הלוקח קנוניא [מזימה] עם בעל חוב, ויטרף שלא פדין. כיצד? יבוא זה ויטרף שדה זו בעדות שהעידו לו מחמת אביו, ויחזר הלוקח ויטרף בשטר המכר שבכדו מן הלוקחות שלקחו אחריו, ויקרע שטר המכר שבכדו; ויחזר בקנוניא ויעמד בשדה שנטרפה ממנו, ויבוא הוא שטרפה בעצמו ויטרף אותה פעם שניה בעדות עדי, ויוציא הלה שטר המכר השני, ויטרף בו לקוחות אחרים שלא פדין. אם בן מי שאבד לו שטר המכר, ועדין קמין - כיצד יעשה? יכתבו לו שטר שני, ויאמרו בו: 'שטר זה אין גובין בו לא מנכסים משעבדים ולא מנכסים בני חורין, ולא כתבנוהו אלא להעמיד שדה זו ביד פלוני הלוקח, כדי שלא יוציא מידו המוכר ולא ירשיו'.

יא. בשטרי החובות אינו כן: אף על פי שעדי קמין, וקנו מידו, ויחזר בשעתו ואמר: 'שטר שכתבתם לי עתה אבד או נשרף' - אין כותבין לו שטר שני, שפא פרעו או מחלו; ונאפלו הנה החוב לזמן [נקוב זמן פרעון]. ואינו גובה בעדים אלו כלום, אלא אם אמר הלה 'לא היו דברים מעולם', שזה יחזק כפן בעדותם, כמו שיתבאר. יב. מי שבלה שטר חובו, והרי הוא הולך להמחק - מעמיד עליו עדים [שיקראוהו], וכא לפני בית דין, והן עושין לו קיום [איסור]. אכל עדי השטר עצמן - אין כותבין לו שטר אחר, אף על פי שנמחק בפניהם; אכל באין לבית דין, ובית דין עושין לו קיום.

יג. כיצד מקמין שטר זה? כותבין שטר אחר, ואומרים: 'אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדינו'. ואם כתבו: 'הזקקנו לעדותם של עדים, ונמצאת מכונת' [אמיתית] - גובה בשטר זה שכתבו לו, ואינו צריך קיום אחר; ואם לא כתבו בן - צריך להביא ראיה על העדים הראשונים, עד שתתקיים עדותן.

יד. קרקע ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך שמוה בית דין לבעל חוב של זה המלוה - הרי זו חוזרת לבעלים [אם ישלם]; לא יהיה כחו גדול מכת בעל חוב הראשון. מקרה בעל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבעל חובו מדעתו, או שמת והוריש - אינה חוזרת. שמו קרקע לאשה ונשאת, או ששמו ממנה ונשאת - בעל בנכסי אשתו פלוקת הוא, ולא מחזיר [ללוה] ולא מחזירין לו [אם גבו מהאשה].

הלכות מלוה ולוה פרק כג

א. שטרי חוב המקדמין [תאריכס מוקדם מההלוואה] - פסולין, שהרי טורף בהן לקוחות שלא פדין; ולפיכך, קנסו אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מקדם אלא מבני חורין - גזרה, שפא יטרף בו מזמן ראשון שהקדימו.

ב. שטרי חוב המאחרין [תאריכס מאוחר מההלוואה] - פשרין, שהרי הורע כחו של בעל השטר, שאינו טורף אלא מזמן השטר; ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאחר, הרי זה פשר.

ג. שטר שכתבוהו ביום ונתתם בלילה הסמוך לו [אחריו] - פסול, מפני שהוא מקדם; ואם היו עסוקים בענין [ההלוואה] עד שנכנס הלילה, וחתמוהו - אף על פי שקנו ממנו בלילה, פשר.

ד. שטר שזמנו כחוב בשבת, או בעשרה בתשרי [יום הכיפורים] - שטר מאחר הוא, וכשר. ואין חוששין שפא מקדם הוא, ובאחד בשבת או באחד עשר בתשרי נכתב, אלא מעמידין את השטר על חזקתו [כשרותו]; שהדבר ידוע הוא, שאין כותבין בשבת, ולפיכך אחרוהו.

ה. כותבין שטר ללוה, אף על פי שאין המלוה עמו; ואין כותבין למלוה, עד שיהיה הלוה עמו. במה דברים אמורים? בשטר שיש [כתוב] בו קנין; שהרי משעה שקנו מידו, נשתעבדו נכסיו. אכל שטר שאין בו קנין - אין כותבין אפלו ללוה, עד שיהיה המלוה עמו, ויתן השטר ביד המלוה בפנינו; שפא יכתב עתה ללוות ממנו בניסן, ולא ילוה ממנו עד תשרי, ונמצא המלוה טורף בשטר זה בניסן שלא פדין, שהרי לא הגיע לידו עד תשרי.

ו. עדים שקנו [עשו קנין] מיד הלוה או המוכר וכיוצא בהן, ונתאחרה פתיבת השטר זמן מרבה - אם ידעו יום שקנו ממנו בו - כותבין בשטר זמן הקנין, ואף על פי שאינו זמן חתימתו, ואין צריכין לומר: 'ונתאחרה פתיבת ידני עד יום פלוני'. ואם לא ידעו יום שקנו בו - כותבין זמנו של שטר משעת הכתיבה. וכן מי שנמסרה להן העדות במדינה, וכתבו השטר במדינה אחרת - אין מזכירין בשטר שם מקום שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו חתימת ידן.

ז. שטרי מקח וממכר שלא נכתבו בזמן - אפלו המאחרין, פסולין; שהרי אפשר לטרף בהן שלא פדין. כיצד? כגון שחזר המוכר וקנה השדה מיד הלוקח קדם שיגיע זמן השטר המאחר, ויוציא הלה השטר המאחר, ויאמר: 'תזיתי ולקחתיה פעם שניה ממך'; ונמצא טורף שלא פדין. ולמה

שנים ויעשו קנוניא, וישנו שמותיהן בשמות אחרים וידרו זה לזה.

ד. כל מי שהחזיק שמו בעיר שלשים יום - אין חוששין לו שפא שם אחר יש לו, והוא שנהו כדי לרמות ולעשות קנוניא; שאם אתה אומר כן, אין לדבר סוף. לפיכך, מי שלא החזיק שמו בעיר שלשים יום, וכא ואמר: 'כתבו עלי שטר שאני חייב לפלוני או לזה כף וכף דינרין' - אין כותבין לו, עד שביאי ראיה שזה שמו, או יחזק.

ה. כל שטר שיצא לפנינו ויטען הלוח ויאמר: 'אני איני חייב כלום, שפא אחד רמאי העלה שמו בשמי והודה לזה', או שאמר: 'לא לזה אני חייב אלא לאחר, וזה רמאי הוא והעלה שמו בשם בעל חובי' - מאחר שלא החזיק שם שנים ששמותיהן שוין, אין חוששין לדבריו; שחזקה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן הן מכירין אלו הנזכרים בו. וכן חזקה, שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם נודע להם בודאי שאלו שהעידו על עצמן גדולים וכני דעת. ואין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן יודעין לקרות ולחתם.

ו. עדים שאינן יודעין לחתם, וקראו [סירטוט] להם גיר וחתמו על הרשם [הסירטוט] - מכין אותם מפת מרדות, והשטר פסול.

ז. ראש בית דין שהיה יודע ענין השטר, וקרא השטר לפניו הסופר שלו - הואיל והוא מאמין אותו, ואימתו עליו - הרי זה חותם על השטר, אף על פי שלא קראהו הוא בעצמו. ואין שאר העם רשאים לעשות כן, עד שיקרא העד השטר מלה מלה.

ח. שנים שהיו בעיר, שם כל אחד מהם יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב, אלא אם כן באו עדי השטר בעצמן, ואמרו: 'זה הוא שהעדנו עליו, וזה הוא שהעדנו לו בהלואה זו'. וכן אין מגרשין נשותיהן, אלא זה בפני זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו שובר ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם שעליו פרועין. וכיצד יעשו אלו ששמותיהן שוין, ושמות אבותיהן שוין? ישלשו [יוסיפו הסבאו]. היו שמות אבות אבותיהן שוין, יכתבו סימניהן. היו דומין זה לזה בצורתן, יכתבו יחוסן [כחו]. לוי]. היו שניהם פהנים או לויים, יכתבו [שושלת] דורות.

ט. הוציא עליו שטר שכתוב בו: 'אני פלוני בן פלוני לוייתי מן מנה' - אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שיצא [נמצא] שטר זה מתחת ידו, גובה בו; ואינו יכול לדחותו ולומר, 'של אחר הוא, ונפל'. וכן שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר - אינו יכול לדחותו ולומר לו, 'לפלוני ששמו בשמך אני חייב, וממנו נפל השטר'; אלא הרי זה שיצא מתחת ידו גובהו, ואין חוששין לנפילה.

י. שנים שהוציא כל אחד משניהן שטר חוב על חברו - אין האחרון יכול לומר לראשון, 'אלו הייתי חייב לך, היאך אתה לזה ממני'; אלא זה גובה חובו, וזה גובה

יד. שטר חוב שנתקרע, כשר; נחזק או נשטש - אם רשומו נכר, כשר. נקרע קרע בית דין, הרי זה פסול. איזה הוא קרע בית דין? שתי וערב.

טו. מי שפרע מקצת חובו, אם רצה - מחליף, וכותבין לו בית דין שטר אחר בשאר החוב מן ראשון; אבל לא עדי השטר. ואם רצה, יכתב שובר [שטר פרוע].

טז. הבא לפרע כל חובו, ואמר המלוה: 'אבד לי השטר' - הרי זה יכתב לו שובר, ויפרע על חובו; ויש ללוה להחזיר סתם [חרם סתמין] על מי שכובש השטר, וטוען שאבד. ואם טען הלוח טענת ודאי ואמר: 'השטר אצלו, ועתה הניחו בכיסו' - הודו רבתי שישבע המלוה הסת שאבד השטר, ואחר כך יפרע חובו ויכתב שובר.

יז. מי שהוציא שטר חוב במנה, ואמר: 'עשו לי ממנו שנים בתמשים חמשים' - אין עושין לו; ושכות ללוה להיות הכל בשטר אחד, שאם יפרענו מקצת, נמצא שטר פגום [שחלקו פרוע]. וכן אם הוציא שני שטרות בתמשים חמשים, ואמר: 'עשו לי אותם אחד במאה' - אין עושין לו, אלא עושין לו קיום לכל אחד ואחד; ושכות היא ללוה להיותן שנים, שלא יכף אותו בדין בפעם אחת לגבות הכל.

יח. הוציא שטר חוב במאה, ואמר: 'קרעוהו, וכתבו לי שטר אחר בתמשים' - אין שומעין לו; שפא פרעו הכל, וכתב לו שובר על שטר של מאה, וכשיחזר ויוציא קיום זה של שטר חמשים, ויוציא הלוח השובר, יאמר לו: 'זה שטר אחר הוא'.

הלכות מלוה ולוה פרק כד

א. כבר בארנו, ששטר חוב שיש בו קנין - כותבין אותו ללוה, אף על פי שאין המלוה עמו; וכן כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח עמו. וכן כותבין שובר למלוה, אף על פי שאין הלוח עמו, ושובר לאשה, אף על פי שאין בעלה עמה, וגט לאיש, אף על פי שאין אשתו עמו. אבל אין כותבין שטרי ארוסין ונשואין, ושטרי ארוסות וקבלנות, ושטר ברירת הדינין [זה בודר לו אחד ובל"א] או שטרי טענות בעלי דינין, וכל מעשה בית דין, אלא מדעת שניהן. וכל השטרות האלו, צריכין להזהר בתקונן כשאר השטרות.

ב. ומי נותן שכר הסופר? בשטרי הלואה, הלוח נותן שכר; ובשטרי מקח וממכר, הלוקח נותן שכר. והאשה נותנת שכר הגט, והחתן נותן שכר הארוסין או הנשואין. והמקבל וכן הארוס או השוכר נותן שכר השטר. אבל שטר ברירת הדינין, או טענות בעלי דינין - שניהם נותנין שכר.

ג. אחד השטרות הנכתבין לאחד בפני חברו, ואחד השטרות שאין כותבין אותן אלא מדעת שניהם ושניהם עומדין, כגון שטר שכותבין למלוה או ללוקח - פלן צריכין העדים שיהיו מכירין השמות שבשטר, שזה הוא פלוני בן פלוני, וזה הוא פלוני בן פלוני; שפא יבואו

ואני פורע', 'הלוהו, ואני נותן', 'הלוהו, ואני חייב', 'הלוהו, ואני קבלן', 'תן לו, ואני קבלן', 'תן לו, ואני פורע', 'תן לו, ואני חייב', 'תן לו, ואני ערב' - כלן לשון ערבות הן, ואינו תובעו תחלה; ולא נפרע ממנו במקום שיש נכסים ללוה, עד שיפרש ויאמר: 'ממי שארצה אפרע'.

ו. ערב של כתבה - אף על פי שקנו מידו, פטור מלשלם; שהרי מצוה עשה, ולא חסרה נחסר בשעת נישואין ממון. ואם היה האב ערב לכתבת בנו, וקנו מידו - חייב. וקבלן של כתבה, חייב.

ז. ראובן שמכר לשמעון שדה, ויבא לוי וקבל אחרייתה עליו (כלפי שמעון) - לא נשתעבד לוי, שזו אסמכתא היא [לא גמר בליבו האחריות]. ואם קנו מידו שהיא ערב לשלם דמי מכר זה בכל עת שיתבענו שמעון - הרי זה חייב. וכזה הורו רבותי.

ח. וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן על תנאי - אף על פי שקנו מידו - לא נשתעבד, מפני שהיא אסמכתא [מאמין שלא יתקיים התנאי]; כיצד? כגון שאמר לו: 'תן לו ואני אתן, אם יהיה כף וכף, או אם לא יהיה'; שכל התולה שעבוד שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה - לא גמר, ולא הקנה קנין שלם; ולפיכך לא נשתעבד.

ט. שנים שלוו בשטר אחד, או שלקחו מקח אחד, וכן השתפין שלווה אחד מהן, או לקח לשתפות - הרי הן ערובין זה לזה, אף על פי שלא פרש.

י. שנים שערכו אחד - כשיבוא המלוה להפרע מן הערב, יפרע מאיזה מהן שירצה; ואם לא היה לאחד כדי החוב, חוזר ותובע השני בשאר החוב.

יא. ואחד שערב שנים - כשיפרע למלוה - יודיעו [המלווה] חוב איזה משניהם הוא פורע, כדי שיחזר עליו.

יב. האומר לחברו: 'ערב זה לפלוני, ואני ערב לך' - הרי זה כמי שאמר לו: 'הלוהו, ואני ערב'; וכשם שנשתעבד הערב למלוה, כך נשתעבד ערב שני לערב ראשון. ודין הערב עם המלוה, כדין ערב ראשון עם השני - דין אחד הוא.

יג. מי שלא פרש קצב הדבר [סכום] שערב, כגון שאמר לו: 'כל מה שתתן לו, תן לו ואני ערב', או 'מכר לו, ואני ערב', או 'הלוהו, ואני ערב' - יש מן הגאונים שהורה, שאפלו מכר לו בעשרת אלפים או הלוהו מאה אלף, נשתעבד הערב בכל יריאה לי, שאין זה הערב חייב כלום; שבינו שאינו יודע הדבר ששעבד עצמו בו - לא סמכה דעתו, ולא שעבד עצמו; ודברים של טעם הן אלו, למכין.

יד. מי שאמר לחברו: 'הלוהו, ואני ערב לגופו של לזה הנה; לא ערב לעצמו של ממון, אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך', וכן אמר לו אחר שהלוהו ותבעו: 'הניחיה, וכל זמן שתתבע אותו, אביאנו לך', וקנו מידו על זה - אם לא יביא זה הלוה, יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם. ויש מי שהורה, שאפלו התנה עליו, ואמר: 'אם לא אביאנו, או שמת, או שברח, אהי חייב לשלם' - הרי זו אסמכתא, ולא נשתעבד; ולזה דעתי נוטה.

חובו. היה זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדית ולזה עדית, או לזה בינונית ולזה בינונית, לזה זבורית ולזה זבורית - אין נזקקין להם, אלא כל אחד עומד בשלו. היה לזה עדית ובינונית ולזה זבורית - זה גובה מן הבינונית, וזה גובה מן הזבורית.

יא. המוציא שטר חוב על חברו, והלה מוציא שטר שמכר לו את השדה - אם היה במקום שנותן הלוקח המעות, ואחר כך כותב לו המוכר את השטר - הרי שטר חובו של זה בטל, שהרי אומר לו: 'אלו הייתי חייב לך, היה לך לפרע חובך' [בכסף שנתתי]. אבל במקום שפוטבין, ואחר כך נותנין - הרי שטר החוב קיים, שהרי זה אומר לו: 'מכרתי לך את השדה, כדי שיהיה לך נכסים ידועים, שאגבה מהן החוב שלי'.

שבת קודש

הלכות מלוה ולוה פרק כה

א. המלוה את חברו, ואחר שהלוהו אמר לו אחד: 'אני ערב', או שתבע את הלוה בדין, ואמר לו אחד: 'הניחיה, ואני ערב', או שהיה חונק אותו בשוק לתן לו, ואמר לו: 'הנח, ואני ערב' - אין הערב חייב כלום; ואפלו אמר 'אני ערב' בפני בית דין. אבל אם קנו מידו [עשו קנין] שהוא ערב ממון זה, בכל אלו הפנים - בין בפני בית דין, בין בינו לבין המלוה - נשתעבד.

ב. אמר לו בשעת מתן מעות: 'הלוהו, ואני ערב' - נשתעבד הערב, ואינו צריך קנין. וכן אם בית דין עשו אותו ערב - נשתעבד, אף על פי שלא קנו מידו; כגון שהיו בית דין רוצין לגבות מן הלוה, ואמר להם: 'הניחיה, ואני ערב לכם' - הואיל ויש לו הנאה שהאמיניהו בית דין, באותה הגנה שעבד עצמו.

ג. המלוה את חברו על ידי ערב - אף על פי שהערב משעבד למלוה - לא יתבע את הערב תחלה, אלא תובע את הלוה תחלה. אם לא נתן לו - חוזר אצל הערב, ונפרע ממנו. במה דברים אמורים? בשאין נכסים ללוה; אבל אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב כלל, אלא מן הלוה. היה הלוה אלם, ואין בית דין יכולין להוציא מידו, או שלא בא לדין - הרי זה נפרע מן הערב תחלה, ואחר כך יעשה הערב דין עם הלוה. אם יכול להוציא מידו, יוציא; או ישמתו [נידו] אותו בית דין, עד שיתן לו.

ד. התנה המלוה על הערב ואמר לו: 'על מנת שאפרע ממי שארצה' - אם יש נכסים ללוה, לא יפרע מן הערב. אמר: 'על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה', או שהיה קבלן [כדלהלן] - הרי זה יתבע את הערב הנה או את הקבלן תחלה, ויפרע מהן אף על פי שיש נכסים ללוה.

ה. איזה הוא ערב, ואיזה הוא קבלן? אמר לו: 'תן לו, ואני נותן לך' - זה הוא קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחלה, אף על פי שלא פרש ולא אמר 'על מנת שאפרע ממי שארצה'. אבל אם אמר לו: 'הלוהו, ואני ערב', 'הלוהו,

הלכות מלוה ולוה פָּרָק כו

א. המלוה את חברו בשטר, ואחר שהעידו העדים בשטר, בא ערב וערב את הלוה - אף על פי שקנו מידו, ונשתעבד לשלם כמו שבאנו - כשיבוא המלוה להפירע מנכסי הערב הזה, אינו טורף מנכסים משעבדים (שמכר הערב). היה הערב בגופו של שטר קדם חתימת העדים - אם כתבו 'פלוני ערב', שהרי אינו מערב (משולב בשטר) עם הלוה במלוה - הרי זה אינו גובה ממנו מן המשעבדין. אבל אם כתוב בשטר 'פלוני לוה מפלוני כך וכך, ופלוני ערב', שהרי ערבו לוה עם הערב בשטר, וקנו מידו של ערב, ואחר כך חתמו העדים בשטר - הרי זה נפרע מנכסי ערב המשעבדין.

ב. מלוה שבא לתבוע את הלוה - אינו יכול לדחותו ולומר, 'לך אצל הקבלן, שהרי יש לך לתבוע אותו תחלה'; אלא תובע כל מי שירצה תחלה. ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה, ונתנן ביד הלוה - אין למלוה על הלוה כלום.

ג. מלוה שתבע את הלוה, ולא מצא לו נכסים - אינו יכול להפירע מן הערב, עד אחר שלשים יום מיום שנתחבב הערב לשלם; לא יהיה כח זה, פחות מן הלוה עצמו. בזה הורו המורים. ואם התנה עמו, הכל לפי התנאי. היה הלוה במדינה אחרת, שאינו יכול להודיעו ולא לילך לו, או שמת הלוה, והניח קטנים שאין בית דין נוקטין לנכסיהן - הרי זה תובע את הערב תחלה, שהרי אין הלוה מצוי.

ד. מלוה שתבע את הלוה, ומצאו שהעני - אינו יכול להפירע מן הערב, עד שישבע הלוה בתקנת אחרונים שאין לו כלום; שמא יעשו קנוניא (רמאות) על נכסיו של ערב. ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבוע את הערב, והרי הלוה במדינת הים - אומר לו הערב: 'הבא ראיה שלא פרעך הלוה, ואני אשלם לך'.

ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה חוזר וגובה מן הלוה כל מה שפרע על ידו, אף על פי שהיתה מלוה על פה או בלא עדים כלל. במה דברים אמורים? בשאמר לו הלוה בעת שנעשה לו ערב: 'ערבני ושלם'. אבל אם עמד זה ברשות עצמו, ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר לו הלוה: 'ערבני, ולא הרשהו (לא אמר) שיתן, ופרע החוב - אין הלוה חייב לשלם לו כלום. וכן הפירע שטר חובו של חברו שלא מדעתו - אפלו היה החוב על המשכון, אין הלוה חייב כלום; ונוטל משכונו בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שמא היה הלוה מפסיד את המלוה, ומוחל לו. מת הלוה, וקדם הערב ופרע החוב קדם שיודיע את היורשים - אם נודע לנו שלא פרע הלוה שטר חובו קדם שימות, כגון שהודה בו, או שנדהוהו (על אי פרעון) ומת בנדיחו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי זה חוזר וגובה מן היורשין כל מה שפרע. היה המלוה גוי - אין היורשין חייבין לשלם; שמא אביהן נתן לזה הערב כל החוב שהיה עליו, מפני שהגוי תובע את הערב תחלה (לפני הלווה), ולפיכך פרע זה מדעתו קדם

שיודיע את היתומים. אבל אם הודיען שהגוי תובע אותו, והרי הוא נותן - חייבין לשלם.

ז. כל ערב שבא לטל מה שפרע - בין שבא להפירע מיורשי לוה, בין מן הלוה עצמו - הרי זה צריך להביא ראיה שפרע; ואין מציאא (הימצאות) שטר החוב שעליו ביד הערב, ראיה - שמא נפל השטר מיד המלוה, ולא פרע זה כלום.

ח. האומר לחברו: 'ערבתי לי, והוא אומר: 'לא ערבתי'; או שאמר הערב ללוה: 'אתה הרשיתני לערב אותך ולתן', והוא אומר לו: 'לא, מדעתך ערבתי', או 'לא ערבתי כלל'; או שאמר הערב: 'פרעתי למלוה בפניך, והלוה אומר: 'לא פרעתי', או שאמר לו: 'כן, פרעתי, ונתתי לך מה שפרעתי', או שאמר המלוה: 'ערבתי לי מאתיים', והוא אומר: 'לא ערבתי אלא מנה' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן - המוציא מחברו עליו הראיה, או ישבע הנתבע שבועת הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת, כשאר טענות המזון.

ט. עבד או אשת איש שלוו או שערכו את אחרים, ונתחייבו לשלם - כשישתחרר העבד ונתגרש האשה או תתאלמן, ישלמו.

י. קטן שלוה, חייב לשלם כשיגדיל. ואין כותבין עליו שטר, אלא הרי היא מלוה על פה, אף על פי שקנו מידו; שאין קנין מיד הקטן כלום.

יא. קטן שערב את אחרים - הורו גאונים שאינו חייב לשלם כלום, אף כשיגדיל. וזה שנתן את מעותיו על פי הקטן, אבד את מעותיו; שאין לקטן דעת כדי לשעבד עצמו בדבר שאינו חייב בו, לא בערכנות ולא בכל פיצא בהוה. ודין אמת הוא זה, וכן ראוי לדון.

יב. האשה שלותה בשטר, או שערכה (היתה ערב) בשטר, ונשאת - חייבת לשלם אחר שנשאת. ואם היתה מלוה על פה - אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן; שרשות בעל ברשות לוקח הוא (ואין גובין במלוה על פה מלקוחות), כמו שבאנו בכמה מקומות. ואם היו אותן מעות שהלוהא עצמן קימין, יחזירו אותן למלוה.

הלכות מלוה ולוה פָּרָק כז

א. שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב - אם היה עשוי בתקון שטר ישראל, שאינן יכולין להודיעו (להחזיק) ולא להוסיף ולא לגרע, והיו עדיין ישראלים, ויודיעין לקרותו - הרי זה כשר, וגובין בו מן המשעבדין (נכסים של לווה שנמכרו). אבל כל השטרות שחתמיהם גויים - הרי אלו פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב; והוא שיתן המעות בפניהם, וכתבו בשטר: 'בפנינו מנה פלוני לפלוני', 'כך וכך דמי המכר' או 'מעות החוב'. והוא שיהיו עשויין בערפאות שלהם; אבל במקום קבוץ פליליהן (התכנסות שופטיהם) בלא קיום השופט שלהם, לא יועילו כלום. וכן צריכין עדי ישראל שייעידו על אלו הגויים שהן עדי שטר, ועל זה השופט שלהן שקינם

פסול; שְׁמָא יַחְתֵּף הַשְּׁטֵר שְׁנֵתְקַיִם, וַיִּזְיַף בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיטָה שְׁטֵר וּשְׁנֵי עֲדָיו, וְנִמְצָא הַקָּיִים עַל שְׁטֵר מְזִיף.

ז. הִרְחִיק אֶת הַקָּיִים מִן הַשְּׁטֵר יָתֵר עַל שְׁתֵּי שִׁיטִין, וּמֵלֵא כָּל הַרוּחַ שְׁרִיטוֹת דִּיּו - כְּשֵׁר, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לִזְנֵף; וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין שֶׁיִּקְיָמוּ קָיִים עַל הַשְּׁרִיטוֹת, אֲלֵא עַל גּוּפוֹ שֶׁל שְׁטֵר.

ח. כָּל הַמְחַקִּין בְּלָן - צְרִיף שִׁיכְתָב קִיּוּמֵיהֶן בְּסוֹף הַשְּׁטֵר, וַיֹּאמֶר: 'אוֹת פְּלוֹנִית', או 'מְלָה פְּלוֹנִית', או 'שִׁיטָה פְּלוֹנִית', 'עַל מַחֵק' או 'תְּלוּיָהּ', 'וְהַפֵּל קָנָם'. וְאִם הָיָה הַמְחַק בְּמָקוֹם 'שְׂרִיר וְקָנָם', וּכְשֶׁעוֹר 'שְׂרִיר וְקָנָם' - אָף עַל פִּי שְׁחֹר וְקִיָּמוֹ, פְּסוּל; שְׁמָא מַחֵקוֹ וְכַתְּבֵהּ דְּבַר שְׁיִזְנֵף, וְחֹר וְקִיָּמוֹ בְּרוּחַ שְׁבִין הַכְּתָב וְהַעֲדִים.

ט. שְׁטֵר הֵבֵא הוּא וְעֲדָיו עַל מַחֵק, כְּשֵׁר. וְאִם תֹּאמַר: מוֹחֵק, וְחוֹזֵר וּמוֹחֵק - אֵינוֹ דוֹמֵה מִי שֶׁנִּמְחַק פַּעַם אַחַת, לְנִמְחַק שְׁתֵּי פַעַמִּים. וְאִם תֹּאמַר: שְׁמָא מַחֵק מְקוֹם הָעֲדִים שְׁתֵּי פַעַמִּים, וְאַחַר שֶׁכַּתְּבֵהּ הַשְּׁטֵר חוֹזֵר וּמוֹחֵקוֹ, וְכוֹתֵב כָּל מָה שִׁיִּרְצֶה, שֶׁהָרִי הוּא וְעֲדָיו כְּלוּ שׁוּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחַק הַכֹּל שְׁתֵּי פַעַמִּים - כְּכֹר תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל שְׁטֵר מַחֵק, אֲלֵא אִם כֵּן נִמְחַק בְּפִנְיָהּ.

י. שְׁטֵר הֵבֵא הוּא וְעֲדָיו עַל מַחֵק, וְהַקָּיִים מְלַמְטָה עַל הַנִּזְר - אִין מְקִיָּמִין אוֹתוֹ מֵעֲדֵי הַקָּיִים, אֲלֵא מֵעֲדִים שְׁלֵמְעֵלָה; שְׁמָא הַקָּיִים הָיָה רְחוּק מִן הַשְּׁטֵר הַרְבֵּה, וְהָיָה הַרוּחַ מְלֵא שְׁרִיטוֹת שֶׁל דִּיּו; וְחַתֵּף גּוּף הַשְּׁטֵר וּמַחֵק הַשְּׁרִיטוֹת, וְכַתְּבֵהּ הַשְּׁטֵר וְעֲדָיו עַל מַחֵק.

יא. שְׁטֵר הֵבֵא עַל הַנִּזְר, וְעֲדָיו עַל הַמְחַק - פְּסוּל; שְׁמָא יִמְחַק הַשְּׁטֵר, וַיִּזְיַף, וְנִמְצָא הוּא וְעֲדָיו עַל הַמְחַק. וְאִם כְּתָבוּ הָעֲדִים: 'אֲנַחְנוּ הָעֲדִים חֲתַמְנוּ עַל הַמְחַק, וְהַשְּׁטֵר עַל הַנִּזְר' - כְּשֵׁר; וְכוֹתְבִין בֵּין עַד לְעַד, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְנֵף. יב. שְׁטֵר הֵבֵא עַל הַמְחַק, וְעֲדָיו עַל הַנִּזְר - פְּסוּל, וְאֲפִלוּ כְּתָבוּ הָעֲדִים: 'אֲנַחְנוּ עֲדִים חֲתַמְנוּ עַל הַנִּזְר, וְהַשְּׁטֵר עַל הַמְחַק'; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק כָּל הַשְּׁטֵר פַּעַם שְׁנֵינָה, וְכוֹתֵב כָּל מָה שִׁיִּרְצֶה; וְכִינֵן שֶׁכְּלוּ נִמְחַק שְׁתֵּי פַעַמִּים, אֵינוֹ נִכְר, שְׂאֵלוֹ הָיָה בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחַק פַּעַם אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחַק שְׁתֵּי פַעַמִּים, הָיָה נִכְר. וּמִתְקוֹן הַשְּׁטֵר, לְהַתְּבוֹנֵן בְּשְׁטֵר בְּנוּיִן וְזִנְיִן שֶׁלוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוּת, שְׁמָא זֶה וְהוֹסִיף וּו. וְלֹא יִהְיוּ מְרַחֲקִין, שְׁמָא מַחֵק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן הֵא אוֹ חֵית, וְהַנִּית רְגֵלָה הַאֲחַת מְקוֹם וּו. וְכֵל כִּיּוּצָא בְּזוּה, מְדַקְדְּקִין בּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב.

יג. מִשְׁלֵשׁ וְעַד עֶשֶׂר - אִין כּוֹתְבִין בְּסוֹף שִׁיטָה; שְׁמָא יִזְיַף, וְיַחְזִיר הַשְּׁלֵשׁ שְׁלֵשִׁים, וְהַעֲשֹׂר עֶשְׂרִים. וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ בְּסוֹף שִׁיטָה - מְחֻזֵּר הַדְּבוּר [כּוֹתֵב שׁוּב הַקְּטַע הַאֲחֵרוֹן] כְּגוּפוֹ שֶׁל שְׁטֵר פַּעַמִּים רַבּוֹת, עַד שִׁיבּוֹא בְּאִמְצַע הַשִּׁיטָה. יד. שְׁטֵר שֶׁכְּתוּב בּוֹ מְלַמְעֵלָה מְנָה וּמְלַמְטָה מֵאֲתִים, מְלַמְעֵלָה מֵאֲתִים וּמְלַמְטָה מְנָה - הַכֹּל הוֹלֵף אַחַר הַתְּחַתּוֹן. וְלִמָּה אִין הוֹלְכִין אַחַר הַפְּחוֹת שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם? לְפִי שְׂאִין הָאֲחַד תְּלוּי בְּחֵבְרוֹ - שְׂאִם הָיָה כְּתוּב בּוֹ מְנָה שֶׁהֵן מֵאֲתִים אוֹ מֵאֲתִים שֶׁהֵן מְנָה, הָיָה נוֹטֵל מְנָה; אֲבָל שְׁנֵי דְבָרִים שְׂאִין הָאֲחֵרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן, הֵלֵךְ אַחַר הַתְּחַתּוֹן. הָיָה בּוֹ מְלַמְעֵלָה

עֲדוּתָן, שְׂאִינֵן יְדוּעִין בְּקַבּוּל שַׁחַד. וְאִם חֲסָרוּ שְׁטֵרֵי הַגּוּיִים דְּבַר מְכַל אֱלוֹ, הָרִי הֵן כְּפָרֵשׁ. וְכֵן שְׁטֵרֵי הוֹדָאוֹת וּמִתְּנוֹת וּפְשָׁרוֹת וּמְחִילוֹת, שֶׁהֵם בְּעֲדִים שְׁלֵהֶם - אָף עַל פִּי שִׁישׁ בְּהֶם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמִּינוּ, הָרִי הֵם כְּפָרֵשׁ. וְהוֹרוּ רַבּוֹתֵי, שֶׁאֲפִלוּ שְׁטֵרֵי חוּב שְׁלֵהֶם שְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת בְּפִנְיָהֶם - פְּסוּלִין, וְלֹא הַכְּשִׁירוּ אֲלֵא שְׁטֵרֵי מַחֵק וּמְמַכֵּר שְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת בְּפִנְיָהֶם; וְאִין אֵנִי מוֹדָה בְּזוּה. אִם לֹא יִדְעוּ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקֵרוֹת שְׁטֵר זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעַרְפָּאוֹת שֶׁל גּוּיִים - נוֹתְנוּ לְשְׁנֵי גּוּיִים זֶה שֶׁלֹּא בְּפִנְיָ זֶה, וְקוֹרִין לוֹ, שֶׁנִּמְצָא כָּל אֶחָד מֵהֶם כְּמַסִּיחַ לְפִי תָמוּ, וְגוֹבָה בּוֹ מִבְּנֵי חוֹרִין. אֲבָל אִין טוֹרְפִין בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ קוֹל [פֶּרֶסוּס], שֶׁהָרִי לֹא יִדְעוּ הַלְקוּחוֹת בְּמָה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּגוּיִים.

ב. שְׁטֵר שֶׁעֲדָיו גּוּיִים שֶׁמְסָרוּ הֵלֵךְ לִיד הַמְּלִוָה, או הַמוֹכֵר לִיד הַלּוֹקֵחַ, בְּפִנְיָ שְׁנֵי עֲדִים מִיִּשְׂרָאֵל - אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ עֲשִׂי בְּעַרְפָּאוֹת שְׁלֵהֶן, וְאִין בּוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמִּינוּ - הָרִי זֶה גּוֹבָה מִבְּנֵי חוֹרִין; וְהוּא שִׁיְהִיו הָעֲדִים שֶׁמְסָרוּ בְּפִנְיָהֶם יוֹדְעִין לְקֵרוֹתוֹ, וּקְרָאוּהוּ כְּשֶׁמְסָרוּ, וְיִהְיֶה כְּתַקּוֹן שְׁטֵרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהוֹדִיף [לְהַמְחֵק] וְלֹא לְהוֹסִיף בּוֹ וְלֹא לְגַרְע. וְלִמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן הַמְשַׁעֲבָדִין? מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ קוֹל.

ג. תְּקוֹן שְׁטֵרֵי יִשְׂרָאֵל כֶּף הוּא: כָּל הַשְּׁטֵרוֹת בְּלָן, צְרִיף שִׁיחֹזֵר [פַּעַם שְׁנִי] מֵעֲנִינוֹ שֶׁל שְׁטֵר בְּשִׁיטָה אַחְרוֹנָה - לְפִי שְׂאִין לְמַדִּין מִשִּׁיטָה אַחְרוֹנָה, שְׁמָא הִיוּ הָעֲדִים מְרַחֲקִין מִגּוּפוֹ שֶׁל שְׁטֵר בְּכַדֵּי שִׁיטָה, וּבֵא זֶה הַמְזִיף, וְכַתְּבֵהּ בְּאוֹתוֹ הַרוּחַ שִׁיטָה זוּ.

ד. עֲדִים שֶׁהִיוּ מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב שְׁתֵּי שִׁיטִין, פְּסוּל; פְּחוֹת מְכָאוּ, כְּשֵׁר. 'שְׁתֵּי שִׁיטִין' שְׂאֵמְרוּ - בְּכַתְּבֵי דִי עֲדִים, וְלֹא בְּכַתְּבֵי יְדֵי סוֹפֵר; שֶׁכָּל הַמְזִיף, אֵינוֹ הוֹלֵף אַחַר הַסּוֹפֵר, אֲלֵא אַחַר הָעֲדִים. וְשְׁתֵּי שִׁיטִין אֱלוֹ - הֵן וּשְׁנֵי אֲוִירִין [שְׁבִין הַשּׁוּרוֹת], כְּגוֹן [כַּגּוֹדֵל] לְמַד עַל גַּב כֶּף [סוֹפִית]. הִיוּ הָעֲדִים מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַשִּׁיטִין, וְהָיָה כָּל הַרוּחַ שְׁבִין הַכְּתָב וְהָעֲדִים מְלֵא בְּעֲדִים פְּסוּלִין אוֹ קְרוּבִים - כְּשֵׁר, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹדִיף. וְאִם מְלֵאָהּ בְּשִׁרִיטוֹת [קוּוּיִם] שֶׁל דִּיּו - פְּסוּל, שְׁמָא הָעֲדִים עַל הַשְּׁרִיטוֹת חֲתַמוּ, לֹא עַל גּוּפוֹ שֶׁל שְׁטֵר. הָיָה הַשְּׁטֵר כְּלוּ עִם עֲדָיו בְּשִׁיטָה אַחַת, הָרִי זֶה כְּשֵׁר.

ה. הָיָה הַשְּׁטֵר בְּשִׁיטָה אַחַת, וְהָעֲדִים בְּשִׁיטָה שְׁנִיָּה - פְּסוּל; שְׁמָא אֱלוֹ הָעֲדִים הִיוּ מְרַחֲקִין מִן הַשְּׁטֵר הַכְּשֵׁר שִׁיטָה אַחַת, וְחַתֵּף כָּל הַשְּׁטֵר, וְכַתְּבֵהּ זֶה הַשְּׁטֵר בְּאוֹתָהּ הַשִּׁיטָה, וְנִמְצָאוּ אֱלוֹ הָעֲדִים חוֹתְמִין עֲלֶיהָ. וְכֵן אִם הָיָה הַשְּׁטֵר וּשְׁנֵי עֲדִים בְּשִׁיטָה אַחַת, וּשְׁנֵי עֲדִים אַחֲרֵים בְּשִׁיטָה שְׁנִיָּה, וְאָמַר: 'אֲנִי נִתְּבוּנְתִי לְרַבּוֹת הָעֲדִים' [לְהַבִּיא נוֹסְפוּסִים] - אִין מְקִיָּמִין שְׁטֵר זֶה מֵעֲדִים שֶׁל מְטָה בְּשִׁיטָה שְׁנִיָּה, אֲלֵא מֵעֲדִים שֶׁל מַעֲלָה; שְׁמָא בְּשִׁיטָה שֶׁהִתְיָתָה בֵּין הָעֲדִים שֶׁל מְטָה וּבֵין הַשְּׁטֵר שֶׁחַתֵּף, כְּתָב שְׁטֵר זֶה וּשְׁנֵי עֲדָיו.

ו. קָיִים [אִישׁוּר הַשְּׁטֵר ע"י] בֵּית דִּין - צְרִיף שִׁיְהִיָּה סְמוּךְ לְכַתְּבֵי יְדֵי עֲדִים, או סְמוּךְ לְצַד הַשְּׁטֵר, או מֵאֲחֻרָיו כְּנִגְדַּד הַכְּתָב. וְאִם הָיָה בֵּין הַקָּיִים וְהַשְּׁטֵר רוּחַ שִׁיטָה אַחַת -

הפרוטות, ואחר כך כותבין. וכן כל פיוצא בזה, בכל זמן ובכל מקום לפי דרכם הידוע, על פיו עושין.

טז. שטר שכתוב בו 'אסתירא מאה מעי', או שכתוב בו 'מאה מעי אסתירא' - הלך אחר פחות שבשונות, ואינו נוטל אלא מאה אסתירות; שיד בעל השטר לעולם על התחתונה, מפני שהוא המוציא מחברו, ואינו מוציא אלא בדבר שאין בו ספק. לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות, שמא כך או שמא כך - אינו נוטל אלא הפחות שבשתייהן; ואם תפש בעליונה - אין מוציאין מידו, אלא בראיה ברורה.

יז. כתוב בו 'מטבע זהב', אין פחות מדינר זהב. 'זהב דינרין' או 'דינרין זהב', אין פחות משני דינרין של זהב. 'זהב בדינרין', אין פחות משנה שני דינרין של כסף מן הזהב. וכן כל פיוצא בזה.

בריה רחמנא דסייען

שם, ומלמטה שם קרוב לו - הכל הולך אחר התחתון. אם כן, למה כותבין את העליון? שאם תמחק אות אחת מן התחתון, ללמד מן העליון; כגון, שהיה בעליון חנוני או ענוני ובתחתון חנון או ענון - בידוע שהוא השם העליון. אבל לא ללמד תחתון מן העליון שתי אותיות.

טו. כתוב בו מלמעלה ספל [חצי סאה], ומלמטה קפל [חצי קב] - הכל הולך אחר התחתון; שהקפל, פחות מן הספל. כתוב בו מלמעלה קפל, ומלמטה ספל - חוששין שמא זכוב הסיר רגל הקורף, ונעשת סמך; ואינו גובה אלא במדת קפל הקטנה. וכן כל פיוצא בזה, שיד בעל השטר על התחתונה. מעשה בשטר שהיה כתוב בו 'שש מאות וזו אחד', ויהי הדבר ספק, אם שש מאות זו וזו אחד, או שש מאות אסתירא [חצאי זוזים] זו; אמרו חכמים: יטל שש מאות אסתירא זו, שיד בעל השטר על התחתונה. אם כן, למה לא נאמר שש מאות פרוטה זו? לפי שהפרוטות - כולל אותן הסופר זווין [ולא מונה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ט ניסן ה' אייר ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות טמאת צרעת פרק טז

והטהור עובר - נטמא; היה הטהור עומד פחת האילן, ועבר אדם באבן מנגעת - לא טמאהו; ואם הניחה שם, טמאהו; שמושב המנגע - פמוהו, בין אדם בין כלים, בין אבנים ועציו ועפרו.

ד. המאהיל בידו על אבן מנגעת, או שהאהילה עליו - טהור, עד שיגע.

ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס בלחיו מחטמו - טהור, שנאמר: "והבא אל הפית"; דרך ביאה טמאה תורה.

ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא, נטמא. וכן טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא, נטמאת. וכן כלי חרש שהכניס אורו לבית טמא, נטמא. אבל שאר כלים, עד שיכניס רב הפלי; ומשיכניס רב הפלי, נטמא מיד. במה דברים אמורים? בכלים [בגדים] שנכנסו חלוצין [- אינם לבושים האדם]. אבל אדם מישאל שנכנס לבית מנגע, והוא לבוש בכגדיו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו בידיו - הרי האדם טמא מיד; וכגדיו טהורים, עד שישקה שם כדי שייסב אדם ויאכל כשלה ביצים פת חטים בלפתן, שנאמר: "והשכב בבית, וכבס את בגדיו; והאכל בבית, וכבס את בגדיו" - וכי תעלה על דעתך, שאין בגדיו מתטמאין, עד שיאכל שם? ! אלא לתן שעור לשוכב כאוכל. ואחד השוכב, או היושב, או העומד - אם שקה כדי לאכל שעור האכילה האמורה, נטמאו בגדיו.

ז. מי שנכנס לבית מנגע, וכליו על כתפו, וסנדליו וטבעותו בכפיו - הוא וזהם טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד, אלא כלים שהוא לבוש בהם. וכן הגוי

א. בית המנגע, אב מאבות הטמאות: כל הנוגע בו, נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר, או אבנים ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו - כלן אבות הטמאות; וכל פוית מהן, מטמא אדם וכלים במגע וכמשא וקביאה. כיצד? אם נכנס מהן פוית לבית טהור, נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים - שכלן מטמאין בקביאה, כאדם מצרע. וכלן אסורין בהנאה; ואם שרפם, ועשה מהם סיד - הרי זה אסור בהנאה, שנאמר: "צרעת ממארת" - תן בו מארה [- קללה], ואל תהנה בו. וכלן - משלחין אותם חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.

ב. בית מסגר [- לצורך בדיקה] - אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: "והבא אל הפית כל מי הסגיר אתו, נטמא עד הערב". אבל המחלט [שנטמא] - מטמא מתוכו ומאחוריו; שהנוגע בו מאחוריו - טמא, שנאמר: "צרעת ממארת... בבית, טמא הוא" - וכי טהור היה? ! אלא הוסיף לו טמאה על טמאתו, שיהיה בלוי טמא, ויטמא מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במסגר, מטמאין מאחוריהן.

ג. אחד המסגר והמחלט, לטמא בקביאה. כיצד? בית שהיה מסך [מכסה] על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן, או הנכנס לבית החיצון - טמא; שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן אבן מנגעת הנכנסת לאהל, והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן,

ו'ינחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם". והרי הוא אומר בהם: "שתו בשמים פיהם, ולשונם תהלך בארץ". מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות, וישיבת פנסיות של עמי הארץ, וישיבת פתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת פשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא בדברי תורה ודברי חכמה; ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידם, ומנקה אותם בה - שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה', וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחושבי שמו".

ברוך רחמנא דסייען

יום שני

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירושן: (א) דין טמאת נדה; (ב) דין טמאת יולדת; (ג) דין טמאת זבה; (ד) דין טמאת זב. ובאור מצוות אלו - בפירקים אלו.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק א

א. הזב והזבה והנדה והיולדת - כל אחד מארבעתן אב מאבות הטמאות; מטמאין פלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו, ועושה אותן אב טמאה, ומטמא מדף [- דבר שמעליו -] על גביו.

ב. אחד זבה קטנה [שראתה דם זיבות יום או יומיים] ואחד זבה גדולה [שראתה שלושה ימים], ואחד זבה מחמת עצמה או מחמת אנס, ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל שלש - טמאת כלן שנה לטמא אחרים.

ג. קטנה בת יום אחד - מטמאה בנדה; בת עשרה ימים - בזיבה; בת שלש שנים ויום אחד - מטמאה את בועלה, כמו שיתבאר.

ד. קטן בן יום אחד - מטמא בזיבה. ואחד גרים ועבדים ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.

ה. סריס [בידי] אדם סריס חמה [- מלידה], מטמאין בזיבה כשאר הפריאין.

ו. אין האשה מטמאה בלכן, ולא איש באדם; אלא האשה באדם, והאיש בלכן.

ז. טמטום ואנדרוגיגוס [- ספקי זכר או נקבה], נותנין עליהם חמרי האיש וחמרי האשה: מטמאין בלכן כאיש, ובאדם כאשה. וטמאתן בספק; לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, ואין חביבין עליהן על טמאת [כניסת] מקדש וקדשיו [- אכילת קדשים]. ראה לכן ואדם כאחד, שורפין עליהן תרומה וקדשים; אבל אין חביבין עליהן על מקדש וקדשיו - שנאמר: "מזכר עד נקבה תשלחו", עד שתהיה הטמאה טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית. וכן הנוגע בלכן ואדם שלו [של הספק] כאחת, אינו חיב על טמאת מקדש וקדשיו; נגע הוא [הספק] עצמו בלכן ואדם שראה, הרי זה חיב על ביאת המקדש.

והבהמה שהיו לבושין בכלים, ונכנסו לבית המנוגע - נטמאו הכלים מיד; אבל הגוי אינו מקבל טמאה, כבהמה. ח. מי שהיה עומד בבית מנוגע, ופשט ידיו חוץ לבית, וטבעותיו בידיו - אם שהה כדי אכילת השעור - נטמאו הטבעות, אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ, ופשט ידיו לבית מנוגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם שהו שם כדי אכילת השעור, נטמאו טבעותיו; ואם לא שהו, טהורות. ט. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת, מציל מכסה [- כיסוי כל שהוא] בבית מנוגע; וכל המציל מכסה באהל המת - אפלו היה מגלה בבית המנוגע, הרי זה טהור. כיצד? כלי חרש או כלי אבנים וכלי אדמה מכסין בבית המנוגע - אף על פי שאינם מקפין צמיד פתיל, הם וכל מה שבתוכם טהורין. הבור והחדות [- בור בנוי ע"ג הקרקע] שבבית המנוגע - אף על פי שהן מגלין, פלים שבתוכם טהורין.

י. הצרעת - הוא שם האמור בשתפות, כולל עננינים הרבה שאין דומין זה לזה; שהרי לכן עור האדם, קרוי 'צרעת'; ונפילת מקצת שער הראש או הזקן, קרוי 'צרעת'; ושנוי עין הפגדים או הבתים, קרוי 'צרעת'. וזה השנוי האמור בפגדים ובבתים שקראתו תורה 'צרעת' בשתפות השם - אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירם מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו. אם חזר בו, יטהר הבית; ואם עמד ברשעו עד שהתץ הבית - משתנין כלי העור שבביתו, שהוא יושב ושובב עליהם. אם חזר בו, יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנין הפגדים שעליו. אם חזר בו, יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיתת רשעים, שהיא הלצות ולשון הרע. ועל ענין זה הוא מזהיר בתורה ואומר: "השמר בנגע הצרעת... זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, בדרך"; הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה, שדברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים, וגדלתו על ברניה, וספנה בעצמה להצילו מן הים; והיא לא דברה בגנותו, אלא טעת, שהשותו לשאר נביאים. והוא לא הקפיד על כל אלו הדברים, שנאמר: "והאיש משה ענו מאד". ואף על פי כן, מיד נענשה בצרעת. קל וחמר לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך, ראוי למי שרצה לכונן ארחותיו, להתרחק משיבתם ומלדבר עמהם, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה הוא דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרבין בדברי הבאי, כענין שנאמר: "וקול כסיל, ברב דברים"; ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין שנאמר: "תאלמנה שפתי שקר, הדברות על צדיק עתק"; ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, כענין שנאמר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזוים דבריו, ומתעתעים בנביאיו"; ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר, כענין שנאמר:

היה מוצץ וירק דם - הרי זה טמא ברק, שהדם שיימצץ
אי אפשר לו בלא צחצוחי רק.

יום שלישי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב

א. דם נדה וזבה ויולדת, מטמא לח ויבש. אכל זובו של
זב, ורקו, ושכבת זרעו - אינו מטמא אלא כל זמן שהוא
לח; אכל אם יבש יותר מדי, אינו מטמא. ועד כמה? אם
שורין אותו בפושרין מעת לעת, וחוזר לכמות שהיה -
הרי זה מטמא כלח; אם היו המים פושרין בתחלתן, אף
על פי שאינן פושרין בסופן. וכל הדברים האלו, דברי
קבלה [ממשה רבינו].

ב. פשתן שטותו נדה, המסיטו טהור; ואם היה לח - הרי
זה מטמא, מפני רק פיה.

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס, ונמלך שלא לשותו -
המסיט את הכוס טהור; שתה ממנו הנב כל שהוא -
המסיטו טמא, מפני משקה פי הנב.

ד. זב שנישף את הפת ואת הבצל, המסיטן טהור; נשף
את הקישות ואת המלפפון - המסיטן טמא, מפני משקה
פי הנב המתערב בהן.

ה. קלפי פולין וקלפי תורמוסין שקצצן [- קידף בפיו]
הגוי - המסיטן טמא; שפל הגוים כנכים לכל דבריהן,
כמו שיתבאר. הקלפין שבשוקין, הולכין בהן אחר הרב.

ו. דם טמא שנתערב במים - אם בטלו מראוי [של הדם],
הכל טהור; נתערב בדם טהור או ביין, רואין אותו [את
הדם הטהור והיין] כאלו הוא מים. וכן רק טמא שנתערב
במים - אם היה קשור [- סמיר] בכריתו, הרי זה טמא;
ואם נמחה במים - אם בטלו מראוי, הכל טהור. נתערב
ברק אחר, רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגלי טמא
מאלו שנתערבו במים - אם בטלו מראיהו, הכל טהור;
ואם לאו, טמא. נתערבו ביין, או במי רגלים טהורין -
רואין אותן כאלו הן מים. נתערבו במי רגלים של גוים,
הולכין אחר הרב. כיצד? עוקה או כלי גדול שהיו ישראל
וגוים מטילין שם מי רגליהם - אם רב גוים, הכל טמא;
ואם רב ישראל, הכל טהור; מחצה למחצה, הכל טמא.
וכן אם נתערב מי רגלי גוי זה, במי רגלי ישראל זה -
הולכין אחר הרב.

ז. שואלין [כלים של -] מי רגלים מפל מקום, ואין
חוששין שמא של נדות הן - שלא נחשדו בנות ישראל
לכנס מי רגליהן לפניהן נדות.

ח. חרש שהיה הנב או הזכה מטילין בו מי רגליהו,
וכבסו [- שטפו] - פעם ראשונה ושניה, הרי המשקין
שכבסו בהן טמאין; ופעם שלישית - טהורין, בין שכבסו
במים בין שכבסו במימי רגלים; שהרי לא נשאר בו
לחלוטית ממיימי רגלים הראשונים.

ט. זכה שנגעקרו [ולא יצאו מגופה] מימי רגליה בסוף
שבועת ימי הספירה, ויודה וטבלה, והטילה מים אחר
הטבילה - הרי הן ספק אם אחר עקירה הולכין, וזכה היתה,

ח. דם הנדה, או דם הזכה, או דם היולדת - מטמא בכל
שהוא, במגע ובמשא, שנגמרו: "והנדה בנדתה, והזב";
מפי השמועה למדו, שפדוה במוה. וכבר בארנו בענין
אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה
דם ירק - הרי הוא טהור, ואינו כמו רקה ושאר משקין
היוצאין ממנה, שהרק מתעגל ויוצא, וזה שותת ויורד.

ט. אשה שייצא הולד מדפנה [- ילדה ניתוח קיסרי], ויוצא
עמו דם מן הדפן - הרי אותו הדם אב מאבות הטמאות,
כדם הנדה והלדה והזיכה; שהמקור, מקומו טמא. והאשה
טהורה, עד שייצא ממנה דם דרך הרחם.

י. מקור האשה שנגעקרו ונפל לארץ, האשה טמאה טמאת
ערב; וכן מקור שהזיע [הוציא] כשתי טפי מרגליות,
האשה טמאה טמאת ערב. אבל אינה נדה, עד שתראה
אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

יא. הויעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא
מחוץ למקור.

יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנגמרו:
"זובו, טמא הוא"; ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא.
ראיה ראשונה של זב - אינה מטמאה במשא, והרי היא
כשכבת זרע, בין מאיש גדול, בין מקטן. וכן המשכבות
והמושבות שישב עליהן משראה ראיה ראשונה עד שראה
השניה - טהורין; שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה,
כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה
כשפים, אין טמא אלא המסיט [- מזיח] טפה אחרונה.

יג. ראיה ראשונה של מצרע, מטמאה במשא - שנגמרו:
"כל צרוע וכל זב", הרי הצרוע כזב גמור; מה זב גמור, זובו
מטמא במשא - אף מצרע, ראיתו הראשונה מטמאה במשא.
יד. רקו של זב ומימי רגליו ושכבת זרעו - כל אחד
משלשתן אב טמאה, דין תורה; ומטמא בכל שהוא, במגע
ובמשא; הרי הוא אומר ברק: "וכי ירק הנב בטהור";
ומימי רגליו ושכבת זרעו, אי אפשר שלא יהיה בהן
צחצוחי [- טיפות] זיכה כל שהוא.

טו. ואחד זב, ואחד נדה ויולדת וזכה - כל אחד מהן,
רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב; וכן כל מקום שנגמרו
בהלכות אלו 'הזב' - אחד הנב, ואחד שאר הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב: שלשה מהן אב טמאה, והן -
רקו, ומימי רגליו, ושכבת זרעו. וכל אחד מאלו מטמא
אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. ושלשה מהן כולד
הטמאה, ואלו הן - דמעת עינו, ודם מגפתו [- מכתו],
וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין טמאין שאין
מטמאין אדם, אבל מטמאין כלים מדברי סופרים, כמו
שיתבאר. ושלשה מהן טהורין, ואלו הן - זעתו, ולחה
סרוחה היוצאת ממנו, והראי [- צואה]. הרי אלו השלשה
מן הזב וחבריו, כמותן משאר האדם. כיחו וניעו [- ליחות
מהגורו] וריו ומי האף שלו - הרי הן כרקו לכל דבר,
ובכלל הרק הם חשוכין. דם היוצא מפי אמה [- אבר
המילה], ודם השותת מפיו - הרי הם בכלל דם מגפתו;

ותלאו בטמאה קלה, שיהיה משכבו וְלֹא יטמא אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות הטמאות. ג. אחד הפא על הנדה, או על הזכה, או על שומרת יום כנגד יום [- ראתה זיבות יום או יומיים], או על היולדת - בין כדרך בין שלא כדרך, אחד המערה ואחד הגומר, בין גדול שבא על הקטנה, בין קטן שבא על הגדולה. כמה דברים אמורים? בשניה הכולל פן תשע שנים ויום אחד, והנבעלת בת שלש שנים ויום אחד; אבל פחות מפאן, אינו נטמא משום בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא וְלֹא ואינו אב. וכן בועל הזב, הרי הוא כנוגע בו; ואחד הנוגע בזב, או הנבעל מן הזב.

ד. הנדה, והזכה, ושומרת יום כנגד יום, והיולדת אף על פי שלא ראת דם - כלן מטמאות למפרע מעת לעת, או מפקידה לפקידה [- מהבדיקה האחרונה]; וזה הוא נקרא 'מעת לעת' שבנדה. כיצד? אשה שהיתה טהורה, ואין לה וסת [- קביעות], ובדקה עצמה בשחירת ומצאה טהור, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת משעת פקידה [- בדיקה] ראשונה עד שעת פקידה השנייה, טמאות למפרע. וכן אם בדקה היום ומצאה טהור, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשת מעת שמצאה דם עד עשרים וארבע שעות למפרע טמאות. ועד [- בד הבדיקה] שלאחר התשמיש, הרי הוא כפקידה; ושלפני התשמיש - אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו פה.

ה. אשה שיש לה וסת, וראת דם בשעת וסתה - דינה שעתה [- טמאה מכאן ואילך], ואינה טמאה למפרע. הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע, והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה; וזו היא טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הוסת - הרי זו טהורה. ו. כל אשה שיש לה וסת - תרגיש בעצמה מפקדת, או מתעששת, או חוששת [כואבת] פי כרשה וּשְׂפוּלֵי מַעִיָּה, או אוּחֻזְתָּה צְמֻרָנִית [צמרמורת], או ראשה כבד עליה, או אכריה כבדין, וכיוצא באלו. יש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה מאלו, מיד בתחלתו; ויש אשה שתמתין במקרה זה שעשה או שפיתם, ואחר כך תראה הדם בסוף הוסת. היתה למודה [רגילה] לראות בתחלת הוסת, כל הטהרות שעשת בתוך הוסת טמאות; היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת, כל הטהרות שעשת בתוך הוסת טהורות; ואינה חוששת, אלא משעה שדרכה לראות, עד עת שמצאה דם.

ז. הרואה פתם [של דם] - טמאה למפרע, עד עת הפקידה [הבדיקה האחרונה]. וכן הנגד שנמצא עליו הפתם, טמא למפרע; עד כמה? עד שתאמר: 'בדקתי החלוק הזה, ולא היה עליו פתם'. אפלו כבסה אותו, ולא בדקה - טמא מקדם הכבוס למפרע, עד שעת הפקידה. ואפלו נמצא הפתם לח - הרי זה מטמא למפרע, עד שעת הבדיקה; שאני אומר: מימים היה שם, ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח.

או אחר יציאה, שהיא טהורה. וכן גויה שנעקרו מימי רגליה, ונתגירה וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק אם אחר עקירה הולכין, והרי הם כמי רגלי הנכרי, או אחר יציאה, והרי הן כמימי רגלי ישראל הטהורין. י. העבדים מטמאין בזיכה ובנדה ובגדה, כישאל. אבל הגוים אין מטמאין, לא בזיכה ולא בנדות ולא בגדה - דין תורה, שנאמר: "דברו אל בני ישראל, ואמרתם אליהם: איש איש, פי יהיה זב" - בני ישראל מטמאין בזיכה, לא הגוים.

יא. ותכמים גזרו על כל הגוים שיהיו טמאים כזבים לכל דבריהם, נכרים ונקבות; והוא - שיהיה הנזכר בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, והנזכה בת שלש שנים ויום אחד ומעלה; אבל הקטנים למטה מזמן זה, לא גזרו עליהם טמאה - שעקר הגזרה, כדי שלא יהיה תינוק ישראל רגיל אצל הגוי במשכב זכור, ופחות מזמן זה, אין ביאתן ביאה. יב. בעת שגזרו עליהן, לא גזרו על שכבת זרע שלהן; אלא שכבת זרעו של גוי טהורה כדין תורה. ומפני מה לא גזרו עליה טמאה? כדי להודיע שטמאתן מדברי סופרים - שהרי הפל יודעין שאלו היו זבין דין תורה, היתה שכבת זרען אב טמאה כשכבת זרע הזב; ומאחר שיודעין שטמאתן מדברי סופרים, לא יבואו לשרף עליהן תרומה וקדשים.

יג. נמצאת למד, שזוכו של גוי, ודם נדה או דם זיכה ולדה של גויה, והגוי והגויה עצמן, אף על פי שהן נקיים מדם וזוב, ורק הגוים, ומימי רגליהם, ומשכבן ומרכבן, ובוועל גויה - כל אחד מאלו אב טמאה מדברי סופרים; לפיכך, אין תיבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו, ואין שורפין עליהן את התרומה.

יד. וכלן מטמאים אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא - כמו הזב לכל דבר, אלא שהטמאה מדבריהם כמו שבארנו. ודם הנכרית, פרקה ומימי רגליה - מטמא לח, ואינו מטמא יבש.

יום רביעי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג

א. בועל נדה - כנדה, שהוא אב מאבות הטמאות של תורה; מטמא כלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא בהסט [הזוח], ומטמא משכב ומרכב כנדה.

ב. אין משכב בועל נדה ומרכבו, כמשכב נדה ומרכבה; שהמשכב והמרכב שדרסה עליו נדה - אב מאבות הטמאות, ומשכב בועל נדה ומרכבו - ולד טמאה, ככלים שהוא נוגע בהן, שאינן מטמאין אדם ולא כלים, אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה נגרעה טמאת משכבו מטמאת משכבה? מפני שנאמר בבוועל נדה: "ותהי נדתה עליו, וטמא שבעת ימים", ונאמר בו: "וכל המשכב אשר ישכב עליו, יטמא". מאחר שנאמר "ותהי נדתה עליו", איני יודע שהוא מטמא משכבו! ולמה נאמר "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא"? מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שהכתוב נתקו מטמאה חמורה, מלטמא אדם וכלים,

ג. תינתק שלא הגיע זמנה לראות [לפני גיל י"ב], וראת דם - פעם ראשונה ושניה, דיה שעתה; וראת פעם שלישית, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים [ללא ראייה], ואחר כך ראתה - דיה שעתה; ועברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; ועברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראתה - מטמאה למפרע.

ד. תינתק שהגיע זמנה לראות [מגיל י"ב], וראת - פעם ראשונה, דיה שעתה; ושניה, מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראתה - דיה שעתה; ועברו עליה שלשה חדשים אחרים, ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע. ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיעו לראות, שראו ראיה ראשונה - דין שעתה; וראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס - אף השניה, דין שעתה.

ו. מעברת או מניקה שראת דם, ועברו עליה שלשה חדשים, ואחר כך ראת - דיה שעתה; ועברו עליה שלשה חדשים אחרים, וראת פעם שניה, שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות למפרע. הוראה דם אחר דם טהר [דס יולדת עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקבה] בתוך עשרים וארבע שעות, דיה שעתה. וכל שדיה שעתה - אף על פי שאינה מטמאה למפרע, צריכה להיות בודקת עצמה תמיד; וכל אשה המרבה לבדק, משבחת - חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה מועלת להן כלום.

ז. חכמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום בשחרית, מפני טהרות של ערבית [שנגעו בהן אתמול], ובערבית, מפני טהרות של שחרית; וכל אוכלת תרומה, בודקת בשעה שאוכלת בתרומה. וכל אשה בודקת בשעה שעוברת [הולכת] לשמש משתה, מפני הטהרות; אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות, אינה צריכה בדיקה לבעלה - שכל הנשים שיש להן וסת, בחזקת טהרה לבעליהן, כמו שבארנו בענין נדה.

ח. חזקת בנות ישראל, עד שלא הגיעו לפרקן [זמן ראייתן] - בחזקת טהרה, ואין הנשים בודקות אותן. אבל משגגיעו לפרקן - צריכות בדיקה, ונשים בודקות אותן. ט. החרשת, והשוטה, ומי שנטרפה דעתה כאלו - אם יש להן פקחות מתקנות אותן [הבודקות ומכינות אותן לטבילה], הרי אלו אוכלות בתרומה.

י. כל הפתמים הבאים מבין ישראל, בחזקת טמאה; והבאים מבין הגוים, טהורין. והנמצאים בערי ישראל, טהורין - שלא נחשדו להשליף כתמיהן, אלא מצניעין אותן; לפיכך, כל הפתמין הנמצאים בכל מקום, טהורין - חוץ מן הנמצאים בחרים וסביבות בית הטמאות [מקום מיוחד לנידות]. וכלן, טמאתן בספק, כמו שבארנו.

יא. כל הפתמים הטמאין, מעבירין עליהן שבועה סממנין [לכדוק אולי הם צבע]; ואחר כך, בין עבר הפתם בין לא עבר, מטבילו וטהור - שאם לא עבר כלל, הרי הוא צבע; ואם עבר או כהה [נחלש], הרי זה פתם, ומאחר שעברו עליו הסממנין, כבר בטל אף על פי שרשומו נפר. ואפלו

ח. וכל הנשים שדין שעתה [שטמאות רק מכאן ולהבא] - כחמן כראיתן, ואינו מטמא אותן למפרע. כל אלו הנשים המטמאות למפרע - בין רואה דם בין מוצאה פתם, מטמאות משקב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים; ובן רגן ומימי רגליהן, טמאין למפרע. ואפלו כלי חרש המקף צמיד פתיל [כיסוי מהודק], מטמאות אותו למפרע; אבל אינן מטמאות את הבוועל למפרע משום בוועל נדה, אלא משום נוגע בלבד. וכל הוראה פתם - הבוועל אותה מאחר שנמצא הפתם, טמא משום בוועל נדה.

ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה. וטמאת יולדת יד, וטמאת מעת לעת או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו, וטמאת וסתות, וטמאת פתמים - הכל מדברי סופרים, וטמאתן בספק. לפיכך, אין שורפין עליהן תרומה וקדשים, אלא תולין; ובן חלין שנעשו על טהרת הקדש שנטמאו באלו, תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה [שלא הופרשה מהם חלה] - אין מטמאין בכל אלו הטמאות שהן מדבריהם. נמצאת למד, שכל אחת מאלו הנשים, ומשכבן ומרכבן, ורגן ומימי רגליהן, ובוועל רואה פתם מאחר שנמצא הפתם, ובוועל יולדת מאחר שיצא האבר וחזר - פלן אבות טמאות מדברי סופרים.

יום חמישי

הלכות מטמאי משקב ומושב פרק ד

א. ארבע נשים שהן דין שעתה [טמאות רק מכאן ולהבא] ואינן מטמאות למפרע; ואלו הן - מעברת, ומניקה, ובתולה, וזקנה. איזו היא מעברת? משיפר עברה [ג' חודשים]. היתה בחזקת מעברת וראת דם, ואחר כך הפילה רוח [שלפוחית ריקה] או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה, ודיה שעתה; וראת דם, ואחר כך הפר עברה - הרי זו מטמאה למפרע [מעת לעת], ככל הנשים. איזו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה; ואפלו מת בנה בתוך זמן זה, או שגמלתו, או נתנתו למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו מטמאה למפרע, ככל הנשים. איזו היא בתולה? כל שלא ראת דם מיקיה; בתולת דמים אמרו, לא בתולת בתולים [שלא נבעלה]. כיצד? אפלו נשאת וראת דם מחמת נשואין [בעילה], או ילדה וראת דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה, ודיה שעתה. איזו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה, ולא ראת דם. ואיזה הוא סמוך לזקנותה? כל שתכרותיה קוראין לה 'זקנה' בפניה, ואינה מקפדת. עברו עליה שלש עונות וראתה, וחזרה ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יתר וראת - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה למפרע.

ב. בתולה שראת דם, אפלו שופעת [שוחתת דם] כל שבועה או דולפת [טיפין טיפין] - הרי זה פעם אחת; וראת דם ופסק, וחזרה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

ד. יולדת שטבילה אחר שבועה של זכר, וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבועת ימי נקיים אם היתה יולדת בזוב - הרי היא בכל ימי טהרה שלה, כטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו. והרי היא כטבול יום, בכל אותן הימים. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהרה, אלא במשלים הימים [- כשימלאו ימי הטוהר] - הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר; אבל לקדשים, הרי היא כראשון לטמאה שעדין לא טבל, אלא כמי שנגע בנדה או בטמא מת וכיצא בהן. נמצאת למד, שהיולדת, בתוך ימי טהרה - אוכלת במעשר ופוסלת את התרומה כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקה ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרתו; שמשקה טבול יום טהור, כמו שיתבאר; ומטמא את הקדשים כולד הטמאות, עד שתשלים ימי טהרה ותהי טהורה לכל. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש, שהיא צריכה טבילה בסוף, ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

ה. יולדת שהיא מצרעת, וטבילה אחר שבועה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהרה שלה טמא, פרקה וקמימי ונליה, וכלן כמשקין טמאין; שכל הטמאין, משקין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן - חוץ מן הזב וכיצא בו, שהרי שלשה משקין היוצאין מהנו אבות הטמאות, כמו שבארנו.

ו. זכה קטנה [אשה שראתה זיבה יום או יומיים] שטבילה ביום השמור שלה [יום אחרי הראיה] אחר הגין החמה, כמו שבארנו בענין אסור נדה - הרי מנעה ובעילתה תלוין [עומדים בספק]: אם נגמר היום, ולא ראת - כל שנגעה בו טהור, ובוועלה טהור ופטור; ואם ראת דם אחר שטבילה - כל טהרות שעשת טמאות, ועושה [מטמאה] משכב ומושב, ובוועלה חיב חטאת. טבילה כליל השמור קדם שיעלה עמוד השחר - הרי זו כמי שלא טבילה, ועדין עושה משכב ומושב.

ז. הרואה דם ביום אחד עשר [של ימי זיבתה], וטבילה לערב ליל שנים עשר - הרי זו מטמאה משכב ומושב, אף על פי שאינה ראויה להיות זכה גדולה, כמו שבארנו בענין אסור נדה.

ח. טבילה ביום שנים עשר אחר הגין החמה - אף על פי שאסורה לשמש עד לערב - אם שמשה, בוועלה טהור; ומשפכה ומרכבה טהורין, אף על פי שראת דם ביום שנים עשר אחר הטבילה - מפני שהיא תחלת נדה, כמו שבארנו שם באסור נדה, ואינו מצטרף ליום אחד עשר. לפיכך, אינה צריכה לשמור יום שנים עשר, אלא טובלת ועוסקת בטהרות. אבל הרואה דם בעשירי - טובלת ביום אחד עשר, ומשמרת אותו; שאם תראה בו דם אחר טבילה - נטמאו כל טהרות שעשת, ונטמא בוועלה, אף על פי שאינה ראויה להיות זכה גדולה, כמו שבארנו שם בנדה.

פתם של דם נדות ודאי - פיון שהעביר עליו שבועת הסממנים, בטל; ומטבילו, ועושה על גביו טהרות.

יב. בגד שאבד בו הפתם - מעביר על כל הפגד שבועה סממנים, ומטבילו. אבדה בו שבכת זרע - אם היה [בגד] חדש, בודקו במחט; ואם היה שחוק [משומש], בודקו בחמה [בשמש].

יג. בגד שהיה עליו פתם, והטבילו ועשה על גביו טהרות, ואחר כך העביר על הפתם שבועת הסממנים, ולא עבר - הרי זה צבע, והטהרות שעשה טהורות; ואינו צריך להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הפתם, או פקה עינו [נחלש מראהו] - הרי זה פתם, והטהרות טמאות, שהרי הקפיד על הפתם להסירו; וצריך להטבילו פעם אחרת לטהרו.

יד. פתם שהעביר עליו ששת סממנים, ולא עבר, ואחר כך העביר עליו צאבון [- סבון], ועבר - הרי הטהרות שנעשו על גביו טמאות; אף על פי שהצאבון מעביר הצבע, הואיל ולא העביר שבועת הסממנים, הרי זה כחוקת פתם, ושמא אלו העביר השביעי, היה עובר. העביר עליו שבועה סממנים, ולא עבר, ותור והעבירן פעם שניה, ועבר - כל הטהרות שנעשו על גביו בין תכבסת ראשונה לשניה, טהורות; וכל הטהרות שנעשו על גביו אחר תכבסת שניה, טמאות; הואיל וגלה דעתו שהוא מקפיד עליו, ורוצה להוציא רשומו - הרי זה טמא, עד שיבטלו ויטבילו. כבר בארנו בהלכות אסורי ביאה, שבועה הסממנים שמעבירין על הפתם מה הם, והיאך מעבירין אותם.

טו. האשה שמתה, ויצא ממנה דם - מטמא משום פתם, כדם הנדה; שהמקור, מקומו טמא. אף על פי שיצא הדם אחר שמתה, ואין כאן נדה, הואיל ומקום טמא יצא, מטמא טמאת פתמים. ואם היה בו רביעית - מטמא באהל, ומטמא משום פתם.

יום שישי

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ה

א. הזב, והזבה, והנדה, והיולדת - לעולם הן בטמאתן, ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב, עד שיטבל; אפלו נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה, ולא טבלו - הרי הן בטמאתן.

ב. יולדת שלא טבילה אחר שבועה לזכר, וארבעה עשר לנקבה - כל דם שתראה, אף על פי שהוא בתוך ימי טהרה [עד מ' יום ללידת זכר ופ' לנקבה] - הרי הוא כדם הנדות, ומטמא לח ויבש; לא תלה הפתוב בימים בלבד, אלא בימים וטבילה.

ג. יולדת שירדה לטבל מטמאה לטהרה, ונעקר ממנה דם בירידתה, ויצא חוץ לבין השנים [- מקום מסויים ברחם] - הרי זו טמאה; ואין הטבילה מועלת לדם זה, ואף על פי שעדין הוא בבשרה. ואם נעקר ממנה בעלייתה מן המקנה - הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהור, והטבילה מועלת לכל הדם המבלע באברים, ומשימה אותו דם טהור.

שאינו מטמא בגדים, מפני שהוא ולד; ואין צריך לומר שאינו מטמא אדם, ולא כלי חרש. לפיכך, הנוגע במרכב, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; והנושא את המרכב, מטמא בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.

ג. כל הפלים שינשא [ימצאו] למעלה מן הזב [אע"פ שאינו נוגע בו], הן הנקראין 'מדף'. והן פלן ככלים שהוא נוגע בהן - שהן ראשון לטמאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים; אבל מטמאין אכלין ומשקים, כשאר ולדות הטמאה. וטמאת מדף, מדבריהם [מדבבנו].

ד. הזב והזכה והנדה והיוולדת והמצרע שמתו - הרי הן מטמאין משכב ומרכב אחר מיתתן, כשהיו כשהן חיו, עד שימוק [ירקב] הבשר; וטמאה זו מדבריהם - גורה שמה יתעלה אחד מאלו, וידמו שמת, והוא עדין לא מת. נמצא משכבן ומרכבן שלאחר מיתה, אב טמאה של דברי סופרים. אבל נכרי שמת, אינו עושה משכב; שהרי כשהוא חי אינו מטמא אלא מדבריהם, כמו שבארנו.

ה. כל מקום שאפה שומע טמאת משכב ומרכב, אינו שיגע [בידיו] הטמא במשכב או במרכב שינשא עליהם; אלא אפלו אבנים גדולות למעלה מן הפלי העשוי למשכב או למרכב, ונשא הזב על האבנים למעלה - נטמא המשכב או המרכב, ונעשה אב טמאה. אפלו אלה משכב או מרכב זה למעלה מזה, ואכן על העליון, וישב אחד ממטמאי משכב ומרכב למעלה מן האבן - נטמאו הכל. ואחד המשכב הנוגע בארץ, או המשכב שלמעלה [העליון] - אם נגע בו [- באבן] בשעת שכבתו, כל אחד מהם אב הטמאה. וכן אם היה אחד ממטמאי משכב למטה, ואבן על גביו, ואכלין ומשקים וכלים ואדם על גב האבן, זה למעלה מזה - פלן טמאין, וראשון לטמאה. ואחד כלי או אכל או משקה או אדם הנוגע בבו, או כלי או אכל או משקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו - הכל ולד הטמאה; ואינו מטמא לא אדם ולא כלים, חוץ מן האדם שעל גבי הזב - שעד שלא פירש ממטמאיו, מטמא שאר פלים, כמו שבארנו.

ו. האכלין והמשקים והפלים שאינן עשויין לא למשכב ולא למרכב שהיו למטה, וישב הזב וכיוצא בו עליהן למעלה, ולא נגע בהן - פלן טהורין; אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה - אף על פי שאינו נוגע בו, הרי זה טמא משום נושא זב, ככל נושא דבר שטמא במשא, שהנושא ראשון לטמאה. הנה למדת, שכל שיהיה למעלה מן הזב, טמא; בין אדם, ובין פלים העשויין למשכב ולמושב ולמרכב, בין שאר כל הפלים, בין אכלין בין משקים - הכל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה מן הזב, ולא יגע בו - טהור; חוץ מן האדם, או כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב; אלא שהאדם - ראשון, והפלים העשויים למושב או למשכב או למרכב - אב הטמאה, כמו שבארנו.

ט. זב וזכה גדולה [זב שראה יומיים וזבה שראתה שלושה] שטבלו ביום שביעי שלהן כמו שבארנו - לא יתעסקו בטהרות עד לערב; שמה יראו טמאה, ויסתרו שבעת ימי הספירה, ונמצאו אותן הטהרות טמאות למפרע. ואף על פי שהם עושין משכב ומרכב למפרע - אין מטמאין כלי חרש בהסת מותר שטבלו, אף על פי שחזרו וראו טמאה וסתרו הכל; וכל כלי חרש שהסיטו עד שלא ראו, טהור.

שבת קודש

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו

א. כבר בארנו, שהזב וחבריו מטמאין משכב ומושב ומרכב. והמשכב והמושב אחד הוא; ולמה נאמר בתורה משכב ומושב? שהמשכב - הראוי לשכיבה, והמושב - הראוי לישיבה. ובין שישב על המשכב, או שישב על המושב - טמאהו; לפיכך אני אומר בכל מקום 'משכב' לבד, והוא הדין למושב. ואיזה הוא מרכב? זה הראוי לרכיבה, כגון מרדעת החמור וטפיטן [- שטיח] הסוס.

ב. המשכב והמרכב - כל אחד מהן אב מאבות הטמאות של תורה, מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא. ומה בין משכב למרכב? שהנוגע במשכב - אם היה אדם, ונגע בבגדים ובשאר פלים עד שלא פירש ממטמאיו [- עדיין נוגע במשכב ומרכב] - הרי זה טמא, ועשה אותן ראשון לטמאה; והנוגע במרכב - אינו מטמא בגדים ולא כלים, אפלו בשעת מגעו. אבל הנושא את המשכב או את המרכב - הרי זה מטמא בגדים ושאר פלים בשעת נשיאתו, עד שלא פירש ממטמאיו. ומנין שבטמאת מרכב חלק מגעו ממשאו, ובמשכב לא חלק? שהרי הוא אומר במשכב: "ואיש אשר יגע במשכבו - יכבס בגדיו", ובמרכב הוא אומר: "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב - יטמא, וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו - יטמא עד הערב", ולא נאמר בו 'יכבס בגדיו'; מלמה, שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ונאמר: "והנושא אותם - יכבס בגדיו" - אחד הנושא את המרכב או הנושא משכב, מטמא בגדים בשעת נשיאתו. נמצאת למד, שהזב והזכה והנדה והיוולדת, ומשכבן ורכן ומימי רגליהן, ודם נדה וזכה ויוולדת, וזובו של זב - כל אחד מאלו אב. ואדם שנגע באחד מכל אלו או נשא - מטמא בגדים ושאר פלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו, ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש; שכל המטמא אדם, מטמא כלי חרש; וכל שאינו מטמא אדם, אינו מטמא כלי חרש. הנה למדת, שכל טמא שנאמר בו "יכבס בגדיו" - הרי זה מטמא בגדים שיגע בהן כל זמן שלא פירש ממטמאיו, ועושה אותן ראשון לטמאה כמוהו; ומטמא שאר הפלים כבגדים, חוץ מכלי חרש - שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש, אף על פי שעדין לא פירש. וכל טמא שלא נאמר בו "יכבס בגדיו" - הרי הוא עד שלא פירש, כבאר שפירש;

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ט ניסן-ה' אייר ה'תשס"ח

וּכְבֹר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְפֹת (טז). שְׁאָמְרוּ:
 "לֹא-תָבֵא אֶל-בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֵבֶטוֹ" (שם, י) —
 הוּא לֹא שֶׁנִּתְקַל לְעֵשֶׂה (המקיים את ה"עשה"),
 מִנֵּתק וּמִבְטֵל אֶת הַלְאוֹ, וְשֶׁהָעֵשֶׂה הוּא אָמְרוּ:
 "הֵשֶׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֵבוֹט". וְלִשׁוֹן סְפָרִי
 (פֵרֶשֶׁת כִּי-תֵצֵא שֶׁם): "הֵשֶׁב תְּשִׁיב — מְלַמֵּד
 שְׁמִחְזִיר לוֹ כְּלֵי יוֹם בְּיוֹם, וְכֵלֵי לַיְלָה
 בְּלַיְלָה: סְגוּס (שְׁמִיכֵת צִמְר) בְּלַיְלָה, וּמִחְרָשָׁה
 בְּיוֹם". וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק
 ט' מ' (בבא) מְצִיעָא (קִיג).

הַמִּצְוָה הַפְּשִׁימָה מְאֵתִים וְאַרְבָּעִים —
 הַאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִירוּ מִלְּמַנּוּעַ הַמְּשֻׁכּוֹן מִבְּעֵלְיוֹ
 בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא צְרִיף לוֹ, אֲלֵא נִחְזִיר לוֹ
 כְּלֵי-יוֹם בְּיוֹם וְכֵלֵי-לַיְלָה בְּלַיְלָה, כְּמוֹ שְׁאָמְרָה
 הַמְּשֻׁנָה (בבא מְצִיעָא פֵרֶק ט מִשְׁנָה יג): "מִחְזִיר
 אֶת-הַכֹּר בְּלַיְלָה וְאֶת-הַמְּחַרְשָׁה בְּיוֹם". וְהֵלְאוֹ
 שְׂבָא בְּעִנְיָן זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא
 תִשְׁכַּב בְּעֵבֶטוֹ" (שם, יב). וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֵרֶשֶׁת
 כִּי תֵצֵא שֶׁם): "לֹא תִשְׁכַּב וְעֵבוֹטוֹ עִמָּךְ".
 אֲלֵא מִחְזִיר לוֹ מֵהַשְּׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלִעְדֵּי
 (אֵין לוֹ תַחֲלִיף לְשִׁימוֹשׁ) מִחֲמַת עֲנִיּוֹ, כְּמוֹ
 שְׂבָאָר וְאָמַר: "כִּי הוּא כְּסוּתָה לְבִדָּה הוּא
 שְׁמֵלְתוֹ לְעָרוֹ" (שְׁמוֹת כב, כו), וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ
 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא מְצִיעָא (שם).

יום שלישי

מצות לא תעשה רמא. רמב.

הַמִּצְוָה הַרְמ"א — הַאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִירוּ
 מִלְּמַשְׁכֵּן אֶלְמָנָה בֵּין עֲנִיָּה בֵּין עֲשִׁירָה, וְהוּא
 אָמְרוּ: "וְלֹא תַחֲבֵל בְּגֹד אֶלְמָנָה" (דְּבָרִים כד,
 יז). וְלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה (בבא מְצִיעָא פֵרֶק ט מִשְׁנָה
 יג): "אֶלְמָנָה בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא
 עֲשִׁירָה אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא
 תַחֲבֵל בְּגֹד אֶלְמָנָה". וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה
 זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא מְצִיעָא (שם).

הַמִּצְוָה הַרְמ"ב — הַאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִירוּ
 מִלְּמַשְׁכֵּן כְּלִים שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם בְּגִי אָדָם
 בְּהִכְנַת מְזוֹנוֹתֵיהֶם, כְּגוֹן כְּלֵי הַשְּׁחִינָה וְכֵלֵי

יום ראשון

מצות לא תעשה רלט.

הַמִּצְוָה הַרְל"ט — הַאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִירוּ
 מִלְּמַשְׁכֵּן אֶת-הַחֵיב, כְּמוֹ יְדִינוּ, אֲלֵא בְּפָקֶדֶת
 הַדִּין וְעַל-יְדֵי שְׁלוּחוֹ, וְלֹא שְׁנִכְנַס אֲנַחְנוּ
 לְבֵית הַחֵיב בְּעַל פְּרוּחוֹ וּנְמַשְׁכְּנָנוּ. וְהוּא אָמְרוּ
 יִתְעַלֶּה: "לֹא-תָבֵא אֶל-בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֵבֶטוֹ"
 (דְּבָרִים כד, י). וְלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה (בבא מְצִיעָא
 פֵרֶק ט מִשְׁנָה יג): "הַמְּלָוָה אֶת-חֲבָרוֹ לֹא
 יִמְשַׁכְּנֵנוּ אֲלֵא בְּבֵית דִּין וְלֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ
 לְטוֹל אֶת-מְשֻׁכּוֹנוֹ, שְׁנֵאָמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד"
 (שם, יא). וְלֹא זֶה נִתְקַל לְעֵשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ
 יִתְעַלֶּה: "הֵשֶׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֵבוֹט" (שם,
 יג), וּכְבֹר נִתְבָּאָר בְּפָרֶק אַחְרוֹן בְּגִמְרָא מְפֹת
 (טז). וְדַע שְׁאֵם לֹא הִחְזִירוֹ וְלֹא קִיַּם עֲשֵׂה
 שְׂבָה — חֵיב מְלָקוֹת וּמְשֻׁלָּם דְּמֵי הַמְּשֻׁכּוֹן,
 כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּאַחְרוֹן דְּמִכּוֹת (טז). וּכְבֹר
 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא
 מְצִיעָא (קִיג).

יום שני

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

הַמִּצְוָה הַקְצ"ט — הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ
 לְהַחְזִיר אֶת-הַמְּשֻׁכּוֹן לְבַעֲלֵיו הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּעֵת
 שֶׁהוּא צְרִיף לוֹ. אִם הַמְּשֻׁכּוֹן מִמֵּה-שְׁנִצְטוּקִים
 לוֹ בְּיוֹם, כְּגוֹן: כְּלֵי עֲבוֹדָתוֹ וּמְלֵאכָתוֹ —
 יִחְזִירָם לוֹ בְּיוֹם וַיִּמְשַׁכְּנֵם בְּלַיְלָה: וְאִם הוּא
 מִמֵּה-שְׁנִצְטוּקִים לוֹ בְּלַיְלָה — כְּגוֹן מְצִיעוֹת
 וּכְסוּתוֹת (שְׁמִיכוֹת, וְצִרְכֵי לֵילָה) שֶׁהוּא יִשֵּׁן בְּהֵן
 — יִחְזִירָם בְּלַיְלָה וַיִּמְשַׁכְּנֵם בְּיוֹם. וְלִשׁוֹן
 הַמְּכַלְתָּא (פֵרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים): "עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ
 תִּשְׁכְּבוּ לוֹ" (שְׁמוֹת כב, כד) — זֶה פְּסוּת
 יוֹם שְׁאֵתָה מִחְזִיר לוֹ כְּלֵי-הַיּוֹם; וּכְסוּת לַיְלָה
 שְׁאֵתָה מִחְזִיר לוֹ כְּלֵי-הַלַּיְלָה מִנֵּיִן? תְּלַמּוּד
 לוֹמַר: הֵשֶׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֵבוֹט (הַמְּשֻׁכּוֹן)
 כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ (דְּבָרִים כד, יג) מִכָּאן אָמְרוּ:
 מְמַשְׁכְּנִין כְּסוּת יוֹם בְּלַיְלָה וּכְסוּת לַיְלָה בְּיוֹם
 וּמִחְזִירִין כְּסוּת יוֹם בְּיוֹם וּכְסוּת לַיְלָה בְּלַיְלָה.

זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ וְעַל זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ, כָּךְ
כָּל-שָׁנֵי כָּלִים שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת חֵיב
עַל זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ וְעַל זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ".
עֲנִין הַדָּבָר וּבֵאוּרוֹ: אֶף-עַל-פִּי שֶׁמִּשְׁמָשִׁין
מְלֹאכָה אַחַת חֵיב עַל זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ וְעַל
זֶה בְּפָנַי עֲצָמוּ. וְאִם עֶבֶר וּמִשְׁכָּן —
מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וַיּוֹשֵׁב לְכַעֲלוֹ, וְאִם אָבֵד אוֹ
נִשְׂרָף קִדְּם שְׂיִחְזִירוֹנוּ — לוֹקֵה. וְכֵן הַדִּין
בְּכֵגֶד אֲלֻמָּנָה וּכְבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זוֹ
בְּפֶרֶק ט' מִבְּבֵא מְצִיעָא.

יום רביעי

מצות לא תעשה רלה.

הַמִּצְוָה הַרְל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ
מִלְּהִלוֹת בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
"אֶת-כִּסְפֶּךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפֶּךָ (בְּצוּרָה כּוּזָה)
הַנוֹשֶׁכֶת גַּם מִמּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה בְּכָלִל הַחַיִּב)
וּבְמַרְבִּית (שֶׁהַפִּירוֹת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסַפֵּת כִּמּוֹת
שֶׁלֹּא הִיָּתָה בְּכָלִל הַחַיִּב) לֹא-תִתֵּן אֶכְלָךְ"
(וַיִּקְרָא כֹה, לִזוֹ). וְשָׁנֵי לְאוֹיֵן אֱלוֹי בְּעִנְיָן
אֶחָד (וּנְאֻמְרוֹ) לְחִזּוּק (לִיתֵר תּוֹקֵף), שֶׁהַמְּלִוָּה
בְּרַבִּית יִהְיֶה עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוֹיֵן. לֹא שֶׁהֵם
שָׁנֵי עֲנִינִים (אֶף שֶׁבַפְּשׁוֹת הַכְּתוּבִים מִדּוֹבֵר
בְּשָׁנֵי עֲנִינִים: 'נִשְׁך' — רִיבִית מִמּוֹן וְתַרְבִּית' —
רִיבִית הָאוֹכֵל —), לְפִי שֶׁהַנִּשְׁפֶּךָ הוּא הַרְבִּית
וְהַרְבִּית הוּא הַנִּשְׁפֶּךָ. וּבְגִמְרָא בְּבֵא מְצִיעָא
(ס): אָמְרוּ: (אֶף שֶׁהַמְּקוּבֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבֵּי מִמּוֹן
בְּמִילַת "נִשְׁך" וּבְאוֹכֵל "תַּרְבִּית" בְּכָל זֹאת) אִי
אִתָּה מוֹצֵא נִשְׁפֶּךָ בְּלֹא תַרְבִּית וְלֹא תַרְבִּית
בְּלֹא נִשְׁפֶּךָ (כִּי בְּמִצִּיאוֹת הַדְּבָרִים שִׁיכִים בְּשָׁנֵי
סוּגֵי הַרִיבִית), וְלָמָּה חִלְקוּ הַפְּתוּבִים לְעֵבֹר
עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוֹיֵן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוֹרִיתָא נִשְׁפֶּךָ
וְתַרְבִּית חֲדָא מְלִתָּא נִנְהוּ (דְּבַר אַחַד הֵם)".
וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְׁתָּא דְּכִתְיָב, אֶת-כִּסְפֶּךָ
לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפֶּךָ וּבְמַרְבִּית — קָרִי בֵּה
(הַמִּילִים "נִשְׁך וּמַרְבִּית" נִקְרָאִים מִלְּעִיל וּמִלְּרַע):
אֶת-כִּסְפֶּךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁפֶּךָ וּבְמַרְבִּית, וּבְנִשְׁפֶּךָ
וּבְמַרְבִּית לֹא-תִתֵּן אֶכְלָךְ", וַיִּהְיֶה כָּל-הַמְּלִוָּה
בְּרַבִּית כֶּסֶף אוֹ פְּרוֹת עוֹבֵר עַל שָׁנֵי לְאוֹיֵן,
נוֹסֵף עַל שְׂאָר לְאוֹיֵן שְׂבָאוֹ גַּם כֵּן בְּמִלְּוָה,

הַלִּישָׁה וְכָלִי הַבְּשׂוּל וְכָלִי שְׁחִיטָה בְּעַלִּי
הַחַיִּים וְזוֹלָתָם מִמֶּה-שֶׁכּוֹלְלוּ שֵׁם דָּבָר
שְׁעוֹשִׂים בּוֹ אֶכְל נֶפֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
"לֹא-יִחַבֵּל רַחִים וְרֵכֵב (הַחֶלֶק הָעֲלִיּוֹן —
הַ"רוֹכֵב" — שֶׁל הַרַחִיִּים) כִּי-נֶפֶשׁ הוּא חַבֵּל"
(שֵׁם, ו). וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (שֵׁם): "לֹא רַחִים
וְרֵכֵב בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל-דָּבָר שְׁעוֹשִׂין בּוֹ אֶכְל
נֶפֶשׁ, שְׁנֹאֲמַר: כִּי-נֶפֶשׁ הוּא חַבֵּל". וְנִשְׂאָר
שְׁנֹבָאָר לָךְ כָּאֵן אָמְרָם: "וְחֵיב מִשׁוּם שָׁנֵי
כָּלִים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא-יִחַבֵּל רַחִים וְרֵכֵב",
שְׁאֲפָשֶׁר לְחֻשׁוֹב עַל-פִּי זֶה שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת,
וְכָל-שְׁכָן בְּאָמְרָם (בְּבֵא מְצִיעָא קִטּוּז): "וְחֵיב
עַל הַרַחִים בְּפָנַי עֲצָמֵן וְעַל הַרֵכֵב בְּפָנַי
עֲצָמוּ". וְעֲנִין דָּבָר זֶה, שֶׁכָּל-הַמִּשְׁכָּן כָּלִי
שְׁעוֹשִׂין בּוֹ אֶכְל נֶפֶשׁ — הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל
מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׁנֹתְבָאָר; וְאִם מִשְׁכָּן
כָּלִים רַבִּים שֶׁכָּל-אֶחָד מֵהֶם עוֹשִׂין בּוֹ אֶכְל
נֶפֶשׁ — חֵיב עַל כָּל-כָּלִי וְכָלִי, כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁכָּן
כָּלִי טַחֲיָנָה וְכָלִי אֲפִיָּה וְכָלִי לִישָׁה. וְזֶה
מִמֶּה-שְׁאִין צָרִיף לְבָאָרוֹ, לְפִי שֶׁהוּא דוּמָה
לְמִי שֶׁחַבֵּל בְּגֵד אֲלֻמָּנָת רְאוּבֵן וּבְגֵד אֲלֻמָּנָת
שְׁמֵעוֹן וּבְגֵד אֲלֻמָּנָת לֹוי שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל
כָּל-בְּגֵד וּבְגֵד. אֲבָל עֲנִין הַדָּבָר בְּמִי שֶׁחַבֵּל
שָׁנֵי כָּלִים, שֶׁבְּשָׁנֵיהֶם יִחַד נַעֲשֶׂה אֶכְל נֶפֶשׁ
וְאִין אֶחָד מֵהֶם מְסַפִּיק לַעֲשִׂית אֶכְל נֶפֶשׁ
בְּלַעֲדֵי הָאֲחֵר, הָאִם נֹאמֵר כִּיִּן שְׁאִין הָאֶכְל
נַעֲשֶׂה אֲלֵא בְּשָׁנֵיהֶם יִחַד הָרִי הֵם כָּלִי אֶחָד
וַיִּהְיֶה חֵיב מִשׁוּם כָּלִי אֶחָד; אוֹ כִּיִּן שֶׁהֵם
שָׁנֵי כָּלִים — חֵיב עַל כָּל-אֶחָד וְאֶחָד לְבָדוֹ.
לְפִיכֵן בָּאָרוֹ לָנוּ שֶׁהוּא חֵיב עֲלֵיהֶם מִשׁוּם
שָׁנֵי כָּלִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁבְּשָׁנֵיהֶם יִחַד נַעֲשִׂית
הַמְּלֹאכָה כְּמוֹ רַחִים וְרֵכֵב, שְׁאִין טוּחֲנִים
בְּאֶחָד מֵהֶם בְּלַעֲדֵי הָאֲחֵר, שְׁאִם חַבֵּל רַחִים
וְרֵכֵב יִהְיֶה כְּמִי שֶׁחַבֵּל עַרְבַת הַלִּישָׁה וְסַפִּין
הַשְּׁחִיטָה שֶׁהֵם שָׁנֵי כָּלִים שֶׁכָּל-אֶחָד מֵהֶם
מִיָּחַד לְמִלְּאֲכָתוֹ, וְזֶהוּ עֲנִין אָמְרָם: וְחֵיב
מִשׁוּם שָׁנֵי כָּלִים, לֹא שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְזֶה
לִשׁוֹן סְפָרִי (פִּרְשֵׁת כִּי תִצֵּא) בְּעִנְיָן זֶה
שְׂבָאָרְתִי לָךְ, אָמְרוּ: "מֶה רַחִים וְרֵכֵב מִיָּחַדִּין
שָׁנֵי כָּלִים וּמִשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת וְחֵיבִין עַל

— הרי הוא כולל גם את-המלוה, ולפיכך יהיה המלוה ברבית עובר על ששה לאוין: האחד — לא-תהיה לו כנשה, והשני — את-כסף לא-תתן לו בנשך, והשלישי — ובמרבית לא-תתן אכלך, והרביעי — אל-תקח מאתו נשך, והחמישי — לא-תשימון עליו נשך, והששי — ולפני עור לא-תתן מכשל. ושם אמרו: "ואלו עוברין בלא-תעשה: המלוה, והלוה, הערב, והעדים; וחקמים אומרים: אף הסופר — עוברין על בל-תתן, ועל בל-תקח ממנו, ועל לא-תהיה לו כנשה, ועל לא-תשימון עליו נשך, ועל ולפני עור לא תתן מכשל." ובגמרא: "אמר אביי: מלוה עובר בכלן, לזה עובר משום לא-תשיך ולפני עור לא תתן מכשל: ערב ועדים אין עוברים אלא משום לא-תשימון עליו נשך." והעובר על לאו זה (המלוה בריבית) — אם היא רבית קצוצה (ריבית ממש, שפסקו — "קצצו" — את שיעורה מראש. לעומת "אבק ריבית") — מוציאים אותה מידו ומחזירים לזה שממנו נלקחה הרבית.

שבת קודש

מצות עשה קצח.

המצוה הקצ"ח — הצווי שנצטוינו לבקש רבית מן הגוי ואז נלוהו, כדי שלא נעזור לו ולא נחנהו אלא נזיקו, אפלו בהלוואה ברבית שנתנה עליו כזה שהזרנו מלעשותו עם ישראל, והוא אמרו יתעלה: "לנכרי תשיך" (דברים כג, כא), לפי שבא לנו הפרוש המקבל שנה צווי, לא רשות. והוא אמרם בספרי (פרשת כי תצא שם): "לנכרי תשיך — זו מצות עשה; ולאחיד לא תשיך — זו מצות לא-תעשה." וגם למצוה זו יש תנאים (הגבלות) מדרבנן, שפבר נתבאר במסכת (בבא) מציצא (ע:).

לחזוק, לפי שפבר נכפל לאו זה בלשון אחר ואמר: "אל-תקח מאתו נשך ותרבית" (שם, לו) ונתבאר בגמרא בבא מציצא (סא.), שגם לאו זה למלוה הוא, אלא שכל-אלו לאוי יתירי, כמו שבארנו בכלל התשיעי, לפי שכלם בענין אחד נכפלו, והוא שהזהר המלוה מלהלות ברבית. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מבא מציצא.

יום חמישי

מצות לא תעשה רלו.

המצוה הרלו' — האזהרה שהזהר גם הלוה מללות ברבית. לפי שאלו לא בא לאו ללוה מללות ברבית הנה אפשר לסבר שיהא המלוה עובר מפני שהוא חומס ואין הלוה עובר, כי הוא רק הסכים להיות נחמס, והיה זה דומה לאונאה שעובר המאנה, לא המתאנה. לפיכך בא הלאו גם ללוה שלא ילוה ברבית, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשיך לאחיד נשך בסף נשך אכל" (דברים כג, כ), ובא הפרוש: לא תנשך לאחיד. ובפרוש אמרו בגמרא בבא מציצא (עה:): "לוה עובר משום לא-תשיך ומשום ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד), כמו שנבאר פשוטיר אותה מצוה (לא תעשה רצט).

יום שישי

מצות לא תעשה רלו.

המצוה הרלו"ז — האזהרה שהזרנו מלהתעסק בהלוואת הרבית בין הלוה והמלוה, שלא נערב לאחד מהם, ולא נעיד להם. ולא נכתב ביניהם שטר במה שהסכימו עליו מענייני הרבית, והוא אמרו יתעלה: "לא-תשימון עליו נשך" (שמות כב, כד). ולשון גמרא בבא מציצא (עה:): "ערב ועדים אינם עוברין אלא משום: "לא-תשימון עליו נשך", אף-על-פי שבא במתעסקים ביניהם

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנאמר - לאחר חטא העגל אמר משה, "ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך וגו'", הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'ואת פשעים נמנה', היינו שנמנה עם מתי מדבר וראוי לו לחלוק אתם את השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו שנאמר 'ויתעבר בי ה' למענכם'. ומה שנאמר 'והוא הטא רבים נשא', שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שביפר על מעשה העגל. ומה שנאמר 'ולפשעים יפניע', היינו שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ויכופר להם עונותם, ואין לשון 'יפניעה', אלא אחת מלשונות התפלה, שנאמר 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי', הרי שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר 'והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא אתו קרבנה עליה', כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו סוטה, ומבאר המושג את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה משאר המנחות.

משנה. היה הבעל מביא את קרבן מנחתה של אשתו לבית המקדש, שנאמר 'והביא את קרבנה עליה; בתוך כפיפה מצרית - בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, ונותנה על ידיה של האשה בהגיעו לבית המקדש כדי ליגעה.

ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כל המנחות, תחילתן - כשמביא את המנחה מביתו וסופן - כשמביאם לעזרה בכלי שרת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו - מנחת סוטה תחילתה - כשמביאה מביתו, מביאה בכפיפה מצרית - סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסופה - כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה - שנאמר 'ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה', וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה - שנאמר 'לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו'. כל המנחות - מלבד מנחת העומר באות מן החיטים - שנאמר 'סלת חיטים תעשה אותם; וזו באה מן השעורים' - שנאמר 'עשירית האיפה קמח שעורים'. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורים אינה דומה למנחת סוטה, שהיא היתה באה גרש - מהמובחר ומנופה שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת חיטים, וזו - מנחת סוטה באה קמח - מעורב הקמח עם קליפת השעורה. רבן גמליאל אומר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח שעורים הוא, שבשם שמעשית מעשה בהמה - שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה כך קרבנה עשוי משעורים שהם מאכל בהמה.

גמרא מבאר הנמרא הנניא אפא חנין אומר משום רבי אליעזר (ובל כף למה) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי האשה, כדי ליגעה - כדי שתהיה לטוטה יגיעה בהבאת הקרבן, והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא כדי שתחזור בה מחמת היגיעה מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאררים שיגרמו לה למות. ויש ללמוד מכאן, שאם ככה חסה תורה על עוברי רצונו - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום, קל וחומר שחסה על עושי רצונו. שואלת הגמרא ומפא' שהטעם שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק משום דחקה הוא, דילמא רצתה התורה שתחזור בה כי היכי דלא יצטרכו להכין את המים המאררים ותיפקק מגילה ששם ה' כתוב בה. עונה הגמרא, רבי אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים בן כדי שלא תימוחק המגילה. משום שקבבר

נקמרא - מושל של בית פעור, ואמרו לו, הראנו היכן משה קבור. ולא הצליחו למצוא מקום זה, שכשעמדו למעלה, נדמה היה להם שמקום קבורתו למטה, וכשעמדו למטה, נדמה היה להם שהוא קבור למעלה. ואף שנחלקו לשתי ביות - קבוצות, אותן שעומדים למעלה, היה נדמה להן מקום קבורתו למטה, ואותן שעמדו למטה, נדמה היה להן שהוא קבור למעלה, לכן מה שנאמר במקרא 'ולא ידע איש את קברתו', רבי הטא ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו בעצמו אינו יודע היכן הוא קבור, דכתיב הכא - בפרשת קבורתו 'ולא ידע איש את קברתו', וכתיב התם 'וזאת הכרכה אשר ביד משה איש האלהים', הרי שמשם נקרא איש, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קבורתו.

ואמר רבי חמא ברבי חנינא, אף שלא זכה ליכנס לארץ ישראל בחייו, מפני מה לא העלו את עצמותיו לארץ ישראל כדרך שהעלו את עצמותיו של יוסף, אלא נקבר משה אצל בית פעור. וביאר שעשו כן כדי לכפר על מעשה - חטא של פעור, שחטאו בבנות מואב. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', שמשמעותו ללכת בקרבת ה' וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניו, והלא כבר נאמר 'כי ה' אלהיך אש אכלה הוא; ואם כן לא ניתן לילך אחריו. אלא כך היא כונת הפסוק, שצריך האדם להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא - לנהוג כמדמותו. דהיינו, מה הוא - הקב"ה מלביש ערומים, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו בתנות עור וילבשם', אף אתה התנהג כן והלביש ערומים. וכן כפי שהקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב בבואו לבקר את אברהם אחר מילתו 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', אף אתה ביקר חולים. וכן מה הקדוש ברוך הוא יחם אבלים, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו' - שניחמו על אביו וברכו אלוים ברכת אבלים, אף אתה נחם אבלים. וכן מה הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אתו בני', אף אתה קבור מתים. כיון שהזכירה הגמרא שהלביש הקב"ה את אדם וחוה בכתנות עור, דנה הגמרא מהם הכתנות עור שהלבישם. נחלקו בזה רב ושמואל, חד - אחד מהם אמר, שהיו מדבר הכא מן העוד - צמר, וחד אמר שהיה זה פשתן, ונקרא כן לפי שהוא דבר שהעור נהנה ממנו שלובשים אותו סמוך לעור. דרש רבי שמלאי, התורה בתחילתה עוסקת בגמילות חסדים, ובסוף עוסק בגמילות חסדים, בתחילתה גמילות חסדים, שנכתב שעשה הקב"ה חסד לאדם וחוה, דכתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו בתנות עור וילבשם', ובסוף עוסקת בגמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אתו בני'.

דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך. אלא כך אמר משה בתפלתו ובקשתו ליכנס לארץ, הרבה מצות נטמנו ישראל, ואין מתקיימן - חלק מהן אלא בארץ ישראל, לכך אכנס אף אני לארץ, כדי שיתקיימו המצוות בולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום מה שאתה מבקש לקיים המצוות התלויות בארץ, אין זה אלא בכדי לקבל שכר עליהם, אם כן מעלה אני עליך באילוי עשיתם ותקבל שכר עליהם. שנאמר 'לבן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא הטא רבים נשא, ולפשעים יפניע', ונדרש מקרא זה לגבי משה, 'לבן אחלק לו - שכרו ברבים, יכול - שמה תאמר שיהיה שכרו רק באחרונים, ולא פראשונים - האבות, תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שלל' - שמתן השכר יהיה באברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. ומה שנאמר 'תחת אשר הערה למות נפשו', הוא לפי שפטר משה את עצמו למיתה בעבור ישראל,

המקנא

פרק ראשון דף יד עמוד א

סוטה

גסמרא. מושל כמה שאמר קמוס דכוס ושלטון חבריו ריהטון קורטון גסמרא (בכסות דף נב): **ויברך אלהים את יצחק.** נידמו על אביו וברכו ברכת אבליים: **דבר הבא מן העור.** של צמר הוא: **שהעור נהנה ממנו.** של פשתן שאדם לובש סמוך לעורו: תחילתו גמילות חסדים. הליבש ערומים: ולפושעים יפגיע. בשביל פושעים הפגיע: הערתה. הדיק:

מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בזנות מואב בלחורו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשהוא רואה קברו של משה חוזר וקובע שמה רבינו שקטו בקרקע עד חוטמו וכל שעה שעולה חוזר ונקטע למקום שקטו משה רבינו. מתוספת רבי:

הדרן עלך המקנא

היה **מביא את מנחתה.** הבעל כדכתיב **הביא את קרבנה עליה וגו' (במדכ ס):** **כפיפה מצרית.** סל של נצרי דקל זרדים שגדילין סביב הדקל: **כדי ליגעה.** בגמרא מפרש טעמא: תחילתן וסופן. השתא משמע כשמביאה מביתו מביאה בכלי שרת לעזרה: **וסופה בכלי שרת.** קודם קמיצה: **כל המנחות טעונות שמן ולבונה.** כדכתיב **ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה (ויקרא ט) ולקמיה פריך והאיבא מנחת חוטא:** וזו **אינה טעונה.** דכתיב בה לא יצוק עליה שמן וגו' (במדכ ט): **באות מן החטין.** דכתיב סלת חטים תעשה אותם (שמות טז): **מנחת העומר באה מן שעורים.** במסכת מנחות (דף סה) ילפינן לה מקרא: **באה גרש.** דכתיב גרש כרמל תקריב את מנחת בכורין (ויקרא ט) ובמסכת מנחות (דף סז) אמרין במנחת העומר הכתוב מדבר: **גרש.** בשעורים מובחר שבו מנופה ב"ג נפה כעין סולת חטים: **קמח.** הכל מעורב כמו שנטחן: **גמ'** וכל כך למה. למה אנו טורחין ליגעה: **על עובדי רצוננו.** שאם זינתה עברה על רצונו של מקום ורוצה שתודה שלא תיבדק: **קסבר.** האי תנא דאמר משום דחסה הוא: משקה

גסמרא של בית פעור הראנו היכן משה קבור עמדו למעלה נדמה להם למטה נדמה להם למעלה נחלקן לשתי כיתות אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה נדמה להן למעלה לקיים מה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו ר' חמא בר' חנינא אמר אף משה רבינו אינו יודע היכן קבור כתיב **הכא ולא ידע איש את קבורתו וכתבי התם וזאת הברכה אשר בך משה איש האלהים וא"ר חמא ברבי חנינא מפני מה נקבר משה אצל בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור ואמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מלביש ערומים דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלכש ערומים הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים הקב"ה ניחם אבליים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו אף אתה נחם אבליים הקב"ה קבר מתים דכתיב ויקבר אותו בגיא אף אתה קבור מתים: כתנות עור רב ושמואל חד אמר דבר הבא מן העור וחד אמר דבר שהעור נהנה ממנו דרש ר' שמלאי תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים תחילתה גמילות חסדים דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וסופה גמילות חסדים דכתיב ויקבר אותו בגיא דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע ממוכה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם שנאמר לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חמא רבים נשא ולפושעים יפגיע לכן אחלק לו ברבים יכול כאחרונים ולא כראשונים ת"ל ואת עצומים יחלק שלל כאברהם יצחק ויעקב שהן עצומים בתורה ובמצות תחת אשר הערה למות נפשו שמסר עצמו למיתה שנאמר ואם אין מחני נא וגו' ואת פושעים נמנה שנמנה עם מתי מדבר והוא חמא רבים נשא שכיפר על מעשה העגל ולפושעים יפגיע שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזור בתשובה ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי:**

הדרן עלך המקנא

מביא את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין שהרי כך סדר הפרשה קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פייני של חרס ונותן לתורו חלי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער נקור ורואה בצנדיה וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה ומתקן ומשקה וטול מנחתה מתוך כפיפה מלרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומניח קומץ ומקטיר ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה: **כדי** ליגעה. שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך לנימור דלריש טעמא דקרא אלל היכא דנפקא לן מינה מידי דמרכי מינייה וקרא סתמא כתיב וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זה הטעם של פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון לא תחבול בגד אלמנה משמע בין ענייה ועשירה וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה מתוך שאתה משיב לה העצבו והלחמר ענייה דוקא אין ממשכנין אותה (ב"מ דף קפ"א):

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה **מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית** ונותנה על ידיה כדי ליגעה כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת וזו תחלתה בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת כל המנחות טעונות שמן ולבונה וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה כל המנחות באות מן החטין וזו באה מן השעורין מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורין היא היתה באה גרש וזו באה קמח ר"ג אומר כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה: **גמ'** תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור בה אם ככה חסה תורה על עובדי רצונו קל וחומר על עושי רצונו וממאי משום דחסה הוא דילמא כי היכי דלא תימחק מגילה קסבר משקה

היה מביא

פרק שני דף יד עמוד ב

סוטה

א משום מגילה הא אימחיקא. היה קשה לרבי והאמרי לעיל (דף ע"ג) ללחך [שנמחקה] מגילה מאיימין עליה שתתהי ונראה לעל כרחק איתן לן למימר דר"א לית ליה איום שתתהי אפי' אחר מחיקת מגילה ומללא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא ללחך מחיקה ללחך היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה אם כן למאן לחמר מאיימין עליה שתתהי איתן לן למימר דסבירא ליה מקריב מנחתה ואח"כ שותה לכבר נקריבה: טעונה

משקה ואח"כ מקריב את מנחתה דאי משום מגילה הא אימחיקא לה: כל המנחות כו': ורמינהו סדר מנחות כיצד אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלותות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונה ומוליכה

אצל כהן וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו ומסלק את הלבונה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האישים קרב הקומץ שיריה נאכלין ורשאין הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש ואין אסורין אלא מלחמץ קתני מיהא בקלותות של כסף ובקלותות של זהב אמר רב פפא אימא בכלים הראויין לכלי שרת מכלל דכפייה מצירת לא חזיא כמאן דלא כרבי יוסי יהודה דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ור' יוסי בר' יהודה מכשיר אפי' תימא רבי יוסי ברבי יהודה אימר דא"ר יוסי בר' יהודה כחשובין בפחותין מי אמר [וכי] לית ליה לר' יוסי בר' יהודה הקריבהו נא לפחתך: ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת אימא נותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה ולבונה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה: ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישה אצל המזבח: מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו: מגלן דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח ותניא לפני ה' יכול במערב ת"ל אל פני המזבח אי אל פני המזבח יכול בדרום ת"ל לפני ה' הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו רבי אלעזר אומר יכול גישה במערב של קרן או לדרומה של קרן אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות אחד מקיים עצמו ומקיים דברי חבירו ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו כשאתה אומר לפני ה' במערב ביטלתה אל פני המזבח בדרום וכשאתה אומר אל פני המזבח בדרום קיימתה לפני ה' במערב הא כיצד מגישה לדרומה של קרן והיכן קיימתה אמר רב אשי קסבר האי תנא כוליה מזבח בצפון קאי מאי דריו א"ר אשי איצטריך ס"ד אמינא תיבעי הגשת מנחה גופה קמשמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישה אל המזבח מה הקרבה אצל כהן בכלי אף הגישה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונה לצד אחד: כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה כדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול: וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מגלן דכתיב מסלתה ומשמנה מגרשה ומשמנה: ונותנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי הא קדשה חדא זימנא מירי דהוה אדם דם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה הדר מקדיש ליה בכלי שרת הכא נמי לא שנא: ומלקט את לבונה ונותנה על גביו: דכתיב ואת כל הלבונה אשר על המנחה: ומעלהו ומקטירו

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה ופולגתה היא בפרק היה נוטל (למקן ק"י ע"ג) ומיהו כל זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת דכתיב מזכרת עון ואע"פ ששתתה מנחיק אותה בידה כדי ליענה ותורה והשתא ודאי משום חסיון הוא דאי משום מגילה הא אימחיקא לה: קלותות: כעין סלים אדם מביא מנחתו לעורה מתוך ביתו בקלותות וכו': ונותנה.

בעורה בכלי שרת קס"ד שצריך לתתה ע"מ כן שיהא דעתו שיקדשה הכלי: ומגישה. מגיע את הכלי לקרן מערבית דרומית ולקמן יליף לה מקראי: ודיו. לקמן מפרש ומאי היא תאמאי תיסק אדעתך דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד אחד. בתוך הכלי עצמה ולקמן מפרש טעמא דכולה מתנתא: שנתרבה שמנה. ממקום שהיא נבללת יפה בשמן: ונותנו לכלי שרת. שני ולקמן מפרש טעמא: על גבי האישים. על האש: ליתן לתוכה. ליתן לתוך השירים: בכלים הראויין לכלי שרת. אם היה מקדישן: רבי פוסל. (במנחות) ובמסכת סוכה יליף טעמא בפרק החליל (דף ע"ג): בחשובין. בכלי עץ חשובין: הקריבהו נא לפחתך. סיפא דקרא אהרן או אימא פניך: אין מקדשין אלא מדעת. שהנותנו בתוך צריך שיתנו לשם כך וא"ת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה בפה קדושת פה אינה אלא קדושת דמים ואינה קדושת הגוף ואינה נפסלת בטבול יום ובלבנה ואם נטמאת נפדית קדשה בכלי קדשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלבנה ואין לה פדיון: ונותנה לקדשה. התורה הצריכתו ליתנו בכלי שרת כדי שיקדשנה הכלי ואפילו אינו מתכוין לכך: ונותן עליה. הור שמן ולבונה ואין צריך כהן לכך דכתיב ויצק עליה שמן וגו' והדר והביאה אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה. כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו' יכול במערב. גיענה לרפון מערבי של מזבח דהיינו לפני ה' שההיכל במערב והמזבח בחצר ל"ב אמה רחבו ממרצע באמצע העזרה וכן ההיכל ממוצע באמצע העזרה זה מול זה ל"ב אמה היכל ובתלוי חלוו' ובתלוי ה' אמה עובי כותל צפוני וששה כותל דרומי נמצא מערבו של מזבח לפני ה' דאין מפסיק כלום בינו לבין ההיכל דאילו אולם שלפני ההיכל פתוח הוא והרחבו עשרים אמה ככל חלוו של היכל: כנגד חודה. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב

ובלבד שיהא שם קצת דרום משום אל פני המזבח דאי לאו כנגד חודה ליכא לפני ה' כלל שהרי זווית ההיכל כולם כנגד חודה: וזויות המזבח: ר' אלעזר אומר בו'. דרשו למקרא בענין אחר וכך דורשו מתוך שנאמר לפני ה' אל פני המזבח יכול גישה לאחד מהן רצה למערב רצה לדרומה וד"ג לה בת"כ: או לדרומה של קרן אמרת. כך תשיבני: כל מקום שאתה מוצא בו'. דכיון דאפשר לקיים את שניהם תו לא תוקמה רצה זה עושה רצה זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' במערב הא כיצד מגישה לדרומה של קרן. ה"ג לה בת"כ לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חודה: והיכן קיימתה. הלא חוץ לכנגד זויות ההיכל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: כוליה מזבח בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה ולית ליה דמזבח מכון כנגד ההיכל ובתלוי נמצא דרומו של מזבח כנגד אמצע פתח ההיכל הלכך יגישה אל פני המזבח בדרום ובלבד שיהא סמוך למערב נמצא מקיים את שניהם וד"ה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד זויות דרומית ההיכל ולצפון שיהא דרומו של מזבח כנגד ההיכל הוה מצי לקיים את שניהם דכנגד ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיגיש סמוך לקרן דהיינו אצל מערב הוא דבקט למשמע מינה כוליה מזבח בצפון קאי משום דג' מחלוקות הן דבריו זה ר' יהודה אית ליה מזבח מכון כנגד היכל ובתלוי בפ"ק דיומא (ק"י) ור"א בן יעקב אית ליה כוליה מזבח בדרום קאי דאמר צפוני שהוא צד פנוי מכלום ור' יוסי הגלילי אית ליה כוליה מזבח בצפון קאי ובזבחים בפ' קדשי קדשים (ק"ג ע"ג) הלכך לר"א דהכא דשמעי ליה ע"כ דקאמר זוית דרומית של מזבח לפני מנכגד זוית של היכל הוא ופליג אדר"י ואדר"א בן יעקב מוקמינן ליה בר' יוסי הגלילי דס"ל דכוליה מזבח בצפון ולא מוקמינן ליה במחלוקת רביעית: מא' ור"י. מאי תיסק אדעתיה דנבעי טפי: מנחה גופה. ולא הכלי שהיא בה אלא יכוף הכלי שיהא נוגע סולת למזבח: פסול. משום דהוה קומץ חסר: סכין. הוי כלי שרת דתניא (יומא ק"ג ע"ג) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עוברתן מחמתן: הדר מקדש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת דכתיב וישם באנגות (שמות כ"ד) ואת כל הלבונה. גבי הקטרה כתיב דמקטר קומץ ולבונה כי הדדי: ה"ג

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ם לובלין - מכון המאור"

שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. ונתן עליה בעל המנחה שמינה ולבנותה, שנאמר 'וְצַק עֲלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עֲלֶיהָ לְבָנָהּ, וּמִלִּיכָה אֶצֶל כַּהֵן, וְדָתִיב וְהִכְיִיאתָ אֶל בְּנֵי אֹהֶל יְגוֹ'. וכהן מוליכה אצל מזבה, דְּכִתִּיב 'וְהִגִּישָׁה (אצל) [אל] הַמִּזְבֵּחַ'.

מבואר בברייתא מנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. שואלת הגמרא, מנין שמקום הגשת המנחה הוא בחודה של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, דְּכִתִּיב 'וְאֵת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֲתָה בְּנֵי אֹהֶל יְגוֹ לִפְנֵי ה' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - משמע שזו היא תורת כל המנחות. ותינא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בְּמַעְרָב - אם היה כתוב רק 'לפני ה' היינו מפרשים שמגישה אל הקיר המערבי של המזבח, תלמוד לומר 'אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - לכך נאמר 'אל פני המזבח, ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו למזבח. אֵי אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בְּדָרוֹם - ואם היה כתוב רק 'אל פני המזבח, היינו מפרשים שמגישה אל הקיר הדרומי של המזבח, תלמוד לומר 'לפני ה' - לכך נאמר 'לפני ה' דהיינו לצד המערבי, הָא בְּצִד יִתְכַן שִׁיגִישָׁה גַם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח, אלא שמנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו - מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב שהגישה גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח'.

מביאה הגמרא שרבי אלעזר אמר, כיון שנאמר גם 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח' יָכוֹל יִגִּישָׁה בְּמַעְרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן - היינו יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שיחפוץ, או לצד מערב של הקרן ויקיים 'לפני ה' או לצד דרום ויקיים 'אל פני המזבח, אך אין זה נכון משום שאמרת - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך בכל מקום שאמרת מוצא שני מקראות שאחד מקיים עצמו ומקיים דברי תבירו - שהדין שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה שנאמר בפסוק השני, ואחד מקיים עצמו ומכפיל דברי תבירו - ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מניחין את הדין שנראה מהפסוק השני שמקיים עצמו ומכפיל תבירו, ותופסין את הדין שנאמר בפסוק הראשון שמקיים עצמו ומקיים תבירו. ולכן לגבי הגשת המנחה, כשאתה אומר לפני ה' במערב - אם נרצה לקיים רק את מה שנאמר בפסוק 'לפני ה' ולהגיש לצד מערב, ביפלתה 'אל פני המזבח' בדרום לא נקיים כלל את מה שנאמר 'אל פני המזבח' שצריך להגיש לצד דרום, וכשאתה אומר 'אל פני המזבח' בדרום קיימתה לפני ה' במערב - אך אם נקיים את מה שנאמר בפסוק 'אל פני המזבח' ונגיש לצד דרום, נקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה' דהיינו לצד במערב, הָא בְּצִד - להיכן יגיש ויקיים את שני הדינים, מנישה לדרומה של קרן - מגיש את המנחה לקיר הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. ושואלת הגמרא והיכן קיימתה בזה את מה שנאמר 'לפני ה', והרי התבאר של"ב אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים 'לפני ה'. מבארת הגמרא, אָמַר רַב אֲשֵׁי קֶסֶבֶר הָאֵי תַנָּא כּוּלִיָּה מִזְבַּח בְּצִפּוֹן קָאֵי - רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח היו בצפון העזרה, כלומר שש עשרה אמות הדרומיות של המזבח בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומגיש את המנחה לקיר הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה' שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את 'אל פני המזבח' שהרי מגיש לצד דרום.

סדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל המים ומשקה את המים, וגם לאחר שהשקה משאירים את המנחה על ידיה ואחר כך מקריב את מנחתה, ולכן הוכרח לומר שהטעם שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה עליה שלא תמות, דאי משום מגילה שלא תימחק, מדוע ממשיכים ליגעה הָא כבר אימחקא לה.

כל המנחות כול. מקשה הגמרא ורמינהו, שנינו בברייתא כרר מנחות ביצר, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות - כעין סלים של כסף ושל זהב, ונותנה כשמגיע לעזרה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת - הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשה, ונתן עליה בעל הקרבן שמינה ולבנותה ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבה החיצון ומנישה - שיגע הכלי בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו די בכך. ומסלק הכהן את הלבונה שבתוך הכלי לצד אחד של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, וקומץ - נוטל הכהן בקמיצתו מקום שנתרבה שמינה - ממקום שהמנחה בלולה היטב בשמן, ונותנו לתוך כלי שרת אחר ומקדשו בכלי שרת בשנית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. ומלכט את לבונה שנותנה בכלי הראשון ונותנה על גביו - על גבי הקומץ, (ומעלה אותו לגבי מזבה) ומעלהו - את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו ומקטירו בכלי שרת, ומולחו ונותנו על גבי האיש שעל המזבח. לאחר שקרב הקומץ, שריה של המנחה שנותרו בכלי נאכלין לכהנים, ורשאין הכהנים לימת לתוכה - לתוך השיריים ון ושמן ודבש, ואין אסורין לעשות בשיירי המנחה אלא מלחמין - לגרום להם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, קתני מהיא, שהביאו את המנחה מבית בעל הקרבן בקלות של כסף ובקלות של זהב ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחה בכלי שרת, ואילו במשנה מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב פֶּסָא אִימָא בְּבָלִים הָרְאוּיִן לְכָלִי שָׂרֵת - אין כוונת המשנה שנותנה שתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מְבַלְלָא - משמע מהמשנה דכפיפה מצרית לא תוּא - אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה אלא מנחת סוטה. כמאן, דלא כרבי יוסי קרבי יהודה - דין זה הוא כדעת רבי ולא כרבי יוסי רבי יהודה, דתינא כלי שרת שעששן של עין, רבי פוסל ורבי יוסי קרבי יהודה מכשר - והבינה הגמרא שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי רבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה לכלי שרת. דוחה הגמרא אפילו תימא שמשנתנו סוברת כרבי יוסי קרבי יהודה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת, אָמַר דָּאָמַר רַבִּי יוֹסִי קְרָבִי יְהוּדָה בְּחֻשְׁבִּין - שאף רבי יוסי רבי יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך בפחותין מי אָמַר - וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים ככפיפה מצרית, שהרי מי לית ליה לרבי יוסי קרבי יהודה 'הקריבהו נא לפחתה' - וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד מהפסוק 'הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך', שאין להביא קרבן מדברים פחותים.

מבואר בברייתא ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. סברה הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי יקדשה, שמעתי מינה כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת - ומוכח שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן מתכוון לכך. דוחה הגמרא, אָמַר כּוּוֹנַת הַבְּרִייתָא הִיא שְׁנוֹתָנָה בְּכָלִי שָׂרֵת לְקִדְשָׁהּ בְּכָלִי שָׂרֵת - הטעם שהצריכה התורה להניח את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם אינו מתכוון

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ולבונה, מכל מקום באה מן החטין ובאה סלת - שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת. ומנחת העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורים, מכל מקום יש בה מעלה שמעונה שמן ולבונה, ובאה גרש - שמנפים היטב את קמח השעורים לבל יהיה מעורב בו קליפת השעורה. אבל זו - מנחת סוטה, אין בה אף מעלה מאלו המעלות, שכן אינה מעונה לא שמן ולא לבונה, ובאה מן השעורים, ובאה קמח שאינו מנופה.

התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמון ולבונה, ומביאה הגמרא ברייתא בענין זה. תניא, אמר רבי שמעון בדין הוא - היה ראוי שתהא מנחת חוטא מעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא חוטא נשכר שיקלו במנחתו. ומפני מה אינה מעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא קרבנו מהודר. וברין הוא שתהא חטאת חלב - כלומר כל החטאות, שנקראו חטאת חלב מעונה נכסים בקרבנות נדר ונדבה, כדי שלא יהא חוטא נשכר. ומפני מה אמרה התורה בפרשת נסכים לפלא נדר או בנדבה, ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אינה מעונה נסכים, כדי שלא יהא קרבנו של החוטא מהודר על ידי הנסכים. וממשיכה הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, אבל חטאתו של מצורע ואשמו מעונין להביא עם קרבנותיו נכסים, לפי שאין קרבנות אלו באין על חטא, אלא להכשירו לטעה, ולכך הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי קרבנות המצורע אינם באים על חטא, אינו והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, על שבעה דברים - חטאים, נגעים באין וכו' - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואיך אמרו שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, הנהם - במצורע, אין הקרבן בא על החטא, כיון שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו מנגיעה, הוא דאיכפר ליה החטא שמחמתו בא הנגע. ופי מיתי קרבן - הקרבן שמביא הוא רק כדי לאשתרוי בקדשים הוא דקא מיתי - שאינו יוצא ממומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא, אלמא מעתה לדבריך, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חטאת נזיר - שמביא הנזיר חטאת במלאת ימי נזרו תהא מעונה נכסים עם הקרבן, לפי שלא חטא הנזיר בניירותו, ונמצא שאינה באה על חטא. עונה הגמרא, כבר לה רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, כרבי אלעזר הקפרי, דאמר שניזר נמי חוטא הוא - כיון שציער את עצמו מן היין, ואין לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא צייתה עליו התורה, ויש חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו באה על חטא.

שינו במשנה, רבן גמליאל אומר בשם שמעשה מעשה בהמה, כך קרבנה בו, מביאה הגמרא, תניא, אמר לזון רבן גמליאל לחכמים, סופרים, הניחו לי ואדרשנה לכם הטעם שמנחת הסוטה באה דוקא מן השעורים כמין חומר - כמו תכשיט שמחברים אותו לשני קצוות צוארי החלוק לנוי.

ומקטירו בכלי שרת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה לאחר שהעלהו בכלי שרת מקטירו ליה, והרי עדיין לא מלחו, ובהמשך הברייתא מבואר ש'מולחו ונותנו על גבי האישים', ומשמע שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת הברייתא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, אלא אימא שמעלהו בכלי שרת על מנת להקטירו לאחר מכן כשמולחו. מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה ומולחו ונותנו על גבי האישים, אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וגו'".

עוד מבואר בברייתא שלאחר שקרב הקומץ שרדיה נאכלין, שואלת הגמרא, מנלן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השיריים לכהנים. ומשיבה, דבתיב "והקטיר הכהן את אוכרתה וגו'", ובתיב בפסוק הבא לאחר מכן, "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" - והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרה הנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שקרב הקומץ ומותרים השיריים באכילה, למר בדאית ליה ולמר בדאית ליה - נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו דאימור בברייתא, הקומץ, מאימתי נחשב שהוקרב לענין שיהיה מותר את השיריים באכילה, רבי תנינא אמר, משתשלוט בו האור - ממתי שאחזה בו האש אפילו מעט, הותרו השיריים באכילה. רבי יוחנן אמר אין השיריים מותרים אלא משתעצת האור ברובו.

בהמשך הברייתא מבואר לגבי שיירי המנחה, ורשאין הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן ודבש. שואלת הגמרא, מאי טעמא שהותר לתת לתוכו יין ודבש. ומשיבה, אמר קרא לגבי מתנות כהונה לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לגדולה, כלומר שיאכלו את מתנותיהם בדרך גדולה כדרך שהמלכים אוכלין, - ולכן מותר לתת בשיירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה. מה שמבואר בברייתא לגבי השיריים ואין אסורין אלא מלחמין, מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב "לא תאפה חמין חלקם", ואמר רבי שמעון בן לקיש שדורשים את המילה 'חלקם' אף על הנאמר קודם לכן, כלומר, שאפילו חלקם של הכהנים שניתן להם לאכילה לא תאפה חמין.

שינו במשנה כל המנחות טעונות שמן ולבונה בו, שואלת הגמרא, וכי וכל המנחות מעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת סוטה, והאיכא מנחת חוטא - והיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים, כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דרמקמא אמר "והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישם עליה שמן ולא יהן עליה לבנה". מתרצת הגמרא, התנא של משנתנו כשמנחה החילוקים בין מנחת חוטא לשאר מנחות, לא מנה כל חילוק בפני עצמו שנוהג בכל המנחות ולא במנחת סוטה, אלא הכי קאמר - כרך כל הדינים יחד, ושנה כך - כל המנחות יש בהן לפחות אחת מהמעלות הללו, שמעונות שמן ולבונה, ובאות מן החטין, ובאות סלת. ומפרטת הגמרא, שמנחת חוטא, אף על פי שאינה מעונה שמן

היה מביא

פרק שני דף טו עמוד א

סוטה

ה"ג ומקטירו ס"ד. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה והכי קא קשיא ליה מקטירו ס"ד הרי עדיין לא מלחה וסיפא קתני ומולחו ונתתו על גבי האשים אלמא השתא הוא דמקטר ליה: **אלא אימא מעלהו להקטירו בכלי שרת.** כלומר מעלהו בכלי שרת להקטירו לאחר שימלחנה: קרב הקומץ למר כדאית

ליה וכו'. קרב הקומץ דקתני דמתיר שירים באבילה מאימת חשיב קריבה להתיר שירים לרבי יוחנן כדאית ליה משתיצת האור ברובו ולרבי חנינא משתלוט בו ואפילו מעט: למשחה. גבי מנתות כהונה כתיב (במדבר יח) לך נתתים למשחה: לא **תאפה חמץ חלקם וגו'.** אפילו חלקם שירים לא תאפה חמץ דרשינן ליה האי חלקם דקרא נמי לפניו אלא תאפה: מנחת חוטא. הבא על חטא דמטא מקדש ושבעת העדות ושבעת ביטוי דכתיב התם ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' (ויקרא כ): ה"ק וכו'. כלומר לא קתני מילתא באנפי נפשיה אלא כרוך ותני הכי כל המנחות טענות שמן ולבונה ובאות חטין כלומר ושאנים טענות באות מיהת חטין ובאות סולת כלומר חדא מהני מעליהא אית בהו כיצד מנחת חוטא אע"פ שאינה טענה וכו': **שלא יהא חוטא נשבר.** להקל במנחתו יותר משאר מנחות: **הטאת הלב.** כל הטאת סתם קרי הטאת הלב דבתר חלב כתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו (ספ"ט) וכתיב בתריה פרשת טטאת: נסכים. סולת למנחה ועשרין לכבש יין ושמן רביעית הזקין כמו שמקריבין לעולה ושלמים: **ומפני מה אינם טעונות.** דכתיב בפרשת נסכים (במדבר טו) לפלא נדר או בנדבה הבא בנדר ונדבה טעון נסכים ואין טטאת ואשם טעונים נסכים: **הטאתו ואשמו של מצורע.** איתרבו בהדיא לנסכים משמכת מנחות בפרק שתי מדות (ק"א): **על שבעה דברים נגעים באין.** ומפרש ליה בערבין בפרק יש בערבין (ק"ט): **מנגיעה איכפר ליה.** יסורים ובשת של נגע כפרו לו על אותו חטא: **וכי קא מייתי קרבן לאישתרוי בקדשים הוא דמייתי.** שיש טומאות שהצריכן הכתוב כפרה לשתרוי זב חבה ויולדת ומצורע וניזיר שנטמא: **הטאת ניזיר.** שמביא במלאת ימי נזרו הטאת ועולה ושלמים: **ניזיר חוטא הוא.** צעיר עצמו מן היין: **חומר.** בוטחין בלע"ז והוא של זהב וחותמים בו שני צוארי חלוק לנוי: דשמעיה

ה"ג ומקטירו ס"ד. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה והכי קא קשיא ליה מקטירו ס"ד הרי עדיין לא מלחה וסיפא קתני ומולחו ונתתו על גבי האשים אלמא השתא הוא דמקטר ליה: **אלא אימא מעלהו להקטירו בכלי שרת.** כלומר מעלהו בכלי שרת להקטירו לאחר שימלחנה: קרב הקומץ למר כדאית

ומקטירו בכלי שרת בכלי שרת מקטיר ליה אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו: ומולחו ונתתו על גבי האשים וכל קרבן מנחתך במלח תמלח וגו': קרב הקומץ שיריה נאכלין: מנלן דכתיב והקטיר הכהן את אזכרתה וגו' וכתיב והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קרב הקומץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דאיתמר הקומץ מאימתי מתיר שיריים באבילה רבי חנינא אמר משתלוט בו האור רבי יוחנן אמר משתיצת האור ברובו: ורשאין הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן ודבש מאי טעמא אמר קרא למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין: ואין אסורין אלא מלחמין דכתיב לא תאפה חמץ חלקם א"ר שמעון בן לקיש אפילו חלקם לא תאפה חמץ: כל המנחות כו': וכל המנחות טענות שמן ולבונה ובאות חטין כלומר ושאנים טענות באות מיהת חטין ובאות סולת כלומר חדא מהני מעליהא אית בהו כיצד מנחת חוטא אע"פ שאינה טענה וכו': **שלא יהא חוטא נשבר.** להקל במנחתו יותר משאר מנחות: **הטאת הלב.** כל הטאת סתם קרי הטאת הלב דבתר חלב כתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו (ספ"ט) וכתיב בתריה פרשת טטאת: נסכים. סולת למנחה ועשרין לכבש יין ושמן רביעית הזקין כמו שמקריבין לעולה ושלמים: **ומפני מה אינם טעונות.** דכתיב בפרשת נסכים (במדבר טו) לפלא נדר או בנדבה הבא בנדר ונדבה טעון נסכים ואין טטאת ואשם טעונים נסכים: **הטאתו ואשמו של מצורע.** איתרבו בהדיא לנסכים משמכת מנחות בפרק שתי מדות (ק"א): **על שבעה דברים נגעים באין.** ומפרש ליה בערבין בפרק יש בערבין (ק"ט): **מנגיעה איכפר ליה.** יסורים ובשת של נגע כפרו לו על אותו חטא: **וכי קא מייתי קרבן לאישתרוי בקדשים הוא דמייתי.** שיש טומאות שהצריכן הכתוב כפרה לשתרוי זב חבה ויולדת ומצורע וניזיר שנטמא: **הטאת ניזיר.** שמביא במלאת ימי נזרו הטאת ועולה ושלמים: **ניזיר חוטא הוא.** צעיר עצמו מן היין: **חומר.** בוטחין בלע"ז והוא של זהב וחותמים בו שני צוארי חלוק לנוי: דשמעיה

מעונה נסכים. א"ל לאינה טעונה נסכים משום לאינה בנדר ונדבה ליה"ט כ"פ דקין הוא מאחר שסוף חוטא היה לריך לעונשו להביא קרבן גדול אבל כבוד ומעשר אינו דקין:

סבר לה כרבי אלעזר הקפ"ר. הכא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפ"ר סבירא להו דלפילו ניזיר טהור חוטא הוא דהא ניזיר טמא היה מביא חטאת העוף ועופות אינם טעונים נסכים כלאיתא צברק שתי מדות (מנחות ק"ד) והכי איתא בהדיא נמי בצרף קמח דנדרים (ק"ד) ובפרק ג' לניזיר (ק"ד) דלף על גב דקרא בניזיר טמא כתיב און אפילו ניזיר טהור קאמרינן דקסבר רבי אלעזר הקפ"ר חוטא הוא ויינו טעמא דכתב קרא בניזיר טמא הואיל וזנה צטרף וקסא משמעתיא קמיתא לניזיר (ק"ד) דלגן אהא נאה הרי זה ניזיר ודלמא אהנאה לפניו במנות קאמר אמר שמואל שפוסם בשערו ואמר אהנאה ניזיר עבדי מילתא דעבידי ואמרינן ליה נאה אין אפילו רבי אלעזר הקפ"ר דלמר ניזיר חוטא הוא הני מילי גבי ניזיר טמא דאידי דבצי מיסתר דילמא אתי למיעבר על ניזירותיה אבל ניזיר טהור לרו חוטא קרינן ביה ואם תאמר שמואל סבירא ליה הסא אליבא דרבי אלעזר הקפ"ר דניזיר טהור לרו חוטא וסתמא דגמרא דכ"ז דפ"ג לניזיר (ק"ד) לרו שמואל דסתמא דמתניתין דקרי ליה נאה אליבא דרבנן דלמרני כן לרו חוטא לפוס סתמא דגמרא אס כן תיקשה דשמואל דשמואל דלמר פרק קמח דתענית (ק"ד) כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפ"ר ותענית סבר ליה טהור הוא דלמרני צפ"ק דנדרים (ק"ד) רבי אלעזר הקפ"ר אומר וכו' מכאן שיושב בתענית נקרא חוטא והתם מיידי בניזיר טהור כדפרישית ומדמי ליה יושב בתענית והשתא אית לן למימר דסתמא דגמ' דנדרים נמי דמדמי יושב בתענית לניזיר טהור ללא כשמואל דליהו הוא מדמי ליה דוקא לניזיר טמא לפי שמעבר את עצמו מכל דבר שהרי יושב בתענית ומתחרט כניזיר טמא שמתחרט משום לר דבצי מיסתר ניזירותיה אבל ניזיר טהור אינו לר מיהו תיקשה דשמואל דשמואל דלמר צפ"ק (בבלי ק"ד)

(א) ליושב בתענית נקרא חוטא ובפרק החובל (ב"ב ק"א) פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו והתניא יכול נשבע להרע לעצמו וכו' מה הטובה רשות אף הרעה רשות ומוקי לה שמואל ביושב בתענית רשות ועוד קשיא מפרק בתרא דכריתות (ק"ד) דלמר [חטאת] שאין אנו מכיזין בו אלא התקום יום הכפורים ומכפר וקא פריך ספק ניזיר שעבר עליו יום הכפורים לא נייתי דהא כבר עליה יום הכפורים ומשי לכל חטאתה ולא לכל עומתהם ולרבי אלעזר הקפ"ר מאי איכא למימר ניזיר כי מיייתי קרבן לרו לכפרה מיייתי אלא לחולו עליה ניזירות טהרה א"ר למישרי נפשיה ביין אלמא דקרבן ניזיר לר' אלעזר הקפ"ר לרו לכפרה אתי והכא משמע משום דבא על חטא אינה טעונה נסכים והכי אמר נמי צפ"ג לניזיר (ק"ד) דתנחתא העוף לר' ישמעאל בא על חטא דלע"ג דבעל מיעקר עקר מיייתי ואכתי הוה מני למיפדך הסא לר' שמעון דהכא ולר' ישמעאל מספק ניזיר לר' ישמעאל מספק ניזיר טמא לר' שמעון אפי' מספק ניזיר טהור ובפרק קמח דשבושת (ק"ד) נמי לא מתרץ כמו בכריתות דלאו משום כפרה אתי: **סבר** לה כרבי אלעזר הקפ"ר. תימה לי אמאי תלי מילתיה ב'ר' אלעזר הקפ"ר והא אינה גופיה אומר נמי צפ"ק דנדרים (ק"ד) אבל בניזירות לא התנדבו שלא יקראו חוטאין שנאמר וכפר עליו מאשך חטא וי"ל אבג שיטפיה דנקט בכל דוכתא הכי נקט נמי הכא כי האי לישנא: **במין** חומר. פי' רבי הייל מרגלית ענין אחר בושס כמו חומרתא דפילון (שבת ק"ד) בשמים מעורבין תרגום בלולה דפילא ענין אחר פי' רבינו סעדיה גאון כמין המעשה דבלשון ארמית אומר אדם להכירו מה חמך כלומר מה מעשיך: איכא

היה מביא

פרק שני דף טו עמוד ב

סוטה

איכא למפרך מה מלורע, הא סוגיא כרב בריה לרבא לאמר פסק המפלת (דק 77 ב). לרבי ישמעאל כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר למירין ומשיבין ולפי המסקנא דיליף ליה מכללי לא תיקשה נמי לרב יהודה לאמר אין למירין כל עיקר:

מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי כיוור הן מי לא עסקין שקדש ממנו כנר יש לומר אפי' אם קידש בהן שילק מן הדלין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ"ק דילדים (מ"ב) עשה בהן מלאכה או שקרה בהן פתו פסולין ואפי' קתני (ע"פ מ"ב) מים שנחתום מטבל בהן את הגלוסקין פסולין ושקאו מדית בהן ידיו כשירין אלמלא ללא תשיב מלאכה הדחת ידים אלא הדחת כלים ומי נחתום כדקתני התם:

ומה מים שלא נשתנו. תימא דמאחר דמי כיוור הן ומי כיוור כשירין בני מקוה ומי מקוה שנסתמו מראיהן כשר כדתנן במסכת מקואות פ"ו (מ"ב) דמי לבע און פסולין המקוה כשינוי מראה ועוד תימא לרבי שאין שנה דהכא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (דף ע"ב) לא מסיק הכי גבי בישולי עובדי כוכבים ונראה דהכא נמי אסקנחא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש מהו. תימא מ"ש דקא מבטיח ליה הכא כגריאה וחזר ונראה הוא בפ' לולב הגזול (סוטה דף ע"ב) קא מבטיח לן ולא אפשיט ועוד מאי שנה מהא לאמר בזבחים פ"ב (דף ע"ה) בגדי כהונה שהיו מקורעין או מוטטטין ועבד עבודתו פסולה ואפי' הכי אם כיבש עשטותו וגיעול שלהן חזרו להתיכן כדמיייתי כדבייתא פרק המזבח מקדש (ע"פ דף פ"ה) בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורי נתעבלו און מכבסין אותן לא בנתר ולא בהאל ופרכינן הא במים מכבסין אמר אביי ה"ק הוגשו לנוים מכבסין אותן בנתר אמר ר' לרבי דמכבסין אותן ולא אמר דנדחו. מ"ר: **והא** התם הדרי ומפשיטי. פרש"י מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק און מלורע ר' אליעזר אומר עין ארוז ואוזב ושי תולעת שנאמר בתורה שלא נעשתה בהן מלאכה אלמלא דמלאכה פוסלת בהן לר' אליעזר גופיה:

לרבות

דשמעיה לרבי מאיר דאמר כו'. בפ"ק (ע"פ דף ט) גבי במדה שאדם מודה: עניה. לא האבילתו מעדנים למה מביאה מאכל בהמה: **איא** היא עשתה מעשה בהמה. שהפקירה עצמו לתשמיש למי שאינה בן זוגה: **מתני'** היה מביא. הכהן. פילי. בוס של מים: מן הכיור. דכתיב מים קדושים (במדכ"ה) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי הכי

דשמעיה לר' מאיר דקאמר היא האבילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל בהמה א"ל התינת עשירה עניה מאי איכא למימר אלא כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה: **מתני'** היה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור ר' יהודה אומר רביעית כשם שממעט בכתב כך ממעט במים כגסם להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה ומכלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כשהוא מגביה ונטול עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה על המים שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: **גמ'** תנא פילי של חרס חדשה דברי רבי ישמעאל מאי טעמא דרבי ישמעאל גמר כלי כלי ממצורע מה להלן חרס חדשה אף כאן חרס חדשה והתם מנולן דכתיב ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים לרבי ישמעאל הכי נמי דאמר ר' יוחנן מי כיוור רבי ישמעאל אומר מי מעיין הן והכ"א משאר מימות הן איכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עין ארוז ואוזב ושני תולעת אמר רבה אמר קרא בכלי חרס כלי שאמרתו לך כבר אמר רבא לא שנו כלי שלא נתאכמו פניו אבל נתאכמו פניו פסולין מאי טעמא דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה בעי רבא נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש ונתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאידחו אידחו או דילמא כיון דהדרו דהדרו ת"ש רבי אלעזר אומר עין ארוז ואוזב ושני תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין והא התם הדרי ומפשיטי התם דאיכלוף איקלוף: כגסם להיכל ופנה לימינו וכו': מ"ט דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין: מקום היה שם אמה כו': תנו רבנן ומן העפר אשר יהיה יכול יתקן מבחוץ ויכניס תלמוד לומר בקרקע המשכן אי בקרקע המשכן יכול יחפור בקרדומות תלמוד לומר אשר יהיה הוא אשך יהיה הא כיצד יש שם הבא אין שם תן שם תניא אידך ומן העפר אשר יהיה וגו' מלמד שהיה מתקן מבחוץ ומכניס בקרקע המשכן איסין בן יהודה אומר להביא קרקע שילה

דשמעיה לרבי מאיר דאמר כו'. בפ"ק (ע"פ דף ט) גבי במדה שאדם מודה: עניה. לא האבילתו מעדנים למה מביאה מאכל בהמה: **איא** היא עשתה מעשה בהמה. שהפקירה עצמו לתשמיש למי שאינה בן זוגה: **מתני'** היה מביא. הכהן. פילי. בוס של מים: מן הכיור. דכתיב מים קדושים (במדכ"ה) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי הכי תניא בספרי: **כשם שממעט**. רבי יהודה בכתב המגילה לקמן במתני' כך ממעט כאן במים: **ומקום היה שם**. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: **טבעת קבועה בה**. לאחזה בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שהיא כולה באבני שיש: **כדי שיראה**. צריך ליתן שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא היא נבלע בתוכן: **גמ'** מאי טעמא דרבי ישמעאל. דבעי חדשה: גמר **ממצורע**. ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש וגו': שלא נעשה בהן מלאכה. דהא חיים כתיב: לר' **ישמעאל**. דפרכת הא אליביה: **הכי נמי**. דבעינן מים חיים לסוטה דהא מן הכיור הוא נטול ושמענין ליה לר' ישמעאל בעלמא דאמר מי כיוור מי מעיין הן דהיינו חיים: **משאר מימות הן**. אם רצה ליתן לתוכו מי מקוה יתן: **איכא למיפרך**. בהא גו"ש דרבי ישמעאל דגמר כלי כלי ממצורע: מה למצורע שכן טעון כו'. לפיכך כלי שלו חרס תאמר בסוטה שאין בה כל אלו: **אמר רבה וכו'** בבלי **שאמרתו לך כבר**. הכי משמע ליה לרבה מדלא כתיב ולקח כלי חרש ונתן בו מים וכתיב בכלי חרש משמע שכבר הוזכר כלי זה במקום אחר ואמר רחמנא אבך שבאותו כלי שאמרתו לך במקום אחר קח אותם וזמאי ניהו דמצורע: **לא שנו**. רבנן המתני' דבעו חרס ומכשרי בישן: **אלא שלא נתאכמו**. השחירו פניו על ידי האור: **דומיא דמים**. אע"ג דלא גמרי ממצורע מיהו מינה ובה גמרי כלי דסוטה ממני סוטה ונהי דמי סוטה לרבנן לא חייב ניהו דמכשרי בשאר מימות מיהת לא נשתנו וכלי נמי בעינן דלא נשתנה: **החזירן לכבשן**. של יוצר שמצורפים בו את הקדרות של חרס חדשות: **שהפשיל קופתו לאחוריו**. מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא נתעקמו במשאוי: **והא** [התם] דהדרו ומפשיטי. וקתני פסולין אלמא כיון דאידחו אידחו: **דאיכלוף**. שעל ידי המשוי נתקלפו מקליפתן דשינויא דלא דרד הוא: **דאמר מר**. בסדר יומא (דף ט"ז)

ובשחיטת קדשים (דף ט"ז) ויליף לה מפותים פונים דשנים עשר בקר דים שעשה שלמה: **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן**. אי לא הוה כתיב בקרקע וה"א בעינן בקרקע המשכן ממש אבל השתא דכתיב בקרקע משמע דאינו מקפיד אלא שיכניס העפר להיכל: **יכול יתקן**. יזמין עפר מבחוץ ויכניס בהיכל ודיו בבנייתה: **ת"ל בקרקע**. בקרקעית: **אי בקרקע**. קא דרשינן ולא כתיב אשר יהיה יכול לא מצא שם עפר תיחוח נוח לינטל יחפור שם בקרדומות ת"ל אשר יהיה ומדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מונח בקרקעית המשכן שעה אחת הא כיצד יש שם עפר תיחוח הבא משם: **אין שם תן שם**. על הקרקעית וחזר ונטלו ונתנו לתוך המים: **תניא אידך**. פליגא אדך קמייחא ותנאי היא כדקתני בה פלוגתא דהנאי הך דלעיל מיתוקמא כאיסי בן מנחם: **[אין] העפר אשר יהיה** (במשכן). מדלא כתיב ו[ומקרקע המשכן יקח אינו מקפיד אלא שיכניס להיכל מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס מבפנים להיכל ונתן אל המים וא"צ להניחו והיכל: **בקרקע המשכן איסי** בן יהודה וכו'. בקרקע המשכן למאי אתא כיון דילפינן מאש יהיה דא"צ ליתלו מעל גבי קרקעית: **איסי** בן יהודה **אומר להביא קרקע בית עולמים**. ה"א לא ביספירי ולא גרס לרבנן שילה הוא מונח והתחשת לבדו ולא קרבה משכן הוא ולא צריך לרבייה דהוא עיקר הכתוב ונוב וגבעון אין משקין בה סוטה דהא במה הואי ולא היה שם ארון אלא מונח והתחשת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (דף ק"ה) ובמגילה (דף ע"ב) אבל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית עולמים לפי שאין אחר קדושתו היתר במקום אחר ושוב לא שרתה שכניה במקום אחר: **אינו**

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה שאין בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּה מִכָּר שְׁאָמַר קָרָא לגבי סוטה 'ולקח מים קדושים בְּכָלִי (תָּרַם) [תָּרַשׁ]', ולא נאמר ולקח כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי ידוע, כלומר כְּלִי שְׁאָמַרְתִּי לָךְ כְּבָר - שכבר דיבר עליו הכתוב במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.

מבאר הגמרא, אָמַר רַבָּא מה ששינו במשנה לדעת רבנן שלא הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול ליטול כלי שנעשה בו מלאכה, לא שֵׁנו דבר זה אֱלָא בכלי שְׁלֵא נִתְאָכְמוּ פְּנִיו - לא הושחרו פניו בשימוש באש, אֲבָל נִתְאָכְמוּ פְּנִיו מחמת שימוש באש, פְּסוּלִין, שואלת הגמרא, מָאִי טַעְמָא שהדין כן לדעת חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות דוּמְיָא דְּפִים של סוטה, שהרי נאמר בפסוק 'ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש', הוקש הכלי למים, מֵה מִים שְׁלֵא נִשְׁתַּנּוּ מראיתם, אִתְּ כְּלִי צָרִיךְ לְהוֹת שְׁלֵא נִשְׁתַּנּוּ מראיתו. כְּעֵי רַבָּא, לפי המבואר שצריך שלא ישתנה מראיתו של הכלי, מה יהיה הדין אם הכלים נִתְאָכְמוּ, וְהַחֲזִירִין לְתוֹךְ בְּכֶשֶׁן הָאֵשׁ - החזיר הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים ונִתְלַבְּנוּ, מֵהוּ האם הכלי כשר או לא. מִי אֲמַרְיִנן כִּיִּן דְּאִידְחוּ - שנפסל הכלי פעם אחת להשקאת הסוטה, אִידְחוּ - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם נתלבנו בשנית, או דִּלְמָא כִּיִּן דְּתָדִיר תָּדִיר - כיון שחזר למראיתו הראשונה כשר בכתחילה. מביאה הגמרא ראייה ממה שמצינו לגבי מצורע, תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר עֵין אֶרֶז וְאוֹזֵב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת שֶׁהַפְּשִׁיל בְּהֵן קוֹפְתוֹ לְאַחֲרָיו - שהשתמש בהן והתעקמו, פְּסוּלִין לטהרת המצורע. מדייקת הגמרא, וְהָא הָתֵם תְּדַרְי וּמַפְשָׁטִי - הרי אפשר לחזור ליישרם בכתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם אחת אינו חוזר לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח משם, משום שְׁהָתֵם דְּאִיקְלוּת אִיקְלוּפִי - בברייתא מדובר באופן שמחמת המשוו התקלף העץ מקליפתו וכן האזוב ולא ניתן להחזירם לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללכך את הכלים - יהיה כשר בכתחילה.

שינו במשנה שהכהן היה נִכְנָם לְהִיבֵל וּפְנֵה לְיַמִּינוּ וכו'. שואלת הגמרא, מָאִי טַעְמָא עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה הגמרא, משום דְּאָמַר מִר כָּל פְּיֵנוֹת שְׂאֵתָה פְּנֵה, לֹא יְהוּ אֱלָא דְרָךְ יְמִין, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה מונח על י"ב בקר עשויות מנחשת, ואמר הכתוב שם "עמד על שני עשר בקר ושלושה פנים צפונה ושלושה פנים ימה ושלושה פנים נגבה, ושלושה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה", מנה הכתוב את סדר עמידתם כסדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.

מְקוֹם הָיָה שָׁם אֵמָה בו', וכשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה. תֵּנוּ רַבֵּנן דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, 'וּמִן הָעֵפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בַקֶּרֶע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּים, אֵילוּ לֹא הִיָּה נֹאמַר 'אשר יהיה בקרקע המשכן', אלא 'אשר יהיה במשכן', יָכוֹל יִתְקַן מִבְּחוּץ וְיִכְנָס - היינו סבורים שרשאי ליטול עפר מחוץ למשכן ולהכניסו למשכן. תְּלַמּוּד לְזִמְר - לכך נכתב 'בַּקֶּרֶע הַמִּשְׁכָּן, ללמד שצריך ליטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס למשכן. ממשיכה הברייתא, אִי בַּקֶּרֶע הַמִּשְׁכָּן - אילו לא היה נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן' אלא 'ומן העפר אשר שם המשכן', יָכוֹל יִתְפָּוֵר בַּקֶּרֶעוֹת - היינו סבורים שאם לא מצא שם עפר רך שנוח ליטלו, צריך להביא קדרום ולחפור בקרקע המשכן

דְּשִׁמְעִיהָ רבן גמליאל לְרַבִּי מְאִיר דְּקָאָמַר לעיל שהטעם שמנחת סוטה באה מן השעורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהיא הַאֲכִילָתוֹ - את הבעול מְעַרְנֵי עוֹלָם כדי לפתותו, לְפִיכָךְ קָרְבַּנָּה מקמה שעורים שהוא מֵאֲכָל בְּהֵמָה. אָמַר לִיה רבן גמליאל לרבי מאיר לא יתכן לפרש שזהו טעם הדבר, משום שְׁהִתִּינַח עֲשִׂירָה, עֲנִיָּה מָאִי אִיכָא לְמִימַר - בשלמא באופן שהסוטה עשירה והאכילה את הבעול מעדיני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. אֱלָא כך הוא טעם הדבר, בְּשֵׁם שְׁמַעְשִׂיהָ מְעַשֶׂה בְּהֵמָה, כִּךְ קָרְבַּנָּה מֵאֲכָל בְּהֵמָה - כשם שמעשייה לזנות הוא מעשה בהמה, שמפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו כן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.

משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, הִיָּה מְכִיא הַכֹּהֵן פְּלִי שְׁלֵ תָרַם - כוס מחרס, וְנִתְּן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֹזַג מִים מִן הַכִּיּוֹר - שהרי התורה אמרה 'מים קדושים', ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אינו נותן בכלי אלא רַבִּיעִית מִים, שְׁכֶשֶׁם שְׁפַמְעַט בְּכַתֵּב - שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה אלא מעט פסוקים, כִּךְ מְעַט פְּמִים - שכיון שהכתב מועט אין צריך מים מרובים למחק, ודי במים מועטים לכך. נִכְנָם הַכֹּהֵן לְהִיבֵל וּפְנֵה לְיַמִּינוּ - לפי דרשו חז"ל שכל פניות שאדם פונה לא יהיו אלא דרך ימין, וּמְקוֹם הָיָה שָׁם שֵׁנִיכַר וּבִלְטַת מִתּוֹךְ שאר ריצפת החיכל, וגודלו אֵמָה עַל אֵמָה, וּמְכִילָא שֶׁל שֵׁיִשׁ וּמִכְבַּעַת הִתְּהָה קְבוּעָה בַּה שַׁעַל יְדֵי הַטְּבַעַת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני ישיש. כְּשֵׁהוּא מְגִבִּיהָ אֶת הַיִּשִׁישׁ וְנוֹטֵל עֵפָר מִתַּחְתֶּיהָ, וְנִתְּן הָעֵפָר בְּכּוֹס הַמִּים כְּרִי שִׁירָאָה עַל הַמִּים - שיהיה ניכר העפר ונראה במים, שְׁנֹאמַר 'וּמִן הָעֵפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּקֶּרֶע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּים' - והיינו ממה שנאמר 'אל המים', ולא נאמר 'ונתן במים', משמע שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.

גמרא. תֵּנוּ שֵׁנוּ בברייתא, פְּלִי שְׁלֵ תָרַם צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה הַכּוֹס שֶׁל חֶרֶס תְּרֻשָׁה - שלא נעשתה בו כל מלאכה, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. שואלת הגמרא, מָאִי טַעְמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שצריך הכלי להיות חדש. ומשיבה, גָּמַר כְּלִי כְּלִי מְצוּרָע בגזירה שזה, נאמר לגבי סוטה 'בכלי חרש', ובמצורע נאמר 'אל כלי חרש על מים חיים', ולומדים מה לְתַלְתָּן צריך שיהיה כלי תָרַם תְּרֻשָׁה אִתְּ כָּאֵן תָּרַם תְּרֻשָׁה. שואלת הגמרא, וְהָתֵם - במצורע מְלַלְן שצריך כלי חרס חדש. עונה הגמרא, דְּכֵתִיב 'וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׁ עַל מִים חַיִּים' - הוקש הכלי למים, מֵה מִים חַיִּים שְׁלֵא נִעְשִׂתָה בְּהֵן מְלֹאכָה - שהרי 'מים חיים' הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה, אִתְּ הַכְּלִי שֵׁנוּאמַר במצורע, צריך להיות שְׁלֵא נִעְשִׂתָה בו מְלֹאכָה, ולומדים בגזירה שזה שאף לגבי סוטה צריך שיהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, אִי כִיּוֹן שֶׁלְמַד רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל דִּין סוטה מדין מצורע בגזירה שזה לגבי הכלי, אם כן גלמד דין נוסף, מֵה לְתַלְתָּן - במצורע, צריך שיהיו מִים חַיִּים, אִתְּ כָּאֵן כִּיּוֹן סוטה צריך מִים חַיִּים - שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הַסּוֹבֵר שֶׁבְסוּטָה צָרִיךְ כְּלִי חֶרֶס, משום שלמד בגזירה שזה ממצורע, תְּכִי נָמִי - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה. כמו דְּאָמַר רַבִּי יוֹתָנָן, מֵה הֵם מִי כִיּוֹר שֶׁמֵהם מְכִינִים מִי סוטה, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר מִי מְעִיִן הֵן - כפי שהתבאר שלמד בגזירה שזה ממצורע, וְחֻקִּים אוֹמְרִים מְשָׁאֵר מִימֹת הֵן - יכולים לקחת אף ממי מקדו.

מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שזה ממצורע, והרי אִיכָא לְמִיפְרָךְ גזירה שזה זה, מֵה לְמַצּוֹרָע שהחמירה התורה בדינו שְׁכֵן מְעוֹן עֵין אֶרֶז וְאוֹזֵב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת - ולכן החמירה

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד לבדו, ומאי שייר עוד, מלבד דהאי שייר - ששייר עפר מי סוטה. מתרצת הגמרא ששייר מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה. דתניא בברייתא, לגבי התגלחת השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה. נאמר בפסוק 'והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שערו יגלח', ודורשים כך, מה שנאמר 'את כל שערו' הוא כלל, ומה שנאמר 'את ראשו ואת זקנו ואת גבות עינו' הוא פרט - שפירטה התורה את מה עליו לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שערו יגלח' חזר וכלל, והמידה היא, שכלל ופרט וכלל, אי אתה דן את הכלל האחרון אלא כעין הפרט, ולכן דורשים, מה הפרט שהוזכרו בפסוק שחייב לגלחם, מפורש בהם שהם מקום כינוס שער - שיש בהם יריבו שער, ונראה - שאינם במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו כינוס שער ונראה צריך לגלח את השיער בהם. מבאר הגמרא, מה רבי הכלל, רבי שיער הרגלים - שיער הערוה שחייב לגלחו. ומאי מיעט הפרט שאינו חייב לגלח, מיעט השיער דבית השחי שאינו נראה, ודכילה גופיה - שער שבורועותיו ושוקיו שאינו מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני עקרה את מה שנדרש בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה מכלל את כל גופו ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק בלעצת, דתנו, בא לו להקריף את המצורע את תגלחתו הראשונה מעביר תער על כל שערו כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם וביום השביעי מכלל התגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר בה 'מעביר תער על כל בשרו'. ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד מהכלל ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי סוטה.

דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שיור, משום שפי קא השיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שהלכה עוקבת הם מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין ההלכה עוקבת מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדרבנן היא - עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכלל. רב פפא דוחה באופן אחר ואמר שאין הדין במצורע נחשב שיור, פי קא השיב רבי ישמעאל בברייתא, הם דברים שהלכה עוקבת עוקבת את מה שנאמר בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר - יכול לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר ילקה אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפחיתה ממה שנאמר בתורה. אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפחיתה ממה שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומוספת היא - שיגלח מלבד את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו ושיער בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא תוספת. רב אשי דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שהיא מתינתא - הברייתא שדרשה מכלל ופרט וכלל שהתגלחת השניה היא רק במקום הנראה וכינוס שיער, מני - מי הוא התנא ששנאה, רבי ישמעאל היא דדריש בכל התורה כללי ופרטי, ולדעתו כך הוא הדין, שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נזכר ונקעון וזית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם נקראים משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. איכי בן מנחם אומר, אינו צריך פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, ומה בטימאה קלה - איסור כניסה למקדש בטמאה שדינו בכרת, לא חלק הכתוב בין המשכן למקדש. בטימאה אשת איש שנבעלה, שטומאתה חמורה שהרי מיתתה בחנק, לא כל שכן שהושוו המשכן ומקדש לבודקה ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות מקדש, מה תלמוד לומר - לא היה צורך נכתב 'בקרקע המשכן', אומר איסי בן מנחם, שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא די בזה שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה הגמרא.

מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו עפר תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה, לגבי מצות כיסוי הדם נאמר בתורה 'וכסוהו בעפר', ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לא. אומרת הגמרא, אליבא דבית שמאי לא תיבעי לה - שודאי אין האפר כשר למי סוטה, כיון דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. פי תיבעי לה אליבא דבית הלל דאמרי מצינו לגבי אפר פרה אדומה, אפר שקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי יהא הדין לגבי מי סוטה. האם אף על גב דאיכרי עפר, הקא לגבי סוטה שבקרקע המשכן פתגי - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט אפר. או דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר כעפר, והאי 'בקרקע המשכן' נכתב או לבראיסי בן יונה - שבא לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, או ולבראיסי בן מנחם הוא דאתי - ללמד שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו למשכן. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע שנינו בברייתא, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת - עוקרת את הנאמר בפירוש במקרא, ואלו הם, התורה אמרה בפרשת כיסוי הדם 'ושפך את דמו וכסוהו בעפר' - שצריך לכסות בעפר דוקא, והלכה למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בקל דבר. כמו כן התורה אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, 'כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו', שהאיסור הוא לגלח בתער, והלכה למשה מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בקל דבר. כמו כן התורה אמרה לגבי גט כריתות 'וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביטו', וכפר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט בקל דבר - אף על עלה של זית או על הנייר ועל הלוח של עץ. מבאר הגמרא את הראיה, ואם איתא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי ישמעאל ליהשיב נמי האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה, שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנו במים, וההלכה אמרה שאף אפר כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה, ורבי ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה שאמרה התורה בפירוש, אלא תנא חלק מהדברים ושייר - לא מנה עפר מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה בפירוש. שואלת

היה מביא

פרק שני דף טז עמוד א

סוטה

לרבות נוב וגבעון שילה וכת עולמים. רש"י גורם להביא קרקע בית עולמים ושיבש הגירסא שילה נוב וגבעון משום דלוב וגבעון אין משקין בהן סוטות משום דהוי מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותימה ששיבש משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דלמר כפרק בתרא דשחיטת קדשים (בבבא מצ. דף טז.) כל שהליבור והיחוד מקריבין בהל מועד שבמדבר מקריבין בהל מועד שבגלגל ואין חילוק ביחוד אלא במתו שבלא גגו והשאל הולך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הווי: ובית העולמים. מקשינן אמאי אליטריך לרבות בית

העולמים והאמר בפ"ג דשבועות (דף טז.) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כי) את משכן ה' עמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריך מסכת עירובין (דף טז.) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם שיפתחו ללחות ההיכל פסולים במקדש משום דמקדש אקרי משכן ואע"ג דזשחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב ולפי גירסת הספר הזה אפי' שפיר דהוי מני למימר שיקר ריבויא לא הוה לריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אגב שיטפיה אבל ר"י פירש האי אליטריך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע היכא דאיכא קרקע לאפוקי בית העולמים להווי ריפיה ולא מסתברא משום דמריבויא דקרקע מריבין בית העולמים דאי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפיכך לא הוה לריך למיכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' טרף בקלפי (יומא דף טז.) דמיינתי ברייתא וכל אדם לא היה בהל מועד און לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ"ק דעירובין (דף טז.) אמר רבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל מועד הואיל ומקדש איקרי משכן וכן כפרק הוויא לו

(יומא דף טז.) רב שש אתמר אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל וסכה: ואם איתא ליחשב נמי הא, תימה היכי מני למיפשיט מדר' ישמעאל והא סבירא ליה כבית שמאי דלפר לא איקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמיבעי' ליה אלא אליביה דב"ה א"כ ה"ג אפר בכלל משמעוהא דעפר משום דהכא בקרקע כתיב: **תנא** ושייר. ואי קשיא היכי מני למימר תנא ושייר והא ששקת קתני ואמר בפ"ק לקיילושין (דף טז.) גבי העניקה וכי תימא הכא נמי תנא ושייר והא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למניינא דוקא הוה משום דקתני כסיפא ואי אהא יכול לומר ארבעה בחד מהן כו' ואם איתא דמיתת האב נמי מויליאה היה יכול לומר ארבעה באשה:

מאי

תגלחות דכתיב ובכס המטהר את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם דמשמע כל גופו ורועותיו ושקויו ובית השחי שיהא כל גופו חלק כדלעת ובתגלחת שניה כתוב בכלל ופרט דמשמע מקום כינוס שיער שיהא שם קיבוץ שיער הרבה למעוטי ורועותיו ושקויו שאינו מכוונ ונראה למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. דאוחו מקום ולישנא מפלייתא נקט: והלכה מנלח בולו **כדלעת**. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: **ברתנן**. במסכת נגעים (פ"ד מ"ג): **להקיף**. לגלחו כולו לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא טו): **מעביר תער על כל בשרו**. ובתגלחת ראשונה קא: ה"ג וקתני **סיפא וכיום השביעי מנלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה**. ולא גרסינן יגלחוהו שתהא תגלחת וכו' דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה אלמא שניה נמי כדלעת דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: **אמר רב נחמן בר יצחק**. מצורע לא שירא הוא דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא הלכה עוקבת מקרא דהתורה **דריש**. כל התורה כולה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות בפ"ג (דף טז.) רבי ישמעאל שימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי ור"ע שימש אתה נחום איש גם זו שהיה דורש כל התורה בריבוי ומיעוטי וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט וריבוי ומיעוטי וחילוקן במס' סוכה בפ' החילול (דף טז.)

אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה **פומאה** קלה. ליכנס בטומאת הגוף למקדש שאינה במיתת ב"ד אלא כרת לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן שבאמרו בפרשת פרה אדומה שני פסוקים כי את מקדש ה' טמא (כי) את משכן ה' טמא (במדכ"ט): **לא כל שבן**. שהושוו מקדש ומשכן לבדוקה ולבערה מתוכן: **א"כ מה**

ת"ל בקרקע שלא יביא מתוך קופתו. לתוך כלי ויבניס להיכל אלא מקרקעיתו יטול ואם אין שם יביא ויניח שם ואח"כ יטלנו ונתקים אשר יהיה ונתמא לא אקרי: כדדרשינן לעיל ובספרי לא תני הכי להך ברייתא ואומר אני מדרש שני הוא בפנים אחרים: פלוגתא דב"ש וב"ה בשחיטת חולין (דף פח.) גבי כסוי הים אליבא דב"ה דאמרי אפר קרוי עפר דכתיב (במדכ"ט) ולקחו לטמא מעפר שרפת ההטאת וב"ש אומרים עפר שריפה נקרא עפר חתמא לא אקרי: **הכא בקרקע המשכן כתיב**. וקרא יתירא הוא דהא אתרבי מאשר יהיה דאין צריך לחופרו משם הילכך למעוטי אפר אתא ולמידרש דבעינן דומיא דקרקע המשכן: **עוקבת**. מקפחת את עקבו מעמדו ועוקרת בג' מקומות הלכה בלמשה מסיני באה ועוקרת את הפסוק: **התורה אמרה בעפר**. לענין כסוי הים ולא הכשיר דבר אחר: **והלכה בכל דבר**. המגדל צמחים כגון (הגור) והורניך והסיד והרסית ולבינה שכתשה: **התורה אמרה ספר**. לענין גט ברייתו: **והלכה בכל דבר**. שכתבו עליו על עלה של זית על הנזיר ועל הלוח: **התורה אמרה תער**. לא יעבור על ראשו בנוזר: **והלכה בכל דבר**. דתנן (מיר דף נט.) נזיר שגילה בין בזוג בין בתער או שספסף כל שהוא חייב וא"ת אין זו עקירה אלא תוספת איבאר עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות את ישראל בחנם שהרי אמרה תורה (דברים כט) לא יוסף פן יוסף ואע"ג דבבבולוהו קראי דרשי' בשחיטת חולין (דף פח.) ובגטין (דף קכא) ובנוזר (דף נט.) לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי דוכתב לה דמריבין מיניה לרבות כל דבר דריש

ליה בכתיבה משגרת ואינה מוגרשת בבכס כדדרשינן לה תום וכן בולן אלא אהלכה למשה מסיני סמכין קראי אסמכתא בעלמא הוא הלכך שאר מדרשים ריבויין דכל התורה כולה לא חשיב להו ר' ישמעאל בהלכה עוקבת מקרא אלא הני תלת ובמסכת קידושין ירושלמי מצאתי משנה זו דר' ישמעאל ואין תער מן השלשה אלא מרצע והכי תניא התם התורה אמרה ספר והלכה בכל דבר התלש התורה אמרה עפר והלכה בכל דבר המגדל צמחים התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול וסירה והוא נראה בעיני מאד דהך דתער מוספת הוא: **ואם איתא**. דאפר נמי כשר ליחשב נמי דבאה הלכה עוקבת מקרא דהתורה אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר ומשמעותיה לא משמע לן דהא לרבי ישמעאל עפר לאו ממשמעותיה ממש נפקא ליה לענין כסוי הים: **תנא ושייר**. לא חשיבנהו לכלוהו מקומו: **שייר מצורע**. בתגלחת שניה שהוא צריך שני

תגלחות דכתיב ובכס המטהר את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם דמשמע כל גופו ורועותיו ושקויו ובית השחי שיהא כל גופו חלק כדלעת ובתגלחת שניה כתוב בכלל ופרט דמשמע מקום כינוס שיער שיהא שם קיבוץ שיער הרבה למעוטי ורועותיו ושקויו שאינו מכוונ ונראה למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. דאוחו מקום ולישנא מפלייתא נקט: והלכה מנלח בולו **כדלעת**. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: **ברתנן**. במסכת נגעים (פ"ד מ"ג): **להקיף**. לגלחו כולו לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא טו): **מעביר תער על כל בשרו**. ובתגלחת ראשונה קא: ה"ג וקתני **סיפא וכיום השביעי מנלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה**. ולא גרסינן יגלחוהו שתהא תגלחת וכו' דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה אלמא שניה נמי כדלעת דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: **אמר רב נחמן בר יצחק**. מצורע לא שירא הוא דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא הלכה עוקבת מקרא דהתורה **דריש**. כל התורה כולה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות בפ"ג (דף טז.) רבי ישמעאל שימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי ור"ע שימש אתה נחום איש גם זו שהיה דורש כל התורה בריבוי ומיעוטי וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט וריבוי ומיעוטי וחילוקן במס' סוכה בפ' החילול (דף טז.)

כדלעת

היה מביא

פרק שני דף טז עמוד ב

סוטה

מאי הוה עלה. תימנה מאי קא צעי כיון ללאו שיוולא הוה אס כן תפשוט וי"ל ללא איתבדירי לכו האו דשיירא אי משום טעמא כלפרי' ולא שיוולא הוה אי משום דתנא נחת לשיוולא: מביא מים שדם לפור ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן הואו לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר לרבנן פליגי עלה

ובפ' ג' מינין (פיר דף תת). קא תשיב ליה כהדי עשר רביעיות מחמת חיוורתא וקא פריך התם ותו ליכא והא איכא ומייתי מתניתין להכא היה מביא פיילי של חרס וכו' ומשני פלוגתא לא קא צמיירי והא דמלוכע נמי פלוגתא היא וקא תשיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמנא לפלוגתא דמייתי התם כגון נוטלין לידים לאחד ואפילו לגשים ור' יוסי דפליגי התם בפ"ק דמסכת ידים (מ"ח) ואמר לא סגי ליה לגשים ברביעית דבעי לאחרון נמי רביעית וכן במתניתין היה מביא פיילי של חרס דת"ק לרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית וכן גבי ציטול מי רגלים דקאמר תנא קמא כל שאור אבל הכא רבנן מוודו פחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא תני לוג דתתן בריש פירק י"ד דמסכת נגעים כילד מטהרין את המזורע היה מביא פיילי של חרס חדשה ונותן לתוכה תני לוג מים חיים והא דתתן בפ' שתי מלות (מנחות דף פח) רביעית מה היתה משמשת רביעית מים למזורע ר' ישמעאל היא: מביא מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. ור"ת וכו' אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ"י דמסכת מקואות (מ"ט) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי ביבוליה פ"ק דשמיטת חולין (דף ע"ג) ובפ"ק דמכות (דף ע"ג) לוגין מים שפנל לתוכן קורטובין יין ומראיהו כמראה יין אלמא לאפילו יין ניכר בג' לוגין וכו"ף לא דסומק טפי י"ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולאו צמינו מראה לעלמא (מ"ר) והשתא לא תיקשה מה שהיה תימנה רבי נמי מהא דקאמרין בסוקומן רבה (מנחות דף כ"ג) ופרק גיד הנשה (חולין דף ת"ט) לרבי יהודה דליף ליה לנשן במינו דליתו בטל ממאי דכתבי ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר ידוע שמים מרבין על הדם ואפילו הכי כתיב בהם וי"ל כיון דממשותו ניכר הכי הוא בעין: קמנא ונדחית מפני המים מהו. תימנה לרביא דמחן קא מיבעיא ליה אי לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם לפור ניכר אי לרבנן הא לא קפיה אדוכר מים ונראה דהא בעיא לא

כדלעת מני ר"ע היא דדריש ריבוי ומיעוט התניא והיה ביום השביעי יגלה את כל שערו ריבה את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו מעט ואת כל שערו יגלה חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה דכוליה גופיה ומאי מעט מעט שיער שבתוך החוטם מאי הוה עלה ת"ש דאמר רב הונא בר אשי אמר רב אין שם עפר מביא רקבובית ירק ומקדש ולא היא רקבובית ירק הוא דהואי עפר אפר לא הואי עפר: כדי שיראה על המים: תנו רבנן שלשה צריכין שיראו עפר סוטה ואפר פרה ורוק יבבה משום רבי ישמעאל אמרו אף דם צפור מאי טעמא דרבי ישמעאל דכתיב וטבל אותם בדם הצפור וגו' ותניא בדם יכול בדם ולא במים ת"ל במים אי מים יכול במים ולא בדם ת"ל בדם הא כיצד מביא מים שדם ציפור ניכר בהן וכמה רביעית ורבנן ההוא לגופיה דהכי קאמר רחמנא אטביל בדם ובמים ורבי ישמעאל אם כן לכתוב רחמנא וטבל בהם בדם ובמים למה לי לניכר ורבנן אי כתב רחמנא וטבל בהם הוה אמינא האי לחודיה והאי לשחמיה לרבי ישמעאל לערבן קרא אחרינא כתיב ושחט את הצפור האחת וגו' ורבנן אי מההוא הוה אמינא לישחמיה סמוך למנא ויניקטיניהו לוורידין ולקבליה לדם במנא אחרינא קמ"ל באי מיניה ר' ירמיה מני זירא גדולה ומדחת את המים קטנה ונדחית מפני המים מהו א"ל לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא בצפור דרור שיערו רבנן אין לך גדולה שמדחת את המים ואין לך קטנה שנדחית מפני המים ת"ר הקדים עפר למים פסול ור' שמעון מכשיר מ"ט דרבי שמעון דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ותניא אמר ר"ש וכו' עפר הוא והלא אפר הוא שינה הכתוב במשמעו לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן עפר ונאמר להלן עפר מה להלן עפר על גבי מים אף כאן עפר על גבי מים ומה כאן הקדים עפר למים כשר אף להלן הקדים עפר למים כשר והתם מוגלן תרי קראי כתיבי כתיב עליו אלמא אפר ברישא וכתבי מים חיים אל כלי אלמא מים ברישא הא כיצד רצה זה נותן ורבנן רצה זה נותן ורבנן אל כלי דוקא עליו לערבן ואימא עליו דוקא אל כלי שתהא חיותן מקום מכשיר למעלה אף כאן מכשיר למעלה: מתנא

כדלעת מני. הא דקתני מגלחו תגלחת שניה כראשונה רבי עקיבא היא: מאי הוה עלה. דבעיין דלעיל אם אין שם עפר מהו שיתן שם אפר: ה"ג מביא רקבובית ירק ומקדש רקבובית ירק הוא דהוה עפר וכו'. ולא גרס ולא היא: ומקדש. נתנו במקום והמקום מקדשו וחזרו ונטלו ונתנו למים: עפר סוטה. דכתיב (במזבח א) אל המים שיראה עליהן מדלאת כתיב ונתן: במים: ורוק יבמה. לעיני חוקנים דכתיב לעיני חוקנים חלוצה וירקה (לכ"ס): ואפר פרה. דגזירה שוה גמרי מהדרי עפר סוטה ואפר פרה כדלקמן: אף דם צפור. של מצורע ששוחטו אל כלי חרס על מים חיים וצריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם צפור ניכר בהן: ת"ל מים. גרס ולא גרס במים דהא על המים החיים כתיב בקרא: ובמה הן רביעית. כדמפרש לקמן: בצפור דרור. שיעור חכמים שאין במינה גדולה שמדחה את המים ולא קטנה שנדחת מפני המים שכן רביעית: אטביל בדם ובמים. ואפי' אין ניכר: קרא אחרינא כתיב. ששחט לתוך המים ודרי הן מערבין מעיקרא: וליניקטיניהו לוורידים. יאחזם בין אצבעותיו שלא יצא מהן דם: גדולה ומדחת את המים. שאין מים ניכר מפני רוב הדם: לא תפיק נפשך לבר מהילכתא. כל דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן: הקדים עפר למים בסוטה פסול. כדכתיב ונתן אל המים אלמא מים ברישא וכתבי ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת דבעינן כסדר הכתוב בפרשה: מה להלן. בטוטה מצותו לכתחילה עפר אל המים כדכתיב בה אף כאן בפרה עפר אל המים מצותו כן לכתחילה ולא תימא ונתן עליו דוקא דמשמע עפר לכתחילה: ומה כאן. בפרה הקדים עפר למים כשר כדמפרש ואזיל: והתם פנולן. גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר: מים חיים אל כלי. משמע מים לצד הכלי ולא עפר חוצץ ביניהם: ורבנן. דאמרי לעיל בטוטה הקדים עפר למים פסול אמרי לך בפרה נמי פסול דאל כלי דוקא דמשמע מים ברישא והא דכתיב ונתן עליו מים לערבן לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך המים עליו ולערבן: ה"ג ואימא עליו דוקא אל כלי שתהא חיותן בכלי. ואימא עליו דוקא שיהא עפר תחילה והא דכתיב מים חיים אל כלי לאו למימרא שיהו המים לצד הכלי אלא למימר שיהא חיותן בכלי שלא יטול מן המעין בכלי אחר ויתן לתוך זה אלא בכלי זה יטבטם בין המעין: מה מצינו בכל. סוטה: מכשיר למעלה. עפר הוא המכשיר את המים לבדוק אותה וכן דם צפור של מצורע שמכשיר את המים להזאה אף כאן עפר מכשיר את המים:

מתנא

לשון ספיקא אלא שהיה תימנה על דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם לפור ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מדחין אותו כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קים לרבנן לשעוריה בלפור שיהא דמה ניכר לעולם ברביעית דומיא דפ"ק דר"ה (דף ע"ג) דלמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מי קים לכו לרבנן בין שליש לפחות משליש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהילכתא וכו': שינינה הכתוב במשמעו. תימנה לרבי וכו' שינוי הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מזכרים ב) וישרוף אותה בנחל קדרון וידק לעפר וכן ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט) וי"ל אוחן שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא לריכין כתיבא נקראין עפר אבל פרה עיקר מלות שריפתה לאפר אע"פ שאם היו סאודין היו כותשין אותה כדליתא בספרי וכדתנן בפ"ג דפרה דשפרה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מלות שריפתה לאפר הוא: שינינה הכתוב במשמעו. תימנה וכו' מפני כך שינה והאלמר בפרק כיסוי הסם (חולין דף פח) ללכך שינה אליבא דר"ה ללמד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה:

האלות

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו בְּדִלְעָת אף בתגלחת שניה, אינו משום הלכה למשה מסיני, אלא מִנִּי רַבִּי עֲקִיבָא הֵיא, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל, אלא הַדְרִישׁ רִבְיּוּי וּמִיעוּטֵי - ולדבריו הכלל האחרון בא ברבות אף דברים שאינם כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח אף מקומות שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער. ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל גופו. דִּתְנִינָא בברייתא, נאמר בפסוק 'וְהָיָה כִּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ' רִיבָא הפסוק שיגלח את כל שערו, ולאחר מכן נאמר 'אֶת רֵאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת נֶבֶט עֵינָיו', מִיעוּט הפסוק שאינו צריך לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך 'וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יִגְלַח' תוֹר הפסוק וְרִיבָא שצריך לגלח אף שאר מקומות, והכלל הוא שבאופן שהפסוק וְרִיבָא ומִיעוּט וְרִיבָא, הריבוי האחרון חזר וְרִיבָא הֶפֶל. מֵאִי רִיבָא בריבוי זה, רִיבָא דְכֹלֵיהּ נִזְפִּיָּה - שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח. וּמֵאִי מִיעוּט - איזה מקום התמעט מהפרט, מִיעוּט שִׁיעָר שְׂבִתוֹף הַחוּמִּים - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה, כיון שאינו דומה כלל לפרט.

חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, מֵאִי הָיוּ עֲלָה - האם אפשר כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראייה, תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוֹנָא בְּרַ אַשְׁי אָמַר רַב, אִם אִין שָׁם - בקרקע המשכן עָפָר למי הסוטה, מְבִיא רְקֻבּוּבִית יָרֵק - פירורי ירק שנרקב והתפורר ונעשה כעין עפר, וּמְקַדָּשׁ בהנחתו על קרקע המשכן ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, וְלֹא הֵיא - אין הדימוי נכון, אלא דוקא רְקֻבּוּבִית יָרֵק הוּא דִּתְוֵאֵי עָפָר ולכן ראוי למי סוטה, אִךְ אָפָר לֹא הוֹאֵי עָפָר ואינו ראוי למי סוטה.

כְּרִי שְׂרָאָה עַל הַמַּיִם. תְּנִי רַבְּנָן, שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שֵׁנִינֵי בְּהַם שְׂצִירְכִין שְׂרָאָה וניכרים לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי עָפָר סוּטָה שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. וְאָפָר פְּרָה - כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור שיראה האפר על פני המים. וְזִיק וְקָמָה - כשממאן היבם ליבם את אשת אחיו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה "ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו", וממה שנכתב 'לעיני הזקנים' משמע שהרוק ניכר. מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אָמַר, אַף הֵם צָפוּר - הנעשה בטהרת מצורע, צריך ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. שואלת הגמרא, מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל שדם הציפור צריך להראות. ומבארת, דְּכִתְיִב לגבי טהרת המצורע "את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת שני התולעת ואת האזוב וְקָבַל אוֹתָם בְּדָם הַצֶּפֶר וְגו'", וְתִנְיָא בברייתא, אִם הִיא נֹאמַר רַק בְּרִבָּם, יָכוֹל - היינו יכולים לפרש שיטבלם רק בְּדָם וְלֹא בְּמַיִם, תְּלִמּוּד לִזְמַר - לכך נאמר גם בְּמַיִם. וְאִי הִיא נֹאמַר רַק מַיִם, יָכוֹל - היינו יכולים לפרש שיטבלם רק בְּמַיִם וְלֹא בְּדָם, תְּלִמּוּד לִזְמַר - לכך נאמר גם בְּרִבָּם, הָא מִיָּצִיד מְקִיִּים שֵׁנִיחֵם, מְבִיא מַיִם ומערב בהם דם ציפור, וצריך שהיו המים כשיעור שְׂדָם צִיפּוֹר נִיבָר בְּהֵן ומקיים בזה טבילה בדם ובמים. וְקָמָה הוּא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם - רְבִיעִית.

מבארת הגמרא, וְרַבְּנָן שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים שצריכים שיראו, טוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות ניכר במים, אלא הוֹאֵה - הפסוק הוצרך לְגוֹפִיָּה - לעיקר הדין שצריך להטביל בדם ובמים, דְּהִכִּי קְאָמַר רַבְּנָא בְּמָה שֹׁאמְרָה 'וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הציפור השחוטתה על המים, שֹׁאמְרִיל בְּדָם וְקָמִים יחידו, אִךְ אִין צָרִיךְ שִׁיחִיה נִיכַר. מבארת הגמרא וְרַבִּי

מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, בְּעָא מִיָּנִיה רַבִּי יְרֵמְיָה מְרַבִּי יוֹרְא, כיצד הדין בהביא המצורע ציפור גְּדוּלָּה ויש בה דם מרובה, וכשנשפך דמה לכלי עם הרביעית מים, וּמְדַחֶת אֶת הַמַּיִם - נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור קְטַנָּה שדמה מועט, וכשנשפך דמה אל הכלי עם הרביעית מים, וְנִדְחִית מִפְּנֵי הַמַּיִם - לא ניכר הדם במים, מֵהוּ - האם כשרים לטהרת המצורע. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרְא, לֹא אֲמִינָא לָךְ - וכי לא אמרתי לך כבר, לֹא תַפְיֵק נִפְשְׁךָ לְבַר מְהִילְכָתָא - אל תהרהר אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהסתפקת בו אינו שייך במציאות, משום ששיעור רביעית שאמרו, בְּצִפּוֹר דְרִיר שִׁיעָרוֹ רַבְּנָן, וְאִין לָךְ צְפוּר דְרִיר גְּדוּלָּה שדמה רב כל עד כדי שְׂמַדְחֶת אֶת הַמַּיִם - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר שיש בתערובת מים, וְאִין לָךְ צְפוּר דְרִיר קְטַנָּה שדמה מועט כל כך, שְׂנִדְחִית מִפְּנֵי הַמַּיִם - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר הדם במים.

סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נותן המים בתחילה, ועליו נותן את העפר, שכן נאמר "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח הכהן ונתן אל המים". ועל כך שנו בברייתא, תְּנִי רַבְּנָן, אִם הַקְּדָיִם ונתן את העָפָר בכלי קודם שנתן לַמַּיִם, פָּסוּל להשקאת הסוטה, שנאמר "ומן העפר וכו' יקח הכהן ונתן אל המים", הרי שנותן את העפר אל המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", ללמד שצריך לעשות כסדר שנאמר בפרשה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר בדיעבד אף אם נתן את העפר קודם שנתן את המים. מבארת הגמרא מֵאִי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, דְּכִתְיִב לגבי אפר פרה אדומה "וְלִקְחוּ לְמִטָּא מִעֵפֶר שְׂרָפָת הַחַטָּאת ונתן עליו מים חיים אל כלי", וְתִנְיָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּנֵי מַה נֹאמַר עֵפֶר? וְכִי עָפָר הוּא, וְהֵלֵא אָפָר הוּא, אִלָּא שֵׁנִיה הֶבְתַּוּב בְּמִשְׁמַעוֹ וכתב עפר במקום אפר, לְדוֹן הַמָּנוּ - כדי שנלמד פרה אדומה מסוטה בְּגִזְרָה שְׁוֵה, נֹאמַר כָּאֵן - באפר פרה אדומה עָפָר, וְנֹאמַר לְהֵלֵן - לגבי סוטה עָפָר, מַה לְהֵלֵן

ביאורים למסכת סוטה דף זי עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ה"י של 'האלה' דְּמַעֲטֵי בִיה - שדורש שבאה למעט, ואינו סובר כרבי יהודה ששניהם באו למעט. מבארת הגמרא, סבר רבי מאיר שה"י דְּנִבְיָה דְּרִיבּוּיָא - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלות', שהיא מילה שבאה לרבות - שכותב את האלות, רִיבּוּיָא הִיא - באה לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, ואילו ה"י דְּנִבְיָה דְּמַעֲטֵי - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלה', שהיא מילה שבאה למעט - שכותב אלות אלו ולא שבמשנה תורה, מַעֲטֵי - באה למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.

שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק 'אם לא שכב איש אותך וגו' הנקי, וְהָא לִית לִיה לְרַבִּי מַאֲיר בעלמא, שדי לומר בלשון לא, ונדע שְׁמַבְבֵּל שאמר לְאוּ אַתָּה שׁוֹמֵעַ את הדייף - הֵן, וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא נשמעת קללה - שאם שטתה לא נתנה, ואם כן מדוע כותבים אותו במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא הקללות שנאמרו לה אם שטתה. מבארת הגמרא, אָמַר רַבִּי תַנְחוּם יֵשׁ בפסוק זה משמעות קללה, כיון שהִנְקִי כְּתוּבִי בכתוב חסר ולא הניקי, ונדרש הפסוק בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי - מלשון נקיות, ואם שטית, הנקי - מלשון חנק.

דְּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נשואים שׁוֹכְבֵי - הולכים שניהם בדרך ישרה ואינם נואפים, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהוֹן, שהרי שמו של הקב"ה נמצא בהם, יו"ד באיש וה"א באשה. לֹא זָכוּ - אינם הולכים בדרך ישרה, הקב"ה מסלק שמו מביניהם, הי"ד מהאיש והה"א מהאשה, ונמצא שהם אש ואש, והאש אִשׁ אוֹבֵלְתָן. אָמַר רַבָּא, אם לא זכו, וְדָאָשָׁה - האש של האשה, עֲדִיפָא - קשה יותר וממהרת לאכול, מְדָאִישׁ משל האיש, (מֵאִי מַעְמָא), משום שה"א - אש של האשה מְצַרְףָּה - גם לפני שהסתלקה ה"ה"א היו האותיות אש יחד, ולכן נדלקת האש מהר, וְהָאִי - אש של האיש, לֹא מְצַרְףָּה - הי"ד של השכינה הפסיקה באמצע.

אָמַר רַבָּא, מִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה הֵבִיא עֶפֶר לְסוֹפָה, לומר שאם זָכְתָהּ - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן כְּאַבְרָהָם אַבְיָנָה, דְּכִתְיִב בִּיה "ואנכי עֶפֶר וְאֶפֶר", ואם לֹא זָכְתָה - שזינתה, תמות ותִּזְוֹד לְעַפְרָה. עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשֹׁכֵר שְׁאָמַר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ 'ואנכי עֶפֶר וְאֶפֶר', והראה את מידת ענוותנותו, וְכוּ בְּנֵי לֵב' מִצְוֹת הַשְּׂיִיכוֹת לעפר ואפר, למצות אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה, וְעֶפֶר סוֹפָה. שואלת הגמרא וכי רק אלו המצוות שייכות בעפר ואפר, וְהָאִיבָא נְמִי מצות עֶפֶר בִּיפוֹי הָרֵב, ומדוע לא אמר שזכו לזה בזכות אמירת אברהם 'ואנכי עפר ואפר'. מתרצת הגמרא, הָתָם במצות כיסוי הדם, הִכְשֵׁר מִצְוַת אִיבָא - יש בזה קיום מצוה, אַךְ הַנְּטָא לִיבָא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר פרה ועפר סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת וכן מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו. וכן שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממזרים בישראל, ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בורע וכן מבטלת הלעז מעל בנייה.

עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשֹׁכֵר שְׁאָמַר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, "אם מחוט ועד שְׁרוֹף נָעַל ואם אקח מכל אשר לך" - שנתרחק מן הגול, וְכוּ בְּנֵי כַּנְגַד זה לְב' מִצְוֹת, כנגד מה שאמר 'מחוט' וכו' לחוט שֶׁל תְּבִלָּתָה, וכנגד מה שאמר 'שרוף' נעל' וכו' לְרִצְוֵעָה שֶׁל תְּפִלְיָן. שואלת הגמרא, בְּשֹׁלְמָא רִצְוֵעָה שֶׁל תְּפִלְיָן יש הנאה מעצם קיום המצוה, דְּכִתְיִב "ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליה ויראו ממך", וְהִנְיָא בברייתא, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר הַגְּדוֹל אוֹמֵר כיצד רואים ששם ה' נקרא על ישראל, אֵלּוֹ תְּפִלְיָן שְׁבָרָאשׁ - שיש בהם רוב השם של הקב"ה, שהשי"ן כתובה בקמט העור שבכתבים, והדל"ת ברצועות, ועל ידי זה

פרשת סוטה נחלקת לשלושה ענינים. האחד, 'ציוויים' - הפסוקים בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות', אלות וקללות', שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות שיורלו על האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם הפסוקים בהם נכתב שמקבלת האשה על עצמה את השבועות, האלות והקללות שמחיל עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב הכהן במגילת הסוטה ונחמק במים.

משנה. כָּא לֹא הכהן לְכִתוּב אֶת הַמְּגִלָּה של הסוטה, מֵאִיזוּה מְקוֹם - פסוק הוּא כוֹתֵב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב מ' (ו)אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וגו', וְאֶת כִּי שָׁמִית תַּחַת אִישֶׁךְ הַנְּקִי מִמִּי הַמְרִים הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה". וְאִינוּ כוֹתֵב את תחילת הפסוק שנאמר לאחר מכן, 'וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה', אלא מְדַלַּג על חלק זה וְכוֹתֵב את המשך הפסוק "וַיִּתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה בַּת ה' את ירכך נופלת ואת בטרך צבה, וְכֵאֵל הַמַּיִם הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה כְּמַעַד, לְצַבּוֹת כְּמֵן וְלִנְפֵל יִרְךָ", עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, וְאִינוּ כוֹתֵב את מה שנאמר בהמשך הפסוק "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן". רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מתחיל לכתוב מיאם לא שכב איש אותך וגו', וְלֹא הִיָּה מְפַסֵּק בכתובת הפרשה כסדרה, אלא היה כותב גם תחילת הפסוק 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה', וגם את הקבלה שמקבלת על עצמה 'ואמרה האשה אמן אמן'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל עֲצָמוֹ אִינוּ כוֹתֵב - יזהר הכהן בעצמו, ולא יכתוב אֵלָּא את האלות המפורשות בפסוקים, 'וַיִּתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה וגו', וְכֵאֵל הַמַּיִם הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה כְּמַעַד וגו', וְאִינוּ כוֹתֵב מה שנאמר בסיום הפסוק "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן".

גמרא. שואלת הגמרא, כֵּמָא קָא מִפְּלִגִי - מה טעמם של התנאים שנחלקו מהיכן היה כותב. ומשיבה, כְּתוּבָא קָא מְפִלְגִי - נחלקו כיצד לדרוש המקרא "וְכִתְבָה אֶת הָאֵלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּכָּפֹר", רַבִּי מַאֲיר קָבַר, אם היה נאמר 'וכתב את אֵלֹת', היינו סבורים שאינו כותב אלא את הָאֵלֹת מְשֻׁשׁ - המפורשות בפסוקים, לכך נאמר 'הָאֵלֹת', לְרִבּוּת - שכותב גם את הקללות הַנְּבִאוֹת מִחֵמַת כְּרִכּוֹת, ומה שנאמר 'אֵלֶּה' שמשמעו שיכתוב אלות אלו ולא אחרות, לְמַעוֹטֵי - שאינו כותב במגילת סוטה את הקללות שְׂבִמְשַׁנָּה תּוֹרָה - קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא. ומה שנאמר 'הָאֵלֶּה' ביתור ה"א, לְמַעוֹטֵי - שאינו כותב את הַצְּוִאוֹת שציותה התורה לכהן להשביע את האשה, וְקַבּוּלוֹת האשה, שאומרת אָמֵן. וְרַבִּי יוֹסִי הסובר שלא היה מפסיק, סבר שְׁבוּלְהוּ - כל הדרשות נדרשות בְּרִבְקָאמְרָה - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר מזה"א של 'האלה' שבא למעט צוואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי וסבר שממה שנאמר 'וכתב את האלות האלה', היתור של 'את' בא לְרִבּוּת שכותב גם צְוִאוֹת וְקַבּוּלוֹת. מבארת הגמרא, וְרַבִּי מַאֲיר שלא דרש כן, הוא משום שְׂאֵתִים לֹא דְרִישׁ בכל התורה. וְרַבִּי יְהוּדָה הסובר שכותב רק מיתן ה' אותך, וכן אינו כותב את הקבלה שבסוף הפרשה, טעמו, שְׁבוּלְהוּ הה"א שנאמרו בפסוק כְּמַעֲטֵי דְרִישׁ לְהוּ - באים למעט, וכך דרש, 'אֵלֹת', אֵלֹת מְשֻׁשׁ - שכותב את האלות המפורשות בפסוקים, 'הָאֵלֹת', הה"א באה לְמַעוֹטֵי שאינו כותב קְלָלוֹת הַנְּבִאוֹת מִחֵמַת כְּרִכּוֹת - דהיינו 'אם לא שכב וגו', 'אֵלֶּה' בא לְמַעוֹטֵי שאינו כותב את הקללות שְׂבִמְשַׁנָּה תּוֹרָה, וְהָאֵלֶּה' בא לְמַעוֹטֵי צְוִאוֹת וְקַבּוּלוֹת. שואלת הגמרא, וְרַבִּי מַאֲיר הסובר שהה"א של 'האלות' באה לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של 'האלה' באה למעט שאינו כותב קללות שבמשנה תורה, מֵאִי שְׁנָא הַאִי ה"י של 'האלות' דְּמְרַבִּי בִיה - שדורש שבאה לרבות, וְכֵאֵל שְׁנָא הַאִי

היה מביא

פרק שני דף יז עמוד א

סוטה

מתני' מואם לא שכב איש אותך. ואם לא שטית תומאה וגו' שחק קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע אם לא שטית לא הנקי ואת כי שטית תומאה תחת אישך וכי נטמאת וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים המאררים וגו' וכך הן סודרין בפרשה אלא שהשביע הכהן את האשה בשבועת

האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי להכא דריש ר"מ ה"י להאלות ובפ"ק לרוביות (דף סז) אמר ר' יוחנן קהל הקהל לא דריש ותו איכא למיתמה דר"י דריש הכא ה"י דרבינוא למעט והתם דריש קהל הקהל לרבינוא ותו קשיא לר' יהודה לרבינו יהודה להכא משמע ללא דריש את האלות ובפ"ק למנחות (דף קה) אמר ר"י סבר את וכל הלבושה לרבות וקורטו אחר:

אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הכא פרש"י תדדוץ הכי תומאה תחת אישך חניקי אבל בסוף פרק שבעת העדות (שבועות דף קה) פירש הנקי בלא וי"ד כמו חניקי וקאי אקרא דבתיורה ואת כי שטות למשמע הכי חניקי ממזים המרים האלה ואת כי שטית והתם אמר כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע על במונח דאיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה ממונח הוא ונשאל רבי והא בפ"ק לנדרים (דף קה) אמר בגמרא מאי לחולין לא חולין ליה ליהי אלא לקרבן מני מתני' אי ר"מ הא לית ליה מכל לאו ודכי דייק נמי בסוף הפרק (פס"ג) ובריש פרק שני (דף קי) א"ע דאיסורא גרדיחא הוא והקדיש רבי דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונח הוא שאכס ממונח על הכיבו: מפני שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ"ק דברכות מגיד שהתכלת דומה לים וחסיד לומן ועשבים ופריש לרביע ורקיע לכסא והכסא לספיר וכתוב וארצה והנה (על) ואלו הכי קע"ג וגו' (מקורטו):

אינו כותב וכו' על הנייר אלא על המגילה. תימה בפ' המגילה (פס"ה) דתנן קלף כדי לכתוב עליו פריש קטנה שבתפילין שמת ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה דשיעור זוטא טפי אורי' דפרשת סוטה לא שכיח כפרשת תפילין ואמרינן התם (דף פס"ה) כל מילתא דשכיח ואלא שכיח אזור רבנן כתיב שכיח לקולא: לא על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה. תימה אמאי לא מרבינן לא מילי מוכתב כדאמרין פרק שני לגיטין (דף ס"א) ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכפס מ"מ אס כן מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב ספר כדאמרת אלמא כל היכא דכתיב

מתני' בא לו לכתוב את המגילה מאיזה מקום הוא כותב מואם לא שכב איש וגו' ואת כי שטית תחת אישך ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאררים האלה כמעד לצבות כמין ולנפיל ירך ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן רבי יוסי ואמר לא היה מפקיך ר' יהודה ואמר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו' ובאו המים המאררים האלה כמעד וגו' ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן: גמ' במאי קא מיפלגי בהאי קרא קמיופלגי וכתב את האלות האלה הכהן בספר ר"מ סבר אלות אלות ממש האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה למעוטי צוואות וקבלות אמן ורבי יוסי כוליהו כדקאמרת את לרבות צוואות וקבלות ור"מ אתים לא דריש ור' יהודה כוליהו במיעוטי דריש להו אלות אלות ממש האלות למעוטי קללות הבאות מחמת ברכות אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה האלה למעוטי צוואות וקבלות ורבי מאיר מ"ש האי ה"י דמרבי ביה ומאי שנא האי ה"י דמעוט ביה ה"י דגביה דריבויא ריבויא היא ה"י דגביה דמיעוטיא מיעוטיא [היא] והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן אמר רבי תנחום הנקי כתיב דריש ר"ע איש ואשה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלתן אמר רבא ודאשה עדיפא מדאיש (מ"ט) האי מצרף והאי לא מצרף אמר רבא מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה וכתה יוצא ממנה בן כאברהם אבינו דכתיב ביה עפר ואפר לא וכתה תחזור לעפרה דריש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצות אפר פרה ועפר סוטה והאיכא נמי עפר כיסוי הדם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצות חוט של תכלת ורצועה של

תפלין בשלמא רצועה של תפלין דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ותניא ר"א הגדול ואמר אלו תפלין שבראש אלא חוט של תכלת מאי היא דתניא היה ר"מ ואמר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתוב כמראה אבן ספיר דמות כסא: מתני' אינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר ולא על

הדיפתרא לאכול וליפרע משל איש: מאי מעמא האי מוצרף. אש של אשה נוחה להדליק מהר שאין אות של שם מפקיך אלא מחובר הוא ונקרא אש אבל של איש אין אותיות של אש מצטרפות יחד שהיו"ד של שכינה מפסקת: הנאה ליכא. ואין זה קיבול שכר אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממזרים בישראל אם זונה היא ואם נקתה ונורעה רוע ומגטלת לעו מעל בניה ואפר פרה לטהרן ולכות את ישראל ממעשה העגל: בשכר אם מחוט ועד שרוך נעל. שההרי"ח עצמו מן הגזל: חוט של תכלת. כנגד מחוט ורצועה של תפלין כנגד שרוך דהיינו רצועה: בשלמא רצועה של תפלין. קיבול שכר הוא דאיכא הנאה דכתיב וכו' אבל חוט של תכלת של ציצית מאי איכא: מה נשתנה תכלת. שהוקיפו הכתוב לציצית: שהתכלת דומה לים בו'. בא ללמדנו שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה וחיבניא אל סבכורי ונדאיצטריכו כל הני משום דלא אשכחין קראי אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע דתכלת לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת דומה למראה הים ואנן קחוינן דים דומה למראה הרקיע: ורקיע דומה לכסא הכבוד. קראי קדריש דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר וכתוב בכסא הכבוד וכתיב דמות כסא: מתני' לוח. של עץ: נייר. של עשבים שכותשין ומדבקין אותן בדבק שקורין גלי"ד ועושין כמו עור: דיפתרא

היה מביא

פרק שני דף יז עמוד ב

סוטה

דכתיב בספר כ"ע מודו למרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מידי דפי' התם בכלל ופרט וכלל דרשין ליה לחזר וכתב ונתן לה (ספר כריתות) אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א"כ התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זמניי וכתב לה ספר כריתות ובירושמי מקשה ליה נמי הכא כתיב ספר והכא כתיב ספר הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש והכא את אומר הכין שנייא היא הכא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר דקא אמרת דהוי מרבין כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר"א בן שמעון אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה

דפ"תרא. עור שאינה מעובד כל צרכה דמליח וקמיה ולא עפיץ שהיו מעבדין הקלפים בעצמם שקורין גלי"ש. כספר. קלף: קלופים. שרף האייל ומתיכו במים וכותב דימנה: קנקנתום. וויטריאל"ו או אורדימנט' קורין אותה: ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול למחוק וקומוס וקנקנתום עבדי רושם: אלא בדי. שלנו שרף: גמ' משפט ביומ. בסנהדרין (דף לה) נפקא לן מהדיה ביום הנחילו: למפרע. ירך ולנפיל בטן לצבות במעוך וכו' וכולהו בסדר הזה או אחד מהן היפך והשאר כתב בהילכתך: האלה. משמע כמו שדון סדרין בפרשה: אגרת. בלא שרטוט: למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט: על

הדיפתרא אלא על המגילה שנאמר בספר ואינו כותב לא בקומום ולא בקנקנתום ולא בכל דבר שרושם אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שיכול לה[מחוחות: גמ'] אמר רבא מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה מ"ט אתיא תורה תורה כתיב הכא ועשה לה פה הכהן את כל התורה הזאת וכתביה התם על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום כתבה למפרע פסולה דכתיב וכתב את האלות האלה כי דכתיבא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה [שנא'] והשבועי ואחר כך וכתב כתבה איגרת פסולה בספר אמר רחמנא כתבה

אמר ר"ש מכיון דלייתמר למחיקה ניתנה למה אינו כותב תני ר"א ובר שמעון אומר רואה אני את דברי ר"א בן שמעון מדברי אבא שמה תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה וכו' התם ר' לוי בר סיסי צעני קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים א"ל הרי זו שאלה א"ר יוסי אינה שאלה כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן וכו' למחיקה נתנה לא לריכא [דלא] הואיל ונתנה למחיקה: שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק. בירושלמי אי מתה יכול במשקה או במי פירות ת"ל וכתב הא כיצד כתב שיכול לימתק ואינו זו לוי שאין בו קנקנתום והא תני ארס מחוק הספר אמר ר"מ כל ימי שהיינו למדין אלל ר' ישמעאל [נל] היינו נוטין קנקנתום לתוך הדיו:

מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל מעשה סוטה ילפינן מהכא בפ"ב דמגילה (דף ע"ג) דהשקאה ביום רש"י פי' מה משפט ביום כסנהדרין נפקא לן מוהיה ביום הנחילו את בניו ולא מסתברא דהא ע"פ התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשפטי דיניי נפשות והאי קרא דביום הנחילו משפטי דיניי ממונות אלא מוהוקע אותם לה' נגד השמש נפקא לן התם דביום ונראה לי דכל דין סוטה בין גמר בין תחילה פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא דיניי ממונות דתחילת דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה: דרבותי. וכתב את האלות האלה כדכתיבא. תימה לר"י לקמן בפרק ואלו נאמרין (דף ע"ג) ואיתא נמי בריש פ"ב דמסכת ברכות (דף ע"ג) ובמסכת מגילה (דף ע"ג) דק"ש לא יקראנה למפרע לרבנן מוהיו ולרבי מדברים הדברים ורבנן מדברים לא משמע להו האלן לאינטיך והו שאל יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו מהאלה כי הכא הדברים האלה כדכתיבא וי"ל כיון דקייבלו וגמירי מרבותיהו דשמע אית לן למדריש בכל לשון שזמנא שומע אייתר לך והו שאל יקראנה למפרע והאלה דרשי להו לדרשא אחריתי: קודם. שתקבל עליה שבועה פסולה. ירושלמי ר' קרספא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע ואח"כ כותב וחד אמר כותב ואח"כ משביע ומפרש טעמא כדי לכמוך שבועה להשקאה והתם משמע דבהכי פליגי מ"ד משביע ואח"כ כותב אית ליה חוקה ותורה מעבד על הסדר ומאן דאמר כותב ואח"כ משביע אית ליה אע"ג דמעבד אינו על הסדר ותימיה א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר' נחמיה בפי' הואילא לו (וימא דף ע"ג) דמשמע דכ"ע סבירא להו היכא דכתיב חוקה מעבד גמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד' מיתות (פסוקין דף ע"ג) אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ משבועה סממנין רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ד' מיתות ואיך בפוגמא לא קא מיידי רב פפא אומר אף סדר יומא ואיך יהו לחומרב בעלמא דמשמע הא לאו הכי הוה חשיב ליה ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ונראה דלא חשיב אלא היכא דשניין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שהרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוננין כמו שפירשנו בראש הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למנוה בעלמא לא והכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממונות חלילה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפילו בליעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רש"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים לריכין שרטוט ואי קשיא מאי איריא משום דנקראת ספר תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דלמרי' בפ"ק דגיטין (דף ע"ג) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אבייתר בר סמכא הוא ועוד דהא איהו דשלת ליה לרב יהודה בני ארס העולים משם לכוון אין קיימו בעלמא ויתנו הילך בזונה והילכה מכרו זיני וישאו וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יאחזק תמים כותבין שלש און כותבין וארמיין בסוף פרק מנות חלילה (במכות דף ע"ג) אמר אביי מאן דכתב גיטא דחליילתא לכתוב הכי אקריטו לדיני ממאן יבמי עד יבמי ופירוש דלא מני למכתב שלש תיבות לרופין בלא שרטוט כדמסיק מר זוטרא שירטט וכתב ליה לכולה פרתא מתקין לה מר בר רב אדיי והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר זוטרא אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ה"א אע"ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה ענמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה שלא היו המים בודקין על ידה מיהו לא ידענא ארס שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה כשירה בדיני או ולא והא דלמרי' בהקומץ רבה (במכות דף ע"ג) ובמגילה (דף ע"ג) הלכתא מוזהא לריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטוט תפילין דאי לא תימא הכי אלא הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מיפסלי אי תכין בלא שרטוט מיהו לריך לשרטוט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט א"כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא שאין מורידין אותו מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי הוה מני לשרטוט להו הוה מני למימר במשורטטין אלא ש"מ דהכי גמירי לה דלא מני לשרטוט להו אבל ר"ת פירש הא דלמרי' שלש אין כותבין היינו ארס לא שרטט כלל אבל ארס שרטט ד' פירות הגלויים אע"פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשב שירטוט אפי' לנגין ס"ת אלא משום זה אלו ואלו (במכות ע"ג) לריך לשרטוט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ"ק דמגילה (דף ע"ג) דברי שלום ואמת מלמד שריכה שרטוט כמתיקה של תורה ופירש ר"ח בלאו היינו ס"ת אלא מוזהא ולשנא דאמיתיה משמע כיחידה של תורה דהיינו מוזהא דיש בה עול מלכות שמים וכן עיקר דאי ס"ת ממש משתעי הוא קרא דואמת א"כ הא דגרסינן בפ"ב דמגילה (דף ע"ג) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפדה בשפתן פסולה מאי איריא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת וימא לריכה שרטוט ותפירה לפימה של תורה אלא ש"מ לשרטוט למזוזה אינטיך דפתס תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תהי שרעו בהקומץ רבה (במכות דף ע"ג) ובמגילה (דף ע"ג) הילכתא מוזהא לריכה שרטוט תפילין אין לריכין שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא לפי שאין מורידין את משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי הוה מני לשרטוט להו הוה מני למימר במשורטטין אלא ש"מ דאפי' מנהג ליכא הואיל וכן אין לריך לשרטוט דגרסינן בירושלמי בפרק במה מדליקין [וינאות השבת] כל הפטור בדבר ועשאו נקרא הדיוט השתא י"ל הא דאין לריכין שרטוט היינו בין השיטין אבל ב' פירות לריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא לפירושן לא תירץ מאי אינטיך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון דאפילו ס"ת הוא סגי ליה בשרטוט לרבע פירות מלאתי בתוספת רבינו יב"א במסכת גיטין שמעתי מר' אליהו הגרפתי שהיה אומר מה שאנו כותבים בכתיבים בלא שרטוט ליכא למיחש דלא כותבין לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא לפדום בשלום בשלון עברי או לדבר בו בשלון לא אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק כי האי גוונא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנגן לכתוב בפירוקים פסוקים בא שרטוט כמביא לשום פסוק:

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אִף מְגִילַת סוּטָה דִּינָה לְהִיעֲשׂוֹת דּוּקָא בְּיוֹם.

ועוד אמר רבא, אם בְּתַבָּה - את המגילת סוטה לְמַפְרַע - מסופה לתחילתה, הרי היא פְּסוּלָה, דְּבַתִּיב 'וּכְתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֱלֹהִים', ומגילת 'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה כִּי דְּבַתִּיבָא - כסדר שנכתבה הפרשה במקרא.

ועוד אמר רבא, אם בְּתַבָּה הכהן - את המגילת סוטה קוֹדֵם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיךָ הַסוּטָה אֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁמְשַׁבְּעָה הַכֹּהֵן, הרי היא מגילה פְּסוּלָה, [שְׁנַאמַר] תחילה 'וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה וְגו', 'ואמרה האשה אמן אמן', וְאַחַר כֵּךְ נֹאמַר 'וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֱלֹהִים הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וְגו', הרי שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את השבועה.

ועוד אמר רבא, אם בְּתַבָּה הכהן - את המגילת סוטה אֵינְרָת - ללא שירטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פְּסוּלָה, שהרי 'בְּסֵפֶר' אִמַר רַחֲמֵנָא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

הַדִּפְתָּרָא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. אֵלָא כּוֹתְבִים עַל הַמְּגִילָה - קלף שעובד כל צרכו. שְׁנַאמַר "וכתב את האלת לבאר באיזה דיו יש לכתוב המגילה, ואינו בּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוֹם - שרף אילן שמתכוו במים, וְלֹא בְּקִנְיָנוֹתוֹם - שהוא מין מהעפר המשחיר. וְלֹא בְּכָל דְּבַר שָׂרוּשִׁים - שנבלע בתוך הקלף ואינו נמחק, אֵלָא בְּדִיו שֶׁל שֶׁרֶף שֶׁרִישׁוֹמוֹ נִמְחָה בְּמִים. שְׁנַאמַר "וכתב את האלת האלה הכהן וּמָחָה אֶל מֵי הַמְּרִים", שמשמע שכותב על הספר בְּתַבָּה שֶׁיִּכּוֹל לְמַחֹת בְּמִים, ולכן אין כותבים בקומוס ובקנקנותם משום שאינם נמחים.

גַּמְרָא. אִמַר רַבָּא, מְגִילַת סוּטָה שֶׁבְּתַבָּה בְּלִילָה, הרי היא פְּסוּלָה. מֵאֵי מַעְמָא אִתְיָא בגזירה שוה תוֹרָה הַאֲמוּרָה בְּמִגִּילַת סוּטָה, מִתּוֹרָה הַאֲמוּרָה בְּמִשְׁפֵּט, בְּתַיִב הַקָּא - לגבי מגילת סוטה, "וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", וּבְתַיִב הַתָּם - לגבי זקן ממרא, "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד וְעַל הַמִּשְׁפָּט", מֵהַ מִשְׁפָּט אֵין דַּיִם אֵלָא בְּיוֹם,

המשך מעמוד סו

עוד מבואר בברייתא וְקוֹמִין מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׁמִנָּה. שואלת הגמרא מְנַלְן שהדין כן, ומשיבה, דְּבַתִּיב 'וְקוֹמִין מִמֵּשֶׁ מֵלֹא קִמְצוּ מִסְּלֵתָהּ וּמִשְׁמִנָּה', וכן נאמר 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזִכְרֹתָהּ מִנִּרְשָׁה וּמִשְׁמִנָּה' - ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.

עוד מבואר בברייתא וְנִזְתְּנוּ לְתוֹךְ כְּלֵי שֶׁרֶת וּמְקַדְּשׁוּ בְּכָלֵי שֶׁרֶת. שואלת הגמרא לְמָה לִּי לְהַנִּיחוּ שׁוֹב בְּכָלֵי שֶׁרֶת שִׁקְדְּשׁוּ הָא קְדִישָׁה קְרָא זִמְנָא - הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא מִיְדֵי דְהוּא אֲדָם - עושים כן משום שדין הקומץ כדין דָם הבהמה הוא, דָם אִף עַל גַּב דְּקִדְּשִׁיתִיהָ סָבִין בְּצוּאָר בְּתַמָּה, הַדָּר מְקַדֵּשׁ לִיהָ בְּכָלֵי שֶׁרֶת, כִּשֶׁם שֶׁלְגַבֵּי הָדָם - אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת כדי לקדשו שנית, הַכָּא נָמִי לֹא שְׁנָא - אף קומץ המנחה דינו כן שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.

עוד מבואר בברייתא וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנִזְתְּנָה עַל גְּבִיו. מבארת הגמרא שלמדו כן מְדַבְּתִיב 'וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמְּנַחָה' - רדיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד להקטרה, שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. וּמַעְלָהוּ

שואלת הגמרא מֵאֵי כּוּוֹנָה הַבְּרִייתָא בְּמָה שֶׁאֲמַרְהָ וְדִין - ומשמע שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, אִמַר רַב אֲשִׁי, אֵינְרִיךְ - הברייתא הוצרכה לומר כן משום שְׁלֵקָא דְעֵתְךָ אִמְיָא תִּיבְעִי הַנֶּשֶׁת מְנַחָה גּוֹפָה - היינו סבורים שאין די בהגשת הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכוף את הכלי ולהקריב את סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, קְמִשְׁמַע לָן שְׁדִי בְּנִינְעַת הַכֹּלֵי בְּמִזְבֵּחַ. שואלת הגמרא וְאִמְרָא הַכִּי נָמִי - מנין לתנא של הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל קיר המזבח. ומשיבה, אִמַר קְרָא 'וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֹּהֵן וְגו' וְהִנְיִשָּׁה אֶל הַמְּזֻבֵּחַ, הוֹקֵשָׁה הַגִּשְׁתְּ הַכֹּהֵן לְמִזְבֵּחַ הַקְּרִבַת הַבַּעֲלִים לְכַהֵן, מֵהַ תְּקַרְבָּה אֲצֵל בְּהֵן בְּכָלֵי אִף הַנֶּשֶׁת אֲצֵל מְזֻבֵּחַ בְּכָלֵי. - שכשם שנתנית המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.

עוד מבואר בברייתא וּמְסַלֵּק אֶת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אֶחָד. מבארת הגמרא שעושה כן כִּי הִכִּי דְלֹא תְקַמִּין בְּתַדִּי מְנַחָה - כדי שכשיקומץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, בְּדַתְנִין קְמִין וְעֵלָה בְּדִיו צָרוּר אוּ בְּדִי מִלַּח אוּ קוֹרֵט לְבוֹנָה פְּסוּלָה - אם נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה חסר בו סולת כשיעור הלבונה.

המשך מעמוד עד

יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רְגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנַּת הַסִּפִּיר וְכַעֲצֵם הַשְּׂמִים לְמַחֵר", וְכַתִּיב לְגַבֵּי כֶּסֶף הַכְּבוֹד "כְּמַרְאֵה אֲבָן סִפִּיר דְמוֹת כֶּסֶף", הרי שהספיר שהוא הרקיע דומה לכסא הכבוד. מִשְׁנָה. המשנה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר שהוא קלף. אֵינּוּ בּוֹתֵב אוֹתָהּ לֹא עַל הַלּוּחַ שֶׁל עֵץ, וְלֹא עַל הַתְּנִיד הַעֲשׂוּי מֵעֲשָׂבִים שְׁכוּתִשִׁים אוֹתָם וּמְדַבְּקִים אוֹתָם בַּדְּבֵק, וְנַעֲשֶׂה כְּעוֹר שֶׁנִּיתָן לְכַתּוֹב עָלָיו, וְלֹא עַל

עמי הארץ יזאים מישראל וזו היא ההנאה ממצות תפילין. אֵלָא הוּמָ שֶׁל תְּכֵלֶת מֵאֵי הִיא הַהֵנָּה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִמְצוּהָ זו, והרי התבאר שלא אומרים 'בשכר וכו' אלא על מצוה שיש הנאה בקיומה. מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו, דְּתַנְיָא בְּרִייתָא שְׁכָל הַמְּקִיִּים מִצְוֹת צִיצִית כֵּאִילוּ הַקְּבִיל פְּנֵי שְׂכִינָה, שְׁתִּיָּה רַבִּי מֵאִיר אוֹמַר, מֵהַ נִּשְׁתַּנָּה צִבְעֵ הַתְּכֵלֶת שֶׁנִּצְטוּ לִיתְנוּ בְּצִיצוֹת יוֹתֵר מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין. מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמָה מְרִאִיתוֹ לָיִם, וְיָם דּוֹמָה הוּא בְּמַרְאֵהוּ לְרַקִּיעַ, וְרַקִּיעַ דּוֹמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד. שְׁנַאמַר לְגַבֵּי הַרְקִיעַ "וַיִּרְאֵהוּ אֶת אֱלֹהֵי

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ם לובלין - מכון המאור"

ועוד אמר רבא, אם פתקה הכהן - את המגילת סוטה על שני רפין - עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה פסולה, משום ש'כפר' אחר אמר ר'חמנא - נכתב 'ספר' בלשון יחיד, ומשמע שצריך לכותבה בעמוד אחד, ולא יכתבנה שנים וישלשה ספרים.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה, ופתק את האות אחת במים, והמשיך וכתב אות אחת שלאחריה בפרשה, ופתק את האות אחת השניה, וכן עשה עד סוף הפרשה, פסולה, אף שנמצא לבסוף שכתב ומזק את כל הפרשה, ונלמד מדברי ר' יוחנן "והעמיד את האשה לפני ה' ועשה לה תבנית את כל התורה הזאת", שצריך שתהיה כולה כתובה יחד.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שאכן בעיני נמי שתעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן הקודם יהיו המים פסולים. מה יהיה הדין אם פתקן - את שתי המגילות כב' בוסות - כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה אחת, וקורר לאחר מיכן וערךן - את המים של שני הכוסות יחד, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם פתקה לשמה בעיני - המחיקה עצמה צריכה להיעשות באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות כדנים, וישתו שתיהן מהמים שהתערבו. או דילמא לא די שהכתובה והמחיקה יעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא - הסוטה הזו אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים שנעשו לשניה, והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי שותה אף מימי חברתה המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.

מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שצריכה הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן הקודם יהיו המים פסולים כיון שהיא לאו דידה קא שתיא, והא לאו דידה קא שתיא, אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים. מה יהיה הדין אם לאחר שעירבו את המים שבשני הכוסות, קורר הכהן וחתקן - את המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות מכוס אחת, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם יש ברידה - שכשמחלקם, נחשב הדבר כאילו התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת הם המים שנעשו עבורה, והמים שניתנו בכוס של השניה הם המים שנעשו עבורה, ויהיו המים כשרים לבדיקה. או אין ברידה - אין זה נחשב שהתברר שכל אחת מן קיבלה את המים שנעשו עבורה - ויהיו המים פסולים. מסיקה הגמרא, תיקו - נשאר הדבר בספק.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות - לכול אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ופתקן - את שתי המגילות לתוך כוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים סדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם פתקה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי שהפתקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.

היה מביא

פרק שני דף יח עמוד א

סוטה

על שני דפין. בדפין של ספר תורה העשויין עמודים: כתב אות אחת ומחקה. על המים חזרו וכתב אות שלאחריה ומחקה עד שהשלים את כולה פסול דכתיב את כל התורה עד שתהא כולה כאחד: לשמה. בספר לעצמו דכתיב ועשה לה לשמה: מחיקה נמי. בבוס לשמה לעצמה שיהא ניכר המחיקה שהיא לשמה: השקה בסיב. שהוא חלול כדרך שהתינוקות שותין: שיש עמה אלה. דכתיב בחרא מנייהו בשבועת האלה ולקמיה מפרש היכי דמי: משביעני עלך. בשם ומזכיר שם: שלא נטמאת. שאת אמר אמת שלא נטמאת היינו שבועה שאין עמה אלה: שאם נטמאת יבואו בך. המים לצבות בטן כו' והיינו אלה: אמר רבא אלה לחודיה קיימא כו'. שבועה ואלה יש כאן ושניהו על האשה וקרא כתיב בשבועת האלה שהשבועה של אלה: משביעני עלך שאם נטמאת יבואו בך. דאיכא השתא שבועת האלה שמשביע את האלה שתחלו: שבועה ליבא. על האשה וקרא כתיב והשביע את האשה: משביעני עלך שלא נטמאת ואם נטמאת יבואו בך. משביעני עלך שיהא אמת מה שאמרת בפנינו שלא נטמאת ואם נטמאת יבואו בך המים דקיימא שבועה אשה שלא נטמאת ואאלה שתחלו: מתני' אמן על האלה וכו'. לכך הוצרכה לכפול: ארוסה ונשואה. על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה ונתן של אירוסין אע"פ שלא היה בו קינוי ומכאן גלגול שבועה מן התורה: שומרת

כתבה על שני דפין פסולה ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה ספרים כתב אות אחת ומחק אות אחת וכתב אות אחת ומחק אות אחת פסולה דכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת בעי רבא כתב ב' מגילות לשתי סושות ומחקן לתוך כוס אחד מהו כתיבה לשמה בעינן והאיכא או דילמא בעינן נמי מחיקה לשמה ואם תמצא לומר בעינן נמי מחיקה לשמה מחקן בב' כוסות וחזרו ועירבן מהו מחיקה לשמה בעינן והאיכא או דילמא הא לאו דידה קא שתיה והא לאו דידה קא שתיה ואם תמצא לומר הא לאו דידה קא שתיה והא לאו דידה קא שתיה חזרו וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה תיקו בעי רבא השקה בסיב מהו בשפופרת מהו דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך תיקו בעי רבא אשי נשפכו מהן ונשתתירו מהן מהו תיקו א"ר זירא אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה למה אחת קודם שנמחקה מגילה ואחת לאחר שנמחקה מתקיף לה רבא תרוייהו קודם שנמחקה מגילה כתיבן אלא אמר רבא אחת שבועה שיש עמה אלה ואחת שבועה שאין עמה אלה היכי דמי שבועה שיש עמה אלה אמר רב עמרם אמר רבי נטמאת יבואו בך אמר רבא אלה לחודה קיימא ושבועה לחודה אלא אמר רבא משביעני עלך שאם נטמאת יבואו בך אמר רב אשי אלה איכא שבועה ליבא אלא אמר רב אשי משביעני עלך שלא נטמאת ואם נטמאת יבואו בך: מתני' על מה היא אומרת אמן אמן אמן על האלה אמן על השבועה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן שלא שמיית ארוסה ונשואה ושומרת

כתבה על שני דפין פסולה. מקשים לפירוש ר"י [שפי'] בדפין של ס"ת מפרק בתרא לגיטין (דף פ"ג) לתנן שייר מןקת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה ככר ולא חשיב ליה שני ספרים כיוון דמטורה כדאמר' בפרק שני לגיטין (דף ס"ג) ואלה הרי זה גיטך והגייר עלי אינה מנושטת וכו' בעי רב פפא בין שנייה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו וקפדין ותיפוק ליה משום דספרי אחד אמר רחמנא ולא שנים לא לריכא דמטורה ובהקדמן רבא (מנחות דף ג"ג) גבי מוזהר אמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה מיתבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין פסולה הא בסוף אחד כשיטה ראויה לשני סיפין קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל בנתחזין או מזה קאמר שאין מעורין להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאינן מעורין ופירש ר"י הא דאמר נמי בפ' ראוהו ב"ד (רי"ב דף ט"ו) אפי' לרבנן דאמרין קרן פרה פסול כיון דלית בה גילדי כשנים ושלש שפופות דמי ואע"ג דמחברי התם נמי דרכו להסיק בכל זה גלגל אחד ורבי הוא כמצינו משופר אחד ומדבקו לזה כדתנן דביק שבדי שפופות פסול מפני שמתחילתו לא היתה בריתן צבת אחת וניכר ההוספת ולא מהני חיבור ודומה כאילו גט שכתבו על ב' דפין ותפרן יחד דפסול ליהא דוקא כשכתב תלי מגילת סוטה על דף זה והיה על דף אחר למרינן לחשיב שני ספרים וה"ה אם כתב לה שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט אם נתן לה שני גיטין אע"ג דכל חד חד שלם הוא וספר אחד דפניו ענמו פסולין ולא מוגרשא בתרוייהו משום שנים או שלשה ספרים כדאמרין בפ' שור שנגח (ב"ב דף ט"ז) וספר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה ספרין ובפרק לולב הגזול (פסחים דף ל"ה) לינקוט דתתי תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות ואין להקשות

מאי שנא משנתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמוע יאל ולא חשיב ליה כשני שפופות דהתם בשמיטה תליא אלא קול הפנימי: חזרו וחלקן מהו יש ברירה או אין ברירה. האי לא דמי לברירה למלה מן הבור פלוגתא ד' אליעזר ב"י ורבנן בצור שנגח (ב"ב דף ק"א) דהתם לא הוכר הלוקח של אחד מהן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ונתערב וכן ברירה משני לוגין שאני עתיד להפריש דמייית בפ' מרובים (ס"ג דף פ"ג) נמי לא הוכר המעט מעולם וכן לכולהו ברירות דמייית בפ' כל הגט (גיטין דף ס"ג) אבל דמי לברירה דמייית בכל מערבין (פירושין דף ה"א) שתי נשים שלקחו קניניה בעירוב או שנתנו דמי קניניהן לכהן איזה שירלה יקריב חטאת ואי זה שירלה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמרי' זו מתקפרת במה שנתק מדמי חבירתה או שתי קנינן של אחת יקריב כולן לעולה וכן חבירתה לחטאת א"ר איפכא דאמרין ברירה ואע"ג דדחי ליה התם כשהתנו מינה חזינן דקא מייית לה אשאר ברירות אלמא דליכא לאיפולוגי בין ברירה שהוכרה מתחילה לשאר ברירות וכן בפ' הוליאן לו (יומא דף ס"ד) דמייית מתני' ר' יהודה אומר לא היו מביאין שפופות לקניי חובה מפני התערובות ומסיק משום תערובות דמי חטאת שמתו בעליה וקא פריך ונברור ד' זווי ונשדי במיא והגך ליסתרו ר' יהודה לית ליה ברירה מנגן ומייית ההיא דתלושת יין מביין הכותים ומסיק מדתני איו אלמא דמדמי ברירה דלם בל חסכ למזרח אע"ג דליכא היכרמא מעיקרא דלחריבם זווי דהוכר מעיקרא א"כ רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשיט מהני ומהא נמי דתנן בפ' בתרא דמס' מעילה (דף ס"ג) פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוליאן הראשונה מעל דברי ר"ע וחכ"א עד שיוליא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה ברירה כי האי גוונא דאמר בפרוטה ראשונה הוברר הדבר בפרוטה ראשונה שעלתה בירו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבריר לן התם במאי פלוגי ומהא נמי ליכא לתפשט דמייית בעבורות פרק הלוקח בהמה (דף ס"ג) סאה תרומה עומאה שנפלה לק' חולין ר"א אומר תירוס ותירקב שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"ג נימא שהמחק של לאה יגיע ללאה דהתם מקילינן דברבנן דמדאורייתא חד בתרי בטל וריב"ז הקשה בפ' הוליאן לו (יומא דף ס"ד) אלא ונברור ד' זווי דתניא בתוספתא דמעילה (פ"ג דף ס"ג) נזיר שהפריש משנת ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו הרי לוקח בן א' בהמות בין ממקום אחד בין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת וכו' ודוקא ככי האי גוונא שרי אבל ליקח שלש המעות וליקח בהן בהמה לחטאת ונימא הוברר הדבר דאלו הוו דמי חטאת לא אמרי' מיהו מכל הגי הוא מלי רבא למיפשט ועוד תימה אי אית לן למימר ברירה כי האי גוונא אם כן כל התערובות שבעולם יחזור וחלק משום ברירה ועוד אמאי לא פשיט ליה מפרק קמא דראש השנה (דף ס"ג) דקיימא לן דיש בינה לשמן ויין נמלא דאין ברירה בדבר לח ובפרק התערובות (פסחים דף ס"ג) מייית ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן ללוחות של חטאת שנפל לתוך [ולחכות] מים וכו' ונראה דהכא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא מחיקה מן הגמילה שהשתא נכרת לתוך המים שלה אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתייא מים ללאו דידה לאו מחיקה נכרת היא חזרו וחלקן הרי מים של כל אחת ניכרין מי אמרינן ברירה וכו' הרי הובררו מייית אי דילמא אין ברירה כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובות דיו של כתב המגילה לא קפדין שרי בשעת מחיקה אבל הכתב וכל תלי מיייתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לנרסה וקא מבעיא ליה אי מילא לא בדקי לה משום דלא נמחקה כהלכתה אי משום דטבוריה היא: בעיריבא השקה בסיב מהו. ליכא למיפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קט"ו) כרכן בסיב אף ידי מלא לא ילא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק הסיב בין המלא ובין בית הבלעיה אבל הכא דלא מפסיק קא מבעיא ליה: על מה היא אומרת אמן אמן. בפרק שלישי למסכת שבועות (דף ס"ג) כל הטובה אמן כאילו מויליא שבועה מפיו ובפרק שבעות העדות (ס"ג דף ט"ב) אמן יש בו קבלה יש בו שבועה ויש בו האמנת דברים:

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בְּעֵי - הסתפק רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את היבמה וקינא לה ונסתרה, על נישואי אחיו מהו - האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת. מביאה הגמרא ראייה הגמרא לפשוט הספקות, תא שמע, שנינו במשנתנו, זה הכלל, כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה - על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול לגלגל ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו משיביעה, תא אסורה - אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל, הכי נמי דמתנה ומגלגל עליה כן. שמע מינה - ואם כן יש לפשוט ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו, שהן בעילות שאסורות. שנינו במשנה, רבי מאיר אומר אמן שלא נמאיתי וכו'. תנא מבאר הברייתא כוונת רבי מאיר, לא כשאמר רבי מאיר - מה שאמר רבי מאיר שאומרת גם אמן שלא אפסא - שנשבעת שלא תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר שאם בעתיד תפסא, המים בודקין אותה מעכשיו, אלא כך היא כוונתה, לכתתמא - אם בעתיד תעבור על שבועתה ותזנה, המים ששתתה כשהביאה על מה שנסתרה מעצמין אותה - יחזרו לה לתוך גרונה, ובודקין אותה - ויבררו שזינתה.

בְּעֵי - הסתפק רב אשי, לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא תזנה בעתיד, מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים - האם יכול להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן הנישואין השניים. מבאר הגמרא את צדדי הספק, האם משיביעה רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון שהשתא - בזמן הנישואין הראשונים, מיהא לא אסורה ליה - אף אם תזנה בזמן הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו יכול כעת לגלגל עליה שבועה זו. או דילמא, כיון שזימנין דמגרש לה ויתרד מתרד לה - אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע שנינו במשנתנו, הכל שזינן שלא היה מתנה עמה לא על זנות שהיתה קודם שיתארס, ולא על זנות שתהיה לאחר שיתגרש ממנו, ולכן אף אם בזמן שהיתה גרושה נסתרה לאחד ונמאית - זינתה עם אחר, ואחר כך החזירה בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון שלא היה מתנה עמה - לא השביע אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משיביעה, תא יחזירנה ותיפסא - אך אם תזנה לאחר שיחזירה שוב, הכי נמי דמתני - יכול לגלגל עליה שבועה על כך, שמע מינה - מוכח כהצד השני של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.

הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים אותה במים המאריים. תנו רבנן, נאמר במקרא בפרשת סוטה "ואת הנורת הקנאות", ו"תורת ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא לאשתו יעשה לה כתורה הזאת, ריבוי זה מלמד, שהאשה שזתה ושונה על כל פעם שקינא לה בעלה והיא נסתרה. רבי יהודה חולק ואומר, מהמילה "ואת", ממעטים, ולומדים שאין האשה שזתה ושונה - שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא לה בעלה ונסתרה - אין משקים אותה. אמר רבי יהודה, מעשה

ושומרת יבם וכנוסה - אם נישואיה של אשה זו בתורת ייבום הם, שמת אחיו ללא בנים וייבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן שהמתנה ליבום. חזרת המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על השבועה פירושו שאומרת אמן שלא נמאיתי - מקבלת עליה את השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, ואם נמאיתי יבואו בי - מקבלת על עצמה שאם זינתה יבואו עליה הקללות האמורות במקרא. רבי מאיר חולק ואומר, שמלבד שאומרת אמן שלא נמאיתי - שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם אמן שלא אפסא - מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא, ואם תזנה להבא, המים שותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה. ומבאר המשנה, שהכל שזינן - רבי מאיר וחכמים שנחלקו האם מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים שאין מתנה עמה - אין מגלגלים עליה שתשבע, לא על כך שלא זינתה קודם שיתארס לו. ולא על כך שלא תזנה לאחר שיתגרש ממנו. כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה נסתרה לאחד ונמאית - זינתה עם אחר, ואחר כך החזירה בעלה הראשון, לא היה מתנה עמה - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה נאסרת לחזור אליו. ומבאר המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו, משום שהיה הכלל, אין משיביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות שנאסרה בה על בעלה, אך כל שתיבעל ולא היה אסורה לו - על זנות שלא נאסרת בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם שהתארסה לו, לא היה מתנה עמה ומגלגל עליה שבועתה.

גמרא. אמר רב הוננא, שומרת יבם שזינתה בעודה שומרת יבם, אסורה ליבמה - נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת הגמרא ממיא למדו שנאסרת עליו. ומשיבה, יש להוכיח כן ממשנתנו, מדקתני שומרת יבם וכנוסה - שאם יבם את אשת אחיו וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בעודה שומרת יבם, אי אסורה בשלמא - אם נאמר שאם זינתה בעודה שומרת יבם, אסורה - נאסרת להתיבם ליבם, כרב המנונא, משום הכי מתנה בהרה - מוכן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו. אלא אי אסורה שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, לא אסורה - אינה נאסרת בכך על היבם, היכי מתנה בהרה - היאך מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה, והתנן - במשנתנו, זה הכלל, כל שאילו תיבעל ולא תהא אסורה לו - על זנות שלא אוסרת אותה על בעלה, לא היה מתנה עמה - לא היה משיביעה. אלא מוכח מהמשנה כרב המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.

מביאה הגמרא, אמרי במערבא - אמרו בארץ ישראל, לית הילכתא כרב המנונא, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם. שואלת הגמרא, ואלא תא דקתני במשנתנו, שומרת יבם וכנוסה - ומוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, תא מני - התנא של המשנה רבי עקיבא היא, דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין - אדם שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, ומשוי לה - שרבי עקיבא מחשיב אשה שאסורה באיסור לאו, כי ערוה - כאשה שאסורה באיסור כרת. ולשיטתו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם עברה על הלאו וזינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחייבי לאוין משום שאינם נחשבים כחייבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על היבם.

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ם לובלין - מכון המאור"

האשה את המים". ומכל מקום מודה רבי שמעון, שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה, כשרה.

נמרא. אמר ליה רבי אלעזר בן פדת לרבי יאשיה דדריה - שהיה בן דורה, לא תיתב אכרעך - אל תשב אלא תעמוד על רגליך עד דמפרשת לה לה מילתא עד שתפרש לי דבר זה. מניין למנחת סוטה שפוענה תנופה. תמה עליו רב יאשיה, מה שאלת מנא לך, הלא 'והניף' כתיב בה - בפירוש כתבה התורה לגבי מנחת סוטה 'והניף'. אמר לו רבי אלעזר בפעלים מלך - שאלתי היא, מנין שצריך שתהא האשה מניפה עם הכהן. ענה לו רב יאשיה, אתיא - דין תנופת מנחת סוטה נלמד בגזירה שווה 'יד' 'יד' משלמים - מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים. כתיב הכא - לגבי תנופת מנחת סוטה, "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף וגו'", וכתוב התם - לגבי תנופת שלמים, "ודיו תביאנה את אישי ה' וגו' להניף אותו תנופה לפני ה'". ונלמדים אחד מהשני, מה כאן - בסוטה, נעשית התנופה על ידי כהן. ומה להקן - בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי הפעלים אף כאן - בסוטה, נעשית התנופה גם על ידי הפעלים. הא כיצד - תתקיים התנופה על ידי בעלים וכהן גם יחד, מבארת הגמרא. על ידי שהכהן מניח ידו תחת ידי הפעלים ומניף יחד עימו.

שינו במשנה, הניף והגיש קמין וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. שואלת הגמרא על תנא קמא שאמר ששתיית המים קודמים להקרבת המנחה, הא אכרעה - הרי מקודם לכן שנה את סדר הקרבת המנחה, ומשמע לכאורה שהתנא שונה את הדברים כסדר עשייתו, ואם כן, ממשמעות דבריו עולה, שהקרבת המנחת קודמת לשתייה. מתרצת הגמרא, הכי קאמר התנא ברישא, סדר מנחות כיצד, הניף והגיש קמין והקטיר והשאר נאכל לפניהם. כלומר, התנא לא הקפיד לסדר את הדברים כסדר עשייתו בפועל, ובכך ששנה את סדר הקרבת המנחה קודם ההשקאה, לא בא לומר שההקרבה קודמת להשקאה. אלא בתחילה כתב את סדר הקרבת מנחת סוטה, ואמר שכשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה מצרית וכו', ולאחר מכן כתב את סדר הפעולות, תנופה והגשה קמיצה והקטרה. ורק לאחר מכן בא התנא לבאר את סדר הדברים, ואומר, ובשקאה גיפה פליגי - בדין זה, אם השקאה קודמת או שהקרבת המנחה קודמת, נחלקו רבי שמעון ורבנן, דרבנן סברי, משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ורבי שמעון סבר, מקריב את מנחתה ואחר כך משקה שגאמר 'ואחר ישקה'.

שינו במשנה, ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה כשרה.

ולמדו כן מדכתיב 'זאת'. כמו כן בשני אנשים ושני בועלין - אשה שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר והוא קינא לה שלא תיסתר עם אדם אחר, דבולי עלמא לא פליגי, ומודים דהאשה שותה ושונה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד מדכתיב 'תורת', ומרבים שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים. כי פליגי - התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, באיש אחד ושני בועלין - שהיתה נשואה לאחד, וקינא לה שני פעמים, בכל פעם שלא תיסתר עם אדם אחר. והשני, בשני אנשים ובוכל אחד - שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיסתר עם אותו אדם. שתנא קמא סבר, 'תורת' בא לרבינו בוליה - שאף בשני האופנים הללו משקין אותה פעם שניה, וזאת' בא למעוטי שאין משקים שני פעמים, רק באופן של איש אחד ובוכל אחד. ורבנן פתרא סברי, 'זאת' בא למעוטי בוליה - שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה פעם שניה, ו'תורת' בא לרבינו שמשקין פעם שניה, רק באופן של שני אנשים ושני בועלין. ורבי יהודה סבר, 'זאת' בא למעוטי תרתי אופנים, ו'תורת' בא לרבות תרתי אופנים. ומבארת הגמרא, 'זאת' בא למעוטי תרתי האופנים הללו, הראשון, איש אחד ובוכל אחד, והשני, איש אחד ושני בועלין - שבשני אופנים אלו אין משקין אותה פעם שניה. ו'תורת' בא לרבינו תרתי אופנים הללו, הראשון, שני אנשים ובוכל אחד, והשני, שני אנשים ושני בועלין - שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שניה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעזרה, ויתבאר בו ענייני הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים המרים.

משנה. אחר השבעת הסוטה, היה הבעל נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, וגוהנה לתוך בלי שרת - כדי לקדשה, וגוהנה על ידה - של הסוטה כדי להניף, וכהן מניח ידו מתחתיה - תחת ידי האשה ומניפה - מוליך ומביא מעלה ומוריד במזרח, כשירו תחת ידי האשה. הניף והגיש לקרן מערבית דרומית של המזבח, קמין והקטיר את הקומץ על המזבח, והשאר נאכל לפניהם. בסדר הדברים היה, שתחילה היה משקה - את האשה מהמים המרים, ואחר כך מקריב את מנחתה. רבי שמעון חולק ואומר, שלכתחילה סדר הדברים הוא, שתחילה מקריב את מנחתה, ואחר כך היה משקה - את האשה מהמים, שגאמר 'וקמץ הכהן מן המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את

המשך מעמוד פה

לא התכוונה לשתות באמת, אלא סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת, נחשבת כמודה בטומאה. אבל המסרבת לשתות פתחת רתיתא - שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותת, אות הוא כי מתחילה התכוונה לשתות וסמכה על טהרתה, אלא שבעת היא נפחדת וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש חילוק, אם חזרה בה עד שלא קרב הקומץ, דאבהי לא אפחוק מנילה, אי נמי אם אפחוק מנילה לפני שקרב הקומץ. דשלא כרין עביד פניהם דמחין, מצי הדרא בה ואין משקין אותה בעל כורחה, אף משקרב הקומץ, דכרין עביד פניהם דמחין, לא מצי הדרא בה.

זה אינו קשה, הא - מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתיית המים אינה נחשבת כהודאה בטומאה. מדובר באופן דקה הדרא בה פתחת רתיתא - שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שהוא רותת. והא - ומה שאמר רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא בדוקה ועומדת, מדובר באופן דקה הדרא בה פתחת רתיתא - מתוך בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. והכי קאמר רבי עקיבא, כל פתחת כריתא - אם סירבה לשתות מתוך בריאותה, שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, כלל לא שתיא - אינה שותה כלל. שהאמרת איני שותה שלא מתוך פחד, יש להניח שגם מתחילה כשאמרה שתשתה,

יהודה דריש זאת למעוטי שאינה שותה ושונה על ידי בעל א' אם חזר וקניא לה ודריש תורת לרבות ששותה פעם שנייה על ידי בעל שני ומדקאמר ר' יהודה דע"י בעל שני חזרת ושותה מכלל דלתנא קמא אפילו בעל א' משקה שני פעמים הדינו דרבינן ותנא קמא הא כתיב זאת ומאי קא ממעט מיניה: דכתיב זאת.

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניף ולא על ידה הוא מניף אלא מכאן שהיא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע ללא כפירוש רש"י לפיכך דבעל היה נוטל ומנינו למימר לקידוש המנחה כשירה בזה [בזר] מיהו מלוה

ומסתברא דהא מיהת קממעט שלא יקנא לה בעל זה פעם אחרת: שני אנשים ושני בועלים. לאחר שהשקה זה מת ונישאת לאחר וקניא לה מבעול אחר: דכתיב תורת. והא מיהת אתא לרביי: ור' יהודה. סבירא ליה וכו' דאחר שריבה הכתוב ומיעט ולא פירש מה ריבה ומה מיעט על פרח לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לפרש לך לפי חכמתם מה ריבה ומה מיעט ומסתברא דרבינא אשני אנשים קאי ואפילו בבעול אחד ולא אשני בועלים ובעל אחד כיון דקניא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוין להקניטה הילכך לא שנא מחשד ראשון ולא שנא מאחר:

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל את מנחתה. הבעל דהא אמרין דאין מצות כוונה במנחות אלא מקמיצה ואילו והגשה נמי תחילת קמיצה היא שאין זך קרב למזבח אבל קידוש כלי ויציקה ובלילה שטענות שמן כשר בור: ונותנה על ידה. להניף: וכהן מניח ידו מתחתיה. ובגמרא יליף דתנופה צריכי יד בעלים ויד כהן ובעלים דמנחת סוטה היא האשה: והניש. לקרן מערבית דרומית כדתניא [בפרק ג' בסדר מנחות דף ע"ג] וכולוהו הך כתיבי במנחת סוטה תנופה והקריבה קמיצה והקטרה: והשאר נאכל. שכל הנקמצות שיריהו נאכלין דכתיב תורת בסתם מנחה [ויקרא ו] וזאת תורת המנחה כו' עד והנותרת ממנה וגו': ואח"כ מקריב. בגמרא פריך הא תנא ליה והקטיר ומה יקריב עוד לאחר הקטרה: פלוגתא דרבנן ר' שמעון. בגמרא ילפינן לה מקראי: גמ' לר' יאשיה דרריה. אמורא הוא ובדורו של ר"א בן פדת [הורו] ועוד היה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יונתן בבבליה גמרא והיינו דקאמר לר' יאשיה

דרריה דלא תימא לרבי יאשיה הוקו דלאו אורח ארעא למימרא ליה הכי שגדול וקוץ ממנו היה: כבעלים מנא לן. שתתא האשה מניפה עם הכהן דהא קרא בבזון לחודיה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו': משלמים. מתנופת זוהו ושוק ואימורין דשלמים: ידיו תביאנה. בבעלים כתיב וגבי תנופה כתיב: מה כאן כהן. בסוטה כתיב כהן בתנופת מנחתה: הא אקריבה. קודם השקאה דקתני קמין והקטיר והדר תניא היה משקה: הכי קאמר בו'. הא דתנא רישא הניף והגיש קמין והקטיר לאו דוקא קודם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטרה והכי קאמר בשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיה כו' והדר איירי מי קודם או השקאה קודם כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה ופליגי בה רבי שמעון ורבנן: ה"ג

דכתיב זאת בשני אנשים ושני בועלין דכולי עלמא לא פליגי דהאשה שותה ושונה דכתיב תורת כי פליגי באיש אחד ושני בועלין בשני אנשים ובעול אחד ת"ק סבר תורת לרביי כולדה זאת למעוטי איש אחד ובעול אחד ורבנן בתראי סברי זאת למעוטי כוליה תורת לרביי שני אנשים ושני בועלין ור' יהודה זאת למעוטי תרתי תורת לרבות תרתי זאת למעוטי תרתי איש אחד ובעול אחד איש אחד ושני בועלין תורת לרביי תרתי שני אנשים ובעול אחד שני אנשים ושני בועלין:

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת ונותנה על ידה וכהן מניח [את] ידו מתחתיה ומניפה הניף והגיש קמין והקטיר והשאר נאכל לכהנים היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה רבי שמעון אומר מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה שנאמר ואחר ישקה את האשה את המים אם השקה ואחר כך מקריב את מנחתה כשרה: גמ' אמר ליה רבי אלעזר לרבי יאשיה דרריה לא תיבת אכרעך עד דמפרשת לה לאה מילתא מנין למנחת סוטה שטעונה תנופה מנא לן והניף כתיב בה בבעלים מנלן אתיא יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן מיד האשה וכתוב התם ידיו תביאנה מה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף: הניף והגיש קמין וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה: הא אקריבה הכי קאמר סדר מנחות כיצד הניף והגיש קמין והקטיר והשאר נאכל לכהנים ובהשקאה גופה פליגי רבי שמעון ורבנן דרבנן סברי משקה ואח"כ מקריב את מנחתה ורבי שמעון סבר מקריב את מנחתה ואחר כך משקה שנאמר ואחר ישקה: ואם השקה ואחר כך מקריב את מנחתה כשרה: ת"ר

בכהן ליעול המנחה מידה ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת: ובהן מניח את ידו תחתיה. האי דאליטריד תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בכתם ומכניס את ידו לאשמועינן דתנופה בכהן ירושלמי וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כישור מניח מפה ואינו חוץ מביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין ילד הרע מלוה לנפש תני ר' חיאי סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידה אבל בגמרא לידן אמרינן בסוף פרק ארוסה [תקון דף ט"ז] לגידמת לא היתה שותה וי"ל

דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב: הניף והגיש. בירושלמי יליף הא דלומר בפרק כל המנחות [דף ע"ג] והבולת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתוב בתריה וסריס וסיון הוא תנופה כבר קדמה ומתהם יליף נמי דשיריה נאכלין דכתיב בתריה והנותרת מן המנחה להאן וגו': ואחר ישקה מבטי ליה לשרישמו ניכר. פירוש ואע"פ שהקריב מנחתה כבר והוא הדין אי שלא כדון עבוד כהנים ללא מחקו למנילה כלל עד לאחר הקרבה דמוחק לה בזה הכי וגרסה ללא דוקא נקט דקרא אתי לרישמו ניכר כיוון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישמו ניכר ללא מחוי הוא דהא ממעטיניהו התם דאין מטיילין קנקתוס לתוך הדיו משום דרישמו ניכר והוי כתב שאינו יכול למחוק אלא עיקר קרא ללא הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדדריש רבי שמעון והשקה קמא והכי אמרינן בירושלמי לדרבנן הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה והתם דריש אליבייהו דרבנן ואחר ישקה למעריעין וה"ג התם ואחר ישקה על כרחא שלא בעובתה מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר' שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה מה דנייהו מלוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בזדקתה ור"ש אומר המים הן בזדקתן אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מאי טעמא לרבי שמעון וכלו זה רבנן אמרי כתב ומוחק ומשקה ומקריב ר"ש אומר כתב ומקריב ומחוק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גרסינן התם קרבה מנחתה ואמרה איני שותה מעריעין אותה ומשקה אותה בעל כרחא כרבי שמעון כרס כרבנן כבר שאת השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשין להשקה בתרא לאונס קא סברי לאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתיירא קא דרשי לאונס: ורבי

היה נוטל

פרק שלישי דף יט עמוד ב

סוטה

ורבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטיילין לה לתוך פיה. כפרק ד' מיתוס (פסג' דף ק"ג). פליגי ר"י ורבנן במלות הנכרפין דתנן נותנין סודר קשה לתוך הכרה וכורך על זאורו זה מושך חילך זה מושך חילך עד שפותח את פיו וזורק את הפתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידם לא היו מקיימין בו מלות שריפה אלא פותח פיו בלבת וכו' ותימה לר"י מאי שנא הכא דלרבי יהודה בכלבוס והתם בלבת ופ"י ר"י להכא נמי היו פותחין פיה בלבת אלא לאחר שפותחין פיה בלבת היו מטיילין לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפוז פיה ורבנן מודו נמי וסכח' לאין פותחין פיה על ידי סודרין דהתם טעם דרבנן משום דשריפה חמורה מחנק והיו מקרבין מיתתו ע"י חנק וגמר מיתתו דשריפה משום ואכפת לרעך כמוך אבל הכא אין לקרב מיתתו:

בפי' ר"ח פי' לפי גי' הספרים וכן פירש הוא שוהשקה בתרא מערערין והשקה קמיייתא לגופו מה ת"ל לא שזכרתייהא נשנית בתרא וקמא אלא פירוש של צבל הגמרא הוא שוהשקה בתרא על ללמד שמערערין והשקה קמא לגופיה ורבי עקיבא סבר ליה כרבנן שמשקה ואח"כ מקריב מנחתה ומקשה סיכי אמר רבי עקיבא מערערין והא בדוקא ועומדת סבירא ליה ותו מקשה ר' עקיבא בהא מתנייתין דפליגי עליה רבי שמעון תני מחמקה מעכבא אלמא סבירא ליה שמתחיקא והשקה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המגילה מני הדרא והכא דפליגי בהדי דרבי יהודה תני קומץ מעכבא דאלמא הקרבה קודם השקאה כר' שמעון ושינין תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא ירושלמי ולית ליה לרבי עקיבא מערערין אית ליה בשהתחילה לשתות ולרבי לפרש דאם נמחקה מגילה קודם שקרב הקומץ דשלא כדן עבד כהנים כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה:

מגילתה

ת"ר והשקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה שאם נמחקה מגילה ואומרת איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה דברי רבי עקיבא ר"ש אומר ואחר ישקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה אלא לאחר כל מעשים כולן האמורין למעלה מגיד ג' דברים מעכבין בה עד שלא קרב הקומץ ועד שלא נמחקה מגילה ועד שלא תקבל עליה שבועה עד שלא קרב הקומץ ר"ש למעמיה דאמר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה עד שלא נמחקה מגילה אלא מאי משקה לה אמר רב אשי לא נצרכה לשרישומו ניכר עד שלא תקבל עליה שבועה מישתא הוא דלא שתיא הא מיכתב כתבי לה והאמר רבא מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום כרי נסבה במאי קמפליגי תלתא קראי כתיבי והשקה קמא ואחר ישקה והשקה בתרא רבנן סברי והשקה קמא לגופו שמשקה ואח"כ מקריב את מנחתה ואחר ישקה מביעי ליה לשרישומו ניכר והשקה בתרא שאם נמחקה מגילה ואומרת איני שותה מערערין אותה ומשקה אותה בעל כרחיה ור"ש סבר ואחר ישקה לגופו שמקריב את מנחתה ואח"כ משקה והשקה קמא שאם השקה ואח"כ מקריב את מנחתה כשרה והשקה בתרא שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה ורבנן בדיעבד לא פתח קרא וסבר ר"ע משקין אותה בעל כרחיה והתניא רבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטיילין לתוך פיה שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ אמר רבי עקיבא כלום אנו צריכין אלא לבדוקה והלא בדוקה ועומדת

ה"ג ת"ר והשקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה שאם נמחקה כו'. ולא גרסינן בתרא ברישא וקמא בסיפא ושאיין זה לשון ברייתא ופי' משובש הוא וטעה בוהלא כבר נאמר דמשמע שזה נאמר מתחילה והכי פירוש סדר המקראות כך הוא וכתב ומחה והשקה והניח (את) המנחה והקריב דהיינו הגשה וקמץ והקטיף ואחר ישקה את האשה את המים והדר תו כתיב השקאה שלישיית והשקה את המים והיתה אם נטמאה וגו' וקא"ר עקיבא והשקה את האשה דכתיב קודם הקטרת המנחה מה ת"ל והלא כבר נאמר אחר הקטרת המנחה והשקה את המים וההוא דוקא הוא ואין הראשון דוקא דמדכתיב ואחר ישקה את האשה ש"מ השקאה אחר הקטרה היא ומה ת"ל והשקה את האשה אחר המחיקה ללמדך שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה ולא הודית לומר טמאה אני מערערין אותה כלומר פותחין פיה שלא בטובתה ושופכין את המים לתוך גרונה ואפי' נמחקה מגילה קודם הקטרה דשלא כדן עשו הכתובים דכיון דאינה שותה עד לאחר הקטרה לא היה להם למחוק דכל מה שיש שהות לאחר את המחיקה מאחרין שמה תודה אפילו הכי הואיל ונמחקה ואפילו שלא כדן אץ שומעין לה לאמר איני שותה אלא או תשתה או תודה ולכן נאמר והשקה אחר המחיקה ולא תשתה מיד עד לאחר הקטרה אלא הא קמשמע לן שהמחיקה גורמת לה לשתות: ר"ש אומר ואחר ישקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה. לא פליגי אדרבי עקיבא אלא מר דריש האי קרא ומר דריש האי קרא והכי אמר לקמן בשמעתין דתרייהו ס"ל מקריב מנחתה ואחר כך משקה: והלא כבר נאמר. פסוק שלישי והשקה את המים לאחר הקטרה מה ת"ל ואחר ישקה: אחר כל המעשים כולן האמורים למעלה. ומה אמרו למעלה השבעה וקבלה ובתיבה ומחיקה (וקמייצה) והקטרת המנחה: מגיד ששלשה דברים. הללו מעכבין ההקטרה והשבעה ומחיקה ולקמיה פריך פשיטא קודם המחיקה מה תשתה: לר"ש שרישומו ניכר. שאם היה רישומו ניכר צריך לחזור ולמחוק עד שלא יהא רישומו ניכר: הא מיכתב כתבי לה. כהן למגילה קודם קבלת שבועה בתמידי: לא עשה כלום. דכי כתיב וכתב את האלות אחר קבלת שבועה כתיב: כרי נסבה. שלא לצורך

דחא אפילו מיכתב לא כתבינן: במאי קמפליגי. אמתני קאי וברייתא נקט ברישא לאשמועינן מהיכא יליף ר"ש טעמיה וקבעי רבנן השתא היכי דרשי לזו לקראי ור"ש היכי דריש להו לכולהו: רבנן סברי והשקה קמא. דקודם הקטרה דוקא הוא ואע"ג דכתיב ואחר ישקה דמשמע דוקא על כרחך מקרא האמור ראשון אינו נדרש אלא לגופו ומקראות יתיבות האמורים אחריו ניתנו לדרוש הילכך קמא דוקא לומר שמשקה ואח"כ מקריב את מנחתה וע"כ ואחר ישקה אע"פ שנכתב אחר הקטרה אקודם הקטרה קאי ואחר דקאמר אמחיקה קאי הכתובה למעלה וקאמרי רבנן דאם לא נמחקה יפה לא ישקנה השקה בתרא נמי אקודם הקטרה קאי ולדרשה אתא ע"כ: ור"ש סבר ואחר ישקה. משמע דדוקא הוא דוקא כתיבה לאחר הקטרה לומר שכולן מעכבין בה הקטרת המנחה וירושם הניכר וכולהו מהכא נפקי דקודמין להשקאה קמא לאכשורי דאי עביד איפכא: והשקה בתרא שאם נמחקה מגילה. דוקא אחר הקטרה דכידן אימחוק משקין אותה בעל כרחיה דהיינו דאיכא בין ר"ע לר"ש דר"ע לית ליה אם השקה ואח"כ מקריב מנחתה כשרה הילכך והשקה קמא דריש לבעל כרחיה ואע"ג דשלא כדן אימחוק קודם הקטרה ואחר ישקה לרישומו ניכר והשקה בתרא לגופיה לומר שמקריב מנחתה ואח"כ משקה: בדיעבד לא פתח קרא. אין דרך הכתוב לומר בתחילה דבריו שלא כדרך מצותן אלא בתחילה סדר משפט דבריו ולבסוף מרבה מקראות לדרוש: כלבוס. שני שינים יש לו ונותן לתוך פיה וקוף: אלא לבדוקה. אם טהורה אם טמאה: והלא בדוקה ועומדת. דכיון דאמרה איני שותה מודה שהיא טמאה: יכולה לחזור בה. ולומר איני שותה ואין אונסין אותה דהא מודה טמאה היא: משקריב הקומץ כו'. ולקמיה פריך היא גופא קשיא אמאי אינה יכולה לחזור והלא בדוקה ועומדת היא: דקא הדרא מחמת בריותא. הא דקתני בדוקה ועומדת דקא הדרא בה מחמת בריותא הוא שאינה רותנת ומקמיה איני שותה ודאי טמאה היא ולכן אינה רותנת דסמכא מעמקיה ואמרה כי מטינא למשתא לא שתינא ולא שנתא שנת קומץ ור"א שנת לא קרב לא שתיא בדמפרש ואויל כל מחמת בריותא כולל כלל לא שתיא ואפי' קירב הקומץ והא דמפליגי בין קרב ללא קרב דקא הדרא בה מחמת רתתא שאנו רואין אותה רותנת דאיכא למימר דאינה מאמנת שלא יבדוקה המים ואפילו היא טהורה ורוצה היתה לסמוך על טהרתה ולשתות ולפיכך היא רותנת וכשנגעת לשתות חזרת בה הילכך עד שלא קרב כו' וברייתא קמיייתא דלעיל דקתני מערערין אותה במחמת ריתותא קאמר:

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תִּלְתָּא קְרָאֵי כְּתִיבֵי - ג' פעמים מזכרת ההשקאה בפרשה, 'וְהִשְׁקָה' קָמָא - ראשון, נכתב לאחר המחיקה וקודם הקטרה, בפעם השנייה כתוב לאחר ההקטרה 'וְאַחַר יִשְׁקָה', ולאחריו כתוב 'וְהִשְׁקָה' בְּתֵרָא - האחרון. ובה נחלקו, שרַבְנֵן סָבְרֵי, 'וְהִשְׁקָה' קָמָא הכתוב לפני ההקטרה, לְגִיפּוּ - לענין ההשקאה עצמה בא, ללמד שִׁמְשֻׁקָה וְאַחַר כֶּךָּ מְקַרְבֵי אֵת מְנַחְתָּהּ - כלומר, מכך שכתבה התורה את ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים. והפסוק 'וְאַחַר יִשְׁקָה', מִיַּבְעֵי לֵיהּ לְשִׁרְיֹשׁמוּ נִיבָר - ללמד שאין משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יותר בה רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המחיקה ישקה'. ומ'וְהִשְׁקָה' בְּתֵרָא לומדים, שְׂאָם נִמְחָקָה כִּבְר הַמְגִילָה וְאוֹמְרָת הַסּוּטָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ - פותח את פיה שלא בטובתה ומשקה אותה בעל כרחיה.

וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן סָבְרַי - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני - 'וְאַחַר יִשְׁקָה', לְגִיפּוּ - לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד שִׁמְקַרְבֵי אֵת מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּךָּ מְשַׁקָּהּ - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת המגילה לתוך המים באופן שלא ישאר רושם. 'וְהִשְׁקָה' קָמָא - ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה, בא ללמד שְׂאָם הִשְׁקָה וְאַחַר כֶּךָּ הִקְרִיב אֵת מְנַחְתָּהּ בְּשֵׁרָה - כלומר, אף שלכתחילה נעשית ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה, כשר. 'וְהִשְׁקָה' בְּתֵרָא - האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו, מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד שְׂאָם נִמְחָקָה מְגִילָה אַחֲרַי כֵּל אֱלוֹ, וְאַמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקִּין אוֹתָהּ בְּעַל כְּרַחֲמֵהּ. שואלת הגמרא, וְרַבְנֵן מְדוּעַ אֵינֵם דוֹרְשִׁים אֵת הַפְּסוּקִים כְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, בְּדַעְבָּד לֹא פָתַח קְרָא - אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה' הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה', ו'השקה' האחרון נכתבו לדרשה.

הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי עקיבא, וְסָבְרַי - וכי סבר רבי עקיבא שסוטה שאמרה איני שותה לאחר שנמחקה המגילה מִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כְּרַחֲמֵהּ, וְהַתְנַיָא, רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמְרַי בְּלָבוּם - שנינים של בְּרַוְלָא מְמַלִּין לְתוֹךְ פִּיהָ - פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא תוכל לסגורה, כדי שְׂאָם נִמְחָקָה מְגִילָה וְאַמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקִּין אוֹתָהּ בְּעַל כְּרַחֲמֵהּ. אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא, כְּלוּם אֲנִי צְרִיבִין אֵת שְׁתֵּיית הַמֵּים אֱלָא לְבִדְדָקָה אִם טְהוּרָה הִיא אוֹ לֹא, וְהָלֵא כִּיּוֹן שְׁאוּמְרָת אֵינִי שׁוֹתָה, בְּדוּקָה וְעוֹמְרָת הִיא, שהרי בכך מודה שטמאה היא. אֱלָא עַד שְׂלֵא קְרַב הַקּוֹמִין יְכוּלָה לְחַזּוֹר בָּהּ וְלוֹמַר אֵינִי שׁוֹתָה, ואין משקין אותה בעל כורחה, שהרי זה כאילו הודתה שטמאה היא, אך מִשְׁקַרְבֵי הַקּוֹמִין אֵינֶה יְכוּלָה לְחַזּוֹר בָּהּ. הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כורחה אלא לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה, שלאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כורחה.

שואלת הגמרא על המקשה, וְלִיִּמְעִיבֵי - לטעמך שהקשית מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה לעיל, הִיִּקְשִׁי לָךְ הִיא גוֹפָה - תקשה על הברייתא בפני עצמה, מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע מִשְׁקַרְבֵי הַקּוֹמִין אֵינֶה יְכוּלָה לְחַזּוֹר בָּהּ, ומחייבים אותה לשתות, וְהָלֵא כִּיּוֹן שְׁאוּמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה הִיא בְּדוּקָה וְעוֹמְרָת - שהרי נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, לֹא קִשְׂיָא -

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מדיכן למד רבי שמעון שהשקאת הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג' פעמים מזכרת ההשקאה בפרשת סוטה בסדר דלהלן, א. לאחר מיהוי מגילת הסוטה במים, "וכתב את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים. והשקה את האיש". ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו'". הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. תְּנֵי רַבְנֵן, 'וְהִשְׁקָה' הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, מֵה תִּלְמִיד לִוְמֵר - מה בא ללמדנו, וְהָלֵא כֶּבֶר נֶאֱמַר לאחר הקטרת המנחה 'וְהִשְׁקָה את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה', משמע ששתיית המים נעשית לאחר ההקרבה, ואם כן 'והשקה' האמור לאחר המחיקה לשם מה נכתב, בא ללמדנו שְׂאָם נִמְחָקָה מְגִילָה וְאוֹמְרָת אֵינִי שׁוֹתָה - כלומר, אף שקודם מחיקת המגילה יכולה לומר איני שותה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שותה, אין שומעין לה, אלא מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ - פותחין את פיה שלא בטובתה ומשקין אותה בעל כרחיה. דְּבַרֵּי רַבֵּי עֲקִיבָא, רַבֵּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרַי, 'וְאַחַר יִשְׁקָה' - השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה מֵה תִּלְמִיד לִוְמֵר - מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת המים נעשית לאחר ההקטרה, וְהָלֵא כֶּבֶר נֶאֱמַר - שהרי כבר נאמר בפסוק שלישי 'וְהִשְׁקָה' לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. אֱלָא ללמד שאין משקים אותה אלא אַחֲרַי כֵּל מְעַשִּׂים כּוּלָן הַתְּמוּרִין לְמַעַלָּה - קודם לכן בפרשה, מְגִיד - ובאה התורה ללמד בכך, שג' דְּבַרֵּים מְעַבְבִּין בָּהּ, כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים, עַד שְׂלֵא קְרַב הַקּוֹמִין, וְעַד שְׂלֵא נִמְחָקָה מְגִילָה, וְעַד שְׂלֵא תִקְבַּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה.

הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר שאין משקים אותה עַד שְׂלֵא קְרַב הַקּוֹמִין, הוּלָךְ בּוֹה רַבֵּי שְׁמַעוֹן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר בְּמִשְׁנַתְנוּ, שְׁקוּם מְקַרְבֵי אֵת מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּךָּ מְשַׁקָּה. אך על מה שאמר שאין משקים אותה עַד שְׂלֵא נִמְחָקָה מְגִילָה, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקה המגילה אֱלָא מֵאֵי מְשַׁקָּה לָהּ - הלא המים הבודקים, הם מים שמחו מגילת סוטה לתוכן, ולפני שמחו אינם מי סוטה. אָמַר רַב אֲשִׁי לֵישֵׁב אֵת דְּבִרֵּי, אֲכַן לֹא הוּצַרְךְ לִוְמַר שְׁאֵין מְשַׁקִּין אוֹתָהּ לִפְנֵי שְׁמַחוּ אֵת הַמְגִילָה לְתוֹךְ הַמֵּים, לֹא נִצְרָכָה - אלא שהוצרך לומר, לְשִׁרְיֹשׁמוּ נִיבָר - שאף שכבר מחו לתוכן, אם עדיין נותר רושם במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחקו באופן שלא יהא רישומו ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכול לשתות עַד שְׂלֵא תִקְבַּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה יש לשאול, שמדבריו מדויק מִשְׁתָּא הוּא דְלֵא שְׁתֵּיָא - שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, הָא מִיִּכְתֵּב כְּתִיב לָהּ - אבל לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה וְהָאֵמַר רַבָּא, מְגִילָת סוּטָה שְׁכַתְכָּה קוּדָם שְׁתִּקְבַּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא עֲשָׂה וְלֹא כְּלוּם, לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת השבועה. מתרצת הגמרא, אֲכַן אֵין כּוֹתְבִים אֵת הַמְגִילָה עַד שְׁתִּקְבַּל עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה, וְמָה שְׁאֵמַר שְׁאֵינֶה יְכוּלָה לְשַׁתּוֹת עַד אַחֲרַי קְבַלַת שְׁבוּעָה, כְּדֵי נִסְכָּה - בדרך אגב ושלא לצורך אמרו, שהרי גם כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.

במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה, לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא, קָמָאֵי קְמִיפְלִינֵי - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה,

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

זכות שתולא - שמעכת את עונשה בשנה אחת, יש זכות תולה ב' שנים, יש זכות תולה ג' שנים. מכאן אומר בן עזאי, חייב אדם ללמד את בתו תורה כדי שתדע את פרשת סוטה, ושם יש לה זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי שאם תשחה - תגיע למצב שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תדע שהזכות תולה לה - שניתן להינצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכן תשתדל להרבות זכויות. רבי אליעזר חולק ואומר, כל המלמד בתו תורה (באילו) לומדה תפלות - דברי הבאי. רבי יהושע אומר רוצה אשה קבב ותפלות מבי' קבין ופרישות - האישה מעדיפה מזונות מועטים ושיחא בעלה מצוי עימה, משיחיה לה מזונות מרובים והיא בעלה פורש הימנה. הוא היה אומר, חסיד שוטה - אדם המתחסד יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. ורשע ערים - שעושה מעשה רשעות בערמה, ואשה פרושה - מכשפה שפועלת בכשפייה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על ידי תפלתה וחסידותה נעשים מעשיה. ופכבות פרושין - אדם שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו בכותל להראות שהוא עני וצנוע, הרי אלו מכלי עולם - משחיתים את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם בעולם.

גמרא. אמר רבי יהודה אמר שמואל משום - בשמו של רבי מאיר, כשהייתי למד תורה אצל רבי עקיבא, הייתי מטיל קנקנתום - סם שהרושם שלו אינו נמחק לתוך הדיו שבו הייתי כותב את כתבי הקדש, ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל רבי ישמעאל, אמר ליה בני מה מלאכתך, אמרתי לו לבלר - סופר אני. אמר לי בני, הוי ויהי, שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמא תחסיר אות אחת - כגון, שתחסיר את האות א' מהמילה 'אמת' שבפסוק 'ה' אלקים אמת/ או תתיר אות אחת - כגון, שתוסיף 'ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים', ונמצאת אתה מתירב את כל העולם כלו. אמרתי לו לרבי ישמעאל, דבר אחד יש לי, שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום שמו. אמר לי, וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו, הרי שצריך שהיה הכתב שבו נכתבת פרשת סוטה שבתורה, כתב שיוכל למחות - שניתן למחוק. שאם תבוא סוטה לפני הכהן יוכל לטול מפרשת סוטה שבספר תורה ולמחוק לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך הדיו קנקנתום, לא ניתן למחות לתוך המים.

שואלת הגמרא, מאי קאמר ליה - מה אמר רבי ישמעאל, ומאי קא מהדר ליה - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל אמר לו שמלאכתו מלאכת שמים, ולכך צריך הוא להיזהר בחסרות ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתרות. משיבה הגמרא, הני קאמר ליה רבי מאיר לרבי ישמעאל, לא מבטיח בחסירות ויתרות דבקי אנא - ונזהר אני מהם, אלא אפילו למיחש לזבוב דדילמא אתי ויתבי אתגיה - שמה יבוא זבוב וישב על הג הימני דדילי' כשעדיין לא יבש הדיו, ומחיק ליה ומשוי ליה ר"ש - ומחמת המחיקה יראה הדליות כמו ר"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי להינצל מזה, דבר אחד יש לי שאינו נמחק כלל, שאני מטיל לתוך הדיו, וקנקנתום שמו.

מקשה הגמרא, איני וכי כך היה המעשה, והא תניא, אמר רבי מאיר, כשהייתי למד תורה אצל רבי ישמעאל, הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל רבי עקיבא, אסרה עלי - להטיל קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב שיוכל להימחות, קשיא שמוש אשמוש - שבברייתא הקודמת מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן הלך ללמוד המשך בעמוד קכו

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין קשיא דרבי עקיבא אדרבי עקיבא, שהרי התיבם - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם, אמר שמחיקה מעכבא - שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה לומר איני שוטה, אלא משקין אותה בעל כורחה, והיא - בברייתא השניה אמר, קומין מעכב - שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה לטוב, אבל קודם לכן יכולה לטוב. מתרצת הגמרא, תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא - הברייתות הללו נשנו על ידי שני תנאים שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.

מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה שאמרה איני שוטה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב כהודאה בטמאה, מה הדין אם אמרה איני שוטה מחמת ברייתא, והורה בה לאחר מכן, מה הדין אם אמרה שוטה אני, מהו - האם משקים אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם כיון דאמרה בתחילה איני שוטה, הרי זה ממש כמי שממאה אני קאמרה, וכיון דאחזיק נפשה בטמאה - כיון שהחזיקה עצמה בעינינו שזינתה, לא מציא הורה לה - אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות. שהבירור על ידי שתיית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם בחזקת טמאה. או דילמא, כיון דאמרה - כיון שחזרה ואמרה שוטה אני, גליא דעתה דמחמת ביעותתא הוא דאמרה - היא מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שוטה', לא היה זה משום שמודה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה. וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתיה אלא מחמת פחד, יכולה לחזור בה - ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תיקו.

אמר אבון דשמואל, צריך שינתן הכהן דבר מן לתוך המים המאריים. מבארת הגמרא, מאי טעמא, דאמר קרא "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים", משמע שמוחה את המגילה למים שפריים כבר לפני המחיקה לתוכם.

משנה. אם עד שלא נמחקה המגילה, חזרה ואמרה איני שוטה, אין מחייבים אותה לשתות אלא מגילתה נגזרת בידי בית המקדש, שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגזרים שלא יתבזו. ומנחתה אינה קרבה אלא מתפורת - נשרפת על הרשון - מקום בעורה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. ואין מגילתה של זו כשרה להשקות בה סוטה אחרת, לפי שהמגילה צריכה להיכתב לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.

אך אם כבר נמחקה המגילה ואמרה בטמאה אני, המים המרים נשפכין, שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה ועומדת. ומנחתה מתפורת על בית הרשון.

ואם נמחקה המגילה ולא חזרה שזינתה אלא שחזרה בה ואמרה איני שוטה, מערערין אותה - פותחים את פיה שלא בטובתה ומשקין אותה בעל כרחיה. שיתכן שטהורה היא, אלא שמחמת הפחד מהמים, שחוששת שתינזק מהם למרות טהרתה, אינה מסכמת לשתות.

סוטה השוטה מן המים, אם באמת אינה טהורה, אינה מספקת לשתות - לגמור את המים, עד שפנייה מוריקות ועיניה בולמות, והיא מתמלאת גידין - הגידים שבלחיה מתנפחים ונראית מליאה גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפחיות. והם - הכהנים אומרים, הוציאוה מעזרת נשים שעומדת בה כדי שלא תטמא העזרה.

סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אם יש לה זכות היתה הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יש

היה נוטל

פרק שלישי דף כ עמוד א

סוטה

קשיא דר"ע אדר"ע התם קאמר מחיקה מעכבא. את האונס דכל זמן שלא נמחקה אם אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה אבל אם נמחקה המגילה מערערין אותה על כרחיה ואפי' לא קירב הקומץ והא והשקה קמא דקודם הקטרה להכי דרשינן והכא קאמר קומץ מעכב את האונס

דכל כמה דלא קרב קומץ אי אמרה איני שותה לא אנסינן לה להשקותה: והורה ואמרה שותה אני. לר"ע מהו להשקותה מצרונה: שיתן מר. דבר מר: שמרים כבר. קודם מחיקה אלמא מחמת דבר אחר הם מרים ואין אמירה על שם קללת בדיקתם נקרא דהא מקמי מחיקה לאו בני מיבדק נינהו: מתני' מגילתה נגזרת. בעדי ההיכל דכל כתבי הקודש שאינן ראויין לקרות בהן נגזרין שלא יתבחו: על בית הרשן. שהיא בעורה ששורפין שם פסולי קדשים קדשים ופסולי אימורים שמדויצתן לפני שם הקלעים כדאמרין בשחיטת קדשים (דף קז:) שלשה בית הרשן הם והואיל וקדשה בכלי נשרפת בעורה והיא מתפורת היינו נשרפת כדאמר לקמן (דף קט.) ואלו שמנחותיהם נשרפות וקא חביב ליהא דאמרת איני שותה: ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן לה לשמה: המים נשפכין. כיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא ומים המרים לא ניתנו אלא לברר את הספק: מערערין אותה. דלמא טהורה היא ומחמת רחיתותה קאמרין: מתמלאת וידין. הגדין שם בבלחיה נופחין ונראות כמליאה גידין וגם בשרה נעשית שיטה שיטה של נפיחה והכי תניא בספרי כמין שריבטינן מווקינן בה: שלא תטמא העזרה. שערי נקבור או עזרת נשים תצטא דרך שם ולקמיה פריך והא אמרין בעלמא דשערי נקבור לא נתקדשו וב"ש עזרת נשים ומת מותר ליכנס למחנה ליה: תדע שזכות תולה לה. תראה ותלמד בפרשת סוטה שהזכות תולה דילפינן מונקתה ונורעה ודע ונתקח ע"י זכות כזי ורעית ורע ט' חדישים ו"א יותר כדמפרש בגמ' מלמדה תיפלות. מפרש בגמ': רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות. גרסינן ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פירושיין. מפרש בגמ' שמכה את עצמו בתתלים להראות שהוא עניו וצנוע: גמ' לבלר. סופר: אם תחסר אות אחת. כגון א' וד' אלהים אמת (וימסו) או תייתר אות אחת כגון בראשית ברא אלהים: דבר אחד יש לי. לקמן מפרש מאי תשובה היא זו: כתב שיוכל למחות. ורבי ישמעאל סבר מוחקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה ואפרשת סוטה לחודה קא קפיד: מאי קאמר ליה ומאי מהדר ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שנושה ורש מוחק מה ענין קנקנתום אצל חיסור ויתור: ומשוי ליה ר"ש. כגון דל"ת דאחד: דבר אחד יש כ"ו. ואינו נמחק לגמרי: קשיא שימוש אישימוש. דקאמר לעיל שימוש דר"ע קודם ואמר הכא דר"י קודם: לא מצי למימסר אליביה. על עיקרי טעמיה שהיה אומר על כדגמרי להו מרבו ורבו מרבו: והדר תא לאמריה דר"ע למיכסר סברא. לעמוד על עיקר טעמי המשנה מפני מה זה טמא זה וזה טמא זה אסור זה מותר ועל מה כל דבר נסמך ועל איזה מקרא זה תלמוד שהיה בימי התנאים ולהבין דבר מתוך דבר כשהיה דבר חדש נשאל בבית המדרש מהיכן ילמדוהו ולאיהו משנה ידמוהו: חוץ

מגילתה נגזרת. ירושלמי תני נגזרת תחת לידו של היכל למה שבזיל להשקה לול קטן היה קם וקם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מרוב לגבול בהן את הטיט מה בכך המים נשפכים תני אין בהם משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה למה שגרמה לקם שימחק כמה ימחק תני רבי חנין ב"ש אומרים אחת ובה"א שהים א"ר אילעאי עטמא ד"ב"ה כדי לכתוב י"ה:

קשיא דר' עקיבא אדרבי עקיבא התם קאמר מחיקה מעכבא והכא אמר קומץ מעכב תרי תנאי ואליבא דר"ע איבעיא להו אמרה איני שותה מחמת בריותא והורה ואמרה שותה אני מהו כיון דאמרה איני שותה טמאה אני קאמרה וכיון דאחזיק נפשה בטומאה לא מציא הדרה בה או דילמא כיון דאמרה שותה אני גליא דעתה דמחמת ביעתותא הוא דאמרה תיקו אמר אבהו דשמואל צריך שיתן מר לתוך המים מ"ט דאמר קרא מי המרים שמרים כבר: מתני' עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה נגזרת ומנחתה מתפורת על הרשן ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני המים נשפכין ומנחתה מתפורת על בית הרשן נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מגילתה נגזרת ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה אינה מספקת לשותת עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין והם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה אם יש לה זכות היתה תולה לה יש זכות תולה שנה אחת יש זכות תולה ב' שנים יש זכות תולה ג' שנים מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה ר"א אומר כל המלמד בתו תורה (כאילו) לומדה תפלות ר' יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות הוא היה אומר חסדי שוטמה ורשע ערום ואשה פרושה ומכות פרושיין הרי אלו מבלי עולם: גמ' א"ר יהודה אמר שמואל משום ר"מ כשהייתי למד תורה אצל ר"ע הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר כשבאתי אצל ר' ישמעאל א"ל בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני הוי זהיר שמלאכתך מלאכת שמים היא שמא תחסיר אות אחת או תייתר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם כלו אמרתי לו דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום שמו אמר לי וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו התורה אמרה ומחה כתב שיוכל למחות מאי קא"ל ומאי קא מהדר ליה הכי קא"ל לא מבעיא בחסירות ויתירות

דבקי אנא אלא אפילו למיחש לזכוב דילמא אתי וייתיב אתגיה דדל"ת ומוחק ליה ומשוי ליה ר"ש דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום שמו איני והא תניא אמר רבי מאיר כשהייתי למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר כשבאתי אצל ר"ע אמרה עלי קשיא שמוש אישמוש קשיא אסרה בשלמא שמוש אישמוש לא קשיא מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא כיון דלא מצי קם אליביה אתא לקמיה דר"י וגמר גמרא הדר אתא לקמיה דר"ע סבר סברא אלא אסרה אאסרה קשיא קשיא תניא רבי יהודה אומר אומר היה ר"מ לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמתקינן. לפוס האז דיתוי ה"מ למיפדך וכי לית ליה לת"ק הא דתנן כל גבי שנתכבש שלא לקם אשה פסול כיילד היה שובר בשוק ושמע קול סופרים מקריין וכו' וה"מ לתרולי דילמא עד כלן לא אמר וכו' גבי דסתמא פסול משום דאשה לאו לגירושין שומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה סתמא להשקות שומדת כדלחמרינן בריש מסכת זבחים (דף טז:) א"ר עד כלן לא פסלינן גבי גט אלא משום דהסתו וכתב לה אמר רחמנא וכו' מייסו היכא דאיתיק לקם רחל לא הדרא מנתקא ע"י מחיקה לקם לאה ולרבי אחי בר יאשיה נמי אע"ג דעסייה ליה מוחיקה היא מייסו מהני קלמ דכתב דסתמא ועשה לה ולא כתב דמחה לה דרשינן ליה נמי אכתיבה דבעינן ללכתוב לקם אלות בשלום מייסו אחי נמי האז דלא

אמר גמרא. ונמר גמרא. המשניות סתומות כמו שזן דבר נסמך ועל איזה מקרא זה תלמוד שהיה בימי התנאים ולהבין דבר מתוך דבר כשהיה דבר חדש נשאל בבית המדרש מהיכן ילמדוהו ולאיהו משנה ידמוהו: חוץ

היה נוטל

פרק שלישי דף כ עמוד ב

סוטה

ללא כתב וכתב לה אע"ג דנכתבה לשם אשה אחרת דכשר לפוס ליתוי דרב נחמן ברי יליחא א"כ האי דקאמר הכא התם וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב גבי עשייה והא דפרק כל הגט (גיטין 97 ב:) מפלש מ"ט פסלינן לכל הני גיטין אי כתיב ונתן ספר כריתות ה"א למעוטי האיך

קמא שכתב שלא לשם אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האיך דלא חיוב כתב לה אבל יש לו ב' נשים דליתיה קא כתב לה כשר כתב רחמנא וכתב לה דמעטין היו לו שתי נשים וכו' אלמא דמעטין התם מוכתב גרידא היכא דנכתב לשם אשה אחרת וי"ל דשאני התם דלא הוה לריך למיכתב אלא ונתן לה ספר כריתות היכך הוה וכתב קרא יתירא למעוטי נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא הוא האי וכתב וכתב לה דמעטין מנייה אלא היכא דלא אכתוב לשם אלוה בעולם כדכתיב וכתב את האלוה: הא מני ר"ע היא וזכות סבר לה כרבנן. פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי ובירושמי בהדיא דסבר ר' עקיבא זכות תולה דגרס בירושלמי תני ר' טרפון אומר כל זכרונות שגאמרו בתורה לטובה לזון מזו שהיא של פורענות אמר לו ר"ע אינו נאמר מזכרת עון ונתקן הייתי אומר כדכריך הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוה אמר ר"ע בהדיא זכות תולה הוה מוקי לה כרבי דמתני' (גיטין 7 ב:) וסבר לה כרבי דמספיקא דלא הוה מני לאוקמא כרבי דמספיקא רבי רישא לאו רבי ועוד איכא למאן דאמר בפ"ק (גיטין 97 א) דבמתנוה פליגי רבי ורבנן: לא טמא מת אלא אפי' מת עמו. קשיא לר' דהכא משמע דמכניס מת חמור מטמא מת הנכנס ופסק בתיבא דעירובין בסופו (גיטין 97 א) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב שרץ עלמו פטור שחמור מזכר ועל נקבה תשלחו מי שיש לו סכרה במקוה ומה נמי אין לו סכרה במקוה ויש לתרץ דהתם מיידי במכניס שרץ שלא נגע בו ושרץ לא מטמא פטור ולהכי נקט נמי שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא ה"פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן הטומאה אלא אפי' מת עלמו והוי טומאה כתיבין במכניסין דממני טמא שרץ שלא כתיבין כדליתא בפ' שני דמסכת ע"ז (גיטין 97 ב):

חוץ מפרשת סוטה. ואפי' בס"ת: משמו. של ר"מ: שבמקדש. של כל סוטה וסוטה: מאי בינייהו. כלומר במאי קמפילגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה לת"ק מחקינן לר' יעקב לא מחקינן: בי הני תנאי. דאיפלוגי נמי בבחיבה לשמה: דאיניתיק. מכל נשים לשמה זה ז' אמר רב נחמן וכו'.

איהו נמי פריך דהני תנאי לא כיו הני תנאי ופריך לאידך גיסא ואית ליה נמי דרב פפא דה"ק איכא למיפך להאי גיסא ואיכא למיפך להאי גיסא: כתב. לה גט לגרש את אשתו ונמלך מלגרשה: בן עירו. שבמך כשמו הווא מאתה העיר: שמי בשמך וכו'. ובני עיר אחת אנחנו וגט זה ראוי לי תניהו לי ואגרש בו את אשתי: פסול לזה לגרש בו. דדרשינן לה לשמה דכתיב וכתב לה ספר כריתות והכא נמי כתיב ועשה לה הכהן: פני. הא דקתני דכין ששתתה נבדקת ר"ש היא דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה דאי לא אקריב ברישא לא הוה מיבדקה עד שתקריב מנחתה דכתיב מזכרת עון: הא אמר אין זכות תולה. במתני' (גיטין 7 ב:) ר"ע היא. דאמר לעיל (גיטין 7 ב:) משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה אלמא מקריב לה קודם שתשגה: במתנה ליה. בדר הבית דהא עזרת נשים וגם שער נקבר לא נתקדשו בקדושת עורה והרי דין כשאר הר הבית: עמו במחיצתו. ובמדבר נמי היו ג' מנחות לפנים מן הקלעים מנחה שכינה והלויים יחנו סביב למשכן העדות (מכילתא ז) זה מנחה ליהוה והדגלים ג' פרסאות זה מנחה ישראל וזוהי ליה לוי וקאמר עמו: שמה תפרוס נדה. אנב ביעתותא דמים המרים והנהדר והזב והזבה ובעל קרי אסורים במחנה ליה כדילפינן בפסחים בפרק אלו דברים (גיטין 7 ב:) פהיא צמיח. דאגה שאינה באה פתאום אלא דואתא שמה יבואו איביבס להורגה צומת את המקור מלהוציא דם ואפי' בשעת וסתה והיא דנדה אדאגה איתמר דקתני הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה מפני שאורח בזמנו בא ר"מ אומר אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה אם בדקה אחריו כן ומצאתה טהורה ולא אמר אורח בזמנו בא שחרדה ממלת את הדמים: ביעתותא. הבאה פתאום כגון זו שלא היתה חרידה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת בצערה וכן באסתר שבאת לה שמועת מרדכי פתאום: מרפיא. הדמים פותח את המקור: פני מתני'. דקתני יש זכות תולה ג' שנים: כתיב הכהן העובר. דרריש ונקתה ע"ז זכות כדי ונוצעה זרע כשיעור שהעובר ניכר במעוברת: הראוי לספר. לחיות ולבא לידי סיפור שבוהו של מקום: ואע"פ שאין ראייה. מגורה לדבר זכות תולה י"ב חודש וזכר לדבר ולקמן מפרש אמאי אינה ראייה: לחן מלכא מלכי ישפר עליך וגו'. וביאל אמר לנבוכדנצר

כשפתר לו החלום שיהא נטרד מן האנשים ולדחיה עם בהמה וחיה לחן מלכא אמנם המלך מלכי ישפר עליך עצתי תיטב בעיניך להאמין לעצתי: והטריך בצדיקה פרוק. חטאך ע"ז צדקה פרד: ועייתך במיתה. ועותרוך בחינת העניים: חן

יש זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקת ירחיו תרין עשר י"ב זכות תולה שתי שנים מנחמון ויהי לשנתים ימים (שמואל ב' ז') יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה (מלכים א' כז) אמר ר' יוסי בן ארון שלש שנים היה עטוק במלות וכל ארון שתי שנים היה עטוק בתורה: מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט כמלומה הכי פירוש אימא דמנחת זכרון יכא למילף זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמנאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעוטה הרי מזכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מזכרת עון אין לה זכות:

התורה כתיבה בעיני כתיבה לשמה. שואלת הגמרא, **הָכָא נָמִי כְּתוּב 'וְעֵשָׂה לָהּ'** ומדוע לא נדרוש שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, **מֵאִי 'עֵשָׂה'** - מהי העשייה שאמרה התורה **מְחִיקָה** - שצריך הכון למחוק את המגילה לשמה של הסוטה ולא שכתבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.

שנינו במשנה, **אֵינָה מְסַפֶּקֶת לְשִׁתּוֹת עַד שְׁפָנִיהָ [וכו']**. מקשה הגמרא, **מֵנִי** - כמו איזה תנא סובר התנא של משנתנו שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד לאחר שתיית פניה מוריקות, **רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְאָמַר מְקַרֵּיב אֶת מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּךָ מְשַׁקֶּה, דְכֻפָּה דְלֹא קְרִיבָה מְנַחְתָּהּ** - שכל זמן שלא קרבה המנחה לא **בְּדָקִי לָהּ מֵאֵי** - אין המים בודקים אותה, **דְּכֻרֵיב "מְנַחְתָּהּ וְכִרְוִן מְזַכְרָת עוֹן"** הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה נבדקים עוונותיה ונזכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה מוריקות. **אֵימָא סִיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הִיָּתָה תּוֹלָה לָהּ, אֲתָאן לְרַבְנָן הָרִי שְׂבָאנו לְשִׁיטָת חֲכָמִים, דְאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּפָמִים הַפְּרִיִם**. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב חֲסִידָא, הָאֵ - משנתנו מֵנִי, רַבִּי עֲקִיבָא הָיָא, דְאָמַר, מְקַרֵּיב אֶת מְנַחְתָּהּ וְאַחַר כֶּךָ מְשַׁקֶּה**, ולכן אומר התנא שתיית המים בודקתה מיד, **וּזְכוּתָהּ - אם תולה לה, סָבַר לָהּ בְּרַבְנָן** - שאומרים שהזכות תולה לה.

שנינו במשנה, **וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאָהּ וְכוּ' -** לאחר ששותה הסוטה מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמאלת גידין והעומדים שם אומרים הוציאנה שלא תטמא העזרה. שואלת הגמרא, **מֵאִי מְעַמָּא** מבקשים להוציא אותה מהעזרה, לכאורה הסיבה היא, **דְּדִילְמָא מְתָה, לְמִימְרָא דְמַת אָסוּר בְּמַחְנָה לְוִיָּה** - היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים לעזרה), ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה לוי, **וְהִתְנַיָּא, טָמֵא מַת מוֹתֵר לְיָבֵנָם לְמַחְנָה לְוִיָּה, וְלֹא טָמֵא מַת בְּלֶבֶד אֲמֵרוּ, אֵלָא אֶפְּסִילוּ מַת עֲצָמוּ, שְׁנַאָמַר, 'וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, וַעֲמֹ' משמע, בְּמַחְצִיתוֹ. ובמדבר היו ג' מחנות, לפניו מן הקלעים, היה מחנה שכינה, סביב מחנה שכינה חנו הלוויים, וסביב הלוויים מחנה ישראל. ומכך שמשו שהיה לו, נטל עימו למחיצתו את עצמות יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לוי. אם כן קשה, מדוע הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה. מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבְיִי, לֹא מַחֲשֵׁב מִיתָה הוֹצִיאוּהָ, אֲלֵא שְׁמָא תְּפָרוּס נָדָה מַחֲמַת הַפְּחַד הַתּוֹקֵף אוֹתָהּ עִם שְׁתִּיתָהּ הַמִּים, שְׁהִיא מַתְחִילָה לְהַרְגִישׁ אֶת פְּעוּלָתָם בְּגוּפָה, וְנִידָה אֲסוּרָה בְּמַחְנָה לְוִיָּה**.**

שואלת הגמרא, **לְמִימְרָא דְבַעֲיָתוּתָא מְרַפְיָא -** שהפחד מרפה את מקור דמיה וגורם לראית דם. אמרת הגמרא, **אֵין, דְּכֻרֵיב 'וְתִתְחַלְחַל הַמְּלַכָּה מֵאֵר', וְאָמַר רַב מְהוּ לְשׁוֹן וְתִתְחַלְחַל, שְׁפִירְסָה נָדָה -** היינו, שנתמסמס חלל גופה, ופירסה נידה.

מקשה הגמרא, **וְהָא אֲנָן תַּנּוּ, חֲרָדָה מְסַלְקָת דַּמִּים -** אישה הנתונה בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, **פְּתָדָא צְמִית -** דאגה מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני אויבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם, ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה, **בְּעִיתוּתָא מְרַפְיָא -** אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים, ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.

חזין מְפָרְשֵׁת סוּטָה בְּלֶבֶד - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה, כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר רושם לאחר מחיקתו. **רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמַר מְשָׁמו -** של רבי מאיר, חזין מְפָרְשֵׁת סוּטָה שֶׁל מְקַדֵּשׁ - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל סוטה וסוטה.

מבררת הגמרא, **מֵאִי בְּיַנְיָהוּ -** במה נחלקו, כלומר, מה יסוד המחלוקת בניהם. **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, לְמַחְזֵק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אֵיבָא בְּיַנְיָהוּ -** נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. **וְהֵנִי תַנָּאֵי כִּי הֵנִי תַנָּאֵי -** והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה אחרת. **דְּתַנָּא, אֵין מְגִילָתָה -** מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו אינה בְּשִׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוּטָה אַחֲרָת. **רַבִּי אֲחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה אוֹמַר, מְגִילָתָה -** מגילה שנכתבה לשם סוטה זו בְּשִׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוּטָה אַחֲרָת - שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת סוטה אחרת.

אָמַר רַב פֶּפְסָא לדחות, **דִּילְמָא לֹא הָיָא -** אין הכרח לומר כן, ואפשר לומר עד כָּאֵין לֹא קָאָמַר תַּנָּא קָמָא הָתָם שְׁלֹא נִיתַן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִגִּילָה שְׁנִכְתְּבָה לְשֵׁם סוּטָה זו לְסוּטָה אַחֲרָת, אֵלֵא בְּיַן דְּאֵינְתִּיק לְשׁוּם רַחֵל - שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם לשם רחל **לֹא תִרְדָּא מִיַּנְתְּקָא -** לא תחזור שוב להינתק מכל נשים שבעולם להיות מיוחדת לְשׁוּם אֵלָה שֶׁכֵּן הִתִּיחַדָה כְּבַר לְשֵׁם רַחֵל. אֲבָל תּוֹרָה - פרשת סוטה שבתורה, דְּתַנָּא בְּתִיבָה שְׁנִכְתְּבָת בְּסַתָּם וְלֹא נוֹתְקָה מִכָּל נָשִׁים שְׁבַע עוֹלָם לְשֵׁם זו וְהָכִי נָמִי דְּמַחְזִיקִין נִיתַן לְמַחְזֵק מִמְנָה לְשֵׁם זו אֵף שְׁלֹא נִכְתְּבָה לְשֵׁמָה.

אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יַצְחָק לדחות באופן אחר, **דִּילְמָא לֹא הָיָא -** אין הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, **עַד כָּאֵין לֹא קָאָמַר רַבִּי אֲחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה הָתָם -** שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם זו לְסוּטָה אַחֲרָת אֵלֵא בְּמִגִּילָה, לְפִי דְּאֵיבְתוּב לְשׁוּם אֵלוֹת בְּעוֹלָם שֶׁסוּף סוּף נִכְתְּבָה לְשֵׁם קַלְלָה, אֲבָל תּוֹרָה דְּלֵהֲתַלְמַד בְּתִיבָה - שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה הָכִי נָמִי דְּלֹא מַחְזִיקִין. מקשה הגמרא, **וְרַבִּי אֲחִי בְּרַי יֵאֵשִׁיָּה** שאמר שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לְסוּטָה אַחֲרָת, לִית לֵיהּ - האם אינו סובר את המשנה בגיטין, **אָדָם שֶׁכְּתַב גִּט עַל מַנְת לְגִרְשׁ בּו אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלָךְ חוּר בּו מִהַגְּיּוּשִׁין, אִם מְצָאוּ בֵּן עִירוֹ, וְאָמַר לוֹ שְׁמִי בְּשִׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי בְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ -** הרי שם העיר שלי ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך, ואגרש בו אני את אשתי. **פְּסוּל לְגִרְשׁ בּו.** שצריך שתהא כתיבת הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר, **"וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְתַתּוּ בֵּידָהּ, וְדוֹרְשִׁים לָהּ, 'לְשִׁמָּה', אִם כֵּן, גַּם כֵּאֵין שְׁנַאָמַר 'עֵשָׂה לָהּ הַכְּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת' נְדָרוּשׁ לָהּ' לְשִׁמָּה.** מתרצת הגמרא, **אָמַר, הָתָם -** גבי גט **'וְכָתַב לָהּ' אָמַר דְּרַמְבַּמַּן,** כיון שהזכירה

וזמן פקידת וְרַע הָרְאוּ לְסֵפֶר - היינו, הראוי לחיות ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט' חודשים. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, אם יש לה זכות תולה לה שָׁנִים עֶשְׂרֵת תְּרֵשׁ. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין רֵאִיָה לְדָבָר שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, זָכָר לְדָבָר יֵשׁ. הַכְּתִיב לֵאחֹר שפטר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, "לָחֵן מְלֶכָא - אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל מקום מְלָכִי יִשְׁפֹר עֲלֶיךָ - טיטב עצתי בעינך, (וְחֶסֶד) [וְחֶסֶד] בְּצַדִּיקָה פְּרָק - ופדה חטאך וכפר עליה כדי שלא תתמשש על ידי שתיתן צדקה, וְעוֹנְתֶיךָ בְּמַחֲן עֲנֵן - ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

שוניו במשנה, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הַיְהוּדָה וְכו' - פעמים שהמים אינם בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג' שנים.
מִנֵּי מְתֻנֵּיתִין - שאומרת שיש זכות התולה ג' שנים, לֹא אָבָא יוֹסִי בְּן תַנְיָן, וְלֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כֶּסֶר דְּרוֹם, וְלֹא רַבִּי יִשְׁמַעֵאל. דְּתַנָּיָא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תוֹלָה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדִי הַכְּרַת הָעוֹבָר, שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, דְּכַרִּי אָבָא יוֹסִי בֶּן תַנְיָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כֶּסֶר דְּרוֹם אֹמֵר, אם יש לה זכות תולה לה מ' חֳדָשִׁים, שְׁנֵאמַר לגבי סוטה, "וְנִקְתָּה וְנִזְרָעָה וְרַע" וְלָחֵן הוּא אֹמֵר "וְרַע יַעֲבְדֵנוּ יִסְפֵר", מכאן שהזכות תולה לה כדי

המשך מעמוד טו

נאמר מקרקע המשכו, מְלָמַד שְׁהִיָה כְּתָנָן את העפר מְבַחֲוִין וּמְכַנִּים להיכל ונותן אל המים, ואין צריך להניחו בקרקע ההיכל. בְּכַרְקַע הַמְשָׁכָן - לשיטה זו מדוע נאמר בקרקע המשכו, והרי כשר אף אם הוכנס למשכן ולא הונח שם, אִיִּסי בֶּן יְהוּדָה אֹמֵר מקרא זה בא לְהַכְיָא - לרבות, כְּרַקַע

ליטול ממנה העפר. תְּלָמִיד לֹמֵר 'אֲשֶׁר יְהִי' שאינו צריך לחפור בקרקע, אלא הֵא בְּיַד יַעֲשֶׂה, אם יֵשׁ שָׁם עפר רך שניתן לקחתו בקלות, הֵבֵא אותה, ואם אִין שָׁם עפר תיחוח, הֵן שָׁם עפר ותיטלו, ונחשב שלקח מהקרקע המשכו. תַנְיָא אִידָך - בברייתא שניה נחלקו תנאים בנידון זה. נאמר בַּסּוּסִי "וְכֵן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יְהִי וְנִזְרָעָה", מכך שלא

המשך מעמוד עג

מים חיים אֶל כְּלִי' הוא בְּדוּקָא - שצריך לעשות כסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה שנאמר 'עֲלִיו', בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא צריך לְעַרְבֵן - לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן, מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא כסדר זה ו'עליו' בא לומר שיערבם יחד, וְאִימָא להיפך, שמה שנאמר 'עֲלִיו' דוּקָא - ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ריק ועליו יתן את המים, ומה שנאמר 'אֶל כְּלִי' ללמדנו שְׁתֵּהָא חִיּוֹתָן בְּכִלֵּי - ללמדנו שלא יטול המים מהמעייין בכלי אחד ויעבירו לכלי שבו עושה את המי חטאת, אלא צריך ליטול המים מן המעייין באותו כלי שעושה בו את המי חטאת. מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש לדרוש שנותנים תחילה את המים ועליהם את העפר, שכן מָה מְצִינּוּ בְּכָל מְקוֹם - לגבי מי סוטה, שתחילה נותן את המים, ואת הַמְּשָׁשִׁיר - את העפר נותן לְמַעְלָה. ולכן מסתבר ללמוד שֶׁאֵף בְּאֵן - לגבי פרה, דינו כן שֶׁמְשָׁשִׁיר לְמַעְלָה - שנותן את המים תחילה ועליהם את האפר, ולכך דרשו מ'אל כלי' לעכב בסדר הנתינה, ומ'עליו' שצריך לערב המים והאפר יחדיו.

- לגבי סוטה, צריך שיתן עֵפֶר עַל גְּבֵי מַיִם - ולא מים על העפר, אֵף כְּאֵן - באפר פרה אדומה צריך שיתן הָעֵפֶר עַל גְּבֵי מַיִם. ומאותה גזרה שוה נלמד גם דין סוטה מדין אפר פרה אדומה, וּמָה כְּאֵן - באפר פרה אדומה, אין דין זה לעיכובא, אלא אם הַקְדִּים את הָעֵפֶר לְמַיִם כְּשֶׁר, אֵף לְחֵן - לגבי סוטה, אם הַקְדִּים את הָעֵפֶר לְמַיִם, בדיעבד כְּשֶׁר. שואלת הגמרא, וְהֵתָם - באפר פרה, מְנַלֵּן שאם הקדים את האפר למים בדיעבד כשר. ומישבת, תְּרִי קְרָא' בְּתֵיבָה בפרה אדומה שלכאורה סותרים זה את זה, כְּתִיב "וַתֵּן עֲלָיו מִיַּם חַיִּים", אֶלְמָא - משמע שנותן את הָאֵפֶר בְּרִישָׁא ועליו נותן את המים, וְכְתִיב 'מַיִם חַיִּים אֶל כְּלִי', אֶלְמָא - משמע שנותן את הַמַּיִם בְּרִישָׁא אל הכלי, ואין דבר בכלי החוץ בין המים לכלי בשעת נתינתם. הֵא בְּיַד מְשַׁמְמִים את שתי המשמעות הללו, אם רָצָה ליתן תחילה זֶה - המים נוֹתֵן, ואם רָצָה ליתן תחילה זֶה - האפר, נוֹתֵן וכשר. אלא שלומדים בגזירה שוה מסוטה שלכתחילה יתן את המים ועליו יתן את האפר. מבארת הגמרא, וְרַבְּנָן הסוברים לגבי מי סוטה שאף בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים פסול, סוברים שגם לגבי אפר פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת הפסוקים באופן זה, שמה שנאמר "וַתֵּן

המשך מעמוד פא

וְהַעִיד לְפָנֵינוּ נְחוּנָא חוֹפֵר שִׁיחִין, שְׁהֵאֵשָׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה פעם שניה, וְכִיפְלְנוּ עֲדוּתוֹ לנהוג כן, כְּשֶׁנִּי אֲנָשִׁים - שאם שתתה פעם אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים אותה שוב. אָכֵל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד - אך אם אותו בעל קינא לה פעם שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. וְחַכְמַיִם אֹמְרִים - שיטה שלישית, אִין הָאֵשָׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה פעם שניה, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד שִׁקִּינָא לה שני פעמים, וּבֵין בְּכ' אֲנָשִׁים שוֹנִים. שואלת הגמרא, וְתַנָּא קָמָא נְמִי שסבר שהאשה שותה ושונה, ומשמע שאף בבעל אחד שותה שני פעמים, קשה שהרי

הַכְּתִיב 'זֹאת' למעט, ומה ימעטו מפסוק זה. וכן קשה, וְרַבְּנָן בְּתַרְאִי נְמִי - על דעת חכמים שבברייתא. סוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת אף בשני אנשים, יש להקשות שהרי הֵא בְּתֵיב תוֹרַת לְרֵבּוּת, ולדבריהם מה ריבה מקרא זה. מתרצת הגמרא, אֹמֵר רַבָּא, בְּאִישׁ אֶחָד וּבְעַל אֶחָד - בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיסתר עם אותו פלוני ונסתרה עמו, דְּכוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי בזה, ומודים דְּאִין הָאֵשָׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה אחר שנסתרה עם אותו בועל שנית.

יהושע ח א-כא

ח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת קַח עִמָּךְ אֶת כָּל־עַם הַמְּלַחְמָה וְקוּם עֲלֶיהָ הָעֵי רְאֵה | נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת־מַלְכָּךְ הָעֵי וְאֶת־עַמּוֹ וְאֶת־עִירוֹ וְאֶת־אֲרָצוֹ: ב וְעָשִׂיתָ לָּעֵי וּלְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ רַק־שַׁלְּלָהּ וּבְהַמָּתָה תָּבִיזוּ לָכֶם שִׁים־לָךְ אַרְבַּ לָּעִיר מֵאַחֲרֶיהָ: ג וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־עַם הַמְּלַחְמָה לַעֲלוֹת הָעֵי וַיִּבְחַר יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשִׁים אֲלָפֵי אִישׁ גְּבוּרֵי הַחֵיל וַיִּשְׁלַחֵם לַיְלָה: ד וַיֵּצְאוּ אֹתָם לֵאמֹר רְאוּ אַתֶּם אַרְבָּים לָעִיר מֵאַחֲרֵי הָעִיר אֶל־תִּרְחִיקוּ מִן־הָעִיר מְאֹד וְהָיִיתֶם כְּלָכֶם נֹכְנִים: ה וַאֲנִי וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרַב אֶל־הָעִיר וְהָיָה כִּי־יֵצְאוּ לְקִרְאֹתֵנוּ כַּאֲשֶׁר בְּרִאשֹׁנָה וְנִסְנוּ לִפְנֵיהֶם: ו וַיֵּצְאוּ אַחֲרֵינוּ עַד הַתִּיקְנוּ אוֹתָם מִן־הָעִיר כִּי יֹאמְרוּ נָסִים לִפְנֵינוּ כַּאֲשֶׁר בְּרִאשֹׁנָה וְנִסְנוּ לִפְנֵיהֶם: ז וְאַתֶּם תִּקְמוּ מֵהָאוֹרֵב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־הָעִיר וּנְתַנְנָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיַדְכֶם: ח וְהָיָה כְּתַפְשַׁכֶּם אֶת־הָעִיר תִּצִּיתוּ אֶת־הָעִיר כַּאֲשֶׁר פָּדַר יְהוָה תַּעֲשׂוּ רְאוּ צִוִּיתִי אֶתְכֶם: ט וַיִּשְׁלַחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיִּלְכוּ אֶל־הַמְּאָרֵב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי מִיַּם לָעֵי וַיִּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵם: י וַיִּשְׁכַּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֶּקֶר וַיִּפְקֹד אֶת־הָעָם וַיַּעַל הוּא וְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָעָם הָעֵי: יא וְכָל־הָעָם הַמְּלַחְמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ עָלוּ וַיִּגְשׂוּ וַיִּבְאוּ נֶגֶד הָעִיר וַיַּחֲנוּ

רש"י

(ב) תבוזו לכם. ואל תחרימו השלל עוד: (ו) התיקנו אותם. לשון תיק, שנוציאם מתיק העיר, דישפורי"ר בלעז. ויש לפותרו לשון נתיקה, כמו (ירמיהו יב ג): התיקם כצאן לטבחה: (ז) והורשתם. ותתרכון: (ט) מים לעי. שהעי מקדם לבית אל, ובית אל מים לעי: וילן יהושע בתוך העם. להיות נכון בהשכמת הבקר: (י) ויעל הוא. כמו שאמר לו המקום, אם הוא עובר לפניהם עוברין, ואם לאו אין עוברין:

מצודת ציון

(ב) אורב. יושב במסתור המארב: (ה) ונסנו. מלשון ניסה ובריחה: (ו) התיקנו. ענין העתקה והסרה: (ז) והורשתם. ענין גרושין: (ח) תציתו. תבעירו, כמו (איכה ד יא) ויצת אש בציון: (ט) מים. ממערב: (י) ויפקוד. ענין השגחה: (יא) והגיו. והעמק:

מצודת דוד

(א) אל תירא. לפי שכבר נפלו בזה המקום, היה ירא לגשת עוד, לזה אמר לו 'אל תירא': כל עם. צוה לעשות כל ההכנות והתחבולות האלו להטעות הגוים למען יחשבו שכל נצחונם הוא בעבור רוב העם והתחבולות ולא יד ה' עשתה זאת, ועל זה יאספו כולם יחד להיות גם המה עם רב ולהמתיק עצה ותחבולות ברוב יועצים,

ובזה יהיה טובה לישראל כי את כולם יכו כאחד מבלי יצטרכו ללכת מעיר לעיר להכות בהם: (ב) מאחריה. לא מן העבר אשר תבואו אליה: (ד) נכונים. ללכת מהר, בעת המצטרך: (ה) ונסנו. בכדי להטעותם: (ו) ויצאו. ואז יצאו לרדוף אחרינו: עד התיקנו. רצה לומר, המנוסה תועיל עד אשר נעתק אותם מן העיר לרדוף אחרינו, כי יאמרו שבאמת בעבור הפחד, נסים הם כאשר במלחמה הראשונה: ונסנו. ונוסיף לנוס עוד להרחיקם מן העיר: (ז) מהאורב. מהמקום שתהיו אורבים: את העיר. את הנשארים בעיר: (ח) כדבר ה'. שצוה לשרפה כמו שכתוב למעלה (פסוק ב) ועשית לה כאשר עשית ליריחו: ראו צויתי. רצה לומר, הזהרו ואל תמרו פי: (י) ויפקוד. השגיח בהם אם המה מוכנים למלחמה:

מִצָּפוֹן לְעֵי וְהָגִי (כתיב בינו) בִּינְיָו וּבֵין־הָעֵי: יב וַיִּקַּח כַּחֲמִשָּׁת אֲלָפִים אִישׁ וַיֵּשֶׁם
 אוֹתָם אֹרֵב בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי מִיָּם לָעִיר: יג וַיִּשְׁימוּ הָעָם אֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה
 אֲשֶׁר מִצָּפוֹן לָעִיר וְאֶת־עַקְבוֹ מִיָּם לָעִיר וַיִּלְךְ יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָה הַהוּא בְּתוֹךְ
 הָעֵמֶק: יד וַיְהִי כִּרְאוֹת מִלֶּךְ־הָעֵי וַיִּמְהָרוּ וַיִּשְׁפְּימוּ וַיִּצְאוּ אַנְשֵׁי־הָעִיר לִקְרַאת־
 יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמוֹעֵד לִפְנֵי הָעֲרֵבָה וְהוּא לֹא יָדַע כִּי־אֹרֵב
 לוֹ מֵאַחֲרֵי הָעִיר: טו וַיִּנְגְּעוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיהֶם וַיִּנְסוּ דֶרֶךְ הַמִּדְבָּר:
 טז וַיִּזְעְקוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־כְּתִיב בְּעִיר) בְּעֵי לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ
 וַיִּנְתְּקוּ מִן־הָעִיר: יז וְלֹא־נִשְׁאָר אִישׁ בְּעֵי וּבֵית אֵל אֲשֶׁר לֹא־יִצְאוּ אַחֲרֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲזְבוּ אֶת־הָעִיר פְּתוּחָה וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־יְהוֹשֻׁעַ נְטָה בְּכִידוֹן אֲשֶׁר־בִּידוֹךָ אֶל־הָעֵי כִּי בִידוֹךָ אֶתְנַנֶּה וַיֵּט יְהוֹשֻׁעַ
 בְּכִידוֹן אֲשֶׁר־בִּידוֹ אֶל־הָעִיר: יט וְהָאֹרֵב קָם מִהָרָה מִמְּקוֹמוֹ וַיִּרְוּצוּ בְּנִמּוֹת יָדוֹ
 וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיִּלְכְּדוּהָ וַיִּמְהָרוּ וַיִּצִיחוּ אֶת־הָעִיר בָּאֵשׁ: כ וַיִּפְּנוּ אַנְשֵׁי הָעֵי
 אַחֲרֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עָלָה עֵשֶׂן הָעִיר הַשְּׁמַיְמָה וְלֹא־הָיָה בָּהֶם יָדַיִם לָנוֹם
 הִנֵּה וְהִנֵּה וְהָעָם הִנֵּם הַמִּדְבָּר נֶהֱפֵךְ אֶל־הָרֹדֵף: כא וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאוּ
 כִּי־לָכַד הָאֹרֵב אֶת־הָעִיר וְכִי עָלָה עֵשֶׂן הָעִיר וַיָּשְׁבוּ וַיִּכּוּ אֶת־אַנְשֵׁי הָעֵי:

רש"י

מאתמול, באותה שעה נצא, שהיו מנחשים
 ומעוננים: (טו) וינגעו. לשון נגע (כתרגומו):
 ואתברו, הראו עצמן כאלו הם נגפים לפניהם:
 (יח) נטה בכידון. הוא היה סימן לאורב
 לצאת מן המארב, בראותו הכידון נטוי על
 העיר. כידון. שפיד"ו בלע"ז: (כ) ידים. כח:
 והעם הנס המדבר. ישראל שנסו אל המדבר
 כמו שאמר למעלה, נהפך להלחם אל הרודף:

מצודת ציון

(יג) וישמו. ענין הזמנה למלחמה, כמו (מלכים א כ יב) שימו
 אל העיר: עקבו. תרגומו: מארבו, והוא מלשון (בראשית כו
 לו) ויעקבני זה פעמים, שהוא ענין ערמה: (יד) למועד.
 לזמן, כמו (בראשית יח יד) למועד אשוב אליך: (יח) בכידון.
 ברומח: (כ) ידים. מקום, כמו (שמואל ב יח יח) יד אבשלום:

(טז) ויזעקו. נתקבצו מזעקת המאסף: (יח) נטה בכידון. לעשות סימן להאורב לבא אל העיר:

מצודת דוד

(יב) וישם אותם אורב. שם עוד אורב אחד, יותר קרוב
 אל העיר: (יג) וישמו העם. העם עצמם הזמינו
 למלחמה את המחנה וכו', וגם הזמינו את עקבו והוא
 האורב: בתוך העמק. להתקרב אל העיר: (יד) למועד.
 לזמן שיצאו במלחמה הראשונה: (טו) וינגעו. הראו
 עצמם כאלו היו מנוגעים, רצה לומר, מוכים ונחלשים:

(טז) ויזעקו. נתקבצו מזעקת המאסף: (יח) נטה בכידון. לעשות סימן להאורב לבא אל העיר:

דברי הימים א ז א-מ

ז א וּלְבָנַי יִשְׁשַׁכָּר תּוֹלַע וּפּוּאָה כְּתִיב וְיֹשֵׁב יִשְׁמְרוֹן אֲרַבְּעָה: ב וּבְנֵי תוֹלַע עֲזִי וּרְפָיָה וְיִרְיָאֵל וַיְחַמֵּי וַיְבָשֶׂם וּשְׁמוּאֵל רָאשִׁים לְבֵית־אֲבוֹתָם לְתוֹלַע גְּבוּרֵי חֵיל לְתַלְדוֹתָם מִסְפָּרָם בְּיָמַי דָּוִד עֲשָׂרִים־וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ג וּבְנֵי עֲזִי יִזְרַחְיָה וּבְנֵי יִזְרַחְיָה מִיכָאֵל וְעַבְדֵּיהּ וַיֹּאֲלֵי יִשְׁיָה חַמְשָׁה רָאשִׁים כָּלָם: ד וְעַלֵּיהֶם לְתַלְדוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם גְּדוּדֵי צָבָא מְלַחְמָה שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אֶלֶף כִּי־הֲרַבּוּ נָשִׁים וּבָנִים: ה וְאַחֵיהֶם לְכָל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׁשַׁכָּר גְּבוּרֵי חֵילִים שְׁמוֹנִים וְשִׁבְעָה אֶלֶף הִתְיַחֲשָׁם לְכָל: ו בְּנִימֹן בָּלַע וּבְכָר וַיְדִיעֵאל שְׁלֹשָׁה: ז וּבְנֵי בָלַע אֶצְבוֹן וְעֲזִי וְעֲזִיאֵל וַיְרִימוֹת וְעִירֵי חַמְשָׁה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹת גְּבוּרֵי חֵילִים וְהִתְיַחֲשָׁם עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְשִׁלְשִׁים וְאַרְבַּעָה: ח וּבְנֵי בְּכָר זְמִירָה וַיֹּעֲשׂ וַאֲלִיעֶזֶר וְאֶלְיוֹעִינִי וְעַמְרִי וַיְרַמּוּת וְאַבְיָה וְעַנְתוֹת וְעַלְמַת כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי־בְכָר: ט וְהִתְיַחֲשָׁם לְתַלְדוֹתָם רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם גְּבוּרֵי חֵיל עֲשָׂרִים אֶלֶף וּמֵאֲתָיִם: י וּבְנֵי יְדִיעֵאל בְּלָהָן וּבְנֵי בְּלָהָן (כְּתִיב יְעִישׁ) יְעִישׁ וּבְנִימֹן וְאַהוּד וּכְנַעְנָה וְזִיתָן וְתַרְשִׁישׁ וְאַחִישַׁחַר: יא כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יְדִיעֵאל לְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת גְּבוּרֵי חֵילִים שִׁבְעָה־עֶשְׂרֵת אֶלֶף וּמֵאֲתָיִם יְצִאֵי צָבָא לְמַלְחָמָה: יב וְשֵׁפָם וְחָפָם

רש"י

(א) ולבני יששכר תולע ופואה. ישוב ושמרון. בחומש כתיב (בראשית מ"ז) ויוב. יוב היה שמו ולפי שנתיישבו ללמוד תורה דכתי' (לקמן י"ב) מבני יששכר יודעי בינה לעתים לכך זכה ונקרא ישוב: (ב) ובני תולע. מספרם בימי דוד עשרים ושנים אלף ושש מאות כל אלה בני תולע לבד מבני עזי: (ג) ובני עזי וגו'. שלשים וששה אלף כי הרבו נשים ובנים. וכל אלה היו לבד מאותן עשרים ושנים

אלף ושש מאות של בני תולע: (ה) ואחיהם לכל משפחות. בין בני תולע בין בני עזי בין כל גבורי החיילים של דוד שמונים ושבעה אלף: התיחשם לכל. פתרון לכל היחס שלהם: (ו) בנימין בלע ובכר וידיעאל. זה שקורא בספר הישר אשבל (בראשית מ"ז): (יב) ושפים וחפים בני עיר חשם בני אחר. עזרא שכתב ספר היחס הזה לא היה יודע אם היו מבני בנימין אם לאו לפיכך כתבם לבדם וגם משום

מצודת דוד

(א) ולבני יששכר. ר"ל זהו היחס של בני יששכר: (ב) ראשים. הם היו ראשים לבית אבותם: לתולע. לבני תולע נולדו גבורי חיל לכל תולדותם ועלו מספרם בימי דוד וכו': (ג) חמשה וכו'. כל החמשה היו ראשים האב וארבעת בניו: (ד) ועליהם. ועמהם מתולדותם ומבית אבותם אנשי גדודים הראויים לצאת בצבא מלחמה היו ל"ו אלף כי הרבו נשים ועי"ז הרבו בנים: (ה) לכל משפחות. את כל המשפחות: התיחשם לכל. לכולם היו ספרי יחוסם: (ו) בנימין. זהו היחס מבני בנימין: (ז) והתיחשם עשרים וכו'. למספר הזה היה ספרי יחוסם: (ט) והתיחשם וכו'. ר"ל ראשי האבות היו להם ספרי יחוסם לתולדותם ועמהם גבורי חיל למספר עשרים אלף ומאתים: (יא) לראשי האבות. ר"ל המה היו לראשי האבות מגבורי חילים שבעה עשר וכו': (יב) בני עיר. היו בני עיר והוא עירי בן בלע הנזכר למעלה: בני אחר. אחר הוא שם איש והוא אחד מהנזכרים ושתי שמות היו לו:

בְּנֵי עֵיר חֶשֶׁם בְּנֵי אַחֵר: יג בְּנֵי נַפְתָּלִי יַחְצִיאֵל וְגוֹנִי וַיְצַר וְשָׁלוֹם בְּנֵי בְלָהָה:
 יד בְּנֵי מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר יָלְדָה פִּילְגֶשׁוּ הָאֲרַמִּיָּה יָלְדָה אֶת־מְכִיר אָבִי
 גִּלְעָד: טו וּמְכִיר לָקַח אִשָּׁה לְחַפִּים וְלִשְׁפִים וְשֵׁם אַחֲתּוֹ מַעֲכָה וְשֵׁם הַשְּׁנִי
 צִלְפַּחַד וַתְּהִינָה לְצִלְפַּחַד בָּנוֹת: טז וַתֵּלֶד מַעֲכָה אֶשְׁת־מְכִיר בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ
 פָּרֵשׁ וְשֵׁם אָחִיו שָׂרֵשׁ וּבְנֵיו אוּלָם וְרָקִם: יז וּבְנֵי אוּלָם בְּדָן אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
 בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה: יח וְאַחֲתּוֹ הַמַּלְכָּת יָלְדָה אֶת־אִישָׁהוּד וְאֶת־אֲבִיעֶזֶר
 וְאֶת־מַחֲלָה: יט וַיְהִיו בְּנֵי שְׁמִידֵעַ אַחִין וְשָׁכֶם וְלִקְחִי וְאַנִּיעֵם: כ וּבְנֵי אַפְרַיִם
 שׁוּתָלַח וּבֶרֶד בְּנוֹ וְתַחַת בְּנוֹ וְאַלְעָדָה בְּנוֹ וְתַחַת בְּנוֹ: כא וְזַבְדִּי בְּנוֹ וְשׁוּתָלַח
 בְּנוֹ וְעֶזֶר וְאַלְעָד וְהַרְגוּם אֲנָשֵׁי־גַת הַנּוֹלְדִים בְּאַרְצָן כִּי יָרְדוּ לָקַחַת אֶת־
 מְקִנְיָהֶם: כב וַיִּתְאַבְּל אַפְרַיִם אֲבִיהֶם יָמִים רַבִּים וַיָּבֵאוּ אָחִיו לְנַחְמוֹ: כג וַיָּבֵא
 אֶל־אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בְרִיעָה כִּי בְרָעָה הִיְתָה בְּבֵיתוֹ:

רש"י

שכטים לך לחלח וחבור נהר גוזן וערי מדי כי
 ספר דברי הימים שלהם גלה עמהם אבל יהודה
 מצאתי ספרן בכבל ומה שמצאתי כתבתי:
 (יד) בני מנשה אשריאל אשר ילדה. פירוש
 אשר ילדה לו אשתו דוגמא אשר ילדה אותה
 ללוי במצרים (במדבר כ"ו) אבל פילגשו הארמיה
 ילדה את מכיר: (כ) ובני אפרים שותלח וגו'.
 והרגום אנשי גת וגו' כי ירדו לקחת את
 מקניהם, ולא היו בקיאים במוצאי הדרכים
 ובמוצאי הארץ והרגום אנשי גת הנולדים
 בארץ כי הם היו בקיאים בארץ ההיא:

דכתיב ומכיר לקח אשה לחפים מספקא ליה:
 (יג) בני נפתלי יחציאאל וגו'. מה שלא נתיחס
 יותר זהו הטעם כמפורש בשלהי מגילת
 ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא וכל אחד ואחד
 מן היחס ומה שמצא כתב ומה שלא מצא לא
 כתב ומן בני נפתלי לא מצא יותר וזהו הטעם
 שכל היחס הזה מייחד בדילוגים כי דילג מספר
 זה אל ספר זה וחברם ומה שלא היה יכול
 לכתוב בספר זה כתב בספר עזרא תדע כי נאמר
 בסמוך (לקמן ט') וכל ישראל התיחשו והנם
 כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה הגלו
 לכבל פתרון אם רצונך לידע יחס עשרת

מצודת דוד

(יג) בני בלהה. היא אשת יעקב: (יד) אשריאל. לא היה בנו ממש כי היה בן גלעד בן מכיר בן מנשה כמ"ש בתורה
 אבל בני בני נקראו בני: אשר ילדה. אשה הראויה מבנות ישראל: הארמיה. מבנות ארם: (טו) לחפים ולשפים.
 רצה לומר אחות לחפים ולשפים: ושם אחותו. של כ"א מן האחים: ושם השני. הוא חוזר על אשריאל האמור
 במקרא שלפניו ור"ל שהיה שני לסדר הדורות כי צלפחד היה בן חפר אחיו וזכר רק את החשובים שבהם: (טז) ובניו.
 חוזר על פרש: (יז) אלה בני גלעד. מוסב על אשריאל וצלפחד לומר שלא היו בני מנשה ממש כי אם מזרעו ומגלע'
 באו אשריאל היה בנו וצלפחד בן בנו: (יח) ואחותו. אחות גלעד שהיתה מולכת ומושלת בקצת הארץ אשר לגלעד:
 (כ) וברד בנו וכו'. מוסב על אפרים שכולם היו בניו ולא בניו ממש כ"א בני בניו לבד משותלח היה בנו ממש:
 (כא) הנולדים בארץ. כאומר לפי שהמה היו מילידי הארץ ההיא וידעו מוצא הארץ ומבואה לא כן בני אפרים כי
 נולדו בארץ אחרת ולזה התגברו עליהם בני גת ותפשו והרגום על אשר ירדו לקחת את המקנה של אנשי גת:
 (כב) ויתאבל אפרים. הדבר נעשה עוד אפרים חי: אחיו. אוהביו ומיודעיו ור"ל עם שאחיו נחמו אותו לא קבל מהם
 נחמומין והתאבל ימים רבים: (כג) כי ברעה. ר"ל כי נולד בעת רעה היתה בביתו עודו מתאבל:

כד וּבְתוֹ שָׂאֲרָה וַתִּבֶן אֶת־בֵּית־חֹרֶוֹן הַתַּחְתּוֹן וְאֶת־הָעֲלִיּוֹן וְאֵת אֶזְנֵי שָׂאֲרָה:
 כה וּרְפַח בְּנוֹ וְרִשָּׁף וְתֹלַח בְּנוֹ וְתַחַן בְּנוֹ: כו לַעֲדָן בְּנוֹ עֲמִיהוּד בְּנוֹ אֶלְיָשָׁמֶע
 בְּנוֹ: כז נוֹן בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ: כח וְאַחֲזָתֶם וּמִשְׁבוֹתֶם בֵּית אֵל וּבְנֹתֶיהָ וְלִמְזוֹרַח
 נַעֲרָן וְלַמַּעֲרֹב גָּזֹר וּבְנֹתֶיהָ וּשְׁכֵם וּבְנֹתֶיהָ עַד־עֵינָהּ וּבְנֹתֶיהָ: כט וְעַל־יְדֵי
 בְנֵי־מְנַשֶּׁה בֵּית־שָׁאֵן וּבְנֹתֶיהָ תַעֲנֹד וּבְנֹתֶיהָ מְגִדוֹ וּבְנֹתֶיהָ דָּוָר וּבְנֹתֶיהָ בְּאֵלָה
 יִשְׁבּוּ בְנֵי יוֹסֵף בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: ל בְּנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשׁוּהָ וְיִשׁוּי וּבְרִיעָה וְשָׂרַח
 אַחֲזָתֶם: לא וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל הוּא אָבִי (כתיב בְּרוּת) בְּרוּיָת: לב וְחֶבֶר
 הוֹלִיד אֶת־יַפְלֹט וְאֶת־שׁוּמֵר וְאֶת־חֹתָם וְאֵת שׁוּעָא אַחֲזָתֶם: לג וּבְנֵי יַפְלֹט
 פְּסֹד וּבְמַהֲל וְאִשׁוֹת אֵלָה בְּנֵי יַפְלֹט: לד וּבְנֵי שְׁמֹר אַחִי (כתיב וְרוּחָה) וְרוּחָה
 (כתיב וְחַבָּה) וְחַבָּה וְאַרְם: לה וּבְנֵי הַלֵּם אַחִיו צוֹפַח וְיִמְנַע וְשִׁלְשׁ וְעַמְלָל: לו בְּנֵי
 צוֹפַח סוּחַ וְחַרְנֶפֶר וְשׁוּעֵל וּבְרִי וְיִמְרָה: לו בְּצֹר וְהוֹד וְשִׁמְא וְשִׁלְשָׁה וְיִתְרָן
 וּבְאַרְא: לח וּבְנֵי יֵתֶר יַפְנָה וּפְסַפָּה וְאַרְא: לט וּבְנֵי עֵלָא אָרַח וְחַנִּיאֵל וְרַצִּיא:
 מ כָּל־אֵלָה בְנֵי־אֲשֵׁר רְאִישֵׁי בֵּית־הָאֲבוֹת בְּרוּרִים גְּבוּרֵי חַיִּלִּים רְאִישֵׁי הַנְּשִׂאִים
 וְהַתִּיחָשִׁם בְּצַבָּא בְּמַלְחָמָה מִסְפָּרָם אַנְשִׁים עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה אֶלְפָּה:

רש"י

(כד) ובתו שארה ותבן את בית חורון. שארה בנאתו: ואת אֶזְנֵי שארה. על שמה קראה שם העיר: (כה) ורפח בנו. של בריעה: ורשף ותלח. בנים של רפח כמו כן חשב דורות: (כט) ועל ידי בני מנשה בית שאן. פתרון סמוך לבני מנשה כמו איש על ידו לדגליהם (במדבר ב'): (לא) הוא אבי ברזית. שר אותה העיר ובב"ר ר' לוי ור' סימון ר' לוי אומר שהיו

בנותיו נאות ונשואות לכהנים שנמשחו בשמן זית ר' סימון אומר שהיו בנותיו נאות ונשואות למלכים שנמשחו בשמן המשחה ולפי שהיו להם שמן הרבה היו מושחין בו לכך היו נאות דהא כאשר כתיב וטובל בשמן רגלו (דברים ל"ג) ואמר ר' חנניה חמין ושמן שסכתי אמי החזירוני לנערותי:

מצודת דוד

(כד) ובתו שארה. ר"ל ושם בתו שארה: אֶזְנֵי שארה. אולי היה עיר אחרת ושמה אֶזְנֵי ולזה נקראה אֶזְנֵי שארה על שמה: (כה) ורפח בנו. חוזר על בריעה לומר שרפח היה בנו: ורשף ותלח בנו. כ"א היה בנו של רפח: ותחן בנו. הוא חוזר על תלח הסמוך: (כז) יהושע בנו. הוא יהושע בן נון הידוע: (כח) ואחוזתם ומושבותם. ענינם אחד והוא כפל בשמות נדרפים וכן אדמת עפר (וינאל יב): ולמזרח נערן ולמערב. מעבר נערן המזרחי והמערבי גזר וכו': (כט) ועל ידי. גם ישבו סמוך למקומות נחלת מנשה שהם בית שאן וכו' שהיו מנחלת מנשה כמ"ש ביהושע: באלה וכו'. בני אפרים ישבו בבית אל וכו' ובני מנשה בבית שאן וכו': (לד) אחי. כן שמו: (לה) ובן הלם. כמו ובני הלם: אחיו. הלם זה היה אחיו של כ"א מן הנזכרים במקרא שלמעלה: (לח) ובני יתר. הוא יתן: (לט) ובני עלא. אולי הוא מהנזכרים והיה נקרא בשתי השמות: (מ) ברורים. נבחרים מכל בני השבט: ראשי הנשיאים. הם היו לראשים על נשיאי השבט: והתיחשם. הידועים ביחוסם מבני אשר היוצאים בצבא מלחמה היה מספרם כ"ו אלף אנשים: חשובים:

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יב אין קובעים תענית לכתחלה בערב שבת אלא אם כן שימיעום מעט קדם קבלת שבת כדי שלא יכנס לשבת בשעה מענה, אלא אם כן הוא איסטגים שבשאוכל ביום אפלו מעט לא יאכל בלילה לתאבון. במה דברים אמורים, בתענית יחיד שאין קבוע לו זמן, שאפשר לו להתענות אותו תענית ביום אחר. אבל אם זמנו הוא בערב שבת, כגון המתענה תעניות של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר בסימן תק"פ⁴⁹, וכן המתענה בערב ראש חודש⁵⁰, אינו צריך לדחות התענית ליום אחר אם ארע בערב שבת. (וכן המתענה בכל ימות השבוע שבאותו יום מתענה הוא ג"כ). ואע"פ שכל התעניות אלו שבערב שבת אינם חובה כלל, אין צריך לדחותו מפני כבוד השבת, לפי שאסור זה שלא יכנס לשבת כשהוא מענה אסור קל הוא ולא חששו לו אלא שלא לקבוע בו התענית לכתחלה בשאפשר לקבוע ביום אחר, אבל מי שאי אפשר לו לקבוע ביום אחר אין לו לדחות התענית לגמרי בשביל כך.

ורשאי להשלים התענית בערב שבת עד צאת הכוכבים. ואם קבל עליו התענית במנחה, חיב הוא להשלימו כמו המקבל עליו תענית בשאר ימות השבוע, שחיב הוא להשלימו עד צאת הכוכבים. ויש אומרים שאם השלים תפלת ערבית של שבת מבעוד יום, צריך לאכל מיד ואינו רשאי להתענות עד צאת הכוכבים, דכיון שקבל עליו שבת בתפלה אסור לו להתענות עוד, שאין מתענין בשבת אפלו שעה אחת בשמתכונן לשם תענית, כמו שיתבאר בסימן רפ"ח⁵¹. ואף אם קבל התענית במנחה שחיב הוא להשלימו, אף על פי כן יאכל מיד לאחר השלמת (הצבור את) התפלה, לפי שהוא מתענה עד אחר קבלת שבת זהו גם כן השלמה, שכבר נשלם יום החול וחל עליו השבת.

ולענין הלכה יש לנהוג כסברא האחרונה בתענית יחיד, שאין חיוב ההשלמה בו אלא מחמת קבלתו אותו, וכיון שמתענה עד אחר קבלת שבת יוצא ידי חובתו. ומכל מקום לכתחלה יפרש בשעת קבלת התענית שאינו מקבלו אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת. אבל בתענית צבור⁵², שההשלמה בו הוא חובה, צריך להשלים גם בערב שבת כסברא הראשונה, ואפלו אם התנה מאתמול שלא יתענה אלא עד לאחר יציאה מבית הכנסת אין תנאו מועיל כלום, שאין התענית תלוי כלל בתנאו שהרי הוא תענית צבור.

ואם הוא תענית חלום - לדברי הכל ישלים עד צאת הכוכבים, שהרי אף בשבת עצמה מתענין תענית חלום:

יג המתענה בכל ערב ראש חודש או בכל עשרת ימי תשובה או בכ' סיון⁵³ או במיתת הצדיקים או ביום שמות בו אביו ואמו, אם בפעם הראשון שארע התענית בערב שבת השלימו עד צאת הכוכבים, צריך לנהוג כן לעולם בכל פעם שארע בערב שבת, משום שהוא כמו נדר, וצריך שיתירו לו שלשה. והוא שבשעה שהשלים

ביאורים

לתענית ציבור על ידי רבנו תם ואתו כל חכמי צרפת, אחרי מאורע איום שארע בשנת ד'תתקל"א, ובשנת ה'ת"י, חזרו חכמי הדור ונתנו חזוק ותוקף לתענית זו כתענית ציבור, לאחר פרעות וגזרות קשות ואכזריות שעברו על יהדות פולין, שהיתה בימים ההם רוב מנין ורוב בנין של יהדות אירופה. ובפרעות ושמדות אלה נחרבו מאות קהילות והרבה רכבות מישראל נהרגו ונספו במיתות משונות בשנות ת"ח ות"ט⁵⁴.

המתענה בערב ראש חודש - על אף שהיא תענית שהתפשטה רק בדורות האחרונים, מותר להתענות בערב שבת⁵⁰.

אבל בתענית ציבור - כגון עשרה בטבת שחל בערב שבת, או תענית בכורות בערב פסח, או תענית כ' סיון המבוארת בסעיף הבא.

או בכ' סיון - יום בו הוכפלו הצרות לגלות ישראל בארצות אירופה בגזרות ושמדות רבות, אותו היום נקבע

מקורות

(49) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם ס"ב. (51) סעיף א, ושם נתבאר דיני תעניות בשבת - על כל פרטיהן. (52) ובדורנו לא נהגו בתענית זו. (ספר התודעה פרק 31).

(50) ע"פ קו"א ס"ק ה.

בפעם הראשון היה בדעתו לנהוג בן לעולם, או שהשלים ג' פעמים בערב שבת ולא התנה שיהא בלי גדר, אבל מחמת שהשלים כמה פעמים כשארע בחול אינו חשוב כגדר לענין שיצטרך להשלים כשארע בערב שבת. ויש חולקין בזה ואומרים, שבתענית יום שמת בו אביו ואמו כשחל בחול בשנה הראשונה והשלים אז התענית, בודאי היה בדעתו לנהוג בן לעולם, לפי שלא עלה על דעתו לחשוב היצר יתנהג להבא כשיארע בערב שבת, לפיכך הרי זה כגדר וצריך להשלים לעולם אף כשיארע בערב שבת. וכן בתענית ימי מיתת הצדיקים וערב ראש חודש, אם כשהתענה פעם הראשון בחול והשלימו היה בדעתו לנהוג בן לעולם, או שהתענה והשלים ג' פעמים בחול ולא התנה שיהא בלי גדר, הרי זה כגדר וצריך להשלים אף כשיארע בערב שבת, וכן נהגו העולם. (ואף על פי כן, המקל לעת הצורך כסבא הראשונה לא הפסיד):

חלק ב, סימן רמט, דינים השייכים לערב שבת טעמים יב-ג

שולחן ערוך – הלכות תפילין

נמשכת עד הבקר — פטורין מכלם, ובלבד שיהא החתן מיסב עמהם, שאז היא מצוה לסבא האחרונה:

ז כותבי סת"ם בשעה שעוסקין במלאכתן וכן תגריהם ותגרי תגריהם — שהם לוקחין כדי להוציאן למכרן למי שצריך להם, ואין כוננתם כדי להשתפר, וכן כל העוסקים במלאכת שמים — פטורין מהנחת תפילין כל היום, זולת בשעת קריאת שמע ותפלה, כדי לקבל [עליו] על מלכות שמים שלמה, וגם שלא יעידו עדות שקר בעצמם.

במה דברים אמורים? כשאינם עוסקים במלאכתם בשעת קריאת שמע, אבל אם הם עוסקים — אינם צריכים להפסיק משום קריאת שמע ותפלה אפלו אם יעבר זמנם, אלא שלכתחלה אסורים להתחיל משהגיע סמוך לזמן קריאת שמע (ע"ן סימן עב).

אבל אם התחילו קדם לכן, או אפלו התחילו באסור — אין צריך להפסיק לקריאת שמע, אף על פי שיש להם שהות לעסק במלאכתם אחר קריאת שמע, וקריאת שמע היא מצוה עוברת, אף-על-פי-כן כל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, אפלו אפשר לו לקיים שתייהן, לפי שכל שעוסק במלאכתו של מקום — לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות אף על פי שאפשר לו.

ולכן המשמר את המת — פטור מתפילין ומקריאת שמע ומתפלה ומכל המצות, אף על פי שיש להם שהות לעסק החופר כבר למת — פטור מכלם, אף על פי שיש מעט, שגם בשעת נוחו נקרא עדין עוסק במצוה, שעל ידי כן יתחזק כחו לחזור ולחפר, ולכן הוא פטור אז אף על פי שיש לו.

אבל מי שלבש בתפילין, אף על פי שמקיים מצוה — אינו נקרא עוסק במצוה להפטר מכל המצות אלא בשעה שלובשן, אבל לא אחר-כך כשהולך בהן כל היום.

וכן מי שמצא אבדתו של חברו ומשמרה בתבתו אף על פי שמקיים מצוה — אינו נקרא עוסק במצוה להפטר מכל המצות כל זמן הייתה בתוך תבתו. וכן כל פיוצא בנה.

ואפלו כשעוסק במצוה אחת ונודמנה לו מצוה אחרת, ויכול לעשות שתייהן כחת בלא שום טרח — "מהיות טוב אל תקרא רע", ויצא ידי שתייהן. ולא אמרו שכל העוסק במצוה פטור מן

ה אבל ביום ראשון של אבלות, דהינו ביום הקבורה — אסור להניח תפילין, מפני שהתפילין נקראין פאר, שנאמר: "פארך חבוש עליך", ואבל מעולם בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר תחת אפר.

אבל ביום השני חייב בתפילין, שעקר המרידות אינו אלא יום אחד, שנאמר: "ואחריתה ביום מר". ומכל מקום לא יניח עד אחר הגז החמה, שאז כבר מקצת זמן הראוי להנחת תפילין, ואמרינן מקצת היום ככלו, כמו שכתוב ביונה דעה סימן שפח. וכיון שהניח — שוב אינו חולץ, אפלו באו פנים חדשות, דהינו מנחמים חדשים שלא היו אתמול. אבל לכתחלה לא יניח בפניהם עד שילכו להם (ודין תפילין בתשעה באב יתבאר בסימן תקנה):

ו חתן ושושביניו וכל בני החפה בשעת המשתה — פטורים, מפני שמצוי בהן שכרות וקלות ראש. ואף על פי שחייבין בקריאת שמע — קורין קריאת שמע בלא תפילין. וכן פטורין מן התפלה, לפי שמתוך שמחת לבם לא יוכלו לכוון, מה שאין כן בקריאת שמע שמצות כוננתה אינו אלא בפסוק ראשון בדיעבד, ובקל יוכלו לישב דעתם לכוון בפסוק ראשון, והשאר יאמרו בלא כונה.

ועכשו שאין אנו מכונים כל-כך בתפלה גם בלא שמחת נשואין — אין לחתן ולכל בני החפה לפטר את עצמן מהתפלה מחמת חסרון כונה, וכן נוהגין שמפסיקין המשתה כשמגיע זמן תפלה. ונוהגין גם כן להניח תפילין, שפירין שמפסיקין המשתה ועומדים ומתפללים — שוב אין לחוש לקלות ראש בשעת התפלה. מה שאין כן בדורות הראשונים שלא היו מפסיקין המשתה כדי להתפלל והיו קורין קריאת שמע בתוך המשתה — היו פטורין מתפילין שמהו באו בהן לידי קלות ראש, שהוא מצוי בשעת המשתה.

ויש אומרים שחתן ושושביניו וכל בני החפה העוסקים במשתה — נקראים עוסקים במצוה לענין שפטורין משאר מצות, לכן הם פטורים גם כן מקריאת שמע, ואין צריך לומר מן התפלה ומן התפילין אפלו בזמן הזה.

והמקל כסבא זו — לא הפסיד, אף על פי שנוהגין כסבא הראשונה. ולכן בימות הקיץ שלפעמים סעודת הנשואין היא

תהיה תורת ה' בפיד", וזה שפכר יש תורת ה' בפיהו — אין צריך לאות ולזכרון.

ואם רצה להפסיק ולהניח — יכול גם כן לברך עליהם, שאף על פי שפטור מלהפסיק בשבילן, מכל מקום כיון שרוצה להפסיק מלמודו — הרי הוא חייב בתפלין מיד שפסיק:

י לא יחליץ תפליו בפני רבו, שמזלזל הוא בכבודו שמגלה ראשו בפניו, אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו ויחליץ שלא בפניו:

יא היה צריך לתפלין ולמזונה ואין ידו משגת לקנות שניהם — תפלין קודמין, מפני שהם חובת הגוף. ועכשו שאין מניחים תפלין אלא בשעת קריאת שמע ותפלה, אם אפשר לו לשאל תפלין מאחרים לקריאת שמע ותפלה — מזונה קודמת שאי אפשר בשאלה.

(מגדה, אם מתר בתפלין — יתבאר בורה דעה סימן שלד):

חלק א, סימן לח מי הם החייבים בתפלין והפטורים סעיפים ה-יא

המצוה, אלא כשצריך לטרח טרחא בעשיה האחרת טרח אחר, אבל לא כשטרח אחר לשתייהן וכדרכו במצוה הראשונה יכול לצאת ידי שתייהן:

ח המצטער, אפלו מצטער מפני הצנה, וכן כל מי שאין דעתו מישבת ויכוונה עליו ואי אפשר לו לישוב דעתו — פטור מן התפלין, מפני שאסור להסיח דעתו מן התפלין. אבל אם אפשר לו לישוב דעתו — חייב לישוב דעתו ולהניחן, שהרי אבל חייב מיום שני ואילף אף על פי שמצטער ואין דעתו מישבת, מפני שיש לו לישוב דעתו ושלא להצטער:

ט הקורא בתורה — פטור מהנחת תפלין כל היום, דהינו שאין צריך להפסיק מלמודו להניחם, (וזלתי) בשעת קריאת שמע ותפלה, כדי לקבל עליו על מלכות שמים שלמה. ואף על פי שכל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים חייב להפסיק כדי לעשותה כמו שיתבאר בורה דעה סימן רמ, מכל מקום בתפלין נאמר בהן: "לאות על ידך ולזכרון בין ציניך, למען

לקוטי תורה

תוכן הפרק: הנס דקריעת ים סוף למעלה - ש"ים העליון נהפך לבחינת יבשה

[להבנת פרק זה יש להקדים בקצרה ביאור ענין שני מיני אורות וחיות שנמשכו מאתו יתברך, הנקראים בזה בשם "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין"].

"ממלא כל עלמין" הוא האור והחיות האלקי המתלבש בנבראים להחיותם כמו נפש המלובשת בגוף ועושה אותו לגוף חי (וכמאמר חז"ל מה הנפש ממלא את הגוף כך הקב"ה מלא את העולם), ו"סובב כל עלמין" הוא האור האלקי שבבחינת "אין סוף", דלהיותו אור בלתי מוגבל אינו יכול להיות נתפס בעולמות, ולכן נקרא "סובב כל עלמין", אע"פ שאור זה נמצא בתוך העולמות (ואדרבה, משפיע בהם חיות וקיום), לפי שנשאר מובדל ומרומם מהם.

אשר אחד ההבדלים ביניהם הוא:

אור הממלא כל עלמין, היות שהוא מתלבש בכל נברא ונברא להחיותו, יש בו שינויים וחילוקי מדריגות, לפי שהאור והחיות מתצמצם לפי ערך הנברא שאותו הוא מחי', ונמצא, שמדריגת האור והחיות היא בכל נברא ונברא לפי ערכו.

ומזה גופא מובן, שאור וחיות זה נמשך ומתגלה אל העולמות בסדר והדרגה (הנקרא "השתלשלות" כנ"ל), בתחילה לעולם עליון יותר (שבו מאירה מדריגה עליונה יותר של האור), ואח"כ מתצמצם האור לפי ערך העולם שלמטה ממנו, כדי שיוכל להתלבש בעולם זה, וכן הלאה.

משא"כ ה"אור הסובב כל עלמין", שנשאר מרומם ומובדל מן העולמות, אין בו שום חילוקי מדריגות, ונמצא "למטה כמו למעלה", מעליון שבעליונים עד תחתון שבתחתונים בהשוואה גמורה.

ומזה מובן, שלגבי אור זה לא קיימים כל ה"כללים" של "השתלשלות" (גדרי המשכת אור אלקי ממדריגה למדריגה), ולפיכך יכול אור זה גם להתגלות למטה בעולם הזה הגשמי כמו בעולם היותר עליון. ועוד זאת, שביכולתו של אור זה "לשנות" את סדרי ההשתלשלות גופא, שמדריגה גבוהה באור אלקי (מאור ה"ממלא") תתגלה בעולם נמוך (אף שמצד עצמו הוא דבר בלתי אפשרי).

ועל פי הקדמה זו יובן תוכן הנס דקריעת ים סוף, כפי שהולך ומבאר:

והנה כל זה הוא דוקא כשהאור וההשפעה נמשך בדרך וסדר ההשתלשלות מאצילות לבריאה יצירה עשי' מבחינת ממלא, שאז שייך בחינת ים ויבשה, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגלייא.

סדר זה בירידת השפע האלקי מעולם האצילות (שהוא "אין סוף") לעולמות בריאה יצירה עשי' - על ידי ה"מוצע" דשתי הבחינות "ים" (העלם) ו"יבשה" (גילוי) דספירת המלכות - הוא רק מצד הגדרים והכללים של "אור הממלא כל עלמין", המחייבים "סדר והדרגה" בירידת השפע.

שכך היא הדרגת ההשתלשלות העולמות, שאי

לכן על ידי ירידה והמשכה מבחינה זו, נמשך לשנות סדר ההשתלשלות לגמרי.

מאחר שהוא יתברך אינו בגדר עלמין, על כן ביכולתו לשנות את סדר ההשתלשלות לגמרי. ע"ד שמצינו בענין הנסים - "מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק", או הנס דקריעת ים סוף כפשוטו, שהמים נצבו כמו חומת אבנים (דתמורת טבע המים להיות "ניגרים במורד" עמדו כחומת אבנים) - דכיון שהוא יתברך אינו מוגבל בשום דבר ביכולתו לשנות הטבע עצמו.

שבחינת עלמא דאתכסיא נעשה ממש מבחינת גילוי כמו עלמא דאתגלייא, שכללות ההעלם עצמו בא לידי גילוי, ולא דרך הארה והמשכה לכה.

וכך הוא בענין הגילויים הרוחניים של האור האלקי, שמצד אור אין סוף הסובב כל עלמין ביכולתו לשנות את "סדר ההשתלשלות", ש"עצם" האור של "עלמא דאתכסייא", שמצד כללי ההשתלשלות אי אפשר לו להתגלות ב"עלמא דאתגלייא" כמו שהוא (רק "הארה" ממנו) - הנה אור זה הנעלם בא לידי גילוי בכל עצמיותו (ולא רק הארה ממנו).

וזהו התוכן הרוחני של נס קריעת ים סוף, שבשביעי של פסח נמשך אור אין סוף ב"ה בעצמו, שע"ז ה"ים" העליון (היינו האור הנעלם) נעשה ל"יבשה" (שבא לידי גילוי).

[וכתוצאה מזה נעשה גם הנס הגשמי למטה, שהים הגשמי נהפך ליבשה].

וזהו ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה וגו', פירוש רוח קדים, הוא המשכה מבחינת קדמונו של עולם, דהיינו מבחינת אין סוף ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל.

זהו גם הפירוש הפנימי בכתוב "ויולך ה' . . . ברוח קדים גו' וישם את הים לחרבה":

"קדים" הוא כינוי להקב"ה שנקרא "קדמונו של עולם", שהתואר "קדמון" מורה על היותו הוא יתברך "מאז ומקדם", היינו שאין זמן שלא הי' נמצא ח"ו, כי הוא יתברך "אין לו תחלה", שאין התחלה וראשית ומקור למציאותו, אלא הוא יתברך נמצא מצד עצמו, כי הוא "מחוייב המציאות", היינו שהוא מציאות כזו שחייבת להיות מצד עצמה, ובמילא הוא "קדמון", שמציאותו היתה מעולם.

אפשר שיבא האור וההשפעה שבאצילות, שהוא מבחינת אין סוף, להתגלות כבריאה יצירה עשי', נבראים ובעלי גבול, אם לא על ידי ההעלם בתחלה, בחינת עלמא דאתכסיא, שהוא כאמת נשאר מבחינת אתכסיא והעלם, אלא רק הארה והמשכה לבד נמשך מזה להיות מקור השפע לבריאה יצירה עשי', בחינת עלמא דאתגלייא.

על פי "סדר והדרגה" אי אפשר שיהי' באופן אחר, כי עצם השפע שהוא "אין סוף" (ואין לו ערך לעולמות בריאה יצירה עשי') מוכרח להשאר בהעלם, בבחינת "ים", ורק "הארה" ממנו מתפשטת לעולמות (בחינת "יבשה"), כנ"ל.

אמנם כליל שביעי של פסח, [כ]שהיה מאיר ומתגלה הארה גדולה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, מבחינת אין סוף ב"ה עצמו, הסובב כל עלמין, השה ומשוה בו, שאצילות ועשייה שוין ממש לפניו.

נס קריעת ים סוף הי' על ידי התגלות אין סוף ב"ה עצמו הנקרא אור הסובב כל עלמין, שאור זה - שוה ומשוה קטן וגדול, דעולם האצילות, העולם היותר עליון (שהוא עולם אלקי), ועולם העשי' (היינו עולם הזה הגשמי), שוין ממש לפניו.

וכחשכה כאורה ממש, שבחינת ההעלם והגילוי שבסדר השתלשלות העולמות, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגלייא, שוין ממש לפניו.

זהו הפירוש הפנימי שלפניו יתברך "כחשכה כאורה" - דלכאורה הול"ל "כחשכה כאורה", ומהו "כחשכה כאורה"? ומשמע, דלא זו בלבד שהחשך שוה לאור, אלא אף שהאור שוה לחשך, ואחד הפירושים בזה, שה"חשך" כאן הוא למעלה מן ה"אור", והכוונה לעלמא דאתכסיא (היינו עולם האצילות שהוא מכוסה ומובלע במקורו באלקות), ולגבי יתברך עלמא דאתכסיא ("חשך") ועלמא דאתגלייא (העולמות שמציאותן בגילוי, "אור") שוין ממש.

כיון שבאמת אינו בגדר עלמין כלל.

ואיך אפשר לומר שהם שוין ממש, מאחר שמדובר בעולמות שהם רחוקים זה מזה בתכלית במדריגתם ומעלתם (כמו אצילות ועשי')? אלא זהו לפי שהוא יתברך אינו בגדר העולמות, ולפיכך הכל שוה לפניו.

ספירת המלכות נקראת "ים סוף" - "ים" (בחינת העלם), לפי שבה "מתעלמים" כל האורות העליונים של עולם האצילות (החל מ"חכמה עילאה", המדרגה הראשונה של עולם האצילות, שנקראת ג"כ "ים"); ו"סוף" - לפי שהיא המדרגה האחרונה (סוף) של עולם האצילות, שלכן האורות דאצילות מתעלמים בה.

ועל ידי הגילוי מבחינת קדמונו של עולם שהי' מאיר אז בבחינת מלכות, נעשה העלם הים סוף לבחינת גילוי ויבשה ממש.

הגילוי ד"קדמונו של עולם" בליל שביעי של פסח האיר בספירת המלכות (וכפי שיבואר בפרק הבא טעם הדבר), ולפיכך, גילוי זה (שבכוחו "לשנות סדר ההשתלשלות" כנ"ל) "קרע" את ההעלם דבחינת מלכות ונהפך ל"יבשה" וגילוי.

דהיינו שעצמיות אורות האצילות היו אז בבחינת הגילוי כבריאה יצירה עשי':

על ידי שה"ים" דספירת המלכות נהפך ל"יבשה" וגילוי - והרי ענינה של ספירת המלכות הוא להמשיך השפע מהספירות דאצילות תוך עולמות בריאה יצירה ועשי' - נתגלו העצמיות דהאורות דאצילות (ולא רק הארה בלבד) בתוך העולמות בריאה יצירה עשי'.

ד"ה ששת ימים פרק ז

ומזה מובן, בעומק יותר, שהתואר "קדמון" מורה על הקב"ה בכבודו ובעצמו, "אין סוף ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל", כי את האור האלקי (גם העליון ביותר) אי אפשר לתאר בשם "קדמון", שהרי יש "התחלה" ומקור למציאות האור, שהרי הוא נמצא ממנו יתברך (כמו אור השמש למשל, דיש לו תחילה, היינו מקור, שהוא השמש שממנו נמצא האור), אלא רק הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא לבדו נקרא "קדמון".

ועל ידי גילוי והמשכה זו וישם את הים לחרבה, שבחינת עלמא דאתכסיא נעשה בחינת יבשה, שהוא בחינת גילוי ממש למטה.

ולפיכך בקריעת ים סוף, שנתגלה "רוח קדים", התגלות "קדמונו של עולם" - נעשה הים לחרבה, ש"עלמא דאתכסיא" ("ים") נתגלה ממש למטה (ונעשה בחינת "יבשה").

וזהו ענין קריעת ים סוף, דהיינו שבחינת מלכות דאצילות, שהיא מקבלת מים החכמה עילאה דאצילות, והיא סוף עולם האצילות ובה מתעלמים האורות של האצילות, ועל כן נק' ים.

זהו גם פירוש הלשון "קריעת ים סוף":

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

הגלגלי' שכלול'י מחומר וצורה כידוע והרי חומר הגלגל משתחוה בסיבובו כו' שאינו מחשיך כלל על בחי' הביטול דמ"ה שבו מטעם הנ"ל, וכן כל מלאך ושר שגם שיש לו חומר גופני מאמ"ר גשמי או רוחני אינו מסתיר לו על בחי' הביטול שלו אדרבה גם הוא יבוטל (וכמו שמש בגבעון דום כשפסק הצורה לומר שירה כידוע).

אבל הנה מבחי' שם ב"ן שבכל הנבראי' כשיורד ומשתלשל למטה מטה יבא מזה בחי' הפירוד לפרקי' כנ"ל. והטעם הוא לפי שבחי' ב"ן הוא מה שאור אלקי בא בהשגה בצמצום כלי הגבלת הנברא בבחי' יש ודבר מה כנ"ל, אע"פ שמתפעל במורגש וכאופני' שאו' ברו"ך, מ"מ ע"י ריבוי הצמצום והסתר האור שנמשך דרך יריד' השפע בכל נברא לפי מה שהוא עד שבגלגלי' וכה"ג בא בצמצום היותר אחרון ובבחי' יש כו', ע"כ גם שבאור וצורה שלו מתפעל ואו' שירה כנ"ל אבל בחי' חומר שלו הוא המחשיך

וכל זה מצד בחי' אי"ן ומ"ה דגם ברוב השתלשלות שלו במיעוט וצמצום לא יוגרע אורו משום דבר המסתיר עד שגם בנפש החוטא' שנטמא' בתכלית הטומא' תאיר אור הביטול דבחי' מ"ה לעוררו בתשו' שלימה. וכמ"כ יובן שיכול להיות אימה ופחד אלקי' גם בק"נ ובהיכלו' הטומא' כו' וכמו בלעם שא' לא אוכל כו', וזהו יראו מה' כל הארץ וכן מי לא יראך מלך הגוים כו' יראה זו היא בבחי' הביטול דשם מ"ה למעלה מן ההשג' והטעם דוקא שנמשך עד למטה מטה בלי גרעון אור שלא להיות בבחי' פירוד לעולם כו'. והגם שיש לכל בריא' חומר וצורה והחומר מד"י גשמי' או רוחני' מחשיך ומסתיר על הצורה להיות בבחי' יש וגסות היפך הביטול, מ"מ אינו מחשיך כלל לבחי' אור דבחי' מ"ה שמאיר בו להיותו למעלה מכלי השגתו בבחי' הגבהה והתנשאו' והפלא' מערכו ובתכלית ההפשטה מן הגשם שבו ע"כ גם חומר גופו יתבטל מזה כו'. וראי' מן

חומר גופו לא יחשיך ויבוטל גם הוא כנ"ל וד"ל (ונמצא שמחמת ההשג' דצורה לא יבוטל החומר וכשיבוטל החומר זהו מבחי' מ"ה שלמעלה מן ההשג' כנ"ל. ולפ"ז הרי מובן דביטול החומר גבוה מביטול הצורה כמו ביטול החומר הגלגל בסיכוכו בא מבחי' מ"ה שבו שגם החומר לא יחשיך אורו כנ"ל, והוא גבוה מביטול הצורה שהוא נפש הגלגל עפ"י ההשג' שלו שיש בזה נפילה לומר לי יאורי כו' וכה"ג, וזהו מצד שקיבל אור השפע אלקי' בבחי' יש במורגש ההשג' כו' כנ"ל. וכך הוא באדם דביטול החומר גבוה מביטול ההשג' שבצורה שבכנינה שבנפשו כו', וראי' לזה ממה שבביטול החומר כמו למס"נ על קדה"ש וכן ירא' חטא גם בע"ה כו' הכל שוין בזה ובביטול הצור' בהשג' כל א' לפי מדרגתו דוקא ויפול הנופל במעט רגע כנ"ל).

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

אור ההתפעלו' שבהשג' זאת להיות בבחי' יש ודבר בבחי' פירוד וגסות כמו ע' שרי' ששרשם בכו"מ יכולי' להיו' בבחי' פירוד ויש גמור לומר לי יאורי כו', והוא מטעם שקבלת אור שפעו בא בבחי' יש דב"ן כו' (וכמ"ש מלך אלקי' על גוי"ם בחי' ב"ן למשול עליהם בע"כ משא"כ יראו מה' בחי' מ"ה כנ"ל וד"ל), וכמו באדם למטה אע"פ שמתפעל בתפלה בהתכוננו' בהשג' אלקי' שנתפס בכלי מוחו ולבו ממה שממלא כ"ע ומחי' את הכל כו' כל א' וא' לפום שיעורא דילי', מ"מ חומר גופו הגס מיד ימשיכנו להבלי העוה"ז ותאות גופני' להיו' בבחי' הפירוד לגמרי וחוזר ושב בתשו' לפרקי' וחוזר ונופל מפני שמעורב טו"ר, וכל זה מבחי' ב"ן שבנפשו שהוא בא מצד ההשג' לפי הכלי כו' אבל מבחי' מ"ה שבנפשו לא יפול לעולם כי גם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

שמאל שלה הדבוקים בימין של הזכר שהוא הנצח כשהיא אב"א כו' ואילו הי' פכ"פ לא שלטו החיצונים עכ"ד: (א) **והנה** ביאור ענין הפגם כמש"ל בשם הפרדס והיותו בנו"ה דוקא, יובן בהקדים תחלה ענין המדות למעלה כי כבר נת' אצלנו במצות פו"ר שעצמותו ית' אינו מערך וסוג המדות כלל כמאמר לאו מכל אינון מדות איהו כלל שאפי' החכמה ראשית ההשתלשלות היא כעשי' גשמיות ממש אצלו ית' אלא דאפיקת עשר תיקונים וקרינן להון ע"ס לאנהגא בהון עלמין כו' וההנהגה הזאת הוא ע"י שהוא ית' מאיר בהם בסוד איהו וחיוהי וגרמוהי חד וכמ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה כו' ועי"ז נמשך אור והחיות לנבראים מעולם ועד עולם באמצעות הספירות והם הנקראים כלים, והנה הספירות הם י' חב"ד חג"ת נה"י עם המל' כידוע וגם כל מדה מ' אלו כלולה מ' ודרך כלל נחלקו לג' בחי' ראש תוך סוף סת"ר שהם חב"ד בחי' ראש וחג"ת בחי' תוך ונה"י בחי' סוף, והוא עד"מ מדת החסד שהוא ימצא מצד האהבה שאוהב לזולתו הרי האהבה היא פנימיותו של אותו החסד ששופע לזולתו כי היא סיבתו ונקראת מוחין של החסד כלומר בחי' טעם למציאת החסד היא האהבה הבאה מאיזו טענה שכליית ונק' חב"ד שבחסד, והחסד עצמו שהוא היותר של ההשפעה הוא בחי' חסד שבחסד שהוא מהות מדת החסד וכמו שאנו רואים שימצא שלא מצד אהבה וטענה כלל כי גם שאינו אוהבו ואין לו היכרות עמו כלל ישפיע לו רב טוב מצד מהות טבעיות חסדו

על כן לא יאכלו בני"י את גיד הנשה. (בראשית ל"ב ל"ג) להבין שרש ענין מצות איסור ג"ה, יש להקדים מאמר הזוהר הובא בפרדס שער י"ז פ"א הוא צולע על ירכו דא איהו נצח ישראל יריכו כתיב ולא יריכו דא דרגא רביעאה דלא אתנבי מתמן בר נש עד דאתא שמואל נביאה וע"ד כתיב וגם נצח ישראל לא ישקר (שמ"א ט"ו כ"ט) כדין אתתקן דרגא דא דהוה חלושא מכד אסתכן יעקב בממנא דעשו ונגע בכף ירכו כו' בגין דירכא איהו לבר מגופא כו' עכ"ל לענינינו. והקשה הפרדס ממה דאי' ברעיא מהימנא להיפוך שבהוד הי' הפגם דבי' אתמר נתנני שוממה כל היום דוה (איכה א' י"ג) עכ"ל וכ"ה בתיקונים ותוכן תירוצו שם הוא כי ענין הפגם הוא הסתלקות השפע מאותו המדה מחמת קטרוגים וצעקת הצוררים הנק' אחרים על עוונות ישראל ויאמרו מה נשתנו אלו מאלו הללו עע"ז כו' ומתעורר כח הדין וסיגי הזהב יושפעו אל החיצונים והדין נגמר, והנה הנצח עם שעיקרו ענף החסד מ"מ הוא כלול גם מהגבורה וכן ההוד עם שעיקרו ענף הגבורה הוא כלול גם מהחסד ולזאת גם שמתחלה הי' הפגם בנצח ותקפה מדה"ד בו הנה אח"כ נתקן הנצח במה שחזר להיות יונק מהימין ונתבע הדין אל ההוד כדרכו נמצאת לפי האמת הצליעה בהוד כו', ובטעמי מצות להרח"ו פ' וישלח תי' בע"א כי בהיות המל' אב"א עם הז"א השוק הימין של הז"א שהוא סוד הנצח הי' שם שוק השמאל שלה שהוא ההוד וכ"ה בגשמי כו' ומה שפי' בזה שהנצח נפגם הוא הנצח של הזכר ומ"ש כי ההוד נפגם הוא בבחי' נקבה בדרך

להיותה פנימי' החסד וההשפעה וסיבתו נק' מוחין שלו. ועצם החסד והטוב הזה הוא בחי' שנית, והמצא תמצא לפעמים שיהי' הסתלקות בחי' המוחי' מחמת איזו פגם כשלא ישלימו ישראל תרי"ג מצות עד"מ כפי חיוב החכמה והטעם, ואעפ"כ יהי' השפעת החסד והטוב מצד עצם מדת החסד להטיב לראויים ולשאינם ראויים וכמשארז"ל דור אנוש ניוזנין בחסדו של הקב"ה. והג' הוא בחי' נצח ענף החסד והוא ענין ההשפעה הבאה בבחי' ניצוח בלבד הגם שאין החסד הזה בחפיצה חשיקה פנימי' מחמת איזה מונע וטענה המעכבת וההפרש בזה הוא כי בבחי' החסד יש בו התלבשות תענוג העליון ממקור התענוגים הנק' עתיק יומין ולכך הוא נק' עדיין מכלל גופא דמלכא משא"כ בחי' הניצוח הוא כשאין גילוי התענוג כ"כ להשפיע אלא בחי' ניצוח לבד וכענין שתוק כך עלה במחשבה כו' (מנחות כ"ט ב') וז"ס שנק' נוי"ה ערבי נחל שאין בהם לא טעם ולא ריח ונק' ג"כ ירכין דלבר מגופא, וכמ"כ בכל מדה בפרט יש ג' בחי' אלו כמו בחי' החכמה של החסד והחסד עצמו שבפנימיותו וגמר השפע נק' נצח וז"ס ירכין דלבר מגופא כי אינן אלא כלי השפע להשפיע לזולתו. ועפ"י הקדמה זו יובן דרך הרמ"ק באומרו שענין הפגם הוא הסתלקות פני הרחמים מאותו הספי' מחמת קטרוגי' וצעקת האחרים והי' הפגם בספירת הנצח דוקא להיות כי ידוע עפ"י מ"ש אבינו אב הרחמים שמבחי' מוחי' דגדלות דוקא ימצאו הרחמים משא"כ מוחי' דקטנות הם דינים וכמו שהגדול יש בו מדת הסבלנות משא"כ הקטן ולזאת בבחי' נצח שהוא עצם המדה והרצון בלי התלבשות המוחי' כנ"ל יהי' הדין והקצף על העושה היפך רצונו ית' משא"כ בבחי' חכמה יהי' ג"כ הסבלנות לסבול גם העושה היפך רצונו ית' ולהטיב לו כי היא מקור הרחמים וכמשנת במ"א בענין הציץ של כה"ג שפעולתו להמתיק הדינין הבאים ממצחא דז"א שהוא בחי' הסכס הרצון הנשאר אחר הסתלקות המוחי' שממנו יהי' התעוררות הדינין בתוקף מאד על עוברי רצונו וכמ"ש באד"ר כ"ד בתי דינין אתערו ממצחא דז"א כו' יעו"ש, וז"ש וירא כי לא יכול לו (בראשית ל"ב כ"ו) לפגום ולפעול הדין למעלה ויגע בכף יריכו ששם פעל פעולת הדין כנ"ל:

ספר המצוות – מצות איסור אכילת גיד הנשה

לוותר בטבעו משלו כמו שמצינו באע"ה שנתן ממון רוב טוב גם לערביים הגם שבודאי לא הי' אוהב אותם כלל, וזוהי מדריגה השנית שבמדות, והמדריגה השלישית היא הנק' נצח ענף החסד, והענין כי הנה בכ' בחי' החסד הנ"ל ימצא בהם הארת פנימי' הנפש והוא התענוג שתתענוג הנפש מהשפעה זו, אצ"ל בבחי' הא' בחסד שימצא מצד האהבה והשכל שעיקר גילוי התענוג הוא בשכל הסמוך וקרוב לו וע"י יומשך במדה ההיא, אלא גם בבחי' הב' בעצם מדת הוויתור המוטבע בלב ימצא עונג רב בהשלימו טבע מדתו כי התענוג יתפשט במדות שבלב וזה שמצינו באע"ה שנצטער כשלא היו לו אורחים שאין זה מצד עצם מדת החסד בלבד כי טבע המדה היא לחוס על דל כשרואה אותו אבל למה יצטער אם אינו רואהו אלא שזהו מצד התענוג שמתלבש במדת החסד בהיותו יוצא לפועל וכשלא תצא לפועל יחסר העונג ומחמתו יבא הצער שהוא היפוך העונג כו', אבל יש בחי' שלישית והוא בחי' חסד הבא בדרך נצחון שמנצח עצמו ועומד על נפשו להיות מוותר הגם שאין בלבו כ"כ לוותר לא מצד אהבה לזולתו ולא וותרנות טבעית אלא דרך ניצוח ואכפיה לבד ובזה אין התלבשות התענוג והארת פנימי' הנפש כלל כ"א בחי' חיצוני' לנצח בלי טעם כלל, ועד"ז נמצא בפרט בכל מדה ג' בחי' אלו כמו בחסד הנמצא מצד אהבה הנה האהבה היא המוחי' והחסד והוויתור המורגש בלב בשעה זו נק' חסד שבחסד וגמר הנתינה בידיו בפו"מ שאין בהם התלבשות התענוג הוא הנצח שבחסד, והכלל שבחי' הנצח הוא העשי' בפו"מ שהוא בחי' חיצוני' ואחוריים. והנמשל מזה למעלה ג"כ במדותיו של הקב"ה הנאצלות ממנו הגם כי לא מחשבותי מחשבותיכם (ישעי' נ"ה ח') מ"מ ומבשרי אחזה אלוה כתיב (איוב י"ט כ"ו) להשכיל ע"ד דוגמא מעט מזעיר, והנה מדת חסדו של הקב"ה להחיות עולמות ונבראים רבים לאין תכלית יש בה ג' בחי' הנ"ל והוא המוחי' של החסד והוא בחי' החכמה המתלבשת בו שהוא הטעם של החסד וההשפעה הזאת ותכליתה שהוא כדי להיות לו דירה בתחתונים וכיוצא שיקימו תרי"ג מצות להמשיך התלבשות האורות בכלים כדי שיכירו הנבראים גדולתו ית' לטוב להם כל הימים, הנה החכמה הזאת

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

כמשמעו קשה בחי' העדר ההשפעה, עד שבכדי להמשיך בחי' איתן זה להיות בבחי' נחל הוא בחי' כל הנחלים הולכים אל הים בחי' והאיתנים מוסדי ארץ, זהו ע"י

אך הענין יובן בהקדם מ"ש וצדקה נחל איתן, מהו ענין הצדקה וגודל מעלתה כ"כ עד שתהי' נחל איתן כו'. אך הענין הוא דהנה נת"ל בענין איתן שהוא

למציאה בריש הל' אבידה ומציאה סי' רנ"ט ס"ב. ועד"ז יובן בענין מציאות התהוות החכ' מבחי' אין דכתר, זהו ע"ד מציאת המציאה הנ"ל. ונמצא מובן כי אין ערוך כלל וכלל החכ' והאצ' לגבי א"ס המאציל, שהרי אין דרך להתהוות החכמה כ"א ע"ד שתמצא מאין כמציאה כו', שהרי באמת העשי' לגבי האצ' הוא יותר חשוב ערך מאצ' לגבי א"ס כמ"ש בת"א בד"ה פתח אלי"ם, שהרי בכדי להיות בי"ע צ"ל תחלה אצ', ונמצא כי אצ' היא מ"מ הקדמה לבי"ע, אבל בכדי להיות אצ' זהו ע"י צמצום ומקום פנוי. וביאור הענין דהנה כתי' בראשית ברא אלקי', פי' בראשית ב' בחי' ראשית ח"ע וח"ת וגם אפי' בחי' ח"ע היא ג"כ ברא אלקי', פי' שגם החכ' נחשב בריאה לגבי בחי' אלקי' דכתר, וכמ"ש אנכי ה' אלקיך אנכי מי שאנכי בחי' כתר הוא אלקיך, ולגבי בחי' אלקי' זה החכ' שהוא ראשית האצ' נחשב לבחי' בריאה כמו בי"ע שהם בריאה יש מאין. וי"ל פי' כמו שבי"ע הם נבראי' מבחי' אין, כן אצ' הוא נאצל מבחי' אין דכתר שנק' ג"כ אלקים. ויותר י"ל שאצ' לגבי אלקות נחשב לבריאה כמו בי"ע. וז"ע בורא קדושים ישתבח שמך, שהקדושים בכ"י יהללוך סלה וכל העליות הוא בבחי' שמך לבד, וזהו אשר שם שמת בארץ א"ת שמת אלא שמות, כמ"ש מזה בלק"ת פ' בהר בד"ה את שבתותי תשמורו⁶ באורך יעו"ש.

המשך והזרים תרל"א

מאמר ד"ה אם בחקותי תלכו

ממוצע דרשב"י שהי' מבחי' עלמא דאתכסיא, כמו במשה דכתי' בי' כי מן המים משיתיהו, ולכן ע"י תורתו פעל השפעות גשמי' כמו שהי' הציווי למשה ודברתם אל הסלע רק שחטא בזה כמ"ש יען לא האמנתם בי להקדישני, משמע שאם היו מדברים אל הסלע והיינו שנה עליו פרק אחד היו מקדישי', והיינו שהי' נמשך הגשמי' מבחי' חכ' שנק' קדש, וכן רשב"י כו', וכמ"ש לעיל באריכות. אמנם כ"ז הוא היותו ממוצע בין בחי' איתן לתנאים שנק' איתנים סמוכים איש מפי איש עד משה, וע"י התורה. אך הנה הבעלי עסקים שא"א לעסוק בתורה, ומחמת ריבוי הסתר העולם נדמה להם שאין להם פנאי כלל, לכן בכדי שגם הם ימשיכו בחי' איתן עז"נ וצדקה כנחל איתן.

והענין דהנה הגם שנת"ל בענין איתן שהוא בחי' מ"ה דחכ' שלכן הוא כמשמעו קשה בחי' העדר ההשפעה כנ"ל, מ"מ הנה כתי' והחכ' מאין תמצא שמציאות התהוות החכמה מאין דכתר ה"ה בדרך מציאה⁴, וכמו מי שהוא מצא מציאה שאינו יודע מאין הוא בא, שהרי אם יודע בעליה אין זה בכלל מציאה כלל, רק מפני שיודע שזהו של חבירו צריך להשיבו, עד"מ אם ראה ממי נפל צריך להחזיר לו כמ"ש בשו"ע חו"מ הל' אבידה ומציאה סי' רס"ב ס"ד, ושם מציאה שחייב להכריז הוא שמצא ואינו יודע של מי הוא, וכמשנ"ת פרטי הנצרכי'

(4) והחכ' מאין תמצא. מאין דכתר ה"ה בדרך מציאה: ראה תו"א מג"א צ, ב. ב. לקו"ת תוריע כב, ג. בהר מא, ד. ואתחנן ב, סע"ב. דרושים לר"ה נה, א. שה"ש מא, ד. ובכ"מ.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

הינרדת לבריאה יצירה עשיה פמו שכתוב (משלי לא. טו) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה דקאי על בחינת חיצוניות המלכות דאצילות הינרדת להחיות בריאה-יצירה-עשיה, הנה בריאה-יצירה-עשיה לגבי אצילות נקראת מנות דכתיב (דברים ל. טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המנות ואת הרע, דחיים וטוב מנות ורע הם תוצרי הרוחני והגשמי. דהרוחני הוא חיים וטוב והגשמי הוא מנות ורע. ונהו רגליה יורדות מנות דבריאה לגבי אצילות אינה בערך כלל, לכן הנה הגם שהחסד בבני חיי ומזוני כבר הוקצב בראש השנה ויום הכפורים אכל הוא עדיין במלכות דאצילות, ולהיותו עדיין במלכות דאצילות הנה כדי שיומשך למטה הוא על ידי

והנה עם היות דדעת רבנן שמונותי של אדם קצובין לו מראש השנה, ונתבאר לעיל שכל צרכי האדם ובני ביתו בבני חיי ומזוני הם בכלל המזונות בכל זה גם לדעת רבנן הנה יש דין בכל יום, ולכן אנו מתפללים ומבקשים בכל יום רפאנו וברך עלינו, והגם דבגמרא (שם) אמרו כמאן מצלינן האידינא אקצירי ומריעי כמאן פרבי יוסי, מפל מקום הלא גם לרבנן מי לא מצלינן וברך עלינו כמו שכתוב בתוספות שם, והענין הוא דהגם שהחסד נקצב בראש השנה ויום הכפורים מפל מקום הוא עדיין בבחינת מלכות דאצילות כמו שהיא באצילות, דמלכות דאצילות כמו שהיא באצילות הרי היא מופלא בערך מבריאה יצירה עשיה, ובחינת רגליה יורדות מנות דמלכות דאצילות

(איוב ז. יח) לְרַגְעִים תִּבְחַנְנֵנוּ, דְּמִשְׁמַע כָּל שְׁעָה הוּא עֵינֵי בְּעֵלְמָא וְאֵינוּ דִּין מִמֶּשׁ, כִּף לְרַבְּנָן דְּאָמְרֵי אָדָם נִגְמַר גְּזֵר דִּינוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא דְּכַתִּיב (מְלָכִים א ח. נט) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט כּו' דְּכָר יוֹם בְּיוֹמוֹ הוּא גַם כֵּן עֵינֵי, אֲלֵא שְׂאִינוּ עֵינֵי בְּעֵלְמָא אֲלֵא נִקְרָא פְּקִידָה שֶׁהוּא יוֹתֵר מֵעֵינֵי וְהוּא מֵה שְׂכָתוֹב (איוב ז. יח) וַתִּפְקְדֵנוּ לְבָקָרִים כּו', וְלָכֵן צָרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ בְּכָל יוֹם גַּם לְרַבְּנָן.

וְרַבֵּי יוֹסֵי סִבְר שְׂבָכָל יוֹם הוּא דִּין גְּמוּר, דְּרַבֵּי יוֹסֵי מְפָרֵשׁ פְּקִידָה הַנֶּאֱמָר בְּפִסְוִק וַתִּפְקְדֵנוּ לְבָקָרִים שֶׁהוּא מִשְׁפָּט גְּמוּר, וְרַבְּנָן מְפָרֵשִׁים מִשְׁפָּט הַנֶּאֱמָר בְּפִסְוִק לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט כּו' שֶׁהוּא עֵינֵי פְּקִידָה, וְלִשְׁנֵיהֶם שְׁנֵי הַכְּתוּבִים הָאֵלוּ מְבָאֲרִים זֶה אֶת זֶה מִשּׁוּם דְּשְׁנֵיהֶם נֶאֱמָרוּ עַל הַדִּין שְׂבָכָל יוֹם, מֵה שְׂאִין כֵּן מֵה שְׂנַאָמֵר (תְּהִלִּים פ.א. ה) כִּי חָק לִישְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב קָאֵי עַל הַדִּין דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַטַּעַם הוּא לְפִי שְׂבָחֶהּסָד דְּאֲצִילוֹת אֵין בּוֹ שׁוּם תּוֹאֵר עֲדִינֵי מַחֲסָד דְּעֲשִׂיָה וְהַהֲשַׁפְעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת לְמִטָּה לָכֵן בְּכַדֵי שְׂיִצְטִייר בְּהַחֲסָד צִיּוּר הַשְּׁפָעוֹת דְּעֲשִׂיָה שְׁזֵה בּוֹ הַתְּחַדְשׁוֹת, יֵשׁ עַל זֶה דִּין גְּמוּר אִם יִצְטִייר וּבְאִיזָה אוֹפֵן יִצְטִייר אוֹ שְׂיִשְׂאָר רַק בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּרוּחָנִיּוֹת וּיִקְבַּל אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

קִיצוּר. הַחֲסָד שְׂנַקְצָב לְאָדָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת מוֹפְלָא בְּעֵרְף מְבִרְיָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָה, חֵיִים נוֹטוֹב מְוֹת וְרַע, וְלָכֵן יֵשׁ דִּין בְּכָל יוֹם אִם רְאוּי הָאָדָם לְמָה שְׂנַקְצָב לוֹ, וְהַדִּין לְדַעַת רַבְּנָן וְרַבֵּי יוֹסֵי הוּא עֵינֵי וְרַק שְׂרַבֵּי יוֹסֵי סִבְר דְּעֵינֵי זֶה הוּא דִּין גְּמוּר.

מאמר כב פרק א

הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּבִרְיָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָה דְּכָר יוֹם בְּיוֹמוֹ, וְיֵשׁ עַל זֶה דִּין וְעֵינֵי אִם רְאוּי וּבְדָאֵי הָאָדָם שְׂיִוְמִשְׁדָּ וְיִתְלַבֵּשׁ הַחֲסָד בְּעֲשִׂיָה בְּגַשְׁמִיּוֹת לְטוֹב לוֹ, שְׂיִוְסִיף בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה בְּמַנּוּחָה וּבְקָיִים הַמְצִוֹת בְּהִידוּר וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב זֶה אֵלֵי וְאֵנוּהוּ וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה (שְׁבַת ק.ג. ב) הַתְּנַאָּה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת וְכֵן בְּמִעֲשֵׂה הַצְּדָקָה בְּיַד רַחֲבָה, אוֹ חֵס וְשְׁלוֹם שֶׁהַשְּׁפָעָה בְּגַשְׁמִיּוֹת תִּהְיֶה לְרַעְתּוֹ וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב וּמְשַׁלֵּם לְשִׁנְאוֹ לְהַאֲבִידוֹ מִשְׁכָּר הַרוּחָנִי בְּעוֹלָם הַבָּא, וּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּכַמָּה פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל רַחֲמָנָא לְצַלֵּן אֲשֶׁר הִגְמוּל בְּעַד הַטוֹב שְׁעוֹשִׂים מְשַׁלְמִים לָהֶם בְּטוֹב עוֹלָם זֶה שְׂמַצְלִיחִים בְּכַדֵי חֵי וּמְזוּנֵי, וְהוּא מֵה שְׂדַרְךָ רְשָׁעִים צְלַחָה אֲבָל הוּא רַק בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִעְנָשִׁים בְּעוֹנְשֵׁים מְרִים וְקָשִׁים לְעוֹלָם הַבָּא, וְלִפְעָמִים הִנֵּה הַפֶּסֶק דִּין אֲשֶׁר הַטוֹב שְׂנַקְצָב לוֹ יִשְׂאָר לְמַעְלָה בְּעוֹלְמוֹת הַרוּחָנִים וּיִקְבְּלוּ לְעוֹלָם הַבָּא, (וְהַגַּם דְּלְכַאוּרָה מֵאַחַר שֶׁהַחֲסָד הַנֶּקְצָב לוֹ כְּכַר כּוֹלָל בְּחִינַת חֲסָד דְּעֲשִׂיָה וְהַהֲשַׁפְעוֹת שְׂמֻזָּה, וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה בְּהַחֲרַח שְׂיִמְשֵׁף בְּעֲשִׂיָה וְדוֹקָא אִם כֵּן אֵיף הוּא נִשְׂאָר לְמַעְלָה בְּרוּחָנִיּוֹת, אִף זֶה יוֹבֵן מִמָּה שְׂיִתְבַּאֵר לְקַמֵּן בְּפָרָק ב' – דְּבָכָל זֶה הִנֵּה רַבְּנָן וְרַבֵּי יוֹסֵי פְּלָם מְסַפְּיִים) וְרַק הַנִּפְקָא מֵיזָה בֵּין רַבְּנָן לְרַבֵּי יוֹסֵי הוּא, דְּלְרַבְּנָן כְּכַר נֶאֱמָר וְנִגְזֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מֵה יִמְשֵׁף מִהַחֲסָד, וְאֲשֶׁר לְפִי זֶה הַדִּין שְׂאֵחַר כִּף בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא אִם יְקוּיִים כְּפִי שְׂנַאָמֵר וְנִגְזֵר מְכַבֵּר אֵינוּ תַּחֲלַת דִּין, וְהוּא עַל דְּרַף שְׂמִבּוּאָר בְּגִמְרָא (שֵׁם) דְּלְרַבֵּי יוֹסֵי דְּאָמֵר אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם הוּא דְּכַתִּיב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרריי"צ

מאמרים תש"ט

לְנִשְׁמַע מִצִּיּוֹנוּ בְּמִשְׁנָה (בְּרִכּוֹת פָּרָק ב) שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְיֵשׁ לְמָה קְדָמָה פְּרִשְׁת שְׂמַע לְוַהֲיָה אִם שְׂמַע, כְּדֵי שְׂיִקְבַּל עֲלֵיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם תַּחֲלָה וְאַחַר כִּף מְקַבֵּל עֲלֵיו עַל מִצְוֹת". וְצִרְיָה לְהַבִּין תַּחֲלָה עֲנִין קְבֻלָּת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּכָלֵל, בְּכָל אֲשֶׁר יִגְזֵר אֱמֵר, וְאַחַר כִּף קְבֻלָּת עַל מִצְוֹת שֶׁהוּא פְּרָטִי, שֶׁהוּא עֲנִין "קְבֻלוֹ מַלְכוּתִי וְאַחַר כִּף קְבֻלוֹ גְּזֵרוֹתֵי".¹ וּכְמוֹ עַל דְּרַף מְשַׁל בְּשַׁמְמִלִיכִים אֶת הַמְּלִיךְ הִנֵּה תַּחֲלָה צָרִיכִים לְקַבֵּל עַל מַלְכוּתוֹ שְׁזֵהוּ עֲנִין הַהַכְּתָרָה מֵה שְׂמַכְתִּירִים אוֹתוֹ בְּכַתֵּר מַלְכוּת, וְאַחַר כִּף מְקַבְּלִים גְּזֵרוֹתֵיו

"בְּשִׁעָה* שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, בְּאוֹ שְׂשִׁים רַבּוּא מְלָכֵי הַשָּׂרָת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְקָשְׁרוּ לָהֶם ב' כְּתוּרִים, אֶחָד כְּנִגְדָה נַעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנִגְדָה נַשְׁמַע". וְהִנֵּה מִתַּחֲלַת הַמֶּאֱמָר מִשְׁמַע דְּקָשִׁירַת הַכְּתוּרִים הִתְּהַב בְּשִׁבִּיל הַקְּדָמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, וּמִסִּיּוֹם הַמֶּאֱמָר מִשְׁמַע דְּמָה שְׂקָשְׁרוּ לָהֶם ב' כְּתוּרִים הוּא כְּנִגְדָה ב' הַעֲנִינִים דְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע עֲצָמָם וְלֵאוּ דוֹקָא בְּשִׁבִּיל הַהַקְּדָמָה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, דְּאֵלוּ בְּשִׁבִּיל הַהַקְּדָמָה הִנֵּה צִרְיָה לְהִיּוֹת רַק כְּתֵר אֶחָד. וְהִנֵּה דְּגִמַּת עֲנִין הַקְּדָמַת נַעֲשֶׂה

(1) על פי המכילתא שמות כ, ב. ילקוט שמעוני שם.

* נדפס בספר המאמרים תש"ט עמוד 147 ואילך. מראי המקומות וההערות במאמר זה - מכ"ק אדמו"ר.

העליונים, וכמו כן בהאדם שלובש⁶ התפליין ומכרף עליהן כדין נמשך עליו בבחינת מקיף האור העליון וגם בגלוי בנפשו, דכל זה הוא דוקא כשנעשה כפי הרצון העליון, ובאם לאו אינו נמשך ואינו מאיר כלל. וכמו כן הוא בשאר המצוות, דהרי הקשו כל המצוות לתפליין, דכמו שהוא במצוות תפליין כמו כן הוא גם בשארי המצוות. וזהו מה שהמצוות בכלל נקראים "אברים דמלכא"⁷, וכמו על דרך משל אברי האדם הרי בהם מתלבש ומתפשט חיות הנפש להחיותם, דבכל אבר ואבר מתלבש בו כח וחיות פרוט להחיותו, כח הראיה בעין וכח השמיעה באזן, דידוע דהמשכת אור וחיות הנפש תלויה לפי אפן מציגת והרכבת האברים, דלכן אם יהיה איזה קלקול באיזה אבר ויחמא לצלן, אז הרי אינו נמשך חיות בהאבר ההוא, ובדגמא כזאת יובן גם בענין המצוות שהם בחינת אברים דמלכא שהם המקבלים וממשיכים⁸ את האור והחיות הרוחני. אמנם כל זה הוא כשנעשה בדיוק כפי הפונה ורצון העליון ברוף הוא, וזהו ענין "נשמע", שהוא ההטיה ושימת הלב בכל מצוה ומצוה בפדטיות לעשותה בהדור כפי רצון העליון ברוף הוא, דמצוות מצד עצמן הן פלים להמשכת וגלוי אלקות, וכמו שכתוב "רחבה מצותך מאד", שהם פלים רחבים לקבל מאד העליון שהוא בחינת גלוי אור האלקי.

קצור. הקדמת נעשה לנשמע. יביא דגמא מקבלת על מלכות שמים תחלה ואחר כך על מצוות. "נשמע" הינו שימת לב למצוות בדיוק.

זיל ראשון דחג השבועות

התפליין עצמו יש המשכה מלמעלה (ואינה המשכה הנ"ל) גם קודם שמניחן, מה שאין כן בסתם דברים גשמיים. ולכאורה גם בזה כמה דרגות: הגשם קודם שהוכן למצוה. לאחר שהוכן (או הזומן) למצוה. כשנעשית בו המצוה וראוי לקיימה בו עוד הפעם. בשעת קיום המצוה. ועיין בתורה אור מגילת אסתר [מאמר] דיבור המתחיל יביאו לבוש מלכות. בשערי אורה דיבור המתחיל הנ"ל פרק ה ואלו. בספר הקיצורים לשערי אורה שם.

(7) ראה גם כן מאמר ב' ניסן תש"ט סוף סעיף ד ואילך.

(8) ראה תורה אור מגילת אסתר ביאור [מאמר] דיבור המתחיל וקבל היהודים. הוספות לתורה אור פרשת ויקהל פרק ג, ושם נסמן.

ככל אשר יגור אמו, וכמאמר² "אמר מלכא עקר טורא"³, שהוא ככח הקבלת על, ובדגמא כזאת יובן גם ברוחניות, דתחלה צריך להיות קבלת על מלכותו יתברך ואחר כך קבלת על מצוות, וזהו שהבה"ג (בעל הלכות גדולות) במנין המצוות שלו הגה מצות "אנכי הוי' אלקיך" כו' אינו מונה בקשבו מציאות פדטיות⁴, דלהיות דמצות "אנכי" היא מצות קבלת על מלכותו יתברך, הרי אינה בכלל המצוות פדטיות, כי אם היא מצוה פללית הכוללת את כלם, והיא הנותנת כח ועז על קיום המצוות פדטיות. וכמו כן הוא בהקדמת נעשה לנשמע, דנשמע הוא בפדטי המצוות, דפרוש "נשמע" הוא על דרך "שמע ישראל", שהוא השגה והכנה על ידי אסיפת וקבוץ הפחות⁴, וכמו כן הפונה בענין "נשמע", שיש לבו ונפשו לשמע ולהקשיב אף ומה הוא הרצון עליון בפדטי הגזרות, דכל מצוה ומצוה הרי היא פדט מרצון העליון ברוף הוא שבא במדה ושעור באפן כך דוקא, שבאם נעשה כפי הרצון שהוא במצוה זו אז הרי מאיר רצון העליון במצוה ההיא, ובאם לאו הרי אינה פלי כלל להמשכה וגלוי אור, וכמו על דרך משל במצות תפליין, שבהם המשכת וגלוי בחינת מחין העליונים, הרי הם באים במדה ושעור מגבל, ודוקא כשהתפליין נעשים בדיוק כפי רצון העליון ברוף הוא, שיהיו מרבעים, וד' בתים בתפלה של ראש ובית אחד בתפלה של יד, וכתובות הד' פדטיות בדיו פשוט על קלף פשוט המעבד לשמן על ידי ישראל⁵, אז הוי מצוה וכהן ועל ידן נמשך האור והגלוי למעלה באורות

(2) על פי בבתא ג, ב.

(3) ראה בזה בספר המצוות להצמח צדק מצות האמנת אלקות.

(4) להעיר משערי תשובה - לאדמו"ר האמצעי - חלק ב דיבור

המתחיל להבין ההפרש, פרק לח.

(5) טור ושולחן ערוך סימן לב סעיף ט. שולחן ערוך רבנו שם סעיף יא ולא. ושם נסמן.

(6) גם ההמשכה למעלה היא דוקא כשהאדם לובש התפליין כו', ולא כשמונחים על השולחן וכיוצא בזה, וכמו שמבאר בתורה אור שמות ריש [מאמר] דיבור המתחיל הבאים ירש ובכמה מקומות בדא"ח [=דברי אלקים חיים - תורת החסידות]. אף שבגשם וקלף

א. (כש)אומר המלך - עוקר את ההר. ב. אברי המלך (הקדוש ברוך הוא).

לקוטי דיבורים

פחד גדול, שלא יכל להוציא הגה מפיו. הרבי שאל אותו אם הוא נוסע למושבות, והוא לא יכל לענות, אלא נענע בראשו לאות הן.

אמר לו הרבי: טוב מאד, שינוי מקום, יתן לך השי"ת זרעא חיי וקיימא ותראו בני ובני בנים עוסקים בתורה ומתפרנסים מעבודת האדמה.

מאושר ביותר רץ סבו של א.ט. לבשר לזוגתו את הבשורה הטובה מברכת הרבי, ובלבבות שמחים נסעו

ח. בדרך נסיעתם מביעשנבויץ' למושבות, התעכבה כל החבורה עם נשותיהם וילדיהם בליובאוויטש, כדי לקבל את ברכתו של הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי. הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי נפרד מהם ובירך את חבורת הנוסעים בכלל.

אחדים מהם הצליחו גם להיכנס ל"יחידות" ואחד ממוצלחים אלה היה סבו של א.ט.

בהיכנסו אל הרבי ב"יחידות" נפל על סבו של א.ט.

להתיישב במושבות.

השי"ת מילא ברכת הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי, והם נפקדו בזרעא חיי וקיימא ובפרנסה רבה מעבודת האדמה.

עברו כמה שנים והשי"ת פקדם בכמה ילדים, כולם בריאים ובעלי גוף מפותח, אבל יחד עם כך בעלי כשרונות פשוטים שגם בהתבגרותם ידעו ללמוד מעט מאד. מאידך היו יראי שמים גדולים, בעלי מדות טובות, בעלי צדקה וחסידים חמים.

א.ט. עצמו נמסר בילדותו ללמוד אצל טובי המלמדים, אבל זה לא עזר וגם בהתבגרו אמנם יגע מאד אבל ידע מעט מאד.

א.ט. היה אחד מחשובי הבעלי בתים במושבה, אחד מגדולי בעלי הצדקה בכל הסביבה, היה די עשיר וביתו היה פתוח תמיד בפני כל. הוא היה אחד המיוחדים בין מכניסי האורחים.

ראשון היה א.ט. בכל דבר שבצדקה, אבל בלימוד היה חלש מאד. במשך כל ימי חייו הצליח ללמוד בעל פה משניות מסכת ברכות, שלשת הפרקים הראשונים שב"תניא", תהלים וחומש ותמיד היה חוזר עליהם בעל פה. ט. כשהיה א.ט. חוזר מליובאוויטש, היה חוזר על החסידות ששמע. בהיותו חסיד נלהב, היתה לו מסירות נפש אמיתית לדעת את המאמר שהרבי אמר, אבל לדאבון, יותר מאשר הפסוק בו פתח המאמר והפסוקים מחומש ותהלים שנזכרו במאמר - לא ידע.

ככל חסידי חב"ד, שעיקר נסיעתם אל הרבי היה לשמוע חסידות, לחזור על המאמר ולהיות ב"יחידות", להתדבר על הנעשה אתו, למסור דין וחשבון על מצבו הרוחני בעבר, לשאול על סדר עבודה ולבקש ברכה על להבא - נהג כך גם המושב'ניק החסיד א.ט. אלא שאצל החסיד א.ט. היתה "חסידות" אישית

מיוחדת. בער בו הלהט החסידי, ההתמסרות החסידית, ההכנעה החסידית והרוממות החסידית, אבל כל זה בפסוק ומהפסוק ששמע מהרבי בפתחו את מאמר החסידות, וכן שאר הפסוקים שהזכיר הרבי במאמר.

קשה למסור במלים, את ההתלהבות התמימה הגדולה ורוממות הנפש, שאפפו את א.ט. בשעה שחזר על הפסוק בו התחיל המאמר ששמע, ושאר הפסוקים שנזכרו במאמר החסידות ששמע בליובאוויטש.

א.ט. מקהיל בביתו או בבית מסחרו את כל תושבי המושב, שולח עגלות להביא אורחים מהמושבות שבסביבה ומהעיר ניקולייב שבשכנות, ועורך סעודת מצוה, על שזכה להיות אצל הרבי, לובש בגדי שבת ו"חוזר" על ה"חסידות" ששמע.

משהתחיל א.ט. לחזור על המלים הראשונות של פסוק הפתיחה של המאמר, היה מתלהב ברוממות הנפש, פניו להטו באש קודש, עיניו סגורות ודמעות חמות זולגות על לחייו.

מכל ביקור שלו בליובאוויטש היה החסיד א.ט. מביא אתו חיות טריה במדות טובות, בנתינת צדקה, בהכנסת אורחים ובאהבת ישראל.

איזו חמימות-חסידית-תמימותית עדינה חשו בביתו של החסיד א.ט. בכלל, ובשעת סעודת מצוה והתועודות חסידית בפרט.

אמת, החסידות של היהודים הפשוטים האלה, הינה מיוחדת במינה ואישית מאד, חסידות פשוטה ביותר, אבל יחד עם כך, תמימה מאד, יקרה ואהובה ביותר, ומין חסידות כזו היתה חסידותו של אותו ישוב'ניק שנתבקש על ידי כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע למסור דרישת שלום לכ"ק מורנו הרב המגיד נ"ע ממזריטש.

שמחת תורה תרצ"ה

אגרות קודש

ב"ה, ג' א' אייר רפ"ז

לענינגראד

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, כל השב אל הוי' ראשית דבר עליו לקבל עול מלכות שמים לשמור ולעשות ככל איש מישראל בקיום המצות ובהנהגה טובה בסדר החיים בסדר היום, לידע את המעשה בקיום המצות כסדרן בנט"י שחרית באמירת הברכות בתפלת שחרית (ולומד איזה זמן אם קודם התפלה או אחר התפלה כפי תנאי עסקו ותנאי המקום) נט"י לסעודה (ולאכול רק מאכלים הצריכים לבריאותו ולהזהר (אבל ח"ו בלי שום

נדר) ממאכלי עידון וענג (אם לא שהוא חלש ח"ו ודרוש לזה, א איד דארף האבין אגיוונטען גוף און זיין אויף אים א בעל הבית פאר ניצון דעם גיוונד אויף גוטע זאכין) כן מביטול זמן שלא לצורך) ובהמ"ז (טוב יותר בסידור) תפלת מנחה ומעריב בציבור (אם רק אפשר לפי תנאי העסק ותנאי המקום, ובסידור דוקא. אבל להזהר מן הבלטות וחוצניות) בין מנחה למעריב ללמוד איזה שיעור ולקבל על עצמו (בל"ג כני"ל) לטרוח בגוף בשביל לומדי תורה וכמו לילך ולקבל אנשים ולעוררם שיבואו אל לימוד השיעורים ולעשות צדקה בגופו, ובאזהרה גדולה שלא להיות עצב ח"ו ולהזהר מן הבלטות והשייית יהי בעזרו ויצליח לו ותהי' פרנסתו בריח ובמנוחה בגו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ, כר"ך א' עמ' תקצב]

פרק ב' משנה א

רַבִּי אֱמִיר, אִיזוֹ הָיָה דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּבְוֹר לֹא הָאָדָם, כָּל שֶׁהָיָה תַּפְאֶרֶת לְעוֹשֵׂיהָ וְתַפְאֶרֶת לֹא מִן הָאָדָם. וְהָיָה זְהִיר בְּמַצְוֵה קְלָה כְּכַחְמוֹרָה, שְׂאִין אֶתְּהָ יוֹדֵעַ מִתּוֹן שְׂכָרָן שֶׁל מַצְוֹת. וְהָיָה מַחֲשֵׁב הַפְסֵד מַצְוֵה פְּנֵי שְׂכָרָה, וְשֶׁכֶר עֲבָרָה פְּנֵי הַפְסֵדָה. הַסֵּתֶמֶל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִין אֶתְּהָ כָּא לִידֵי עֲבָרָה, דַּע מַה לְמַעְלָה מִמֶּה, עֵינֵי רוּחָה וְאִין שׁוֹמְעֵת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּפֶסֶר נִכְתְּבִין:

נקודות משיחות קודש

מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר היא ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכוך הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והוי זהיר במצוה קלה ככחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחיסודות? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש לזהר בקלה ככחמורה, שכן שלמות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש הדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאוה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכוך הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"⁴ שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם⁵ שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"⁶. וכדברי הרמב"ם⁷, שמי שאומר ש"לא יוכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"⁸.

הדרך השני, שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה כשבילים ("תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות⁹ שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"¹⁰. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה¹¹.

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיבור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי" ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסוימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי² מדייק "כל שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר האדם בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר³ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי - יש לקיים את התורה כך שיהי ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכן קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי

(1) הושע יד, י. (2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. (3) ואתחנן ו, ה. (4) קהלת ז, כט. (5) הלכות תעניות רפ"ה. (6) שם רפ"א. (7) הלכות דעות רפ"ג. (8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפירשות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. (9) אגה"ת פ"ג. (10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. (11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

א ואמר יי למשה אמר לכהניא
בני אהרן ותימר להון על מית
לא יסתאב בעמה: ב אלהן
לקריבה דקריב לה לאמה
ולאבוהי ולברה ולברתה
ולאחיה: ג ולאחתה בתלתא
דקריבא לה די לא הות לגבר לה
יסתאב: ד לא יסתאב רבא
בעמה לאחלותה: ה לא ימרטון
מרט ברישון ופאתא דדקנהון
לא יגלחון ובכשרהון לא יחבלון
חבול: ו קדישין יהון קדם
אלההון ולא יחלון שמא
דאלההון ארי ית קרבניא דיי
קרבן אלההון אנון מקריבין
ויהון קדישין: ז אפתא מטעיא
ומחללא לא יסבון ואפתא

כא א ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-
הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש
לא-יטמא בעמיו כס"י: ב כי אם-לשארן הקרב
אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו כס"י:
ג ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא-
היתה לאיש לה יטמא כס"י: ד לא יטמא בעל
בעמיו להחלו כס"י: ה כתיב לא-יקרחה קרי לא-
יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו
ובכשרם לא ישרטו שרטת כס"י: ו קדשים יהיו
לאליהם ולא יחללו שם אליהם פי
את-אשי יהוה לחם אליהם הם מקריבם
והיו קדש כס"י: ז אשה זנה וחללה לא יקחו

רש"י

עיניכם". יכול לא יהא חייב על כל הראש? תלמוד
לומר: "בראשם". וילמדו ישראל מהכהנים בגזרה
שנה: נאמר כאן "קרחה" ונאמר להלן בישראל
"קרחה", מה כאן כל הראש, אף להלן כל הראש
במשמע, כל מקום שיקרח בראש, ומה להלן על
מת, אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו. לפי
שנאמר בישראל (לעיל יט): "ולא תשחית". יכול
לקטו במלקט ובקריטני? לכך נאמר: "לא יגלחו",
שאינו חייב אלא על דבר הקרוי "גלוח" ויש בו
השחחה, וזהו תער: ובכשרם לא ישרטו שרטת.
לפי שנאמר בישראל (לעיל יט כח): "ושרט לנפש
לא תתנו". יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב
אלא אחת? תלמוד לומר: "לא ישרטו
שרטת" - לחייב על כל שריטה ושריטה; שתבה זו
יתרה היא לדרש, שהיה לו לכתב: "לא
ישרטו" - ואני יודע שהיא שרטת: (ו) קדשים
יהיו. (ת"כ) על פרחם יקדישום בית דין בכף:
(ז) זנה. שנבעלה בעילת ישראל האסור לה, כגון

(א) אמר אל-הכהנים. (יבמות פ"ה, ת"כ): אמר
ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים: בני אהרן.
(קידושין לה) יכול חללים? תלמוד לומר: הכהנים:
בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן.
ולא בנות אהרן: לא-יטמא בעמיו. (ת"כ) בעוד
שהמת בתוך עמיו, יצא מת מצנה: (ב) פי
אם-לשארן. (ת"כ) אין "שארן" אלא אשתו:
(ג) הקרובה. לרבות את הארוסה (ת"כ. יבמות ס):
אשר לא-היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. מצנה
(ת"כ. יבמות צו): (ד) לא יטמא בעל בעמיו
להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסולה, שהוא
מחלל בה בעודה עמו. וכן פשוטו של מקרא: לא
יטמא בעל בשארן, בעוד שהוא בתוך עמיו, שיש
לה קוברין, שאינה מת מצנה. ובאיזה "שאר"
אמרת? באותו שהיא "להחלו", להתחלל הוא
מכהנתו: (ה) לא-יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת.
והלא אף ישראל הזקרו על כך? אלא (קידושין לו.
מכות כ) לפי שנאמר בישראל (דברים יד א): "בין

וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקַּח כִּי־קֹדֶשׁ הוּא
 לְאֱלֹהֵיו כִּסִּי: ח וְקֹדֶשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ
 הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יְהִי־לְךָ כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי
 יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם כִּסִּי: ט וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחֵל
 לְזָנוֹת אֶת־אִבְיָהּ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאִשׁ
 תִּשְׁרָף כִּסִּי: ס וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר־
 יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ א שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדָיו
 לְלִבָּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרֹעַ
 וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם כִּסִּי: יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא
 יִבֵּא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא כִּסִּי: יב וּמִן־
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו
 כִּי גֵזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה כִּסִּי:
 יג וְהוּא אִשָּׁה בְּבַתּוּלִיָּה יִקַּח: יד אֲלֻמְנָה
 וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא יִקַּח כִּי
 אִם־בַּתּוּלָה מֵעַמּוֹ יִקַּח אִשָּׁה כִּסִּי: טו וְלֹא־

דַּמְתְּרָכָא מִבְּעֵלָה לֹא יִסְבּוֹן אַרְי
 קֹדֶשׁ הוּא קָדֶם אֱלֹהֶיךָ:
 ח וְתַקְדִּישְׁנָה אַרְי יַת קֶרְבֵּן אֱלֹהֶיךָ
 הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יְהִי לְךָ אַרְי
 קֹדֶשׁ אֲנִי יְיָ מִקְדָּשְׁכּוֹן: ט וּבֵת
 גָּבֵר כֹּהֵן אַרְי תַּתְּחֵל לְמַטְעֵי
 מִקְדָּשֶׁת אַבּוּהָא הִיא מִתְּחֵלָא
 בְּנִירָא תַתּוּקָד: י וְכַהֲנָן דְּאִתְרַבָּא
 מֵאֲחֻהֵי דִי יִתְרִיק עַל רִישָׁה
 מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְדִי קָרִיב יַת
 קֶרְבָּנָה לְמַלְבָּשׁ יַת לְבוּשֵׁיא יַת
 רִישָׁה לֹא יִרְבִּי פְרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהֵי
 לֹא יִבְזַע: יא וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵתָא
 לֹא יֵיעוּל לְאַבּוּהֵי וּלְאִמָּה לֹא
 יִסְתָּאב: יב וּמִן מִקְדָּשָׁא לֹא יִפּוּק
 וְלֹא יַחֵל יַת מִקְדָּשָׁא דְּאֱלֹהֶיךָ אַרְי
 כְּלִיל מִשַׁח רַבּוּתָא דְּאֱלֹהֶיךָ עֲלוּהֵי
 אֲנִי יְיָ: יג וְהוּא אֶתְתָא
 בְּכַתְלִתָּהָ יִסָּב: יד אַרְמֵלָא
 וּמְתָרְכָא וַחֲלִילָא מִטְעִיא יַת אֲלִין
 לֹא יִסָּב אֱלֹהֵן בְּתַלְתָּא מַעֲמָה יִסָּב
 אֶתְתָא: טו וְלֹא יַחֵל זְרַעָה בְּעַמָּה

רש"י

(ז) לֹא יִפְרֹעַ. (ת"כ) לֹא יִגְדֵל פְּרַע עַל אֶבֶל,
 וְאִיזְהוּ גְדוּל פְּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם: (יא) וְעַל
 כָּל־נַפְשֹׁת מֵת. בְּאֶהֱל הַמֵּת: נַפְשֹׁת מֵת. (נזיר לח)
 לְהִבִּיא רַבִּיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שְׁמִטְמָא בְּאֶהֱל:
 לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא. (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא
 אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה: (יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
 יֵצֵא. (ת"כ, נזיר לו) אֵינּוּ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּטָּה, וְעוֹד
 מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוּתֵינוּ שֶׁכֵּהֵן גְּדוּל מִקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן
 מִשְׁמַעוּ: אִף אִם מֵתוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינּוּ צָרִיךְ לְצֵאת
 מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוּדָה: וְלֹא יַחֲלֵל אֶת
 מִקְדָּשׁ. שְׂאֵינוֹ מְחַלֵּל בְּכֹף אֶת הָעֲבוּדָה, שֶׁהַתִּיר לוֹ
 הַפְּתוּב; הָא כֵּהֵן הַדְּיוּט שְׁעֵבֵד אוֹנֵן, חֲלָל:
 (יד) וַחֲלָלָה. שְׁנוֹלְדָה מִפְּסוּלֵי כֹהֲנָה: (טו) וְלֹא־
 יַחֲלֵל זְרַעוֹ. הָא אִם נִשָּׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זְרַעוֹ

חֲכִיבֵי כְּרִתוֹת, אוֹ נִתִּין, אוֹ מְמֹר (יבמות סא): חֲלָלָה.
 שְׁנוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבְּכֹהֲנָה, כְּגוֹן בַּת אֲלֻמְנָה
 מִכֵּהֵן גְּדוּל, אוֹ בַת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכֵּהֵן הַדְּיוּט,
 (קִידוּשִׁין עז) וְכֵן שְׁנֵתְחֵלְלָה מִן הַכֹּהֲנָה עַל־יְדֵי בִיאַת
 אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לְכֹהֲנָה: (ח) וְקֹדֶשְׁתּוֹ. עַל־
 כְּרָחוּ, שְׂאִם לֹא רָצָה לְגַרֵּשׁ, הִלְקֵהוּ וַיִּסְרֵהוּ עַד
 שְׂיִגְרֵשׁ (יבמות פח): קֹדֶשׁ יְהִי־לְךָ. נִהַג בּוֹ קֹדֶשׁ
 לְפָתַח רֹאשׁוֹן בְּכָל דְּבָר וּלְבָרֵךְ רֹאשׁוֹן בְּפִעֻדָּה
 (ת"כ): (ט) כִּי תַחֵל לְזָנוֹת. כְּשֶׁתְּחַלֵּל עַל־יְדֵי
 זְנוּת, שֶׁהִיָּתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזִנְתָה, אוֹ מִן הָאֲרוּסִין
 אוֹ מִן הַנְּשׂוּאִין. וְרַבּוּתֵינוּ (סנהדרין נא) נִחְלְקוּ בְּדָבָר,
 וְהַפֵּל מוֹדִים שְׂלֵא דְּבַר הַפְּתוּב בְּפִנוּיָהּ: אֶת־אִבְיָהּ
 הִיא מְחַלֶּלֶת. (סנהדרין נב) חֲלָלָה וּבִזְזָה אֶת כְּבוֹדוֹ,
 שְׂאוּמְרִים עָלָיו: אֲרוּר שְׂזוֹ יֵלֵד, אֲרוּר שְׂזוֹ גְּדֵל!:

אָרִי אָנָא יְיָ מְקַדְּשָׁהּ: טו וּמְלִיל
 יְיָ עִם מִשְׁה לְמִימְרָ: יז מְלִל עִם
 אֶהְרֵן לְמִימְרָ גְבֵר מִבְּנֵי לְדַרְיָהוֹן
 דִּי יְהִי בֵּה מוּמָא לֹא יִקְרַב
 לְקִרְבָּא קִרְבָּנָא קָדָם אֱלֹהֵהּ:
 יח אָרִי כָּל גְּבֵר דִּי בֵּה מוּמָא לֹא
 יִקְרַב גְּבֵר עֹזֵר אוּ חֲגִיר אוּ חֲרִים
 אוּ שְׂרִיעַ: יט אוּ גְּבֵר דִּי יְהִי בֵּה
 תְּבַר רַגְלָא אוּ תְּבַר יָדָא: כ אוּ
 גְּבִין אוּ דָקָא אוּ חֲלִיז בְּעֵינָה אוּ
 גְרָבָן אוּ חֲזוּן אוּ מָרַס פְּחַדִּין:
 כא כָּל גְּבֵר דִּי בֵּה מוּמָא מִזְרַעָא
 דְּאֶהְרֵן כְּהֵנָּא לֹא יִקְרַב לְקִרְבָּא יְת
 קִרְבָּנָא דִּי מוּמָא בֵּה יְת קִרְבָּן
 אֱלֹהֵהּ לֹא יִקְרַב לְקִרְבָּא:
 כב קִרְבָּן אֱלֹהֵהּ מְקַדֵּשׁ קוּדְשֵׁיא
 מְקַדְּשֵׁי הַקִּדְשִׁים

יִחַלֵּל זֵרְעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: כס"י: ׀
 ע"ב בחול שני טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז דַּבֵּר
 אֶל־אֶהְרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֵּרְעֶךָ לְדֹרְתָם אֲשֶׁר
 יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לַחֵם
 אֱלֹהֵיו כס"י: יח כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא
 יִקְרַב אִישׁ עוֹל אוּ פֶסַח אוּ חֲרָם אוּ
 שְׂרוּעַ כס"י: יט אוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יְהִי בּוֹ שֹׁבֵר רֶגֶל
 אוּ שֹׁבֵר יָד: כ אוּ־גִבֵּן אוּ־דָק אוּ תְבַלְל בְּעֵינָיו
 אוּ גָרֵב אוּ יִלְפֹת אוּ מְרוּחַ אֲשָׁף: כא כָּל־
 אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֵּרַע אֶהְרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ
 לְהִקְרִיב אֶת־אֲשֵׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לַחֵם
 אֱלֹהֵיו לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב: כס"י: כב לַחֵם אֱלֹהֵיו מְקַדְּשֵׁי הַקִּדְשִׁים

רש"י

הימנה חלל מדין קדשת כהנה: (יז) לחם אלהיו. מאכל אלהיו; כל סעדה קרויה "לחם", כמו (דניאל ה א): "עבד לחם רב": (יח) כי כל-איש אשר-בו מום לא יקרב. אינו דין שיקרב. כמו (מלאכי א ח): "הקריבֵהוּ נָא לִפְחָתֶךָ": חרם. (בכורות מד) שחטמו שקוע בין שתי העינים, שפוחל שתי עיניו כאתת: או שרוע. שאחד מאבריו גדול מחברו: עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה, או שוקו אחת ארקה מחברתה: (כ) או־גִבֵּן. שוריצליו"ש בלע"ז, שגביני עיניו שערן ארף ושוכב: או־דָק. (בכורות ט) שיש לו בעיניו דק שקורין טיל"א, כמו (ישעיה מ): "הנוטה כדק": או תבלל. דבר המבלבל את העין, כגון: חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירא, שהוא עגל המקיף את השחור, שקוראים פרוניל"א, והחוט הזה פוסק את העגל ונכנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליו", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן פנוהו חכמי ישראל במומי הבכור: 'חלזון', 'נחש'

'ענב' (בכורות לח): גרב וילפת. מיני שחין הם: גרב, זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. זלפת, היא חזזית המצרית. ולמה נקראת "זלפת"? שזלפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח): "ובגרב ובחרס" - כשסמוך גרב אצל חרס, קורא זלפת "גרב", וכשהוא סמוך אצל זלפת, קורא לחרס "גרב"; כף מפרש בבכורות (מ"ד): מרוח אשף. לפי התרגום: "מרס פחדין", שפחדיו מרססין שביצים שלו כמותין. "פחדין" כמו (איוב מ): "גידי פחדיו ישרגו": (כא) כל-איש אשר-בו מום. (ת"כ) לרבות שאר מומין: מום בן. בעוד מומו בו - פסול; הא אם עבר מומו - כשר: לחם אלהיו. כל מאכל קרוי "לחם": (כב) מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים? (ת"כ. זכחים

וּמִן־הַקֹּדְשִׁים יֹאכַל כַּסִּי': כג אַךְ אֶל־הַפְּרֹכֶת לֹא
 יָבֵא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגֵּשׁ כִּי־מוֹם בּוֹ וְלֹא
 יַחֲלַל אֶת־מִקְדָּשָׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם כַּסִּי':
 כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּסִּי': פ כב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כ דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וַיִּנְזְרוּ
 מִקְדָּשָׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלְלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי
 אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה כַּסִּי': ג אָמַר
 אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־
 זֶרַעְכֶם אֶל־הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישוּ בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטַמְּאתוּ עָלָיו וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ

ומן קודשֵׁי ייכול: כג בָּרֵם
 לְפָרֻכָּתָא לֹא יִיעוּל וּלְמִדְבַּחָא לֹא
 יִקְרַב אַרְי מוּמָא בַּהּ וְלֹא יַחַל יַת
 מִקְדָּשֵׁי אַרְי אָנָּא יִי מִקְדָּשֶׁהוּן:
 כד ומליל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם
 בְּנוֹהֵי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 א ומליל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
 ב מלל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי
 וַיִּפְרְשׁוּן מִקְדָּשֵׁי דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא יַחֲלוּן יַת שְׁמָא דְקֹדְשֵׁי דִי
 אֲנוּן מִקְדָּשִׁין קְדָמִי אָנָּא יִי:
 ג אָמַר לְהוּן לְדַרְיִכוּן כָּל גְּבַר דִּי
 יִקְרַב מִכָּל בְּנִיכוּן לְקֹדְשֵׁי דִי
 יִקְדָּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם יִי
 וְסַבְתָּה עֲלוּהֵי וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא

רש"י

אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון נְגִיעָה:
 "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא־תִגַּע" (לעיל יב ד) - אזהרה לאוכל;
 וּלְמִדּוּהָ רַבּוּתֵינוּ מִגִּזְרָה שְׁוָה (ובחים מח). ואי
 אֶפְשָׁר לומר שְׁחֵיב עַל הַנְּגִיעָה, שֶׁהֲרִי נֹאמַר כֵּרַת
 עַל הָאֲכִילָה בְּ"צוֹ אֶת אַהֲרֹן", שְׁתֵּי כִּרְתוֹת זֹו אֶצֶל
 זֹו, וְאִם עַל הַנְּגִיעָה חֵיב, לֹא הֶצְרַךְ לְחִיבוֹ עַל
 הָאֲכִילָה; וְכֵן נִדְרַשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ
 חֵיב? אִם־כֵּן, מַה תִּלְמוּד לומר "יקרב"? מִשִּׁיכָשֶׁר
 לְהִקְרַב, שְׂאִין חֵיבִין עָלָיו מִשׁוּם טַמְּאָה אֲלֵא אִם
 כֵּן קָרְבוּ מִתִּירָיו. וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּשׁ כִּרְתוֹת בְּטַמְּאָת
 כֹּהֲנִים לְמָה? כִּכָּר נִדְרָשׁוּ בְּמִסְכָּת 'שְׁבוּעוֹת' אַחַת
 לְכָלֵל וְאַחַת לְפָרֻט וְכוּ' (שְׁבוּעוֹת ז): וְטַמְּאָתוֹ עָלָיו.
 וְטַמְּאָת הָאָדָם עָלָיו. יְכוּל בְּכָשֶׁר הַכְּתוּב מִדְּבַר,
 וְטַמְּאָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר עָלָיו, וּבִטְהוֹר שְׂאֲכַל אֶת הַטַּמְּאָה
 הַכְּתוּב מִדְּבַר? עַל כִּרְחֻף מִמִּשְׁמַעוֹ אֶתְהָ לְמַד, בְּמִי
 שֶׁטַּמְּאָתוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ הַכְּתוּב מִדְּבַר. וְזֶהוּ הָאָדָם
 שֵׁישׁ לוֹ טְהָרָה בְּטַבִּילָה: וְנִכְרַתָּה וְגו'. יְכוּל מִצַּד
 זֶה לְצַד זֶה, יִפְרַת מִמְקוֹמוֹ וַיִּתְיַשֵּׁב בְּמִקּוֹם אַחֵר?
 תִּלְמוּד לומר: "אֲנִי ה'" - בְּכָל מְקוֹם אֲנִי:

קא) אם לא נֹאמְרוּ, הֵייתִי אומר: בְּקֹדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים
 יֹאכַל בְּעַל מוֹם, שְׁמִצִּינוּ שֶׁהֲתֵרוּ לָזֶר, שְׂאֲכַל מֹשֶׁה
 בָּשָׂר הַמְּלוּאִים, אֲבָל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק שֶׁל קְדָשִׁים קְלִים
 לֹא יֹאכַל, שְׁלֹא מִצִּינוּ זֶר חוֹלֵק בְּהֵן, לְכַף נֹאמְרוּ
 קְדָשִׁים קְלִים. כִּף מִפְּרֻשׁ בְּזִבְחִים: (כג) אַךְ
 אֶל־הַפְּרֹכֶת. לְהַזוּת שְׁבַע הַזְּאוֹת שֶׁעַל הַפְּרֹכֶת:
 וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ. הַחִיצוֹן; וְשִׁנְיָהֶם הֶצְרַכּוּ לְהַפְתֵּב,
 וּמִפְּרֻשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וְלֹא יַחֲלַל אֶת־מִקְדָּשֵׁי.
 שְׂאִם עֵבֵד, עֲבוּדְתוֹ מַחֲלֵלֶת לְהַפְסֵל: (כד) וַיְדַבֵּר
 מֹשֶׁה. הַמִּצְוָה הַזֹּאת: אֶל־אַהֲרֹן וְגו' וְאֶל־כָּל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (ת"כ):
 (ב) וַיִּנְזְרוּ. אִין 'נִזְרָה' אֲלֵא פְרִישָׁה; וְכֵן הוּא
 אומר (יחזקאל יד ז): "וַיִּנְזַר מֵאַחֲרַי"; (ישעיה א ד):
 "נִזְרוּ אַחֲזֹר", יִפְרְשׁוּ מִן הַקְּדָשִׁים בִּימֵי טַמְּאָתוֹ.
 דָּבַר אַחֵר: וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם
 מִקְדָּשִׁים לִי, וְלֹא יַחֲלְלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי, סָרַס
 הַמִּקְרָא וְדַרְשָׁהוּ: אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי. לְרַבּוֹת
 קְדָשֵׁי כֹהֲנִים עֲצֻמָּן: (ג) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב.
 אִין 'קָרִיבָה' זֹו אֲלֵא אֲכִילָה. וְכֵן מִצִּינוּ שֶׁנֹּאמְרָה

ההוא מלפני אני יהוה כס"י: ד איש איש מורע
 אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל
 עד אשר יטהר והנגיע בכל טמא נפש או
 איש אשר תצא ממנו שכבת זרע כס"י: ה או
 איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו או
 באדם אשר יטמא לו לכל טמאתו כס"י: ו נפש
 אשר תגע בו וטמאה עדה ערב ולא יאכל
 מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים כס"י:
 ז ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים
 כי לחמו הוא כס"י: ח נבלה וטרפה לא יאכל
 לטמאה בה אני יהוה כס"י: ט ושמרו את
 משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי
 יחללהו אני יהוה מקדשם כס"י: י וכל זר לא
 יאכל קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל
 קדש כס"י: יא וכהן כהן פייקנה נפש קנן בספו

ההיא מן קדמי אנה יי: ד גבר
 גבר מזרעא דאהרן והוא סגיר או
 דאיב בקודשיא לא ייכול עד די
 ידפי ודיקרב בכל טמא נפשא או
 גבר די תפוק מנה שכבת זרעא:
 ה או גבר די יקרב בכל רחשא
 די יסתאב לה או באנשא די
 יסתאב לה לכל סאבתה: ו אנש
 די יקרב בה ויהי מסאב עד
 רמשא ולא ייכול מן קודשיא
 אלהן אסחי בשרה במיא:
 ז ובמעל שמשא וידפי ובתר כן
 ייכול מן קודשיא ארי לחמה
 הוא: ח נבילא ותבירא לא ייכול
 לאסתאבא בה אנה יי: ט ויטרון
 ית מטרת מימרי ולא יקבלון
 עלוהי חובא וימותון בה ארי
 יחלגה אנה יי מקדשהון: י וכל
 חלוני לא ייכול קודשא תותבא
 דכהנא ואגירא לא ייכול
 קודשא: יא וכהן ארי יקני נפש
 קנן בספה הוא ייכול בה ויליד

רש"י

(ד) בכל טמא נפש. במי שנטמא במת:
 (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו. בשעור הראוי
 לטמא, בכעדשה (ת"כ): או באדם. במת: אשר
 יטמא לו. כשעורו לטמא, וזהו כזית: לכל
 טמאתו. לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת:
 (ו) נפש אשר תגע בו. באחד מן הטמאים
 הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשים. (יבמות עד)
 נדרש ביבמות, בתרומה, שמתר לאכלה בהערב
 השמש: מן הקדשים. ולא כל הקדשים:
 (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לענין
 הטמאה הזוהיר פאן, שאם אכל נבלת עוף טהור
 שאין לה טמאת מגע ומשא, אלא טמאת אכילה
 בבית הבליעה, אסור לאכל בקדשים. וצריך לומר
 "וטרפה", מי שיש במינו טרפה, יצא נבלת עוף

טמא, שאין במינו טרפה: (ט) ושמרו את
 משמרתו. מלאכל תרומה בטמאת הגוף: ומתו
 בו. (סנהדרין פג) למדנו, שהיא מיתה בידי שמים:
 (י) לא יאכל קדש. (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב
 מדבר, שכל הענין דבר בה: תושב כהן ושכיר.
 תושבו של כהן ושכירו, לפיכך "תושב" זה נקוד
 פתח, לפי שהוא דבוק. ואיזהו "תושב"? זה נרצע,
 שהוא קנוי לו עד היובל. ואיזהו "שכיר"? זה קנוי
 קנן שנים, שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך פאן,
 שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו:
 (יא) וכהן כהן פייקנה נפש. עבד פנעני שקנוי
 לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות. ואשת כהן
 אוכלת בתרומה מן המקרא הזו, שאף היא קנן
 בספו. ועוד למד ממקרא אחר: "כל טהור בביתך

הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו
בלחמו כס"י: יב ובת-כהן כי תהיה לאיש זר
הוא בתרומת הקדשים לא תאכל כס"י:
יג ובת-כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע
אין לה ושבה אל-בית אביה בנעוריה מלחם
אביה תאכל וכל-זר לא-יאכל בו כס"י: יד ואיש
כי-יאכל קדש בשגגה ויסף חמשיתו עליו
ונתן לכהן את-הקדש כס"י: טו ולא יחללו את-
קדשי בני ישראל את אשר-ירימו ליהוה כס"י:
טז והשיאו אותם עון אשמה באכלם את-
קדשיהם כי אני יהוה מקדשם כס"י: פ שלישי
יז וידבר יהוה אל-משה לאמר: יח דבר אל-
אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל ואמרת
אלהם איש איש מבית ישראל ומן-הגֵר
בישראל אשר יקריב קרבנו לכל-גדריהם
ולכל-גדבותם אשר-יקריבו ליהוה לעלה כס"י:
יט לרצונכם תמים זכר בבקר בפשבים

רש"י

באכלם את קדשיהם - שהכדלו לשם תרומה
וקדשו ונאסרו עליהם. ואונקלוס שתרגם:
"במיכלהון בסואבא", שלא לצרף תרגמו בן:
והשיאו אותם. זה אחד משלשה את"ם שהיה
רבי ישמעאל דורש בתורה, שמדברים באדם
עצמו. וכן (כמדבר ו יג): "ביום מלאת ימי נזרו וביא
אתו", הוא יביא את עצמו; וכן (דברים לד ו):
"ויקבר אתו בגי" - הוא קבר את עצמו, כך נדרש
בספרי: (יח) נדריהם. (חולין ב) הרי עלי:
נדבותם. הרי זו: (יט) לרצונכם. הביאו דבר
הראוי לרצות אתכם לפני, שיהא לכם לרצון

ביתה אנון ייכלון בלחמה:
יב ובת כהן ארי תהי לגבר חלוני
היא באפרשות קודשיא לא
תיכול: יג ובת כהן ארי תהי
ארמלא ומתקא ובר לית לה
ותתוב לבית אבוהא פרכיותהא
מלחמא דאבוהא תיכול וכל
חלוני לא ייכול בה: יד וגבר
ארי ייכול קודשא בשלו ויוסף
חומשה עלוהי ויתן לכהנא ית
קודשא: טו ולא יחלון ית
קודשיא דבני ישראל ית די
יפרשון קדם יי: טז ויקבלון
עליהון עונן חובין במיכלהון
בסואבא ית קודשיהון ארי אנא
יי מקדשהון: יז ומליל יי עם
משה למימר: יח מלל עם אהרן
ועם בנוהי ועם כל בני ישראל
ותימר להון גבר גבר מבית
ישראל ומן גיורא בישראל די
יקרב קרבנה לכל נדריהון ולכל
נדבתהון די יקרבו קדם יי
לעלתא: יט לרצוא לכוון שלים
דכורא בתורי באמריא ובעניא:

וגו", בספרי: (יב) לאיש זר. ללוי וישראל:
(יג) אלמנה וגרושה. מן האיש הזר: וזרע אין
לה. ממנו (יבמות פז): ושבה. הא אם יש לה זרע
ממנו, אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים:
וכל-זר לא-יאכל בו. לא בא אלא להוציא את
האנון, שמתר בתרומה; זרות אמרתי לה ולא
אנינות: (יד) כפי-יאכל קדש. תרומה: ונתן לכהן
את-הקדש. (ת"כ) דבר הראוי להיות קדש, שאינו
פורע לו מעות אלא פרות של חלין, והן נעשין
תרומה: (טו) ולא יחללו וגו'. להאכילם לזרים:
(טז) והשיאו אותם. את עצמם יטענו עון

כ כל די בה מומא לא תקרבון
 ארי לא לרעוא יהי לכון:
 כא וגבר ארי יקרב נכסת
 קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או
 לנדבטא בתורי או בענא שלים
 יהי לרעוא כל מומא לא יהי בה:
 כב עויר או תביר או פסיק או
 יבלן או גרבן או חזון לא
 תקרבון אלין קדם יי וקרפנא לא
 תתנון מנהון על מדבטא קדם יי:
 כג ותור ואמר יתיר וחסיר
 נדבטא תעבד יתה ולנדרא לא
 יהי לרעוא: כד ודי מריס ודי
 רסיס ודי שליף ודי גזיר לא
 תקרבון קדם יי ובארעכון לא
 תעבדון: כה ומן פר עממין לא
 תקרבון ית קרבן אלהכון מפל
 אלין ארי חבולהון בהון מומא
 בהון לא לרעוא יהון לכון:

ובעזים כס"י: כ כל אשרבו מום לא תקריבו
 כ"א ויש כי יקריב
 זבח שלמים ליהוה לפלא נדר או לנדבה
 בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון כל מום
 לא יהיה בו כס"י: כב עורת או שבור או חרוץ
 או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה
 ליהוה ואשה לא תתנו מהם על המזבח
 ליהוה כס"י: כג ושור ושה שרוע וקלוט נדבה
 תעשה אתו ולנדר לא ירצה כס"י: כד ומעוף
 וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו ליהוה
 ובארצכם לא תעשו כס"י: כה ומיד בן נכר לא
 תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה כי

רש"י

ובעזים כס"י: כ כל אשרבו מום לא תקריבו
 כ"א ויש כי יקריב
 זבח שלמים ליהוה לפלא נדר או לנדבה
 בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון כל מום
 לא יהיה בו כס"י: כב עורת או שבור או חרוץ
 או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה
 ליהוה ואשה לא תתנו מהם על המזבח
 ליהוה כס"י: כג ושור ושה שרוע וקלוט נדבה
 תעשה אתו ולנדר לא ירצה כס"י: כד ומעוף
 וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו ליהוה
 ובארצכם לא תעשו כס"י: כה ומיד בן נכר לא
 תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה כי

אפיישמנ"ט בלע"ז; ואיזהו הראוי לרצון? תמים
 זכר בבקר בפשבים ובעזים. אבל בעולת העוף
 אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום, אלא
 בחסרון אבר: (כא) לפלא נדר. להפריש
 בדבורו: (כב) עורת. שם דבר של מום, עורון
 בלשון נקבה, שלא יהא בו מום של עורת: או
 שבור. לא יהיה: חרוץ. בכורות לה ריס של עין
 שנסדק או שנפגם, וכן שפתו שנסדקה או נפגמה:
 יבלת. ורוא"ה בלע"ז: גרב. מין חזזית, וכן ילפת;
 ולשון "ילפת", כמו (שופטים טז כט): "וילפת
 שמשון", שאחזה בו עד יום מיתה, שאין לה
 רפואה: לא תקריבו. שלשה פעמים, להזהיר על
 הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו):
 ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרת: (כג) שרוע.
 אבר גדול מחברו: וקלוט. פרוטיו קלוטות:
 נדבה תעשה אתו. לבדק הבית: ולנדר. (ת"כ)
 למזבח: לא ירצה. איזה הקדש בא לרצות? הוי
 אומר: זה הקדש המזבח: (כד) ומעוף וכתות

מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם כִּסִּי: ס
 כו וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז שֹׁר אוֹ-
 כָּשָׁב אוֹ־עֵזוֹ כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת
 אָמוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יִרְצָה לְקַרְבֵּן
 אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי: כח וְשֹׁר אוֹ־שָׂה אֹתוֹ וְאֶת־
 בָּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְיוֹם אֶחָד כִּסִּי: כט וְכִי־תִזְבְּחוּ
 זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ כִסִּי: ל בְּיוֹם
 הַהוּא יֹאכַל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר אֲנִי
 יְהוָה כִּסִּי: לא וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
 אֲנִי יְהוָה כִּסִּי: לב וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי
 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
 מִקְדָּשְׁכֶם כִּסִּי: לג הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם לַהֲיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה כִּסִּי: פ רַבִּיעִי כג א וַיִּדְבֹר יְהוָה

כו ומליל יי עם משה למימר:
 כז תור או אמר או עזא ארי
 יתילד ויהי שבועא יומין בתר
 אמה ומיומא תמינאה ולהלא
 יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי:
 כח ותורתא או שיתא לה ולברה
 לא תפסון ביומא חד: כט וארי
 תפסון נכסת תודתא קדם יי
 לרעוא לכון תפסנה: ל ביומא
 ההוא יתאכל לא תשארון מנה
 עד צפרא אגא יי: לא ותטרון
 פקודי ותעבדון יתהון אגא יי:
 לב ולא תחללון ית שמא
 דקודשי ואתקדש בגו בני ישראל
 אגא יי מקדשכון: לג דאפיק
 יתכון מארעא דמצרים למהוי
 לכון לאלהא אגא יי: א ומליל יי

רש"י

ליום אחד, שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמן:
 (ל) ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא
 שתהא שחיטה על מנת פן, שאם לקבע לה זמן
 אכילה, פכר כתיב (לעיל ז טו): "ובשר זבח תודת
 שלמיו וגו'": אגוי ה'. דע, מי גזר על הדבר ואל
 יקל בעיניך: (לא) ושמרתם. (ת"כ) זו המשנה:
 ועשיתם. זה המעשה: (לב) ולא תחללו. לעבר
 על דברי מזידין. ממשמע שגאמר: "ולא תחללו",
 מה תלמוד לומר "ונקדשתי"? מסר עצמך וקדש
 שמי. יכול ביחיד? תלמוד לומר: בתוך בני
 ישראל; וכשהוא מוסר עצמו ימסר עצמו על מנת
 למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין
 לו נס; שכן מצינו בחנניה, מישאל ועזריה, שלא
 מסרו עצמן על מנת הנס, שגאמר (דניאל ג יח):
 "והן לא ידיע להוא לקף מלפא וגו'", מציל ולא
 מציל: "ידיע להוי לקף וגו'": (לג) המוציא
 אתכם. על מנת פן: אגוי ה'. גאמן לשלם שכר:

שבשדות, (תמורה ו) אכל על המזבח שבמשכן לא
 תקריבוה, אכל תמימה תקבלו מהם, (חולין יג) לכך
 גאמר למעלה: "איש איש", לרבות את הנכרים,
 שגודרים גדרים ונגכות פישאל: משחתם.
 חבולהון: לא ירצו לכם. לכפר עליכם: (כז) פי
 יולד. פרט ליוצא דפן (חולין לח ב): (כח) אתו
 ואת־בנו. (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור
 לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים
 ומתר לשחט האב והבן: אתו ואת־בנו. (שם פב)
 אף בנו ואותו במשמע: (כט) לרצונכם תזבחו.
 תחלת זביחתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו
 הרצון?: ביום ההוא יאכל. לא בא להזהיר אלא
 שתהא שחיטה על מנת פן, אל תשחטוהו על מנת
 לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא
 יהא לכם לרצון. דבר אחר: "לרצונכם", לדעתכם;
 מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף־על־
 פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין

עם מִשֶׁה לְמִימְרָ: ב מִלִּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימְרָ לְהוֹן מוֹעֲדֵי
דִּי דִי תַעְרְעוֹן יִתְהוֹן מְעָרְעֵי
קִדִּישׁ אֵלִין אֲנוֹן מוֹעֲדֵי: ג שְׁתָּא
יוֹמִין תַּתְּעַבְדַּ עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא
שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבַת שְׁבַתָּא מְעָרַע
קִדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לֹא תַעְבְּדוֹן
שְׁבַתָּא הִיא קִדְּם יִי בְּכָל
מוֹתְבַנְיָכוֹן: ד אֵלִין מוֹעֲדֵי דִי
מְעָרְעֵי קִדִּישׁ דִּי תַעְרְעוֹן יִתְהוֹן
בְּזַמְנֵיהוֹן: ה בְּיִרְחָא קִדְּמָאָה
בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרָא לְיִרְחָא בֵּין
שְׁמִשְׁיָא פִּסְחָא קִדְּם יִי:
ו וּבְחַמְשַׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא לְיִרְחָא
הַדִּין חֲגָא דְפִטְיָרְיָא קִדְּם יִי
שְׁבַעַא יוֹמִין פִּטְיָר תִּיכְלוֹן:
ז בְּיוֹמָא קִדְּמָאָה מְעָרַע קִדִּישׁ
יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פְּלָחוֹן לֹא
תַעְבְּדוֹן: ח וְתַקְרְבוֹן קִרְבָּנָא קִדְּם
יִי שְׁבַעַא יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
מְעָרַע קִדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פְּלָחוֹן לֹא
תַעְבְּדוֹן: ט וּמִלִּיל יִי עִם מִשֶׁה

אֶל־מִשֶׁה לְאִמֹר: ב דִּבְרֵי אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאִמַּרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי רַשׁ"י:
ג שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שְׁבַת שְׁבַתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶה לֹא
תַעֲשׂוּ שְׁבַת הוּא לַיהוָה בְּכָל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם רַשׁ"י: ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם רַשׁ"י:
ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעַרְבִים פֶּסַח לַיהוָה רַשׁ"י: וּבְחַמְשַׁת עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה שְׁבַעַת
יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ: ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שְׁבַעַת יָמִים
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ רַשׁ"י: ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מִשֶׁה

רַשׁ"י

אִשָּׁה וְגו'. הֵם הַמוֹסְפִין הָאֲמוּרִים בְּפִרְשַׁת פִּינְחָס;
וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כֵּן? לומר לך, שְׂאִין הַמוֹסְפִין
מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה: וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַה'. מִכָּל
מְקוֹם: אִם אֵין פָּרִים, הֵבֵא אֵילִים, וְאִם אֵין פָּרִים
וְאֵילִים, הֵבֵא כִבְשִׁים: שְׁבַעַת יָמִים. כָּל מְקוֹם
שְׂנֵאֲמַר "שְׁבַעַת", שֵׁם דְּבַר הוּא, שְׁבוּעַת שְׁל יָמִים;
שְׂטֵינֵינָא בְּלַע"ז, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "שְׂמוֹנַת", "שֵׁשֶׁת",
"חֲמִשָּׁת", "שְׁלֹשַׁת": מְלֶאכֶת עֲבֹדָה. אִפְלוּ
מְלֶאכֶת הַחֲשׂוֹבוֹת לָכֶם עֲבוּדָה וְצָרָךְ, שֵׁישׁ חֲסָרוֹן
כִּיס בְּכַטְלָה שְׁלָחֵן, כְּגוֹן דְּבַר הָאֲבָד, כְּדִי הַבְּנֵי
מִתוֹרַת כְּהֻנִים, דְּקַתְּנֵי: יְכוּל אִף חִלוּ שְׁל מוֹעֵד יְהִיא

(ב) דִּבְרֵי אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' מוֹעֲדֵי ה'. עֲשֶׂה
מוֹעֲדוֹת, שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל מְלַמְדִין בָּהֶם; שְׂמַעְפְּרִים
אֶת הַשְּׁנָה עַל גְּלוּיֹת שְׂנַעְקָרוּ מִמְּקוֹמָן לְעֵלוֹת לְרַגְלָא,
וְעִדִּין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם: (ג) שֵׁשֶׁת יָמִים. מָה
עֲנִין שְׁבַת אֲצַל מוֹעֲדוֹת? לְלַמְדָךְ שְׁכָל הַמְּחַלְלֵי אֶת
הַמוֹעֲדוֹת, מְעַלִּין עֲלֵיו כָּאלוּ חָלַל אֶת הַשְּׁבַתוֹת,
וְכָל הַמְּקַיֵּם אֶת הַמוֹעֲדוֹת, מְעַלִּין עֲלֵיו כָּאלוּ קִיֵּם
אֶת הַשְּׁבַתוֹת: (ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'. לְמַעְלָה מִדְּבַר
בְּעַבּוּר שְׁנָה, וְכֵן מִדְּבַר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ: (ה) בֵּין
הָעַרְבִים. מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלַמְעָלָה: פֶּסַח לַה'.
הִקְרַבְתָּ קִרְבָּן שְׂשֵׁמו "פֶּסַח": (ח) וְהִקְרַבְתֶּם

לְאָמַר: יִדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
 כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לָכֶם
 וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר
 רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן כִּסִּי: יא וְהִנִּיף אֶת־
 הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לְרֹצְנֵכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת
 יַנִּיפְנֹו הַכֹּהֵן כִּסִּי: יב וְעִשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיפְכֶם
 אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה
 לַיהוָה כִּסִּי: יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
 בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחָח כְּתִיב וּנְסַכָּה
 קִרִי וְנִסְכּוֹ יִין רְבִיעֵת הֶהָיִן כִּסִּי: יד וְלֶחֶם וְקָלִי
 וְכֶרֶמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד
 הִבֵּיאֲכֶם אֶת־קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם
 לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מִשְׁבַּתֵיכֶם כִּסִּי: טו וְסִפְרַתֶּם
 לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הִבֵּיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר
 הַתְּנוּפָה שִׁבְעַ שַׁבָּתוֹת תִּהְיֶינָה כִּסִּי: טז עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת

רש"י

שְׁמִיבִשִׁין אוֹתוֹ בַּתְּנוּרָה: וְכֶרֶמֶל. הֵן קָלִיּוֹת שְׁקוּרִין
 גְּרִינִילִי"ש: בְּכֹל מִשְׁבַּתֵיכֶם. (קִידוּשִׁין לו) נִחְלָקוּ בּוֹ
 חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שְׁלֹמֹדוֹ מִכָּאן שֶׁהִתְקַדַּשׁ נוֹהֵג
 בַּחוּצָה לְאָרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא בָּא אֱלֹא לְלַמֵּד,
 שְׁלֹא נִצְטוּוּ עַל הַתְּקַדֵּשׁ אֱלֹא לְאַחַר יִרְשָׁה וְיִשְׁיכָה,
 מִשְׁכָּבְשׁוֹ וְחִלְקוֹ: (טו) מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת. מִמַּחֲרַת
 יוֹם־טוֹב: תְּמִימַת תְּהִינָה. מִלְּמַד שְׁמַתְחִיל וּמוֹנֵה
 מִבְּעָרֵב, שְׂאֵם לֹא בֶן אֵינֶן תְּמִימוֹת: (טז) הַשַּׁבָּת
 הַשְּׁבִיעִית. כְּתַרְגוּמוֹ: שְׁבוּעָתָא שְׁבִיעִיתָא: עַד
 מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תְּסַפְרוּ. וְלֹא עַד בְּכֹלֵל,
 וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵה יוֹם: חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם
 מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'. בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים תִּקְרִיבוּהָ,
 וְאוֹמַר אָנִי: זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשוּטוֹ: עַד מִמַּחֲרַת
 הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים, תְּסַפְרוּ;

אָסוּר בְּמִלְאֲכַת עֲבוּדָה וְכוּ': (י) רֵאשִׁית קְצִירְכֶם.
 שְׁתָּהָא רֵאשׁוּנָה לְקָצִיר: עֹמֶר. עֲשִׁירִית הָאִיפָה, כֶּף
 הֵיטָה שְׁמָה, כְּמוֹ (שְׁמוֹת טז יח): "וְיִמְדוּ בְעֹמֶר":
 (יא) וְהִנִּיף. (מִנְחוֹת סא) כָּל תְּנוּפָה מוֹלִיף וּמִבִּיא,
 מַעֲלָה וּמוֹרִיד; מוֹלִיף וּמִבִּיא - לְעֶצֶר רוּחוֹת רְעוֹת,
 מַעֲלָה וּמוֹרִיד - לְעֶצֶר טְלָלִים רְעִים: לְרֹצְנֵכֶם. אִם
 תִּקְרִיבוּ כִּפְשָׁפֶט הַזֶּה, יִהְיֶה לְרֹצוֹן לָכֶם: מִמַּחֲרַת
 הַשַּׁבָּת. (שם טו) מִמַּחֲרַת יוֹם־טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל
 פֶּסַח, שְׂאֵם אֶתָּה אוֹמַר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, אִי אֶתָּה
 יוֹדֵעַ אִיזְהוּ: (יב) וְעִשִׂיתֶם... כֶּבֶשׂ. חוֹבָה לְעֹמֶר
 הוּא בָּא: (יג) וּמִנְחָתוֹ. מִנְחַת נְסָכִיו: שְׁנֵי
 עֶשְׂרֹנִים. כְּפֹלָה הֵיטָה: וְנִסְכּוֹ יִין רְבִיעֵת הֵהִין.
 (מִנְחוֹת פט) אַף־עַל־פִּי שְׁמִנְחָתוֹ כְּפֹלָה אֵין נְסָכִיו
 כְּפֹלִים: (יד) וְקָלִי. קָמַח עֲשׂוּי מִכְּרָמֶל רֶךְ

שְׂבִיעֵתָא תִּמְנֹן חֲמִשִּׁין יוֹמִין
 וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא חֲדָתָא קָדָם יי:
 יי מִמּוֹתְבִיכּוֹן תִּיתּוֹן לַחֵם
 אַרְמוֹתָא תִּרְתִּין (גְּרִיצִין) תִּרְיִן
 עֲשָׂרוֹנִין סִלְתָּא יְהוֹנִן חֲמִיעַ
 יתְאַפְּנִין בְּכוֹרִין קָדָם יי:
 יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא שְׂבִיעֵא
 אֲמַרִין שְׁלָמִין בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בֵּר
 תּוֹרֵי חֵד וְדַכְרִין תִּרְיִן יְהוֹן עֲלֵתָא
 קָדָם יי וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן קִרְבָּן
 דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קָדָם יי:
 יט וְתַעֲבֹדוֹן צָפִיר בֵּר עֲזִי חֵד
 לַחֲשָׂאתָא וּתְרִין אֲמַרִין בְּנֵי שְׁנָא
 לְנִכְסַת קוֹדֶשֶׁא: כ וִירִים פְּהֵנָא
 יתְהוֹן עַל לַחֵם בְּכוֹרֵיא אַרְמוֹתָא
 קָדָם יי עַל תִּרְיִן אֲמַרִין קוֹדֶשֶׁא
 יְהוֹן קָדָם יי לְכַהֲנָא:
 כא וְתַעֲרַעֲוֹן בְּכָרִן יוֹמָא הַדִּין
 מְעַרַע קוֹדֶשׁ יְהִי לְכוֹן פֶּל עֵבִידַת
 פֶּלְחָן לֹא תַעֲבֹדוֹן קִנִּים עֲלָם בְּכַל
 מוֹתְבִיכּוֹן לְדַרְיִכוֹן:
 כב וּבְמַחְצָדְכוֹן יֵת חֲצָדָא
 דְּאַרְעִכוֹן לֹא תִשְׂיַצִי פֶּאֲתָא

הַשְּׂבִיעֵת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם
 מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה כִּשׁ"י: יי מִמּוֹשְׁבֵיכֶם
 תָּבִיאוּ | לַחֵם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנַיִ עֲשָׂרֹנִים
 סִלַת תִּהְיֶינָה חֲמִין תִּיאֲפִינָה בְּכוֹרִים
 לַיהוָה כִּשׁ"י: יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שְׂבִעַת
 בְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שְׁנָה וּפֶר בֶּן־בָּקָר אֶחָד
 וְאֵילָם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפֵיהֶם אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כִּשׁ"י:
 יט וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנַיִ
 בְּבָשִׂים בְּנֵי שְׁנָה לְזִבְח־שְׁלָמִים כִּשׁ"י: כ וְהִגִּיף
 הַכֹּהֵן | אֹתָם עַל לַחֵם הַבָּכָרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי
 יְהוָה עַל־שְׁנַיִ בְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה
 לַכֹּהֵן כִּשׁ"י: כא וּקְרֹאתֶם בְּעֶצֶם | הַיּוֹם הַזֶּה
 מִקְרֹא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֵיכֶם
 לְדוֹרֵיכֶם: כב וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִיר אֲרֻצְכֶם
 רִש"י

והנסכים: חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל
 ורביעית ההין לכבש: (יט) ועשיתם שעיר־
 עזים. (ת"כ. מנחות מה) יכול שבעת הכבשים
 והשעיר האמורים כאן, הם שבעת הכבשים
 והשעיר האמורים ב'חמש הפקודים? כשאתה
 מגיע אצל פרים ואילים אינן הם. אמר מעתה: אלו
 לעצמן ואלו לעצמן; אלו קרבו בגלל הלחם ואלו
 למוספין: (כ) והגיף הפהן אתם... תנופה.
 (מנחות סב) מלמד ששעונוין תנופה מחיים. יכול
 כלם? תלמוד לומר: על־שני כבשים: קדש יהיו.
 לפי ששלמי־יחיד קדשים קלים, הזקק לומר
 בשלמי־צבור, שהן קדשי קדשים:
 (כב) ובקצרכם. חזר ושנה, לעבר עליהן בשני

ומקרא מסרס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה
 הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי
 קרבה מנחת העמר! אינה כשאר כל המנחות,
 שהיא באה מן השעורים: (יז) ממושבתיכם. ולא
 מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם
 לשם גבה, וזו היא המנחה החדשה האמורה
 למעלה: בכורים. ראשונה לכל המנחות, אף
 למנחת קנאות הבאה מן השעורים לא תקרב מן
 החדש קדם לשתי הלחם: (יח) על־הלחם. בגלל
 הלחם, חובה ללחם: ומנחתם ונספיהם. כמשפט
 מנחה ונסכים המפרישים בכל בהמה בפרשת
 נסכים (במדבר טו): "שלשה עשרונים לפר, ושני
 עשרונים לאיל ועשרון לכבש", זו היא המנחה;

לֹא־תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֵךְ בְּקִצְוֹךָ וּלְקַט קִצְיֹרְךָ
 לֹא תִלְקַט לְעֵנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם כִּי: פ חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן
 זְכוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ כִּי: כה כָּל־מְלֹאכֶת
 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה
 לַיהוָה כִּי: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 כז אֲךָ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם
 הַכַּפָּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם
 אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה כִּי: כח
 כח וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
 כִּי יוֹם כַּפָּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה
 בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרַתָּה מֵעַמִּיהָ: לו וְכָל־
 הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלֹאכָה בַּעֲצֵם הַיּוֹם
 הַזֶּה וְהֵאבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב
 עַמִּיהָ כִּי: לא כָּל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרֵיכֶם בְּכָל

דְּחִקְלָךְ בְּמִחְצְדָךְ וּלְקַטָּא דְּחִצְדָךְ
 לֹא תִלְקַט לְעֵנִי וּלְגֵירֵי תִשְׁבּוּק
 יִתְהוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ: כג ומליל
 יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵ: כד מליל עִם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵ בְּיַרְחָא
 שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהִי לְכוֹן
 גִּיחָא דְּיֻכְרֵן וּבְכָא מְעָרַע קְדִישׁ:
 כה כָּל עֲבִידַת פְּלִחְנָא לֹא
 תַעֲבֹדוּן וְתִקְרְבוּן קְרִבְנָא קְדָם יְיָ:
 כו ומליל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵ:
 כז בְּרַם בַּעֲשָׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
 הַדִּין יוֹמָא דְּכַפּוּרִיא הוּא מְעָרַע
 קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן וְתַעֲנוּן יַת
 נַפְשֵׁיכוֹן וְתִקְרְבוּן קְרִבְנָא קְדָם
 יְיָ: כח וְכָל עֲבִידָא לֹא תַעֲבֹדוּן
 בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין אַרְי יוֹמָא
 דְּכַפּוּרִיא הוּא לְכַפְּרָא עֲלֵיכוֹן
 קְדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ: כט אַרְי כָּל
 אֲנָשָׂא דִּי לֹא מְתַעֲנִי בְּכָרֵן יוֹמָא
 הַדִּין וְיִשְׁתִּיבִי מֵעַמְהָא: לו וְכָל
 אֲנָשׁ דִּי תַעֲבֹד כָּל עֲבִידָא בְּכָרֵן
 יוֹמָא הַדִּין וְאֻבַּד יַת אֲנָשָׂא הַהִיא
 מִגּוֹ עַמָּה: לא כָּל עֲבִידָא לֹא
 תַעֲבֹדוּן קָם עָלֵם לְדוֹרֵיכוֹן בְּכָל

רש"י

לאוין. אמר רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה
 הפתוב לתנן באמצע הרגלים: פסח ועצרת מכאן,
 וראש השנה ויום הכפורים והחג מכאן? ללמדך
 שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני פראוי, מעלין
 עליו פאלו בנה בית המקדש והקריב עליו
 קרבנותיו בתוכו: תעזב. (פאה פ"ד) הנח לפניהם
 והם ילקטו, ואין לה לסיע לאחד מהם: אני ה'
 אלהיכם. נאמן לשלם שכר: (כד) זכרון תרועה.
 (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות,

לזכר לכם עצרת יצחק, שקרב תחתיו איל:
 (כה) והקרבתם אשה. המוספים האמורים
 ב'חמש הפקודים': (כז) אף. כל 'אכין' ו'רקין'
 שבתורה מעוטין - מכפר הוא לשבים ואינו מכפר
 לשאינם שבים: (ל) והאבדתני. לפי שהוא אמר
 'פרת' בכל מקום, ואיני יודע מה הוא? כשהוא
 אומר "והאבדתני", למד על הפרת, שאינו אלא
 אבדן: (לא) כל מלאכה וגו'. לעבר עליו בלאוין
 הרבה, או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום:

מִשְׁבֹּתֵיכֶם כְּשִׁי: לֵב שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם
 וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב
 מֵעָרֵב עַד־עָרֵב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֵכֶם: פ שִׁי
 לֵב וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֵב דְבַר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסִּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
 לַיהוָה: לֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
 מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ כְּשִׁי: לו שִׁבְעַת יָמִים
 תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה
 עֲצֵרֶת הוּא כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ כְּשִׁי:
 לז אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
 מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהִקְרִיב אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה
 וּמִנְחָה זֶבַח וְנִסְכִּים דְבַר־יוֹם בַּיּוֹמוֹ כְּשִׁי:
 לח מִלֶּבֶד שַׁבְּתַת יְהוָה וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם
 וּמִלֶּבֶד כָּל־גְּדֵרֵיכֶם וּמִלֶּבֶד כָּל־גְּדֵבְתֵיכֶם
 אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: לט אֵךְ בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר יוֹם

רש"י

מנחת נסכים הקרבה עם העולה: דבר יום ביומו.
 חק הקצוב ב'חמש הפקודים': דבר יום-ביומו.
 הא אם עבר יומו, בטל קרבנו: (לט) אף בחמשה
 עשר יום... תחגו. קרבן שלמים לחגיגה. יכול
 תדחה את השבת? תלמוד לומר: "אך", הואיל
 ויש לה תשלומין כל שבועה: באספכם את-תבואת
 הארץ. שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה.
 מכאן שנוצטוו לעבר את השנים, שאם אין העבור,
 פעמים שהוא באמצע הקיץ או החורף: תחגו.
 שלמי חגיגה: שבועת ימים. (חגיגה י) אם לא הביא
 בזה, יביא בזה. יכול יהא מביאן כל שבועה?

(לה) מקרא-קדש. [ביום הנפורים] קדשהו
 בכסות נקיה ובתפלה ובשאר ימים
 טובים - במאכל ובמשטה ובכסות נקיה ובתפלה:
 (לו) עצרת הוא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן
 את בניו לסעדה לך וכך ימים. כיון שהגיע זמן
 להפטור, אמר: בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד
 יום אחד, קשה עלי פרודתכם: כל-מלאכת עבודה.
 אפלו מלאכה שהיא עבודה לכם, שאם לא
 תעשה, יש חסרון פיס בדבר: לא תעשו. יכול אף
 חלו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה? תלמוד
 לומר: "הוא": (לז) עלה ומנחה. (מנחות מד)

תַּחֲגוּן ית חַגָּא קָדָם יי שְׁבַעַא
 יומין בְּיוֹמָא קְדָמָא נִיחָא
 וּבְיוֹמָא תְּמִינָא נִיחָא:
 מ וְתַסְבוּן לְכוּן בְּיוֹמָא קְדָמָא
 פְּרִי אֵילָנָא אֲתְרוּגִין וְלַבְּרִין
 וְהַדְסִין וְעַרְבִין דְּנַחַל וְתַחֲדוּן
 קָדָם יי אֲלֵהֲכוּן שְׁבַעַת יוֹמִין:
 מא וְתַחֲגוּן יתָּה חַגָּא קָדָם יי
 שְׁבַעַת יוֹמִין בְּשַׁתָּא קָדָם עֲלָם
 לְדְרִיכוּן בְּיַרְחָא שְׁבַעַתָּה תַּחֲגוּן
 יתָּה: מב בְּמַטְלָא תִיתְבוּן שְׁבַעַת
 יוֹמִין כָּל יַצִּיבָא בִישְׂרָאֵל יִתְבוּן
 בְּמַטְלָא: מג בְּדִיל דִּידְעוּן
 דְּרִיכוּן אַרְי בְּמַטְלִיּוֹת עֲנְנִי
 אוֹתְבִית ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְקוּתֵי
 יתְהוּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אָנָּא יי
 אֲלֵהֲכוּן: מד וּמְלִיל מִשָּׁה ית
 סְדֵר מוֹעֲדֵי דִינִי וְאַלְפִינוּן לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: מא וּמְלִיל יי עִם מִשָּׁה
 לְמִימְר: מב פִּקְד ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְיִסְבוּן לָךְ מִשָּׁח זִיתָא וְכִיָּא
 כְּתִישָׂא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא
 בּוֹצִינָיָא תְּדִירָא: ג מְבָרָא
 לְפִרְכָּתָא דְּסֵהֲדוּתָא כְּמִשְׁפַּן זְמָנָא
 יִסְדֵר יתָּה אֲהֲרֹן מְרֻמְשָׂא עַד

לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאת הָאָרֶץ
 תַּחֲגוּ אֶת־חַג־יְהוָה שְׁבַעַת יָמִים בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן רַש"י:
 מ וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר
 כַּפַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ־עֵבֶת וְעַרְבֵי־נַחַל
 וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת
 יָמִים רַש"י: מא וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שְׁבַעַת
 יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ אֹתוֹ: מב בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת
 יָמִים כָּל־הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת רַש"י:
 מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רַש"י: מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
 אֶת־מַעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ שְׁבִיעִי
 כַּד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ז צו
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ
 כֶּתִיב לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד רַש"י: ח מַחוּץ

רש"י

מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לְפָרֶשׁ צִרְף הַמְּנוֹרָה, וְכֵן מִשְׁמַע;
 וְאַתָּה, סוּפָךְ לְצוּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ: שְׁמֹן
 זֵית זָךְ. שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזֵּית: הָרִאשׁוֹן
 קְרוִי "זָךְ", וְהֵן מְפָרְשִׁים בְּמִנְחוֹת (דף כו) וּבַתּוֹרַת
 כְּהֻנִּים: תָּמִיד. מְלִילָה לְלִילָה, כְּמוֹ עוֹלַת תָּמִיד
 שְׂאִינָה אֵלָּא מִיּוֹם לַיּוֹם: (ג) לְפִרְכַּת הַעֲדַת.
 שְׁלִפְנֵי הָאֶרֶץ שֶׁהוּא קְרוִי "עֲדוּת". (שְׁבַת כב. ת"כ)
 וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ עַל גֵּר מְעַרְבִי, שֶׁהוּא עֲדוּת לְכָל
 בְּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתָן כָּה
 שְׁמֹן כְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ וּמְמָנָה הִנָּה מִתְחִיל וְכָה הִנָּה
 מְסִים: יַעֲרֹף אֹתוֹ אֲהֲרֹן מְעַרְב עַד בְּקָר. (ת"כ)

תְּלֹמוֹד לֹמֵר: וְחַגְתֶּם אֹתוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמִשְׁמַע וְלֹא
 יוֹתֵר. וְלָמָּה נֹאמֵר "שְׁבַעַת"? לְתַשְׁלוּמִין: (מ) פְּרִי
 עֵץ הָדָר. (סוּכָה לד) עֵץ שְׁטַעַם עֲצוֹ וּפְרִיו שְׁוֵה:
 הָדָר. הָדָר בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנָה לְשָׁנָה וְזֶהוּ אֲתְרוּגָּ: כַּפַּת
 תְּמָרִים. חֶסֶר ו'ו'; לְמַד שְׂאִינָה אֵלָּא אַחַת: וְעֵנָף
 עֵץ־עֵבֶת. שְׁעַנְפֵּי קְלוּעִים כְּעֹבוֹתוֹת וְכַחֲכָלִים,
 וְזֶהוּ הַדָּס הָעֲשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה: (מב) הָאֶזְרַח. זֶה
 אֶזְרַח: בְּיִשְׂרָאֵל. (ת"כ) לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרִים:
 (מג) כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי. (סוּכָה יא) עֲנְנֵי כְּבוֹד:
 (כ) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זֶה פֶּרֶשֶׁת מִצְוֹת הַגְּרוֹת;
 וּפְרִשְׁת "וְאַתָּה תַּצְוֶה" לֹא נֹאמְרָה אֵלָּא עַל סְדֵר

צָפְרָא קָדָם יִי תְדִירָא קָנִים עָלָם
 לְדִרְיִכּוֹן: ד על מְנַרְתָּא דְכִיתָא
 יִסְדֵּר ית בּוֹצִינָא קָדָם יִי תְדִירָא:
 ה ותסב סְלֵמָא ותיפי יתה תְרַמָּא
 עֲשָׂרִי גְרִיצֵן תְרִין עֲסָרוֹנִין תְּהִי
 גְרִיצָתָא חָדָא: ו ותשוי יתהוֹן
 תְרַמִּין סְדְרִין שִׁית סְדָרָא על
 פְתוּרָא דְכִיָּא קָדָם יִי: ז ותתן על
 סְדָרָא לְבִנְתָּא דְכִיתָא ותהי לְלַחֵם
 לְאִדְפְרָתָא קְרָבְנָא קָדָם יִי:
 ח ביומא דְשַׁבְתָּא בְיוֹמָא דְשַׁבְתָּא
 יִסְדְרַנְהָ קָדָם יִי תְדִירָא מִן קָדָם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָנִים עָלָם: ט ותהי
 לְאֶהְרֹן וּלְבִנָּהוּי וּלְכִלְנֵהּ בְּאֶתֶר
 קְדִישׁ אֲרִי קְדִישׁ קוֹדֶשִׁין הוּא לַה
 מְקַרְבָּנָא דִּי קָנִים עָלָם: י ונפק
 בַּר אֶתְתָּא בַת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַר
 גְּבַר מְצָרָאָה בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֹ
 בְּמִשְׁרִיתָא בַר אֶתְתָּא בַת יִשְׂרָאֵל

לְפָרֶכֶת הָעֵדוּת בְּאֶהֱל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֶתְּוֹ אֶהְרֹן
 מֵעָרֵב עַד־בְּקָר לְפָנָי יִהְיֶה תָמִיד חֻקַּת עוֹלָם
 לְדוֹרֵיכֶם כִּשִׁי: ד על הַמְנַרְהַ הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ
 אֶת־הַנְּרוֹת לְפָנָי יִהְיֶה תָמִיד כִּשִׁי: פ ה וּלְקַחְתָּ
 סֶלֶת וְאִפִּית אֹתָהּ שְׁתִּים עֲשֶׂרָה חֲלוֹת שְׁנֵי
 עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת: ו וְשַׁמְתָּ אוֹתָם
 שְׁתִּים מֵעֲרֻכּוֹת שֵׁשׁ הַמְּעֲרֻכֹת עַל הַשְּׁלֶחַן
 הַטְּהוֹר לְפָנָי יִהְיֶה כִּשִׁי: ז וְנָתַתְּ עַל־הַמְּעֲרֻכֹת
 לְבִנְיָה זָבָה וְהִיתָה לְלַחֵם לְאִזְכָּרָה אִשָּׁה
 לְיִהוָה כִּשִׁי: ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ
 לְפָנָי יִהְיֶה תָמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית
 עוֹלָם: ט וְהִיתָה לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו וְאֶכְלָהוּ
 בְּמָקוֹם קָדֵשׁ כִּי קָדֵשׁ קְדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי
 יִהְיֶה חֻק־עוֹלָם כִּשִׁי: ס וַיֵּצֵא בְּנֵי־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בְּנֵי־אִישׁ מִצְרַיִ
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצוּ בַּמַּחְנֶה בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי כִּשִׁי:

רש"י

לְלַחֵם, שְׁעַל־יָדָה הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה, פְּקַמִּין שְׁהוּא
 אִזְכָּרָה לְמִנְחָה: (ט) וְהִיתָה. הַמְנַחָה הַזֹּאת, שְׁפַל
 דְּבַר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בְּכָל־ל מִנְחָה הִיא: וְאֶכְלָהוּ.
 מוֹסֵב עַל הַלַּחֵם, שְׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר: (י) וַיֵּצֵא
 בְּנֵי־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית. (ת"כ) מֵהִיכָן יֵצֵא? רַבִּי לִוִּי
 אָמַר: מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא, רַבִּי בְרַכְיָה אָמַר: מִפְּרִשָּׁה
 שְׁלֵמַעְלָה יֵצֵא; לְגַלְגַּל וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ",
 דְּרַךְ הַמֶּלֶךְ לְאָכַל פַּת חֻמָּה בְּכָל יוֹם, שְׁמָא פַת
 צוֹנְנַת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים? בַּתְּמִיחָה. וּמִתְנִיתָא
 אָמְרָה: מִבֵּית דִּינּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יֵצֵא מְחִיב: בָּא לְטַע
 אֶהְלוֹ בְּתוֹךְ מַחְנֵה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן?
 אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי! אָמְרוּ לוֹ: (בַּמְדַּבֵּר ב):
 "אִישׁ עַל־דְּגָלוֹ בָּאתָת לְבֵית אַבְתָּם" פְּתִיב. נִכְנַס
 לְבֵית דִּינּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא מְחִיב; עָמַד וּגְדַף:

יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלִּילָה,
 וְשַׁעֲרוֹ חֻכְמִים: חֻצִי לֵג לְכָל גֵּר וְגֵר, וְהוֹן פְּדָאִי אַף
 לְלִילֵי תְּקוּפַת טַבַּת וּמִדָּה זֹו הַקְּבָעָה לָהֶם:
 (ד) הַמְנַרְהַ הַטְּהֵרָה. שְׁהִיא זָהָב טְהוֹר. דְּבַר
 אַחַר: עַל טְהֵרָה שֶׁל מְנוֹרָה, שְׁמִטְהֵרָה וּמִדְּשָׁנָה
 תְּחַלָּה מִן הָאֶפֶר: (ו) שֵׁשׁ הַמְּעֲרֻכֹת. שֵׁשׁ חֲלוֹת
 הַמְּעֲרָכָה הָאֶחָת: הַשְּׁלֶחַן הַטְּהוֹר. שֶׁל זָהָב טְהוֹר.
 דְּבַר אַחַר: עַל טְהֵרוֹ שֶׁל שְׁלֶחַן, שְׁלֵא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין
 מְגַבִּיחִין אֶת הַלַּחֵם מֵעַל גְּבֵי הַשְּׁלֶחַן (מִנְחוֹת צ"ו).
 ת"כ: (ז) וְנָתַתְּ עַל־הַמְּעֲרֻכֹת. עַל כָּל אַחַת מִשְׁתֵּי
 הַמְּעֲרֻכּוֹת הָיוּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה מְלֵא קֶמֶץ לְכָל
 אַחַת: וְהִיתָה. הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת: לְלַחֵם לְאִזְכָּרָה.
 שְׁאִין מִן הַלַּחֵם לְגַבְהָ כְּלוּם, אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטְרַת
 כְּשִׁמְסִלְקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְהִיא לְזַכָּרוֹן

יא וַיִּקַּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם
 וַיִּקְלָל וַיִּבְיָאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמוֹ
 שְׁלֹמִית בַּת־דָּבְרִי לְמִטַּה־דָן כִּשׁ"י: יב וַיִּנְיַחְהוּ
 בַּמִּשְׁמֵר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה כִּשׁ"י: פ
 יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יד הוֹצֵא אֶת־
 הַמְּקַלֵּל אֶל־מַחֻוֵץ לַמַּחֲנֶה וְסַמְכוּ כָּל־
 הַשְּׂמֵעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ
 כָּל־הָעֵדָה כִּשׁ"י: טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר
 לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלַל אֱלֹהֵיוּ וְנִשְׂא
 חֲטָאוֹ כִּשׁ"י: טז וְנִקַּב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוֹמֵת רָגוּם
 יְרַגְמוּ־בּוֹ כָּל־הָעֵדָה כִּי־כַּאֲזָרַח בְּנִקְבוֹ שֵׁם
 יוֹמֵת כִּשׁ"י: יז וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת
 יוֹמֵת כִּשׁ"י: יח וְכִמְּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ

וַגְּבֵרָא בַר יִשְׂרָאֵל: יא וּפְרֵשׁ בַר
 אֲתָתָא בַת יִשְׂרָאֵל יַת שְׁמָא וְאַרְגֻז
 וְאִיתִיאוּ יַתָּה לְוַת מֹשֶׁה וְשׁוּם
 אָמָה שְׁלֹמִית בַּת דָּבְרִי לְשִׁבְטָא
 דְּדָן: יב וְאַסְרוּהִי בְּבֵית מִטְרָא
 עַד דִּיתְפָּרֵשׁ לְהוּן עַל גְּזֵרַת
 מִימְרָא דִּינִי: יג וּמְלִיל יִי עִם
 מֹשֶׁה לְמִימְרָא: יד אֲפַק יַת דְּאַרְגֻז
 לְמִפְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל דִּי
 שְׁמַעוּ יַת יְדֵיהוּן עַל רִישָׁה
 וְיִרְגְּמוּן יַתָּה כָּל כְּנֻשְׁתָּא: טו וְעִם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמִימְרָא גְבַר
 גְּבַר דִּי יִרְגֻז קָדָם אֱלֹהֵהּ וַיִּקְבַּל
 חוּבָה: טז וְדִי פְרֵשׁ שְׁמָא דִּינִי
 יִתְקַטְלָא יִתְקַטְל מְרַגְסִים יְרַגְמוּן בֵּיהּ
 כָּל כְּנֻשְׁתָּא כְּגִירָא כְּנִצִּיבָא
 כְּפָרְשׁוּתָהּ שְׁמָא יִתְקַטְל: יז
 וְגַבְרֵי אַרְיִי יִקְטוּל כָּל נֶפֶשׂא
 דְּאַנְשָׁא יִתְקַטְלָא יִתְקַטְל: יח
 וְדִיקְטוּל נֶפֶשׁ בְּעִירָא יִשְׁלַמְנָה

רש"י

(סנהדרין עה) וַיִּוְדְעִים הָיוּ שֶׁהִמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָהּ,
 שְׁנֵאמַר (שמות לא): "מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמֵת", אָבָל לֹא
 פָּרַשׁ לָהֶם בְּאִיזוֹ מִיתָהּ, לְכַף נֶאֱמַר (במדבר טו לד):
 "כִּי לֹא פָּרַשׁ מִה־יַעֲשֶׂה לּוֹ"; אָבָל בְּמִקְלָל הוּא
 אוֹמֵר: "לְפָרֵשׁ לָהֶם", שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חָיֵב
 מִיתָה אִם לֹא: (יד) הַשְּׂמֵעִים. אֵלּוּ הָעֵדִים: כָּל
 לְהִבְיָא אֶת הַדִּינִים: אֶת־יְדֵיהֶם. אוֹמְרִים לּוֹ: דְּמִדָּ
 בְּרֵאשִׁי, וְאֵין אָנוּ נֹעֲנְשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שְׂאִתָּה גְּרַמְתָּ
 לָךְ!: כָּל־הָעֵדָה. (ת"כ) בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה, מִכָּאֵן
 שֶׁשְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כָּמוֹתוֹ: (טו) וְנִשְׂא חֲטָאוֹ.
 בְּכַרְתָּ, כְּשֶׁאֵין הִתְרָאָה: (טז) וְנִקַּב שֵׁם. אֵינּוּ חָיֵב
 עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ אֶת הַשֵּׁם וְלֹא הַמְּקַלֵּל בְּכַנּוּי: וְנִקַּב.
 לְשׁוֹן קָלְלָהּ, כָּמוֹ (במדבר כג ח): "מָה אֶקְבִּי":
 (יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה. לְפִי שְׁנֵאמַר (שמות כא יב):
 "מִכֶּה אִישׁ וְגוֹ", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהִרְגַּת אֶת הָאִישׁ,
 אִשָּׁה וְקַטְן מִנֵּין? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם":

בֶּן־אִישׁ מִצָּרִי. הוּא הַמְּצָרִי שֶׁהִרְגַּ מֹשֶׁה: בַּתוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מִלְּמַד שְׁנִתְגַּבֵּר: וַיִּנְצֹו בְּמַחֲנֶה. עַל
 עֶסְקֵי הַמַּחֲנֶה: וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. זֶה שֶׁכָּנְגְדוּ,
 שְׂמִיחָה בּוֹ מִשְׁע אֶהְלוֹ: (יא) וַיִּקַּב. כְּתַרְגוּמוֹ:
 "וּפְרֵשׁ", (סנהדרין פז) שְׁנִקַּב שֵׁם הַמִּיחַד וְגַדְף, וְהוּא
 שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינִי: וְשֵׁם אָמוֹ שְׁלֹמִית
 בַּת־דָּבְרִי. שִׁבְחוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּרַסְמָה הַכְּתוּב לְזוֹ,
 לּוֹמֵר שֶׁהִיא לְבָדָה הֵיטָה זֹוּנָה: שְׁלֹמִית. דְּהָוַת
 פְּטָפְטָה: 'שָׁלֵם עֲלֶיךָ', 'שָׁלֵם עֲלֶיךָ', 'שָׁלֵם עֲלִיכוֹן!
 מִפְּטָפְטָת בְּדָבָרִים, שׁוֹאֲלֵת בְּשִׁלּוּם הַכֹּל: בַּת־
 דָּבְרִי. דְּבַרְנִית הֵיטָה, מְדַבְּרַת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכֹף
 קָלְקֵלָה: לְמִטַּה־דָן. מַגִּיד שֶׁהִרְשַׁע גּוֹרֵם גְּנָאִי לּוֹ,
 גְּנָאִי לְאָבִיו, גְּנָאִי לְשִׁבְטוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (שמות לא):
 "אֶהְלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמֶךָ לְמִטַּה־דָן", שִׁבַּח לּוֹ, שִׁבַּח
 לְאָבִיו, שִׁבַּח לְשִׁבְטוֹ: (יב) וַיִּנְיַחְהוּ. לְבַדּוֹ וְלֹא
 הִנְיַחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמוֹ, שֶׁשְׁנִיחָהּ הָיוּ בְּפָרֵק אֶחָד;

תַּחַת נִפְשׁוֹ: יֵט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בַּעֲמִיתוֹ
 בַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ: כִּשְׂבַר תַּחַת שְׂבַר
 עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן בַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם
 בְּאָדָם כֵּן יִנְתֵּן בּוֹ רַשׁ"י: מַפְטִיר כּא וּמִכָּה בְּהִמָּה
 יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת רַשׁ"י: כּב מִשְׁפֵּט אַחַד
 יִהְיֶה לָכֶם כִּגְר כַּאֲזַרְח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם רַשׁ"י: כּג וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ
 אֹתוֹ אֲבֵן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה רַשׁ"י: פּפּפּ

קכ"ד פסוקים. עזריאל סימן.

רש"י

(כ) בֶּן יִנְתֵּן בּוֹ. פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׂאִינוּ נְתִינַת מוֹם מִמֶּשׁ, אֲלָא תִשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שְׂמִין אוֹתוֹ כַּעֲבָד, לְכַף כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'נְתִינָה' - דְּבַר הַנְּתוֹן מִיָּד לְיָד: (כא) וּמִכָּה בְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָה. לְמַעַל דְּבַר כְּהוֹרֵג בְּהִמָּה וְכֵאֵן דְּבַר בְּעוֹשֶׂה בַּהּ חַבּוּרָה: וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת. אֲפֹלוּ לֹא הִרְגוּ אֲלָא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר כֵּאֵן "נִפְשׁוֹ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּבַר הַכְּתוּב, וְכֵאֵן לְהַקִּישׁוּ לְמִכָּה בְּהִמָּה: מַה מִּכָּה בְּהִמָּה, מַחֲיִים, אֶף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, מַחֲיִים, פָּרָט לְמִכָּה

אֲחֵר מִיָּתָה: לְפִי שְׂמַצִּינוּ שֶׁהַמִּקְלָלוֹ לְאַחַר מִיָּתָה חֵיב, הַצֵּרֵף לֹאמַר בְּמִכָּה, שְׁפָטוֹר; וּמַה בְּכִהְמָה בְּחַבְלָה, שְׂאֵם אֵין חַבְלָה אֵין תִּשְׁלוּמֵין, אֶף מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוּ חֵיב עַד שְׂעִיעֶשֶׂה בָּהֶם חַבּוּרָה: (כב) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֱלֹהֵי כָלְכֶם; כִּשְׂם שְׂאֵנִי מִיָּחַד שְׂמִי עֲלֵיכֶם, כִּף אֲנִי מִיָּחַד שְׂמִי עַל הַגֵּרִים: (כג) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ. כָּל הַמַּצְנֶה הָאֲמוּרָה בְּסִקִּילָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וְתִלְיָה:

חסלת פרשת אמור

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְחִים הִיא לְמַחֲזִיקִים בַּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכִלְ־נְתִיבֶתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְף יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלֶה עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לְגִלּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגַד הַתּוֹרָה, שְׂמָקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאֲמִצַּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפיו המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת אמור ביחזקאל פרק מד

מִד טו וְהַפְּהִנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מַקְדְּשֵׁי בְּתֻעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵעֲלֵי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעָמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נְאֻם אֲדַנִּי יְהוָה:
טז הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מַקְדְּשֵׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שַׁלְחָנִי לְשִׁרְתָּנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי: ז וְהָיָה
בְּבֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פְשָׁתִים יִלְבְּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם לְצֹמֵר בְּשִׂרְתָּם
בְּשַׁעְרֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִית וּבֵיתָהּ: יח פְּאָרֵי פְשָׁתִים יִהְיוּ עַל־רֵאשָׁם וּמִכְנָסֵי פְשָׁתִים יִהְיוּ
עַל־מְתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בִיזֹעַ: יט וּבְצֵאתְכֶם אֶל־הַחֲצַר הַחַיצוֹנָה אֶל־הַחֲצַר הַחַיצוֹנָה
אֶל־הָעַם יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מִשְׁרְתָּם כֹּסֶם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקֹּדֶשׁ
וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יִקְדְּשׁוּ אֶת־הָעַם בְּבְגָדֵיהֶם: כ וְרֵאשָׁם לֹא יַגְלִחוּ וּפְרַע לֹא
יִשְׁלַחוּ כֶסֶם וּכְסֻמוֹ אֶת־רֵאשֵׁיהֶם: כא וַיֵּינן לֹא־יִשְׁתּוּ כֹל־כֶּהֵן בְּבֹאֵם אֶל־הַחֲצַר הַפְּנִימִית:
כב וְאֶלְמָנָה וּגְרוֹשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאֶלְמָנָה
אֲשֶׁר־תְּהִיָּה אֶלְמָנָה מִכֶּהֵן יִקְחוּ: כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר
יִודִיעַם: כד וְעַל־רִיב הַמָּה יַעֲמְדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטֵי יִשְׁפָּטֵהוּ וְאֶת־תּוֹרָתִי וְאֶת־חֻקֹּתִי
בְּכָל־מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי יִקְדְּשׁוּ: כה וְאֶל־מַת אָדָם לֹא יָבֹא לְטָמְאָה כִּי אִם־לְאָב
וְלְאֵם וּלְבֶן וּלְבַת לְאָח וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטְמָאוּ: כו וְאַחֲרֵי טְהַרְתּוּ שִׁבְעַת
יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: כז וּבַיּוֹם בָּאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הַחֲצַר הַפְּנִימִית לְשִׁרְתַּת בְּקֹדֶשׁ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ
נְאֻם אֲדַנִּי יְהוָה: כח וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלַתְכֶם וְאַחֲזֶה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל
אֲנִי אֲחֻזְתָּם: כט הַמְּנַחֵה וְהַחֲטָאת וְהָאֵשׁ הַמָּה יֹאכְלוֹם וְכָל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה:
ל וְרֵאשִׁית כָּל־בְּבוּרֵי כָל וְכָל־תְּרוּמַת כָּל מִכָּל תְּרוּמַתֵיכֶם לְכַהֲנָנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית

עריסותיכם תתנו לפהו להניח ברכה אל־ביתך: לא כל־נבלה ומרפה מן־העוף
ומן־הבהמה לא יאכלו הפהנים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך
אחור לא ישוב ריקם, פי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון פי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. פי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

דרבי ישמעאל ונמר נמרא – ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי
שנמסרו מרב לרב. ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הדר
אתא לקמיה דרבי עקיבא, סבר סברא – ולמד מפיו את סברות
הדינים, מפני מה זה טהור וזה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות
הדינים ועוד. אלא אברה אברה – על כך שבברייתא אחת מבואר
שרבי ישמעאל אסר להטיל קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר כן על
רבי עקיבא, עדיין נשניא. מסיקה הגמרא, נשניא.
תניא, רבי יהודה אומר, אומר תיה רבי מאיר, לכל – כל כתבי
הקדש מטילין קנקנתום לתוך הדיו

אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא השניה מבואר להיפך, וכן נשניא
אברה אברה – שבברייתא הקודמת מבואר, שרבי עקיבא לא אמר
לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך הדיו ורק רבי ישמעאל הוא
שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר להיפך. עונה הגמרא על הקושיא
הראשונה, בשלמא מה שהקשינו שמוש אשמוש – שבברייתא
הראשונה מבואר שלמד קודם אצל רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד
קודם אצל רבי ישמעאל לא נשניא. שיש לומר, שמעיקרא – תחילה
אתא לקמיה דרבי עקיבא – ללמוד תורה מפיו, ובין דלא מצי קם
אליביה – לא הצליח לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אתא לקמיה

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

שבת יציאת	שבת כניסת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ו	א	ו	א	ו	מג"א		אדמו"ר		א	ו	
								א	ו	א	ו			
20:15	19:02	19:56	19:48	19:20	19:13	9:22	9:25	8:08	8:12	6:48	6:56	4:24	4:31	אוסטריה וינה
18:05	17:06	17:51	17:56	17:24	17:29	10:34	10:32	9:43	9:40	8:53	8:51	7:09	7:04	אוסטרליה מלבורן
20:11	19:00	19:53	19:45	19:18	19:12	9:27	9:29	8:14	8:17	7:00	7:07	4:32	4:39	אוקראינה אודסה
20:01	18:48	19:42	19:34	19:06	18:59	9:06	9:09	7:52	7:56	6:32	6:40	4:08	4:16	אוק. דניפרופטרובסק
20:36	19:19	20:16	20:07	19:37	19:30	9:29	9:33	8:14	8:19	6:45	6:55	4:27	4:35	אוקראינה ז'יטומיר
20:31	19:13	20:10	20:01	19:31	19:24	9:23	9:26	8:07	8:12	6:36	6:47	4:19	4:28	אוקראינה קייב
20:31	19:22	20:13	20:07	19:40	19:34	9:53	9:55	8:40	8:43	7:29	7:35	5:00	5:07	איטליה מילאנו
18:43	17:46	18:30	18:35	18:04	18:09	11:05	11:04	10:13	10:11	9:25	9:23	7:35	7:31	ארגנטינה ב. איירס
19:52	18:49	19:37	19:31	19:07	19:03	9:40	9:43	8:30	8:33	7:31	7:36	4:58	5:03	ארה"ב בולטימור
19:46	18:42	19:30	19:25	19:00	18:55	9:30	9:32	8:19	8:22	7:18	7:23	4:45	4:51	ארה"ב ברוקלין נ.י.
19:24	18:26	19:10	19:06	18:44	18:40	9:32	9:33	8:23	8:25	7:30	7:33	4:56	5:00	ארה"ב לוס אנג'לס
19:33	18:39	19:21	19:18	18:57	18:54	10:04	10:06	8:58	9:00	8:11	8:14	5:38	5:42	ארה"ב מיאמי
20:28	19:22	20:11	20:06	19:40	19:35	10:04	10:07	8:53	8:57	7:50	7:55	5:18	5:24	ארה"ב משיגן
19:45	18:42	19:29	19:24	19:00	18:55	9:32	9:34	8:21	8:24	7:20	7:25	4:47	4:53	ארה"ב ניו ג'רסי
19:45	18:40	19:29	19:23	18:58	18:53	9:25	9:27	8:14	8:17	7:12	7:17	4:39	4:45	ארה"ב ניו הייבן
19:45	18:40	19:28	19:23	18:58	18:52	9:22	9:24	8:11	8:14	7:08	7:13	4:36	4:42	ארה"ב שיקאגו
18:10	17:17	17:59	18:01	17:35	17:38	10:12	10:11	9:17	9:16	8:34	8:33	6:30	6:28	ברזיל ס. פאולו
17:57	17:04	17:46	17:48	17:22	17:25	9:57	9:56	9:02	9:01	8:20	8:19	6:16	6:14	ברזיל ריו דה ז'נרו
20:38	19:18	20:16	20:07	19:36	19:28	9:23	9:27	8:07	8:12	6:29	6:42	4:17	4:26	בריטניה לונדון
21:00	19:35	20:36	20:26	19:53	19:45	9:29	9:33	8:12	8:17		6:32	4:19	4:28	בריטניה מנצ'סטר
20:55	19:39	20:35	20:26	19:57	19:49	9:50	9:53	8:35	8:39	7:07	7:17	4:48	4:56	גרמניה פרנקפורט
19:05	18:08	18:52	18:48	18:26	18:22	9:21	9:23	8:13	8:16	7:23	7:26	4:49	4:53	ישראל באר שבע
19:08	17:58	18:54	18:50	18:28	18:24	9:19	9:20	8:11	8:13	7:19	7:23	4:45	4:50	ישראל חיפה
19:04	17:45	18:51	18:47	18:25	18:21	9:19	9:20	8:11	8:13	7:20	7:23	4:46	4:50	ישראל ירושלים
19:07	18:08	18:54	18:50	18:28	18:24	9:21	9:22	8:13	8:15	7:21	7:25	4:47	4:52	ישראל תל אביב
20:19	19:08	20:01	19:54	19:26	19:20	9:33	9:36	8:19	8:23	7:04	7:11	4:37	4:44	מולדובה קישינב
19:37	18:44	19:25	19:23	19:02	19:00	10:22	10:23	9:18	9:19	8:34	8:36	6:03	6:05	מקסיקו מקסיקו
19:38	18:48	19:28	19:28	19:06	19:06	10:58	10:59	9:58	9:59	9:19	9:19	6:56	6:56	סינגפור סינגפור
20:18	18:57	19:56	19:46	19:15	19:07	8:59	9:01	7:42	7:46	5:56	6:12	3:51	4:00	פולין ורשא
20:50	19:40	20:32	20:25	19:58	19:52	10:10	10:13	8:57	9:01	7:45	7:52	5:17	5:24	צרפת ליאון
21:14	20:00	20:54	20:46	20:18	20:11	10:18	10:20	9:03	9:07	7:41	7:49	5:18	5:26	צרפת פריז
20:18	19:11	20:01	19:55	19:29	19:23	9:49	9:51	8:37	8:40	7:30	7:36	4:59	5:06	קנדה טורונטו
20:02	18:53	19:44	19:37	19:11	19:05	9:24	9:27	8:11	8:15	7:00	7:06	4:31	4:38	קנדה מונטריאול
21:36	20:05	21:10	20:58	20:23	20:14	9:46	9:50	8:27	8:33			4:29	4:39	רוסיה מוסקבה
20:38	19:26	20:19	20:12	19:44	19:37	9:50	9:53	8:36	8:40	7:20	7:27	4:54	5:01	רוסיה רוסטוב (דנון)
20:42	19:30	20:23	20:16	19:48	19:42	9:54	9:57	8:40	8:44	7:23	7:31	4:57	5:04	שווייץ ציריך

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

4. המשבצות הריקות הן בגלל קושי טכני לחשב באותו תאריך, את הזמן המדויק של עלות השחר והזמנים הנובעים מכך במקומות אלו.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

להשתתפותכם גם על ידי תרומה כספית בהפצת "דבר מלכות"

בהפקדה לחשבון בנק:

ישראל ISRAEL

"אור אבנר" בנק הדואר, סניף - 565 חשבון - 8248042

"אור אבנר" בנק הפועלים, סניף - 537 חשבון - 557709

ארה"ב U.S.A.

dvarmalchus, north fork bank, 3464007636

למשלוחים דרך הדואר:

ישראל ISRAEL

נא לכתוב צ"ק על שם "אור אבנר"

לכתובת: דבר מלכות ת.ד. 373 כפר חב"ד

ארה"ב U.S.A.

Dvarmalchus 770 Eastern Parkway brooklyn N.Y. 11213

לתרומות דרך אתר "דבר מלכות" באינטרנט:

<http://www.dvarmalchus.org/Donate.aspx>

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00111
04/05/2008